



## Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

## Linee guida per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

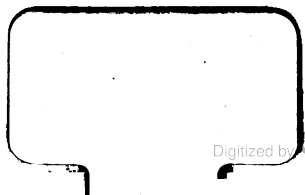
## Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>





600062618T



Digitized by Google





600062618T







106

# CLAVIS CURRICULI

300. 0. 30 \*













# CLAVIS CURRICULI













# CLAVIS CURRICULI

LONDON  
PRINTED BY SPOTTISWOODE AND CO.  
NEW-STREET SQUARE

# A KEY

TO

## EXAMPLES OF LATIN STYLE

---

I.—1. Non utilem ego nobis arbitror esse futurarum rerum scientiam. 2. Quibusdam usu venire scio ut a Græcorum scriptis abhorreant. 3. Affermat Cicero Latinam linguam non modo non esse inopem, sed etiam locupletiores esse quam Græcam. 4. Si verum est animum et corpus una interire, sequitur ut in morte neque boni quidquam sit neque mali. 5. Credibile est hominis causâ factum esse mundum, quæque in eo sint omnia. 6. Num credis hos viros præclaros tantas res sine causâ gessisse? 7. Illud intelligo, credere te aliam legem in historiâ tenendam esse, aliam in carmine. 8. Hesiodus negat oleæ satorem fructum ex eâ percepiisse quemquam: tam tarda tunc res erat. 9. Persuadere conantur mathematici, terram in medio mundi esse sitam. 10. Honori Cnæo Octavio habitum esse accepimus, quod si in Palatio domum præclaram extruxisset. 1. Num negabitur Appium Cæcum pacem deformem vi eloquentiæ diremissem? 2. Omnia studiose persequar quæ ad tuam utilitatem pertinere sensero. 3. Quid hoc miserius, quam eum qui tot annos, quot habet, designatus consul sit, consulem fieri non posse? 4. Proditum est memoriæ Latonam ex longo errore fugivisse Delum, atque ibi Apollinem Dianamque peperisse. 5. Thessalos Lapithas narratur primos ex equis decertasse, itidemque dicitur, Phrygas primos bigas junxisse. 6. Commoda quibus utimur, lucem quâ fruimur, spiritumque quem ducimus, ea a Deo nobis data atque impertita esse videmus. 7. Regiis annis dinumeratis intelligi potest, anno fere centesimo et quadragesimo post Numæ mortem primum Italiam Pythagoram attigisse. 8. Id si ita est, ut optimi cujusque animus in morte facillime evelet tanquam e custodiâ corporis, cui censemur cursum ad deos faciliorem fuisse quam Socrati? 9. Constat humanitatem ac doctrinam, religionem, fruges, jura ac leges, orta in Atticâ, atque in omnes terras distributa esse. 20. Equidem opinor miserrimum esse nobis, quod Romæ simus. 1. Traditum est Alexandrum Severum nihil unquam nisi ex doctorum hominum scientiâ gerere consuevisse. 2. Nonnullos liquet, quos in Græciâ sapientes habitos accepimus, mirabilia quædam asseverasse. 3. Tempore extremo ad dimicandum cunctantior factus est Cæsar, nihil se tantum acquirere victoriâ opinatus, quantum auferri calamitate posset. 4. C. Julium Cæsarem non falso traditum est Catilinariæ conjurationis socium fuisse. 5. Liquido patet nos Epicuri sententiam sine causâ secutos. 6. Rectâ ratione nos cum diis conciliatos esse concedendum est. 7. Lauri frondem constat non peti fulmine. 8. Bestiolas quasdam ait Aristoteles unum diem vivere: et eas vere esse, naturâ scientia confirmat. 9. Scriptores jure consentiunt, plurima a Numâ Pompilio et a Servio Tullio bene instituta Romæ plurimum profuisse. 30. Ab illo me tempore sensi a te in primis observari, coli, diligique cœpisse. 1. Itaque Quintilianus oratori, quem ad forum instituit, morum doctrinam apprimè necessariam

esse asseverat, neque posse quemquam, nisi tali disciplinâ institutum, fieri bonum utilemque causarum defensorem. 2. Nam quod aiunt, facilius intelligi quæ ita dicantur, credo equidem hoc inter ipsos verum esse: balbi enim balbos, ut est in proverbio, melius intelligunt. 3. Exstat præclara sententia apud Xenophontem in *(Economico)*, nihil esse aut pulcrius aut ad usum commodius, quam ordinem, nihil contra aut aspectu fœdus ac deformius, aut quod plura omnibus rebus incommoda afferat, quam confusionem ac perturbationem. 4. Jam vero quæ hactenus dicta sunt de nobilitate universa, nemo non videt ea maxime in adolescentes nobiles convenire, qui ad ecclesiam gubernandam se accingant: perspicuum enim est tanto majora ab istis requirenda esse doctrinæ præsidia quanto splendidiora sint ecclesiæ munera dignitatesque ampliores. 5. Romulus, quem exercitum lustraret, tempestate ortâ repente oculis hominum subductus est: hinc alii eum a senatoribus interfectum, alii ad deos sublatum esse existimabant. 6. Ex infimo specu vocem redditam esse narrat: Imperium summum Romæ habebit, qui vestrum primus, juvenes, osculum matri dederit. 7. De prætore Macedoniæ nihil aliud dicam, quam civem eum fortissimum fuisse mihi quæ conjunctissimum, sed eadem, quæ cæteros, timuisse. 8. Convenit inter omnes neque libertatem Modesto deberi, quia non data sit; neque legatum, quia servo suo Sabina dederit. 9. Thurinum appellatum Augustum satis certâ probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam ejus æream, ferreis ac pæne jam exolescentibus litteris hoc nomine inscriptam. 40. Plato philosophos ad rempublicam ne accedere quidem debere putat, nisi coactos: æquius autem fuit, id voluntate fieri. 1. Quis miratur Catilinam contra patriam pugnantem cecidisse, quem omnes ad latrocinium natum esse credant? 2. Quod litteris exstet proditum, Pherecydes Syrius primus dixit animos hominum esse semperternos. 3. Illud tantum moneo, hoc tempus si amiseris, te amicitia confirmandæ clari atque munifici viri nullum unquam magis idoneum reperturum. 4. Legum interpretes, quo capite jubentur sumtus a funeribus removeri, hoc intelligunt, in primis sepulcrorum magnificentiam esse minuendam. 5. Finge aliquem nunc fieri sapientem, nondum esse: quam potissimum eligat disciplinam? 6. Chremetem a Demeâ interfectum esse audivi. 7. A te, Æacida, vinci posse aio Romanos. 8. Darium ab Alexandro ad Issum esse devictum Clitarchus sæpe narravit. 9. Macedonum regem Philippum rebus gestis et gloriâ a filio suo superatum esse video. 50. Confutandum est neminem agere potius prudentius quam tu egeris. 1. Non miramur tibi tua placuisse, præclaro artifice. 2. Natura nostra nihil habet melius, quam ut opem ferre quam plurimis velimus. 3. Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus. 4. Persæpe evenit ut utilitas cum honestate pugnet. 5. Quum et tu a me plurimi fias, et ego tibi sim carus, restat ut officiis certemus inter nos. 6. In poematis et picturis usu venit, in aliisque compluribus, ut delectentur imperiti, laudentque ea quæ non sint laudanda. 7. Optimum est ut quotidie dicamus pluribus audientibus, iis præsertim, de quorum judicio solliciti sumus: rarum est enim ut satis se quisquam vereatur. 8. Memoriam patrum usu venit ut paterfamilias, qui ex Hispaniâ Romam venisset, quum uxor in provinciâ relicta esset, Romæ alteram duxerit, neque nuntium priori remiserit. 9. Qui antea aut obscuris hominibus aut etiam sotentibus opitulari poteram, nunc P. Nigidio uni omnium doctissimo et sanctissimo nihil auxilii polliceri possum: reliquum est igitur ut te consolet, et afferam rationes, quibus a molestiis coner abducere. 60. Caput est in procuratoribus et in muneribus publicis ut vel minima suspicio avaritiæ pellatur. 1. Quum fortuna multa tentanti non ubique respondeat, sequitur ut is, cui contra quam proposuerit aliqua cesserint, impatiens hominum rerumque sit. 2. Boni viri est, hæc duo tenere in amicitia, primum, ne quid fictum sit neve simulatum; deinde, non solum ab aliis allatas criminationes repellere, sed ne ipsum quidem esse suspiciosum. 3. Hoc quotidie meditare, ut possis æquo animo vitam relinquere. 4. In vitis maritimarum urbium inest illa magna commoditas, ut id, quod agri efferant sui, quascumque velint in terras asportare possint. 5. Hoc est a naturâ datum, ut vultus dirigeremus ad auditores, si quas res docere eos vellemus. 6. Plerisque accidit ut præsidio litterarum diligentiam in perdiscendo remittant. 7. Caput est oratoris ut iis, apud quos agat, talis, qualem se ipse optet, videatur. 8. Fieri potest ut recte quis sentiat, et ea quæ sentiat polite eloqui non

possit. 9. Fit nescio quomodo ut magis in aliis cernamus quam in nobismet-  
 ipsis si quid delinquitur. 70. Me ames oportet, non mea, si veri amici esse  
 volumus. 1. Isti qui volunt nonnihil in alio genere a me scribi, æqui boni  
 faciant oportet: hæ enim res mihi placent. 2. Si defatigatur studium audi-  
 toris, polliceatur oportet orator brevius se dicturum quam paratus fuerit.  
 3. Quoniam virtus amicitiam contrahit, ideo amor, quum contingit, hinc  
 exoritur necesse est. 4. Quanquam vitæ præceptis abundare te oportet,  
 tamen id ipsum, quod trado, non supervacaneum fore crediderim. 5. Quin  
 imo testimonium cum re congruat oportet: aliter enim confirmare rem non  
 potest. 6. Quidquid oritur, quaecunque sit, causam habeat a naturâ necesse  
 est. 7. Scipio dixit, in tanto malo audendum esse et agendum: illico secum  
 proficiscerentur armati. 8. Magnitudo doloris modum excedens necesse est  
 delectum verborum eripiat. 9. Hic reum oportebit demonstrare, potuisse id  
 æque ab altero fieri quam a seipso. 80. Gratum est quod me requiris: sed ne  
 dubita fore ut eo magis accendar ipse te ut requiram. 1. Absentiâ meâ scri-  
 bis te non mediocriter esse commotum, unum autem illud habuisse solatium,  
 quod pro me libros meos teneres. 2. Mirum videtur quod non rideat haru-  
 spex, haruspiciem alterum quum videat. 3. Ignaviæ tribuebatur Q. Hortensio,  
 quod nunquam civili bello interfuisset. 4. Causa coccygi subiiciendi pullos  
 esse putatur, quod sciat se invisam cunctis avibus. 5. Inter Sullæ crudeli-  
 tatis exempla est, quod a republicâ liberos proscriptorum summovit: nihil  
 enim iniquius esse potest, quam aliquem paterni odii heredem fieri. 6. Præ-  
 clarum hoc quoque Thrasybali, quod, quum plurimum posset in civitate, legem  
 tulit, ne quis antea actarum rerum accusaretur neve multaretur. 7. Interea cum  
 musis me delectabo, neque mihi unquam veniet in mentem Crasso invidere,  
 neque pœnitere, quod a me ipse non desciverim. 8. Inter inanimum et  
 animal hoc maxime interest, quod inanimum nihil agit, animal agit aliquid.  
 9. Quanta est benignitas naturæ, quod tam multas, tam varias, tamque jucun-  
 das res gignit! 90. Qui benigniores esse volunt quam res patiuntur, primum  
 in eo peccant, quod injuriosi sunt in proximis. 1. Magnum beneficium est  
 naturæ, quod mori necesse est. 2. Semper Africanus Socraticum Xenophonem  
 in manibus habebat; cujus in primis laudabat illud, quod dixerit, eosdem  
 labores non esse æque graves imperatori et militi, quod ipse honos laborem levi-  
 orem faceret imperatorium. 3. Quum ad has suspiciones certissimæ res acco-  
 derent, quod per fines Sequanorum Helvetios traduxisset, quodque a magi-  
 stratu Æduorum accusaretur, satis esse causæ Cæsar arbitrabatur quare in eum  
 aut ipse animadverteret, aut civitatem animadvertere juberet. 4. Hoc in ho-  
 minum doctorum orationibus mihi mirum videri solet, quod, qui in tranquillo  
 mari gubernare se posse negant, quod non didicerint, neque unquam satis cu-  
 raverint, iidem ad gubernaculum se accessuros profiteantur excitatis fluctibus.  
 5. Hicetam non odio tyrannidis adversatum esse Dionysio, sed cupiditate, in-  
 dició erat, quod ipse, expulso Dionysio, imperium dimittere noluit. 6. Illud  
 me sollicitat angitque vehementer, quod dierum jam amplius quinquaginta  
 intervallo nihil a te, nihil a Cæsare, nihil ex isto loco non modo litterarum,  
 sed ne rumorum quidem affluxit. 7. In homine quum cætera ad meam na-  
 turam apta sunt, tum illud percommodum, quod te, quem observare necesse  
 habeo, amat facitque plurimi. 8. Quod quum per se magnum est, tum vero  
 multo majus, quod auctoritatem et operam tuam ad meos meorumque casus  
 sublevandos prolixè polliceris. 9. Non eram nescius fore ut hoc opus meum  
 in magnam reprehensionem incurreret. 100. Futurum credo ut nos amici  
 habeamur reipublicæ nostræ. 1. Num libentius credis Ciceronem tuam orationem  
 auditurum fuisse quam meam? 2. Quo cruciatu animi vitam eum acturum fuisse  
 arbitramur? 3. De Antonio Balbus ad me scripsit; te tamen scire velim, me  
 neque isto nuntio perturbari, neque jam ullo perturbatum iri. 4. Non arbi-  
 trabar, quum consul designatus ab equitis Romani filio defenderetur, de generis  
 novitate accusatoris dicturos. 5. Illud tibi affirmo, si rem ex sententiâ ges-  
 seris, fore ut ab omnibus collauderis. 6. E legatis Veientibus unus senatui  
 dixit, scriptum esse in fatis Veientium, fore ut Roma brevi a Gallis caperetur.  
 7. Sulpicius pronuntiavit, futurum esse ut nocte proximâ ab horâ secundâ us-  
 que ad quartam luna deficeret. 8. Asinius Pollio existimat Cæsarem suos  
 rescripturum et correcturum commentarios fuisse. 9. Ita is, quem tu bonum



esse asseverat, neque posse quemquam, nisi tali disciplinâ institutum, fieri bonum utilemque causarum defensorem. 2. Nam quod aiunt, facilius intelligi quæ ita dicantur, credo equidem hoc inter ipsos verum esse: balbi enim balbos, ut est in proverbio, melius intelligunt. 3. Exstat præclara sententia apud Xenophontem in *Æconomico*, nihil esse aut pulcrius aut ad usum commodius, quam ordinem, nihil contra aut aspectu fœdius ac deformius, aut quod plura omnibus rebus incommoda afferat, quam confusionem ac perturbationem. 4. Jam vero quæ hactenus dicta sunt de nobilitate universa, nemo non videt ea maxime in adolescentes nobiles convenire, qui ad ecclesias gubernandam se accingant: perspicuum enim est tanto majora ab istis requirenda esse doctrinæ præsidia quanto splendidiora sint ecclesiæ munera dignitatesque ampliores. 5. Romulus, quum exercitum lustraret, tempestate ortâ repente oculis hominum subductus est: hinc alii eum a senatoribus interfectum, alii ad deos sublatum esse existimabant. 6. Ex infimo specu vocem redditam esse narrat: Imperium summum Romæ habebit, qui vestrum primus, juvenes, osculum matri dederit. 7. De prætore Macedoniæ nihil aliud dicam, quam civem eum fortissimum fuisse mihi que conjunctissimum, sed eadem, quæ cæteros, timuisse. 8. Convenit inter omnes neque libertatem Modesto deberi, quia non data sit; neque legatum, quia servo suo Sabina dederit. 9. Thurinum appellatum Augustum satis certâ probatione tradiderim, nactus puerilem imagunculam ejus æream, ferreis ac pæne jam exolescentibus litteris hoc nomine inscriptam. 10. Plato philosophos ad rempublicam ne accedere quidem debere putat, nisi coactos: æquius autem fuit, id voluntate fieri. 1. Quis miratur Catilinam contra patriam pugnantem cecidisse, quem omnes ad latrocinium natum esse credant? 2. Quod litteris exstet proditum, Pherecydes Syrius primus dixit animos hominum esse semperiternos. 3. Illud tantum moneo, hoc tempus si amiseris, te amicitia confirmandæ clari atque munifici viri nullum unquam magis idoneum reperturum. 4. Legum interpretes, quo capite jubentur sumtus a funeribus removeri, hoc intelligunt, in primis sepulcrorum magnificentiam esse minuendam. 5. Finge aliquem nunc fieri sapientem, nondum esse: quam potissimum eligat disciplinam? 6. Chremetem a Demeâ interfectum esse audiui. 7. A te, Æacida, vinci posse aio Romanos. 8. Darium ab Alexandro ad Issum esse devictum Clitarchus sæpe narravit. 9. Macedonum regem Philippum rebus gestis et gloriâ a filio suo superatum esse video. 10. Confitendum est neminem agere potuisse prudentius quam tu egeris. 1. Non miramur tibi tua placuisse, præclaro artifice. 2. Natura nostra nihil habet melius, quam ut opem ferre quam plurimis velimus. 3. Soli hoc contingit sapienti, ut nihil faciat invitus. 4. Persæpe evenit ut utilitas cum honestate pugnet. 5. Quum et tu a me plurimi fias, et ego tibi sim carus, restat ut officiis certemur inter nos. 6. In poematis et picturis usu venit, in aliisque compluribus, ut delectentur imperiti, laudentque ea quæ non sint laudanda. 7. Optimum est ut quotidie dicamus pluribus audientibus, iis præsertim, de quorum judicio solliciti sumus: rarum est enim ut satis se quisquam vereatur. 8. Memoria patrum usu venit ut paterfamilias, qui ex Hispaniâ Romam venisset, quam uxor in provinciâ relicta esset, Romæ alteram duxerit, neque nuntium priori remiserit. 9. Qui antea aut obscuris hominibus aut etiam sontibus optulari poteram, nunc P. Nigidio uni omnium doctissimo et sanctissimo nihil auxilii polliceri possum: reliquum est igitur ut te consoler, et afferam rationes, quibus a molestis coner abducere. 10. Caput est in procurationibus et in muneribus publicis ut vel minima suspicio avaritiæ pellatur. 1. Quum fortuna multa tentant non ubique respondeat, sequitur ut is, cui contra quam proposuerit aliqua cesserint, impatiens hominum rerumque sit. 2. Boni viri est, hæc duo tenere in amicitia, primum, ne quid fictum sit neve simulatum; deinde, non solum ab aliis allatas criminationes repellere, sed ne ipsum quidem esse suspiciosum. 3. Hoc quotidie meditare, ut possis æquo animo relinquere. 4. In vitiis maritimarum urbium inest illa magna commoditas, ut id, quod agri efferant sui, quascunque velint in terras asportare possint. 5. Hoc est a naturâ datum, ut vultus dirigeremus ad auditores, si quas res docere eos vellemus. 6. Plerisque accedit ut præsidio litterarum diligentiam in perdiscendo remittant. 7. Caput est oratoris ut iis, apud quos agat, talis, qualem se ipse optet, videatur. 8. Fieri potest ut recte quis sentiat, et ea quæ sentiat polite eloqui non

possit. 9. Fit nescio quomodo ut magis in aliis cernamus quam in nobismet-  
 ipsis si quid delinquitur. 70. Me ames oportet, non mea, si veri amici esse  
 volumus. 1. Isti qui volunt nonnihil in alio genere a me scribi, æqui boni  
 faciant oportet: hæ enim res mihi placent. 2. Si defatigatur studium audi-  
 toris, polliceatur oportet orator brevius se dicturum quam paratus fuerit.  
 3. Quoniam virtus amicitiam contrahit, ideoque amor, quum contingit, hinc  
 exoritur necesse est. 4. Quanquam vitæ præceptis abundare te oportet,  
 tamen id ipsum, quod trado, non supervacaneum fore crediderim. 5. Quin  
 imo testimonium cum re congruat oportet: aliter enim confirmare rem non  
 potest. 6. Quidquid oritur, quaecunque sit, causam habeat a naturâ necesse  
 est. 7. Scipio dixit, in tanto malo audendum esse et agendum: illico secum  
 proficiscerentur armati. 8. Magnitudo doloris modum excedens necesse est  
 delectum verborum eripiat. 9. Hic reum oportebit demonstrare, potuisse id  
 sequi ab altero fieri quam a seipso. 80. Gratum est quod me requiris: sed ne  
 dubita fore ut eo magis accendar ipse te ut requiram. 1. Absentiâ meâ scri-  
 bis te non mediocriter esse commotum, unum autem illud habuisse solatium,  
 quod pro me libros meos teneres. 2. Mirum videtur quod non rideat haru-  
 spex, haruspiciem alterum quum videat. 3. Ignaviæ tribuebatur Q. Hortensio,  
 quod nunquam civili bello interfuisset. 4. Causa coecygi subiicendi pullos  
 esse putatur, quod sciat se invisam cunctis avibus. 5. Inter Sullanæ crudeli-  
 tatis exempla est, quod a republicâ liberos proscriptorum summovit: nihil  
 enim iniquius esse potest, quam aliquem paterni odii heredem fieri. 6. Præ-  
 clarum hoc quoque Thrasybuli, quod, quum plurimum posset in civitate, legem  
 tulit, ne quis antea actarum rerum accusaretur neve multaretur. 7. Interea cum  
 musis me delectabo, neque mihi unquam veniet in mentem Crasso invidere,  
 neque pœnitere, quod a me ipse non desciverim. 8. Inter inanimum et  
 animal hoc maxime interest, quod inanimum nihil agit, animal agit aliquid.  
 9. Quanta est benignitas naturæ, quod tam multas, tam varias, tamque jucun-  
 das res gignit! 90. Qui benigniores esse volunt quam res patiuntur, primum  
 in eo peccant, quod injuriosi sunt in proximos. 1. Magnum beneficium est  
 naturæ, quod mori necesse est. 2. Semper Africanus Socraticum Xenophonem  
 in manibus habebat; cujus in primis laudabat illud, quod dixerit, eosdem  
 labores non esse æque graves imperatori et militi, quod ipse honos laborem levi-  
 orem faceret imperatorium. 3. Quum ad has suspensiones certissimæ res acco-  
 derent, quod per fines Sequanorum Helvetios traduxisset, quodque a magi-  
 stratu Æduorum accusaretur, satis esse causæ Cæsar arbitrabatur quare in eum  
 aut ipse animadverteret, aut civitatem animadvertere juberet. 4. Hoc in ho-  
 minum doctorum orationibus mihi mirum videri solet, quod, qui in tranquillo  
 mari gubernare se posse negant, quod non didicerint, neque unquam satis cu-  
 raverint, iidem ad gubernaculum se accessuros profiteantur excitatis fluctibus.  
 5. Hicetam non odio tyrannidis adversatum esse Dionysio, sed cupiditate, in-  
 dicio erat, quod ipse, expulso Dionysio, imperium dimittere noluit. 6. Illud me  
 sollicitat angitque vehementer, quod dierum jam amplius quinquaginta  
 intervallo nihil a te, nihil a Cæsare, nihil ex isto loco non modo litterarum,  
 sed ne rumorum quidem affluxit. 7. In homine quum cætera ad meam na-  
 turam apta sunt, tum illud percommodum, quod te, quem observare necesse  
 habeo, amat facitque plurimi. 8. Quod quum per se magnum est, tum vero  
 multo majus, quod auctoritatem et operam tuam ad meos meorumque casus  
 sublevandos prolixè polliceris. 9. Non eram nescius fore ut hoc opus meum  
 in magnam reprehensionem incurreret. 100. Futurum credo ut nos amici  
 habeamur reipublicæ nostræ. 1. Num libentius credis Ciceronem tuam orationem  
 auditurum fuisse quam meam? 2. Quo cruciatu animi vitam eum acturum fuisse  
 arbitramur? 3. De Antonio Balbus ad me scripsit; te tamen scire velim, me  
 neque isto nuntio perturbari, neque jam ullo perturbatum iri. 4. Non arbi-  
 trabar, quum consul designatus ab equitis Romani filio defenderetur, de generis  
 novitate accusatoris dicturos. 5. Illud tibi affirmo, si rem ex sententiâ ges-  
 seris, fore ut ab omnibus collauderis. 6. E legatis Veientibus unus senatui  
 dixit, scriptum esse in fatis Veientium, fore ut Roma brevi a Gallis caperetur.  
 7. Sulpicius pronuntiavit, futurum esse ut nocte proximâ ab horâ secundâ us-  
 que ad quartam luna deficeret. 8. Asinius Pollio existimat Cæsarem suos  
 rescripturum et correcturum commentarios fuisse. 9. Ita is, quem tu bonum

civem olim et patriæ utilem fore dicebas, patris culpâ vitia paterna imitabitur. **110.** Putaresne unquam accidere potuisse, ut mihi verba deessent, neque solum ista vestra oratoria, sed hæc levia nostra? 1. Spero parentes tuos brevi adfuturos: spero etiam fratrem tuum. 2. Spero me Athenis futurum esse mense Septembri. 3. Ægro sæpe nulla spes ostenditur, fore ei melius: nec tamen raro accipit ut convalescat ac reficiatur. 4. Hunc errorem, quasi semen omnium malorum, philosophia stirpitus se extracturam pollicetur. 5. Duo equites Romani Catilinæ promiserunt Ciceronem se nocte interfecturos. 6. Magnâ in spe sum, mihi nihil temporis prorogatum iri. 7. De me tibi, contestans omnes deos, promitto atque confirmo me pro tuâ dignitate, in hac provinciâ, cui tu præfuiisti, omnia suscepturum officia atque munera. 8. Me circa Idus Octobres spero Romæ futurum, eademque hæc præsentem Gallo confirmaturum. 9. Promisi scripturum me tibi quem haberet eventum postulatio Nepotis. **120.** Ego Arpini esse volo pridie Kalendas, deinde circum villulas nostras errare, quas visurum me postea despero. 1. Otho speraverat fore ut a Galbâ adoptaretur idque in dies expectabat. 2. Me in summo dolore illa maxime consolatur spes, fore ut infringatur hominum improbitas et consiliis tuorum amicorum et ipsa die. 3. Timet illa ne deseras se. 4. Is pavet ne ducat illam, tu autem ut ducas. 5. Verendum est ne gloriæ veram viam ignores, et gloriosum putes unum te plus posse quam universos. 6. Illud tacere mallet: sed vereor ut liceat. 7. Qui bonorum suorum perpetuitati diffidit, is semper timeat necesse est, ne amittat aliquando. 8. Adulatores, ubi laudant aliquem, sæpe timeant ut verba inveniant aptissima, et ne multas res omitant, quas ille non invitus auditorurus fuerit. 9. Non est periculum ne, qui leonem aut taurum pingat egregie, idem in multis aliis quadrupedibus facere non possit. **130.** Si Cæsar diripiendam urbem daturus est, vereor ut Dolabella ipse satis nobis prodesset possit. 1. Timeo ut omnes labores sustineas quos te suscipere video. 2. Metuo ne, dum minuere volo laborem, augeam. 3. Adulatores, si quem laudant, vereri se dicunt, ut illius facta verbis consequi possint. 4. Vereor ne forte non aliorum utilitati sed propriæ laudi serviisse videar. 5. Infirmiorem valetudinis tuæ video, et metuo ne præsentī fortunæ tuæ sufficere non possis. 6. Pœni, quum ab Oreo profectos esse Atalum Romanosque audivissent, veriti sunt ne intra Rhium (fauces eæ sunt Corinthii sinus) opprimerentur. 7. Parmenio Damascum quarto die pervenit, jam metuentes præfecto, ne sibi fides non habita esset. 8. Cohors, quæ excubabat ad tabernaculum regis, verita ne majoris motus principium esset, armare se coperat. 9. Multis jam mensibus nihil ad te litterarum dedi: nec mihi tamen venit in mentem subvereri ne quam tibi nostrâ indignam amicitia suspicionem silentii mei diuturnitas attulerit. **140.** Argumentum igitur potest expectare meus in te amor, quo nihil uberius neque est neque unquam fuit? itaque statim ubi tu profectus es, quum me repentina quædam voluntas excitasset, arripui calamum, neque sum veritus ne me scribentem sententia deficeret. 1. Quippe jus Laodiceæ me dicere, quum Romæ A. Plotius dicat! 2. Hominemne Romanum tam Græce loqui! 3. O spectaculum miserum, ludibrio esse urbis gloriam! 4. Hui! totiesne me litteras dedisse Romam, quum ad te nullas dedderim! 5. Adeone esse hominem infelicem quempiam? 6. Ut tu potissimum eas tibi partes depoposceris! 7. Deos oro ut te nobis servent, concedantque ut et nunc et semper valeas. 8. Orgetorix persuasit Helvetiis, ut suis finibus exirent cum omnibus copiis. 9. Profecerunt hi duodecim dies, ut is, cui nemo tunc obtulerit se defensorem, patronos jam habeat consulares. **150.** Sancitum est jure civili, ut in prædiis vendendis vitia ne celarentur emptorem, quæ nota essent venditori. 1. Quum certior factus sim vires tuas laboribus assiduus esse confectas, obsecro ut tibi parcas, ne, nuntiato te languere, nos dolore afficiamur. 2. Fac valeas meque mutuo diligas, dignitatemque meam, si meritis ero, tuearis. 3. Optavit Caligula ut populus Romanus unam cervicem haberet. 4. Natura non patitur ut aliorum spoliis facultates nostras augeamus. 5. Manlius vehementer confidit his litteris meis gratiosum se tibi futurum: quâ spe ne decipiatur, peto a te et magnopere contendo, ut in omnibus rebus ita eum tractes ut intelligat commendationem meam non vulgarem fuisse. 6. Scriptum est lege Valeriâ, ut eorum, qui proscripti essent, bona venirent. 7. Tullus equites clarâ voce increpat, redirent; trepidatione

cendam sapientiam. 5. Quum tot signis natura declaret, quid velit, anquirat, desideret, obsurdescimus tamen nescio quomodo, neque ea, quæ ab eâ monentur, audimus. 6. Utrum Pompeius consistere uspiam an mare transire velit, nescimus: si manet, vereor ut satis validum habere possit exercitum. 7. Dubitanti mihi, quid me facere par sit, magnum pondus affert benevolentia erga Pompeium; quâ demtâ melius esset in patriâ perire, quam patriam servando evertere. 8. Pompeio statim rescripsi, homine certo misso de comitibus meis, non me querere ubi tuto essem. 9. Si quis populum Romanum quasi hominem considerabit, ut cœperit, ut adoleverit, ut quasi ad quendam juventutis florem pervenerit, ut postea veluti consenuerit, quattuor ejus gradus inveniet. **240.** Velim equidem cum Pomponio consideres, utrum tu honeste Romæ esse possis. 1. Sitne igitur malum dolere, Stoici viderint, qui conclusiunculis non ad sensus permanentibus efficere volunt non esse malum dolorem. 2. Ostendam quantum salutis communis intersit, duos consules in republicâ esse. 3. Quid sit animus, ille rector dominusque nostri, non magis tibi quisquam expedit, quam ubi sit. 4. Darius, haud ignarus quam cum strenuo hoste res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi jubet. 5. Quum me vides præter institutum meum non tam sæpe quam solebam litteras ad te mittere, nimirum, etiam me tacente, quam sim occupatus, intelligis. 6. Animi pendeo; incertum est quid velim; quæ dicta sunt a te in quam partem accipiam dubito. 7. Quantâ in trepidatione sint amici nostri Ligures, tu existimare potes: rumor est eos apparare omnia ad bellum necessaria; rex quid in animum induxerit divinare non possum; multa tamen concurrunt, cur bellum proximâ æstate fore existimem. 8. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis quinque et viginti spopondisse dicit Flavius, velim des operam ut investigates sitne ita. 9. Quo in discrimine salus nostra versetur, illinc scire potes, quod domos nostras et patriam ipsam reliquimus. **250.** O quam me juvat usquequaque dictum iri, quâ concordia vixerimus! 1. Omnibus in rebus disserendis hac lege utendum est, ut explicetur quid declaretur eo nomine de quo queratur. 2. Alexander nequicquam diu luctatus cum nodis, Nihil, inquit, interest quo modo solvatur, gladioque rupit lora. 3. Mihi non minori curæ est, qualis republica post mortem meam futura sit, quam qualis hodie sit. 4. Quam libenter, quam suaviter apud eum Venetiis tres annos vixerim, præclare memini: quantâ facilitate me penitus Græcarum litterarum rudem sustulerit atque etiam pæne decuerit, oblivisci non possum. 5. Veni domum, non jam dubitans quid mihi faciendum esset, valde tamen iratus iis, qui et talem patricium, et tuam et Bernardini consuetudinem eripuissent: incensus dolore, ea ad Cornelium scripsi, quibus malevolos accusans, quid facere decrevissem, non aspere sed aperte sine ullâ circuitione explicabam. 6. Dicam cur de pactis agatur hoc loco, tum quid sit pactum, quæ pactorum divisiones; qui quibus pacisci possint, quique sint pactorum effectus: hæc crastinæ disputationis capita futura sunt. 7. De medicinâ vero quid loquar? Satis est Hippocratis libros vel leviter percurrisse, ut quis intelligat quam sæpe et graviter vir sapientissimus medicinam professuris inculcaverit religionem deorum immortalium, honestatem vitæ, morumque integritatem. 8. Nescio an multæ sint causæ cur veteres oratores sermones suos in adversaria rettulerint, quos mox otiosi absolverent. 9. Quod si ut una simus, quod et tu, ut opinor, sperabas, et ego certe cupiebam, per intervalla locorum non licet, at, quod proximum est, ut una esse videamur, non video cur præstare litteris et consequi non liceat. **260.** Rogo te num putes viros tales, quales sunt Homerus, Pindarus, Phidias, et Zeuxis, artes suas ad solam voluptatem direxisse. 1. Nescis, ut opinor, utrum magis detestabile vitium sit ira an deformius. 2. Multum interest utrum diminuat laus nostra an ad alterum transferatur. 3. Non stat in nobismet ipsis acutine simus an hebetes, valentes an imbecilli. 4. Num censes eos, qui divinare dicuntur, posse respondere solmajorne sit quam terra, an tantus quantus videatur? 5. Auri navem evertat gubernator, an palæa, in re aliquantulum, in gubernatoris inscientiâ nihil interest. 6. Quum rex Lysimachus Theodoro crucem minaretur, Theodoro quidem nihil interest, inquit, humine an sublime putescat. 7. Haud scio an nullo jure dubitetur utrum sapientia ipsa per se hominem beatum, necne, efficiat. 8. Facile potest intelligere doctor, ea quæ docentur celeriterne discipuli arripiant an tarde. 9. Incertus erat Hannibal, utrum

muniri vetuit, sed a fronte contra hostem pedum quindecim fossam fieri jussit. 8. Natura impellit ut hominum cœtus studeant parare ea quæ suppedient ad cultum et ad victum. 9. Si non ipsâ honestate movemur ut boni viri simus, sed utilitate aliquâ et fructu, callidi sumus, non boni. **200.** Nunquam fere parens potest animum inducere ut naturam ipsam vincat, ut amorem in liberos ejiciat ex animo. 1. Omne animal se ipsum diligit, et, simul ut ortum est, id agit ut se conservet. 2. Capnam veni heri in maximâ tempestate, uti eram jussus: edictum est enim a consulibus huc conveniremus. 3. Videntur est igitur ut eâ liberalitate utamur quæ prosit amicis, obsit nemini. 4. Si statim navigabis, me Leucade consequeris: sin te confirmare voles, navem idoneam ut habeas videbis. 5. Edicere ausus est Piso cum illo suo pari, quem tamen omnibus vitiis superare cupiebat, ut senatus ad vestitum rediret. 6. Pestilentia civitatem adorta coegit senatum imperare decemviris ut libros Sibyllinos inspicerent. 7. Si potest virtus efficere ne miser aliquis sit, facilius efficitur ut beatissimus sit; minus enim intervallum est a beato ad beatissimum, quam a misero ad beatum. 8. Num putasti fore ut ego quasi abeuntem te litteris prosequer? non tu id quidem unquam: convenerat enim ut argumentum a te expectarem. 9. Cleomenes imperavit malum navis erigi, vela pandi, tolli anchoram; et signum dari jussit, cæteros sequi oportere. **210.** Exstant epistolæ Ciceronis ad Quintum fratrem eodem tempore parum secundâ famâ proconsulatum Asiæ administrantis, quibus eum hortatur et monet, ne imitetur in vexandis sociis vicinum suum Appium. 1. Hannibal statim imperavit quam plurimos venenatos serpentes vivos colligi, eosque in vasa fictilia conjici. 2. Dictator equo circumvectus, contemplatusque quæ castrorum forma esset, tribunis militum imperavit, ut sarcinas in unum locum conjici juberent. 3. Peto igitur a te atque etiam rogo, quanquam hoc verbum amicitia nostra tuaque maxime bonitas respuere videtur, si quid habes, quod ad leges Romanas pertineat, e libris excerptum et veterum lapidum aut etiam nummorum observatione collectum, id mihi ut impertias. 4. Quis nescit primam esse historiæ legem ut ne quid falsi dicere audeat? 5. Illi qui Græciæ formas rerumpublicarum dederunt, corpora juvenum firmari labore voluerunt. 6. Centuriatis comitiis lex lata est, ne quis magistratus civem Romanum adversus provocationem necaret neve verberaret. 7. Rebellantes barbaros sub lege venum dedit Augustus, ne in vicinos reges servirent, neve intra tricesimum annum liberarentur. 8. Hoc præcipiendum videtur lectoribus, ne alienos mores ad suos referant, neve ea, quæ ipsis levia sunt, pari modo apud cæteros esse arbitrentur. 9. Legati Ennenses hoc a civibus suis mandatum habebant, ut ad Verrem adirent, et eum simulacra Cereris et Victoriæ reposcerent. **220.** Domitius tribunus plebis legem tulit ut sacerdotes, quos antea collegæ suffecerant, populus crearet. 1. Mallem te sapiens hostis metueret quam stulti cives laudarent. 2. Augustus carmina Virgilii cremari contra testamenti ejus verecundiam vetuit. 3. Augustus dominum se appellari ne a liberis quidem aut nepotibus suis passus est. 4. Si qua res me istuc adduxerit, enitar, si quo modo potero, ut præter te ne quis dolorem meum sentiat. 5. Illud cave dubites quin ego omnia faciam, quæ interesse tuâ, aut etiam velle te existimem, si ullo modo facere possim. 6. Cave existimes me, quod jocose scribam, abjecisse curam reipublicæ. 7. Tu, quum me incognitis assentiri vetas, tantum tibi arrogas, ut naturam rerum omnium evolvas, mores fingas, fines bonorum malorumque constituas, quæ vita ingredienda sit definias? 8. Pyrrhum, maximum præceptorem certaminum gymnicorum, solitum aiunt iis, quos exerceret, præcipere, ne irascerentur. 9. Venio ad litteras tuas, quibus mihi gratius nihil potuit accidere; dicerem jucundius, nisi clausula illa de Bunellio meo plane omnem jucunditatem eriperet: nam sic fac existimes, ex illius viri interitu tantum me cepisse dolorem, quantum exhaurire nulla dies poterit. **230.** Forte sepulcrum Cyri Alexander jusserat aperiri, in quo conditum est ejus corpus, cui dare voluit inferias. 1. Nonne videmus ut pueri gaudeant, aliquid se scire, quantumque ex ludis et pompis percipiant voluptatem? 2. Avitus quod audierat cum Bæbio senatore communicavit, cujus sciunt omnes quæ fides et prudentia fuerit. 3. Spero fore ut omnes intelligant, quanto odio omnibus sit crudelitas, quamque perjucunda sint probitas ac mansuetudo. 4. Qui se ipse novit, aliquid sentiet se habere divinum, intelligetque quanta instrumenta habeat ad adipis-

cendam sapientiam. 5. Quum tot signis natura declaret, quid velit, anquirat, desideret, obsurdescimus tamen nescio quomodo, neque ea, quæ ab eâ monentur, audimus. 6. Utrum Pompeius consistere uspiam an mare transire velit, nescimus: si manet, vereor ut satis validum habere possit exercitum. 7. Dubitanti mihi, quid me facere par sit, magnum pondus affert benevolentia erga Pompeium; quâ demt melius esset in patriâ perire, quam patriam servando evertere. 8. Pompeio statim rescripsi, homine certo misso de comitibus meis, non me quærere ubi tuto essem. 9. Si quis populum Romanum quasi hominem considerabit, ut cœperit, ut adoleverit, ut quasi ad quendam juventutis florem pervenerit, ut postea veluti consenuerit, quattuor ejus gradus inveniet. **240.** Velim equidem cum Pomponio consideres, utrum tu honeste Romæ esse possis. 1. Sitne igitur malum dolere, Stoici viderint, qui conclusiunculis non ad sensus permanantibus efficere volunt non esse malum dolorem. 2. Ostendam quantum salutis communis intersit, duos consules in republicâ esse. 3. Quid sit animus, ille rector dominusque nostri, non magis tibi quisquam expediet, quam ubi sit. 4. Darius, haud ignarus quam cum strenuo hoste res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi jubet. 5. Quum me vides præter institutum meum non tam sæpe quam solebam litteras ad te mittere, nimirum, etiam me tacente, quam sim occupatus, intelligis. 6. Animi pendeo; incertum est quid velim; quæ dicta sunt a te in quam partem accipiam dubito. 7. Quantâ in trepidatione sint amici nostri Ligures, tu existimare potes: rumor est eos apparare omnia ad bellum necessaria; rex quid in animum induxerit divinare non possum; multa tamen concurrunt, cur bellum proximâ æstate fore existimem. 8. Quod pro Cornificio me abhinc amplius annis quinque et viginti spondidisse dicit Flavius, velim des operam ut investigates sitne ita. 9. Quo in discrimine salus nostra versetur, illinc scire potes, quod domos nostras et patriam ipsam reliquimus. **250.** O quam me juvat usquequaque dictum iri, quâ concordia vixerimus! 1. Omnibus in rebus disserendis hac lege utendum est, ut explicetur quid declaretur eo nomine de quo quaeratur. 2. Alexander nequicquam diu luctatus cum nodis, Nihil, inquit, interest quo modo solvatur, gladioque rupit lora. 3. Mihi non minori curæ est, qualis respublica post mortem meam futura sit, quam qualis hodie sit. 4. Quam libenter, quam suaviter apud eum Venetiis tres annos vixerim, præclare memini: quantâ facilitate me penitus Græcarum litterarum rudem sustulerit atque etiam pæne decuerit, oblivisci non possum. 5. Veni domum, non jam dubitans quid mihi faciendum esset, valde tamen iratus iis, qui et talem patricium, et tuam et Bernardini consuetudinem eripuissent: incensus dolore, ea ad Cornelium scripsi, quibus malevolos accusans, quid facere decrevissem, non aspere sed aperte sine ullâ circuitione explicabam. 6. Dicam cur de pactis agatur hoc loco, tum quid sit pactum, quæ pactorum divisiones; qui quibus pacisci possint, quique sint pactorum effectus: hæc crastinæ disputationis capita futura sunt. 7. De medicinâ vero quid loquar? Satis est Hippocratis libros vel leviter percurrisse, ut quis intelligat quam sæpe et graviter vir sapientissimus medicinam professuris inculcaverit religionem deorum immortalium, honestatem vitæ, morumque integritatem. 8. Nescio an multas sitn cause cur veteres oratores sermones suos in adversaria rettulerint, quos mox otiosi absolvent. 9. Quod si ut una simus, quod et tu, ut opinor, sperabas, et ego certe cupiebam, per intervalla locorum non licet, at, quod proximum est, ut una esse videamur, non video cur præstare litteris et consequi non liceat. **260.** Rogo te num putes viros tales, quales sunt Homerus, Pindarus, Phidias, et Zeuxis, artes suas ad solam voluptatem direxisse. 1. Nescis, ut opinor, utrum magis detestabile vitium sit ira an deformius. 2. Multum interest utrum diminuat laus nostra an ad alterum transferatur. 3. Non stat in nobismet ipsis acutius simus an hebetes, valentes an imbecilli. 4. Num censes eos, qui divinare dicuntur, posse respondere solmajorne sit quam terra, an tantus quantus videatur? 5. Auri navem evertat gubernator, an palæa, in re aliquantulum, in gubernatoris inscientiâ nihil interest. 6. Quum rex Lysimachus Theodoro crucem minaretur, Theodoro quidem nihil interest, inquit, humine an sublime putrescat. 7. Haud scio an nullo jure dubitetur utrum sapientia ipsa per se hominem beatum, necne, efficiat. 8. Facile potest intelligere doctor, ea quæ docentur celeriterne discipuli arripiant an tarde. 9. Incertus erat Hannibal, utrum

cœptum in Italiam intenderet iter an cum eo, qui primus se offerret, Romano exercitu manus consereret. **270.** Quum libidini paret aliquis sine teste, num famæ satis consulit, an est ipsum illud per se flagitiosum, etiam nullâ comitante infamiâ? 1. Dubito utrum ipse erret Aristoteles, an alios errare velit. 2. Permultum interest, voluntati nostræ utrum obstet quis an desit, auferat aliquid an non det, spem nostram præcidat an proroget, contra nos agat an pro se, amore alterius an odio nostri. 3. Nescio utrum fortunæ succenseam, cujus culpâ factum sit, ut ego tuas litteras duobus fere mensibus post eum diem, quo tu scripseras, acceperim, an eidem gratias habeam, quod mihi arculam quandam scriptorum evolventi planeque aliud agenti de improvviso illas obtulerit.

II.—4. **ATHENIENSIMUM** urbs ita vetus est ut cives suos ex se procreasse dicatur. 5. Ita vixi ut non credam me frustra natum esse. 6. Hujusmodi tempus est ut suam quisque conditionem miserrimam putet. 7. Animone esse tam parvo videmur ut putemus omnia nobiscum peritura? 8. Tam levia sunt hujus viri scripta, ut doctrina tantum vulgaris appareat. 9. **Æmilius Paullus** tantum pecuniæ in ærarium invexit ut unius imperatoris spolia finem tributis attulerint. **280.** Hic juvenis non adeo imperitus est historiæ antiquæ ut nesciat Cimbros Teutonesque fusos esse a Mario. 1. Isti homines tam leni veneno uti videbantur ut constiterit mori nos posse sine dolore. 2. Magnæ mihi curæ est ut hic puer ita erudiat ut tuis votis patrisque respondeat. 3. Ne illud quidem ignoro, aliquos tradidisse, Augustum morum Tiberii acerbiter adeo improbasse ut nonnunquam superveniente eo sermones hilariore abrumperet. 4. Sic obstupuerunt, sic furtim nonnunquam inter se aspexerunt, ut non jam ab aliis indicari, sed indicare se ipsi viderentur. 5. Multorum consulum præfecturas sic accepit **Atticus** ut neminem in provinciam secutus sit. 6. **Hannibal** vinculo quodam ita copias copulavit, ut nulla neque inter ipsos, nec adversus duces seditio existeret. 7. **Thucydidis** conciones ita multas habent obscuras abditasque sententias, vix ut intelligantur. 8. Multis sæculis sic vixit **Pythagoreorum** nomen ut nulli alii docti viderentur. 9. Tanta vis probitatis est ut eam in hoste etiam diligamus. **290.** Trans Rhenum **Tiberius** ita vitam instituit ut sedens in cespite nudo cibum sumeret et sæpe sine tentorio pernottaret. 1. Aliæ dissensiones erant ejusmodi, **Quirites**, ut non ad delendam, sed ad commutandam rempublicam pertinerent. 2. Ita naturâ comparati sumus, ut ea quæ scripsimus cum labore, cum labore etiam audiri putemus. 3. Tantus terror **Gallici** nominis fuit ut multi reges ultro pacem ingenti pecuniâ mereantur. 4. Consul ipse ita instabat operi, ut die quadragesimo quinto quam ex silvâ detracta erat materia, naves instructæ et armatæ in aquam deductæ sint. 5. **Servii Tullii** sollertiâ ita ordinata est respublica ut omnia patrimoniorum, dignitatum, ætatum, artium, officiorumque discrimina in tabulas referrentur. 6. Tanta est corruptela malæ consuetudinis, ut ab eâ tanquam igniculi virtutis exstinguantur, exorianturque et confirmentur vitia. 7. In **Ciceronis** ad **Atticum** epistolis sic omnia de mutationibus reipublicæ perscripta sunt, ut nihil in iis non appareat. 8. Tantam rerum ubertatem natura largita est, ut ea quæ gignantur donata consulto nobis, non nata esse videantur. 9. Neque ita claudenda est res familiaris, ut eam benignitas aperire non possit, nec ita reseranda ut omnibus pateat. **300.** Majores tuos respice, atque ita gubernare rempublicam ut natum esse te cives tui gaudeant, sine quo nec beatus, nec clarus esse quisquam potest. 1. **Agasilas Hellespontum** copias trajecit, tantâ que usus est celeritate ut triginta diebus iter suum confecerit. 2. Geram tibi morem, et ea quæ vis, ut potero, explicabo, nec tamen quasi **Pythius Apollo**, certa ut sint et fixa quæ dixerò. 3. Quum has litteras dabam, quæ ad nostram in Italiam projectionem pertinebant, ita parata erant omnia, ut nihil impedire aut etiam diutius remorari discessum nostrum posse videretur. 4. **Pictorum Græcorum** tanta est multitudo, tanta in suo cujusque genere laus, ut, quum summus miremur, inferiores etiam probemus. 5. De hac quidem re antea ad me scripseras, idque bis unis litteris, ut facile intellexerim valde te commotum esse. 6. Potest igitur, **judices**, **L. Cornelius** condemnari, ut

non C. Marii factum condemnnetur? 7. L. Gellius non tam vendibilis orator fuit, quam ut nescires quid ei deesset. 8. Magnum mihi solatium attulit epistola tua; jucunditatem dicere non possum, quam tempora eripiunt sic ut me tristitiæ pæne totum tradiderim. 9. Flens se in eum coniecit ut consuetum amorem facile cerneret. 310. Augustus itinera lecticâ, et noctu fere, idque lente faciebat, ut Præneste vel Tibur biduo procederet, ac si quo pervenire mari poterat, potius navigabat. 1. Hoc in vobis maxime admirari soleo, quod, quum inter vos in dicendo dissimiles sitis, ita tamen uterque vestrum dicat, ut ei nihil neque a natura denegatum, neque a doctrinâ non delatum esse videatur. 2. Intra duodecim annos consules fuerunt Metelli aut censores aut triumphantes amplius duodecim, ut appareat gentium fortunam nunc florere, nunc senescere, nunc interire. 3. A sermone Græco Tiberius, maximeque in senatu, abstinuit, adeo quidem ut monopolium nominaturus prius veniam postularit, quod sibi verbo peregrino utendum esset. 4. Mummius tam rudis fuit, ut, captâ Corintho, quum maximorum artificum perfectas manibus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, juberet prædiei conducentibus, si eas perdidissent, novas reddituros. 5. Constans est fama regis nostri matrem vitam cum morte commutasse. Orator literas quidem a rege nondum acceperat: omnes tamen ita loquebantur, ut minime dubia res sit. 6. Hoc nuper ad nos allatum est, reginam nonnunquam in venationem exire, sectarique cervos veluti alteram Dianam: equum vero tantâ velocitate incitare, ut quodam die regem ipsum anteverterit, ac, dum per devia et saltus ad latratus canum modo huc modo illuc vagatur, prior ad cervi interemti spectaculum pervenerit. 7. Audio te de nobis et loqui et sentire perhonorifice. Præclarum hoc est, laudari a principe viro, et ab eo principe, qui cum fortunâ virtutem adeo conjunxerit, ut in utrâque pariter emineat. 8. Tantum abest ut hæc præcepta naturam humanam illustrent, ut fabulis potius et inanibus sententiis totam obscurant doctrinam. 9. Tantum aberat ut hac clade milites nostri perturbarentur, ut incitati sint contra eo magis, et irâ accensi. 320. Tantum abest ut nobis malum videatur esse mors; existimamus potius bonum eam esse unicuique, multoque beatius homines post mortem victuros, quam nunc vivant. 1. Omnia enim mihi vobiscum quodammodo sunt communia, præter reipublicæ gerendæ molestias, quas tantum abest ut vobis invideam, ut hoc nomine felicior propemodum mihi videar quam vos ipsi meæ felicitatis auctores. 2. Nemini dubium esse potest quin Athenis saluberrimum fuerit Pisistrati regnum: tantum enim abfuit ut gravis esset civibus, ut hi postea dixerint, eo regnante auream quandam ætatem fuisse. 3. Plerique laborem doloremque fugiunt, et omnia perpeti possunt ut his careant. 4. Hoc prætereo, ne id aliunde didicisse videamur, quod ipsi credimus invenisse. 5. Aranæ retia texunt, ut, si quid inhæserit, conficiant. 6. Aratus Sicyonius ad Ptolemæum venit, qui tum regnabat alter post Alexandream conditam, petivitque pecuniam ut patriam liberaret. 7. Legati, centuriones, et tribuni militares concurrebant ne pugnam committere dubitaret. 8. Etsi Græci apud Artemisium pari prælio discesserant, tamen eodem loco non ausi sunt manere, ne, si pars navium adversarum Eubœam supersasset, accipiti premerentur periculo. 9. Hæc est opinio populi Romani, inductum esse nomen religionis, non tam ut te impedirent, quam ut ne quis Alexandream vellet ire. 330. Vehemens Favonius erat, et multam materiem ceciderant Alexandri milites, ut aditum per saxa facerent; hæc vapore inaruerat, ignique injecto, flammam in hostes ventus tulit. 1. Magnam hæc res difficultatem ad consilium capiendum attulit, ne, si maturius ex hibernis copias eduxisset, ab re frumentariâ laboraret. 2. Africanus, Carthagine deletâ, Siculorum urbes signis pulcherrimis exornavit, ut, quos victoriâ populi Romani maxime lætari arbitrabatur, apud eos monumenta victoriæ plurima collocaret. 3. Arsanes igni ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem faciat; quidquid hostibus usui esse possit, corruptum, sterile ac nudum solum, quod tueri nequeat, relicturus. 4. Gallinæ avesque reliquæ, pullos quum excluscrint, ita eos tuentur, ut et pennis foveant, ne frigore lædantur. 5. Lycurgus Lacedæmoniorum virgines sine dote nubere jussit, ut uxores eligerentur a viris, non pecuniâ. 6. Romulus locum urbi suæ delegit et fontibus abundantem et in regione pestilenti salubrem. Posuit eam annis in mare influentis in ripâ, ut posset et accipere ex mari quo



egeret, et reddere quo redundaret. 7. Senatus dictatorem creavit, qui civium delectum haberet: utque, quoad ejus facere possent, cum populo gratiam inirent, M. Valerium Poplicolæ illius pronepotem nominaverunt. 8. Deos alios venerati sunt Romani, ut sibi prodessent, alios, ne sibi nocerent. 9. Quinetiam suspicor eo mihi semihoram a Labieno præstitutam esse, ut ne plura de pudicitia dicerem. **340.** Nihilominus exemplum epistolæ ad te misi, ut, si minus tibi placeret, ne mitteres. 1. Ne longior sim, in illo itinere nihil me delectavit, præter conscientiam meam. 2. Doleo suscepisse te tam leves, ne dicam stultas sententias. 3. Servius duas filias duobus Tarquinis nuptum dedit, ut hi sibi succederent, neve advenam patris sui sede potentem suspicerent. 4. Auriga, viso Servii cadavere, cohorrui, inhibuitque frænos, ne per corpus carpentum ageret. 5. Se quisque diligit, non ut aliquid a se ipso mercedis exigat caritatis suæ, sed quod per se sibi quisque carus est. 6. Ut rem brevi expediam, has ego ob causas ad te scripsi, primum ut fortiter ferres, quemadmodum facis, iniquorum hominum injurias, deinde ut tecum cogitates, quantopere tibi enitendum sit, ut, quam expectationem tui concitasti, quæ quidem maxima est, eam sustinere ac tueri possis. 7. Quid de te sentiam, Manutius noster optimus testis est: quod ideo impræsentiarum omitto, ne ego impudenter ea ad te scripissæ videar, quæ tu sine summo pudore, quæ es modestiâ, legere non possis. 8. De cæteris quid agam dubito, ne forte litteras suas, quas non accepi, acceperis me reantur; meamque rescribendi tarditatem insimulent. 9. Quoniam me hactenus attente audiistis, audite quoque cætera. **350.** Fœdus quia senatus non jusserat, veritus est Hiempsal ut satis firmum esset. 1. Quum adesset, amicum se ei præstitit. 2. Quæ quum ita sint, gaudere possumus. 3. Quare cupimus subtiliorem auditum, quum hic certe nobis somni portionem quandam adimat? 4. Quoniam vita, quâ fruimur, brevis est, memoriam nostri quam maxime longam efficere debemus. 5. Omnia, quæ cupies, a Cæsare, quæ ejus est humanitas, impetrabis. 6. Gaudes quod me venturum pollicitus sum. 7. Quum sit in nobis consilium, ratio, prudentia, necesse est Deus ipse hæc habeat maxima. 8. Tum multa in curiâ dixi, et senatum maxime commovere visus sum commemoratione voluntatis tuæ. 9. Bene facis quum venisti, sed melius fecisses si ad me domum rectâ abiisses. **360.** Præclare facis quum et Cæpionis et Luculli memoriam tenes. 1. Gaudeo quod te interpellavi, quandoquidem tam præclarum mihi dedisti judicium testimonii tui. 2. Dolebam quod morte Hortensii non, ut plerique putabant, adversarium aut obtrectatorem laudis meæ, sed socium potius et consortem gloriosi laboris amissemus. 3. Gratulor tibi, quod te de provinciâ decedentem summa laus et summa gratia provinciæ prosecuta est. 4. Videte quanto tetrior tyrannus Syracusanis Verres fuerit quam quisquam superiorum, quum ornaverint illi templa deorum immortalium, hic etiam deorum monumenta atque ornamenta sustulerit. 5. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant; quippe, quum semet ipsi regere non possent, in rapidum gurgitem cum incommodo onere auferebantur. 6. Gratias tibi ago quum tantum litteræ meæ apud te potuerunt. 7. Gratum mihi fecisti quum Tironem, indignum illis fortunis, nostrum amicum quam servum esse maluisti. 8. Catilina furibundus, Quoniam, inquit, ab inimicis præceps agor, incendium meum ruinâ exstinguam. 9. Hoc loco Brutus, Quandoquidem tu istos oratores, inquit, tantopere laudas, vellem aliquid præter illum sane exilem libellum de ratione dicendi plus Crasso libuisset scribere. **370.** Atticus nullas inimicitias gerebat, quod neque lædebat quemquam, neque, si quam injuriam acceperisset, ulcisci malebat quam oblivisci. 1. Æris notam pretiosiorum ipsum Corinthi fecit incendium, quia incendio permistis plurimis status, æris, auri, argentique venæ in commune confluerunt. 2. Ingens numerus erat bello Punico captus, quos Hannibal, quum a suis non redempti essent, venum dederat. 3. Quum ego, tanto intervallo, claustra illa nobilitatis re-fregissem, non arbitrabar de generis novitate accusatores dicturos. 4. Elephanti, sicut per arctas vias magnâ morâ agebantur, ita tutum ab hostibus, quacunque incederent, iter præbebant, quia insuetis propius adire metus erat. 5. Erat fama venenum sumsisse Themistoclem, quum se quod Xerxi de opprimendâ Græciâ pollicitus esset præstare posse desperaret. 6. Quare gratulor equidem fratris tui manibus, quos lætari arbitror summopere, quod tantus sis et quod fere tantus videaris, quanta possit esse virtus maximo ingenio, acerrimâ

voluntate, summoque studio comparata. 7. Cæsaris leges servandæ sunt, non quo eas probem, sed quod otii ac pacis ratio habenda est. 8. Hoc a te peto, non quod dubitem de tuâ constantiâ, sed quia moris est mihi ita petere. 9. Vir improbus nunquam a scelere ob eam causam abstinebit, quod id natura turpe iudicet, sed quod metuit ne emanet. 380. Me sane, hoc quidem tempore, non movet respublica, non quo republicâ aut sit mihi quidquam carius aut esse debeat; sed desperatis etiam Hippocrates vetat adhiberi medicinam. 1. Eo perniciosius de republicâ merentur vitiosi principes, quod non solum vitia concipiunt ipsi, sed ea infundunt in civitatem; neque ideo solum obsunt quod ipsi corrumpuntur, sed etiam quod plus exemplo quam peccato nocent. 2. Octavianus veniam oravit, quod Græco verbo usus esset. 3. Æduos Cæsar graviter accusavit, quod se frumento non sublevassent. 4. Plato escam voluptatē appellat, quod eâ videlicet homines capiantur, ut pisces hamo. 5. Numa maior vir habendus est, quum illam sapientiam constituendæ civitatis duobus prope sæculis ante cognoverit quam eam Græci natam esse sensissent. 6. Augustus Thalli a manu, quod pro epistolâ proditâ denarios quingentos accepisset, crura fregit. 7. Non solum corrumpi non potuerunt Afri, sed etiam legatos Lacedæmonem miserunt, qui Lysandrum accusarent, quod sacerdotes fani corrumpere conatus esset. 8. Odio prope maiore certabant quam viribus, Romani indignati, quod victoribus victi ultro arma inferrent, Pœni, quod superbe avareque imperitatum esse victis crederent. 9. Socratem querenti cuidam, quod nihil sibi peregrinatio profuisset, respondisse ferunt, Non immerito hoc tibi evenit, siquidem tecum peregrinatus es. 390. Princeps decima legio Cæsari gratias egit, quod de se optimum iudicium fecisset, seque ad bellum gerendum paratam confirmavit. 1. Mindyridem aiunt fuisse ex Sybaritarum civitate, qui quum vidisset fodientem et altius rastrum allevantem, lassum se fieri questus, vetuit illum opus in conspectu suo facere. 2. Quum ea quæ præterierunt acri animo et attento intuemur, tum fit ut ægritudo sequatur si illa mala sunt, lætitia, si bona. 3. Quum præcipitur ut nobismet ipsis impereamus, tum hoc præcipitur ut ratio coerceat temeritatem. 4. Quum secure navigare potero, navigabo. 5. Quæris cur me Laurentinum tantopere delectet; desines mirari quum cognoveris opportunitatem loci. 6. Quum queritur quid fieri possit, videndum est etiam quam facile fieri possit. 7. Quum maturum racemus, dulcescit, quo quid aspectu iucundius est? 8. Quum emendati mores amicorum sunt, tum esse debet inter eos omnium rerum, consiliorum, voluntatum, sine ullâ exceptione communitas. 9. Ut primum Plancus in forum venit, ad amicitiam Ciceronis se applicavit. 400. Hæc erat locutus, quum annuntiavit puer Cæsarem adesse. 1. Nondum lucebat quum Ameriæ scitum est occisum esse Roscium. 2. Fuit quoddam tempus, quum in agris homines passim bestiarum modo vagabantur et sibi victu fero vitam propagabant. 3. Incipio ex hoc studio non solum oblectationem, verum etiam gloriam petere, postquam tuo iudicio probatum est, viri gravis atque eruditi. 4. Simul atque in Italiam exscenderunt, Brutus, velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit. 5. Ad regem præliantem clamor pervenerat, quum lorica sumtâ ad prima signa venit. 6. Quum aliquid videretur cavere posse, tum id negligi dolebam. 7. Quum Athenis Platonis Gorgiam cum Charmadâ diligenter legerem, in hoc maxime admirabar Platonem quod mihi in irridendis oratoribus ipse esse orator summus videbatur. 8. Quum Carthaginem accessisset, egredienti navem eadem figura occurrisse narratur. 9. Facilius est excludere perniciosam quam regere; nam, quum se in possessionem posuerunt, potentiora rectoribus sunt. 410. Quum fontes ferro depugnarent, nulla potuit oculorum esse fortior contra dolorem et mortem disciplina. 1. Non eram nescius, quum hæc scribebam, quanto rerum onere premereris. 2. Gyges, quum palam annuli sui ad palmam converterat, a nullo videbatur, ipse autem omnia videbat; idem rursus videbatur quum in locum anulum inverterat. 3. Post annum quintum quam expulsum est Aristides, in patriam revocatus est. 4. Tyrus septimo mense quam oppugnari cœpta est, capitur. 5. Mors S. Roscii quadriduo quo is occisus est, Chrysogono nuntiatur. 6. Accidit repentinum incommodum post biduum quam hæc gesta sunt. 7. Pharnacem Mithridatis filium post quattuor quam in conspectum venit horas unâ Cæsar profligavit acie. 8. Sæculis multis ante gymnasia inventa sunt quam in his philosophi garrire cœpe-

runt. 9. Agesilaus in Phrygiam se convertit eamque prius depopulatus est quam Tissaphernes usquam se movit. **420.** Amicumne condemnabis antequam audias, antequam interroges? Illine, antequam aut accusatorem suum nosse liceat aut crimen, irasceris? 1. Membbris utimur priusquam didicimus cujus ea utilitatis causâ habeamus. 2. Priusquam de cæteris rebus respondeo, de amicitia quam a me violatam esse criminatur, quod ego grave crimen iudico, pauca dicam. 3. Non prius conatus sum misericordiam aliorum commovere quam ipse misericordiâ captus sum. 4. In omnibus negotiis, priusquam aggrediare, adhibenda est præparatio diligens. 5. Mithridates Datamen ferro transfixit, priusquam quisquam potuit succurrere, interfecit. 6. Priusquam certa cladis fama accederet transgressus Iberum Hasdrubal, postquam amissa castra accepit, iter ad mare convertit. 7. Ante implicatur quisque aliquo genere vivendi quam potuit quid optimum sit judicare. 8. Antequam de incommodis Siciliæ dico, pauca mihi videntur esse de provinciæ dignitate dicenda. 9. Da operam, si ullâ ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, et huc quam primum venias, antequam omnes copiæ adversariorum conveniant. **430.** Cæsar milites navibus flumen transportat, continentemque ripæ collem improviso occupat, et priusquam ab adversariis sentiat, communit. 1. Nihil, Patres conscripti, neque in Italiâ, neque in Africâ gerite priusquam eorum scelera expiaveritis, qui suas sacrilegas manus intactis Proserpinæ thesauris admoverunt. 2. Ducentis annis ante quam Romam caperent, Galli in Italiam transcenderunt. 3. Aristides interfuit pugnae navali apud Salaminem, quæ facta est prius quam pœna exilii remissa est. 4. Epaminondas, quum in circulum venisset, in quo aut de republicâ disputaretur, aut de philosophiâ sermo haberetur, nunquam inde prius discessit, quam ad finem sermo adductus esset. 5. Vixit quum Sicilia floureret opibus. 6. Quum insula in Ægeo mari surgeret, spumabat mare, et fumus ex alto ferebatur. 7. Pyrrhus, quum Argos oppidum oppugnaret in Peloponneso, lapide ictus interiit. 8. Phœbidas Lacedæmonius, quum exercitum Olynthum duceret, iterque per Thebas faceret, arcem oppidi, quæ Cadmea nominatur, occupavit. 9. Quum in acie stare et pugnare deceret, tum in castra refugerunt; quum pro vallo pugnandum esset, castra tradiderunt. **440.** Hercules ipse dolore frangebatur, quum morte ipsâ peteret immortalitatem. 1. Cæsar, quum a piratis retineretur, nunquam aut noctu aut die aut ex calceabatur aut discingebatur. 2. Hæc quum moliretur Alcibiades, Critias cæterique tyranni Atheniensium certos homines ad Lysandrum in Asiam miserunt. 3. Regio apparatus accepti sermonem in median noctem produximus, quum senex nihil nisi de Africano loqueretur, omniaque ejus non facta solum, sed etiam dicta meminisset. 4. Quum Opimi causam defenderet apud populum Carbo consul, nihil de Gracchi nece negavit. 5. Rufum agentem aliquid in emporio Puteolanorum salutavi, et postea jussi valere, quum me num quid vellem rogasset. 6. Quum Darium, ubicumque esset, occupare statuisset Alexander, ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum classi ad oram Hellesponti præfecit. 7. Quum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspiciebatur; ignes deinde toto campo collucere cœperunt; quum incondita multitudo laxius tenderet. 8. Carthago diruta est, quum stetisset annos sexcentos sexaginta septem, abhinc annis centum septuaginta septem. 9. Quum præstantem esse virtute et sapientiâ Numam Pompilius fama ferret, prætermissis suis civibus, regem alienigenum sibi ipse populus adscivit. **450.** Hoc tamen bello, quum eum alteri aîæ Pompeius præfecisset, magnam ab exercitu famam consecutus est. 1. Timanthes quum vidisset se Agamemnonis luctum penicillo imitari non posse, caput ejus obvolvitur. 2. Thrasylbulus, quum Phylem confugisset, quod est castellum in Atticâ munitissimum, non plus habuit secum quam triginta de suis. 3. Pausanias, quum semianimus e templo elatus esset, confestim animam efflavit. 4. Hortensius, quum admodum juvenis orsus esset in foro dicere, celeriter ad majores causas adhiberi cœpit. 5. Quum libertus tuus ad me venisset, dixissetque se ad te statim profecturum, has ei litteras dedi. 6. Timoleon, quum propter diurnitatem belli non solum regionem, sed etiam urbes desertas videret, Corinthus colonos accessivit. 7. Montani modo in primum, modo in novissimum agmen irruebant, utcumque aut locus opportunitatem daret, aut progressi morative aliqui occasionem facerent. 8. Nondum centum et viginti anni sunt quum lex lata est a L. Pisone de pecu-

niis repetundis, quum nulla antea fuisset. 9. Biennium an triennium est quum virtuti nuntium remisisti delenitis illecebris voluptatis? **460.** Apud Græcos quidem jam anni prope quadringenti sunt quum hoc probatum est: nos nuper agnovimus. 1. M. Fadium quod mihi amicum tuâ commendatione das, nullum in eo facio quæstum: multi enim anni sunt, quum is in ære meo est et a me diligitur propter summam humanitatem et observantiam. 2. Dum Lycurgi leges vigeant, populus Lacedæmonius fortis erat. 3. Dum hæc scribebam, lætâ omnes expectatione pendebant. 4. Dum hæc Romæ aguntur, concilia in Etruriâ habebantur in templo Voltumnæ. 5. Existimatio dum integra est, facile consolatur egestatem. 6. Titinius Genuciusque tribuni militum profecti adversus Faliscos Capenatesque, dum bellum majore animo gerunt quam consilio, præcipitavere in insidias. 7. Dum inter primores prompte dimicat Alexander, sagittâ ictus est. 8. Si in hoc erro, quod animos hominum immortales esse credo, libenter erro, nec mihi hunc errorem, quo delector, dum vivo, extorqueri volo. 9. Zosimus libertus meus ante aliquot annos, dum intente instanturque pronuntiat, sanguinem rejecit. **470.** Neque dum Hannibal in Italiâ morabatur, neque proximis post excessum ejus annis, vacabat Romanis colonias condere. 1. Bibulus collega Cæsaris, dum actiones ejus magis vult impedire quam potest, domi se tenebat; quo facto dum augere vult invidiam collegæ, auget potentiam. 2. Hostes, dum se putant vincere, fortiter secuti sunt; Pompeiani, dum fugere credunt suos, fugere cœperunt. 3. Fabius consul iterum Flaminio tribuno plebis quoad potuit restitit, agrum Picentem viritim dividenti. 4. Quamdiu imperium populi Romani beneficiis tenebatur, non injuriis, exitus bellorum erant mites. 5. Quoad Pompeius in Italiâ fuit, sperare non destiti; nunc, si vel periculo experiendum est, experiar' certe ut hinc avolem. 6. Quamdiu Romæ fora patere, et quum publica tum privata judicia fieri contigerit, quamdiu causas de criminibus agitari, et homines in jus vocari atque defendi, tamdiu eloquentia pristino suo jure uti atque in subselliis regnare videbitur. 7. Itaque inimicus hanc rationem, ut horâ noctis primâ, dum is leni deambulatione ad cenam se parat, ego aliquid ex Demosthene legam, ipse in Græcis vertendis animi causâ se exerceat, factâ mihi potestate, si quid velim, percontandi. Ad hunc modum Olynthiacas duas absolvimus. 8. Fruamur humanâ vitâ, dum veniat tempus quum lætitia ipsa fugiat. 9. Cæsar non optimum esse ratus est expectare dum hostium copiæ crescerent equitesque regrederentur. **480.** Vespasianus in oppido parvo habitavit quoad provincia cum exercitu oblata est latenti. 1. Opperrere quoad pater ipse ad te veniat. 2. Interea dum scholâ desertâ Saturnalia adhuc extendo, tu me ad studia revocas. 3. In duos menses induciæ factæ sunt donec Romam mitterentur legati. 4. Augustus rectorem solitus est apponere regibus ætate minoribus ac mente lapsis, donec adolescerent aut resipiscerent. 5. Rogandi aut orandi sunt iracundi ut, si quam habeant ulciscendi vim, differant dum defervescat ira. 6. Quid vis amplius? Num expectas dum Metellus de istius scelere testimonium dicat? 7. Insequenti nocte Fabius equites præmittit, sic paratos ut confligant atque omne agmen morentur dum consequatur ipse. 8. De Terentiâ et Tullii tibi assentior ad te ut referant; et, si nondum profectæ sunt, nihil esse quod se moveant, quoad perspiciamus quo loco sit res. 9. Calpurnius Flamma, tribunus militum, cum lectâ trecentorum manu, inessum ab hostibus tumultum occupavit, adeoque moratus est eos dum exercitus omnis evasisset. **490.** Cæsar ex animis aliquamdiu jacebat, donec lecticæ impositum tres servuli domum retulerunt. 1. Tarquinii tamdiu dimicarunt donec Aruntem filium regis manu sua Brutus occidit. 2. Inde continuos dies aliquot Romani ita insistebant portis, ut prope inferre signa viderentur, donec Hannibal tertiâ vigiliâ profectus Apuliam petere contendit. 3. Maxima est in sensibus veritas, si sani sunt et omnia remouentur quæ obstant et impediunt. 4. Parva dii negligunt, neque agellos singulorum nec viticulas persequuntur, nec si uredo aut grandio quippiam nocuit, id Jupiter animadvertit. 5. Pecuniam si cupiam fortuna ademit, aut si alicujus eripuit injuria, tamen, dum existimatio est integra, facile consolatur honestas egestatem. 6. De Dionysio fugit me ad te antea scribere; tu tamen videris, si erit, quod nollem, arcensendus, ne molesti simus invito. 7. Si bona existimatio divitiis præstat, et pecunia tantopere expetitur, quanto magis gloria est expetenda. 8. Si gubernator præcipuâ laude fertur, qui na-

vem ex hieme marique scopuloso servat, cur non singularis ejus existimetur prudentia, qui ex procellis civilibus ad incolumitatem pervenerit? 9. Si deus es, Scytharum legati Alexandro dixerunt, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere. **500.** Si una est interiturus animus cum corpore, tu memoriam nostri pie inviolateque servato. 1. Si quid erit in commentario meo quod minus Græcum videatur, non dicam quod Lucullus dixit, se, quo facilius historias suas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam dispersisse. 2. Si meam salutem contra fratris tui impetum in me crudelissimum defendi, satis habe nihil me tecum de ejus injuriâ conqueri. 3. Si nosmet ipsi, qui ab delectatione omni negotiis impedimur, ludis tamen delectamur, quid tu admirare de multitudine indoctâ? 4. Si te corporis dolor aut infirma valetudo prohibuit quominus ad ludos venires, hæc scribo consolandi tui causa. 5. Quamobrem, viri amplissimi, si quis erit in posterum qui vobis audientibus litterarum dignitatem contemnere audeat, aut doctrinæ studia utilitate, gloriâ, gravitate carere arbitretur, hunc vos vel amentem, vel dignitatis suæ parum cupidum esse putatote. 6. Ex his igitur necesse est, invito Epicuro, alterum verum esse, alterum falsum; nisi forte volumus Epicureorum opinionem sequi, qui tales enuntiationes nec veras nec falsas esse dicunt. 7. Si quem reorum elabi rumor esset, subitus aderat Tiberius, judicesque legum et religionis admonerat. 8. Qui sapientem formant undique consummatum, non solum cognitione cœlestium et mortalium rerum instituunt, sed per quædam parva sane, si ipsa demum æstimes, ducunt. 9. Cur nunc primum Cæsari resistimus potius, quam quum quinquennium prorogavimus, nisi forte nos illi tum arma dabamus, ut nunc cum bene parato pugnaremus? **510.** Patria est communis omnium nostrum parens, pro quâ quis bonus mortem oppetere dubitet, si ei profuturus sit? 1. Secutum est bellum gestum apud Mutinam, in quo si tantum Atticum prudentem dicam, minus quam debeam prædicem. 2. A philosopho tamen, si eloquentiam afferat, non asperner; si non habeat, non vehementer efflagitem. 3. Ego si Scipionis desiderio me moveri negem, quam id recte faciam viderint sapientes: sed certe mentiar. 4. Si vicinus tuus vestem habeat pretii majoris quam tu habeas, tuamne an illius malis? 5. Antonius legionibus etiam præmia exposcit, quæ si consequi velit, jure habendus sit impudentissimus. 6. Consilium tuum mihi optatissimum foret, si liceret omne tempus apud te consumere; odi enim celebritatem et fugio homines. 7. Socrates servo dixit, Cæderem te nisi irascerer: admonitionem servi in aliud tempus distulit, illo tempore se admonuit. 8. Si bonum esset ira, perfectissimum quemque sequeretur: at iracundissimi sunt infantes, senes, et ægri. 9. Quem tibi hoc daturum putas? si enim ita esset, quid opus esset te gradatim istuc pervenire? **520.** Orationes quas historiæ suæ interposuit Thucydides imitari neque possem si vellem, neque vellem fortasse si possem. 1. Næ tu jam mecum in gratiam redires, si scires quam me pudeat nequitie tuæ, cujus te ipsum non pudet. 2. Plerique ingenio freti, simul et cogitant et dicunt; sed certe iidem illi melius aliquanto dicerent, si aliud sibi tempus ad cogitandum, aliud ad dicendum sumerent. 3. Si dii philosophiam bonum vulgare facerent, si prudentes nasceremur, sapientia quod in se optimum habet amitteret. 4. Ego, si ab improbis et perditis civibus rempublicam teneri viderem, non ad eorum causam me adjungerem; ne si summa quidem eorum in me merita constarent. 5. Si quis has platanos circum foderet, si irrigaret, non nodosi essent rami et squalidi trunci. 6. Sunt innumerabilia generis ejusdem, quæ quidem non ferrem nisi haberem socium studiorum meorum Atticum nostrum. 7. Multos circa unam rem ambitus fecerim, si, quæ de Marcelli morte variant auctores, omnia exsequi velim. 8. Si cum hac exceptione daretur mihi sapientia, ut illam inclusam tenerem, neque enunciarem, rejicerem. 9. Ego vero in iis etiam causis, in quibus omnis nobis res cum judicio est, non cum populo, tamen si a coronâ relinquer, non queam dicere. **530.** Hæc tibi ridicula videntur, quia non ades, quæ si videres lacrymas non teneres. 1. Alexandrum dixisse ferunt, Nisi Alexander essem, essem libenter Diogenes. 2. Nec vero de tuis copiis multum imminues, si, quod futurum speramus, inopiæ nostræ subveneris, qui si etiam nobiscum plurima communicares, multo id tamen, quod dares, minus esset quam quantum tibi libris assidue tractandis quotidie quæritur. 3. Multas opportunitates prætermisi, quas si queri vellem

præteritas, nihil agerem nisi ut auferem dolorem tuum, indicarem stultitiam meam. 4. Romana prodigia, Horatius, Mucius, Clælia, nisi in annalibus forent, hodie fabulæ viderentur. 5. Si rex iste ex itinere non revertisset, in eo conclavi cubiturus erat, quod proximâ nocte corruit. 6. Si mihi permisisses, pro meo in te amore rem omnem confecissem. 7. Mazæus, qui, si transisset numen, haud dubie oppressurus erat incompósitos, in ripâ demum adequitare cœpit. 8. Si Cn. Pompeium Neapoli valetudo abstulisset, indubitatus populi Romani princeps excessisset. 9. Si quis deus dixisset, nunquam putassem me in Academiâ tanquam philosophum disputaturum. 540. Hæc si mihi allata fuisset in tempore, incredibilem voluptatem ex eo nuntio cepissem, egissemque tibi gratias, ut par erat, vel per litteras vel etiam coram. Nunc discrucior animi, metuens ne, quoniam id factum non est, aliquid sinistri de me cogites.

1. Diu mihi quærendus fuit Aruleno Rustico gener, nisi paratus et quasi provius esset Minucius Acilianus. 2. Si remissior esse voluissem, summæ mihi crudelitatis in patriam fama subeunda fuit; nisi vero cuipiam L. Cæsar nudius-tertius crudelior visus est, quum sororis suæ virum vitâ privandum esse diceret. 3. Si me amas, si te a me amari scis, enitere per amicos, clientes, hospites, liberos denique et servos tuos, ut scheda ne qua deperat ex iis libris, quos Sergius Claudius reliquit. Ubi te visurus sim, nisi ad me scribes, ne conjecturâ quidem assequi potero. 4. Nisi enim hoc asseveratur, quod honestum sit, id solum esse bonum, illud nullo modo confirmari potest, vitam beatam effici virtute. 5. Non est potestas ex tempore aut quum velis opitulandi reipublicæ, quamvis ea prematur periculo, nisi eo loco sis, ut tibi id facere liceat. 6. Hoc libro mirum quantum pietatem reverentiamque erga deos commendat medicinæ cultoribus, quibus præcipit ut nisi divino numine invocato ad ægros curandos ne accedant. 7. Si Cn. Pompeius abhinc annis quingentis vixisset, mors extinxisset invidiam, resque ejus gestæ sempiterni nominis gloriâ niterentur. 8. Nunc, nisi Latini arma ultro cepissent, capti eramus et deleti. 9. Quod nisi ita esset, certe postea, re deprehensâ, non illa ut ab improbo viro discessisset, sed ut a crudelissimo hoste fugisset.

550. Mors illata per scelus iisdem semper pœnis tenetur; nisi forte magis erit parcidia si quis consularem patrem quam si quis humilem necaverit. 1. Videtur quieturi fuisse nisi provocati essemus. 2. Si vincere quisquam ausus esset, deleri potuit exercitus. 3. Deiotarus quum ex itinere quodam proposito reversus esset, conclave illud ubi erat mansurus, si eo perrexisset, proximâ nocte corruit. 4. Si homines rationem, bono consilio a diis immortalibus datam, in fraudem malitiamque convertunt, non dari illam quam dari humano generi melius fuit. 5. Pons Sublicius iter pæne hostibus dedit nisi unus vir fuisset, Horatius Cocles, eximiâ virtute. 6. Divitiacus credidit non temperaturos fore Germanos quin in Italiam contenderent, si totam Galliam occupassent. 7. Populus effigies Pisonis divellebat, ni jussu principis protegerentur. 8. Miltiades dixit hostes fore tardiores si animadverterent auderi adversus se tam exiguis copiis dimicare. 9. De Pompeio scio nihil, eumque, nisi in navem se contulerit, exceptum iri puto. 560. An censes Cn. Pompeium tribus suis consulatibus lætaturum fuisse, si sciret se in Ægyptiorum solitudine trucidatum iri? 1. An tu censes ullam anum tam delirum futuram fuisse, ut somniis crederet, nisi ista casu nonnunquam concurrerent? 2. Varro dixit Musas Plantino sermone locuturas fuisse, si Latine loqui vellent. 3. Dionysius ve-rebatur ne, si Dionem secum haberet, aliquam occasionem daret sui opprimendi. 4. P. Scipio in senatu dixit, si L. Scipioni fratri suo provinciam Græciam decrevisset, se legatum iturum. 5. Polyænus dixit laudare se quod arma impigre sumpsisset, sed multo etiam magis laudaturum, si, nisi ultimâ necessitate coacti, non uterentur. 6. Senatores indignantes clamare, si magistratus essent in republica, nullum futurum fuisse concilium, nisi publicum. 7. Helvetiorum legatis respondit Cæsar, diem se ad deliberandum sumturum; si quid vellent, ad Idus Apriles reverterentur. 8. An censes me tantos labores suscepturum fuisse, si iisdem finibus gloriam meam, quibus vitam, essem terminaturus? 9. Tiberio pro cliente Græco civitatem petenti rescripsit Augustus, non aliter se daturum, quam si præsens sibi persuasisset quam justas petendi causas haberet. 570. Reges sibi habeant imperia, locupletes divitias, dummodo mihi ne invidcant. 1. Homines imperiosi jura omnia divina atque

humana negligunt, dum potentiam consequantur, dumque ea, quæ concupierint, sibi ne eripiantur. 2. Virtutis auspiciis usus est Deiotarus, quæ vetat spectare fortunam, dum præstetur fides. 3. Mediocritas Peripateticis placet, et recte placet, modo ne laudarent iracundiam. 4. Tenet aures vel mediocris orator, sit modo aliquid in eo; nec ulla res plus apud animos hominum quam ordo et ornatus orationis valet. 5. Egrederi aliquando ex urbe: educ tecum omnes tuos; sin minus, quam plurimos: magno me metu liberaris, dummodo inter me atque te murus intersit. 6. Postulabant homines nobilissimi atque integerrimi civitatis servos in quæstionem, postulabant autem pro homine, qui vel ipsum se in cruciatus dari cupiebat, dum de patris morte quæreretur. 7. Manent ingenia senibus, modo permaneat industria; nec id solum in præclaris et honoratis viris, sed in vitâ etiam privatâ et quietâ. 8. Si alium senatus ad ver mittit, non laboro, mihi modo temporis ne quid prorogetur. 9. An Cn. Pompeium censes tribus suis consulatibus, tribus triumphis, lætaturum fuisse, si sciret se in Ægyptiorum solitudine trucidatum iri, post mortem vero ea consecutura, quæ sine lacrymis non possumus dicere? 580. Quid vero Cæsarem facturum fuisse putamus, si divinasset fore ut in Curia Pompeia a nobilissimis civibus trucidatus ita jaceret, ut ad ejus corpus non modo amicorum sed ne servorum quidem quisquam accederet? Quo cruciati eum vitam acturum fuisse credimus? 1. Quemadmodum enim maximorum montium altitudo procul intentibus minus conspicua esse solet, ubi vero ab iis propius absumus, tum apparet quanti sint; ita fere nemo prospicit quam excelsum atque arduum sit ejusque doctrinæ fastigium, nisi illud cominus contempletur, quamque proxime ad ipsum accedat. 2. Multi boni viri haberi volunt, ut non sint neque habeantur tales. 3. Licet vitium sit ambitio, tamen est sæpe causa virtutum. 4. Quod turpe est, quamvis occultetur, honestum esse nullo modo potest. 5. Etiam si non is esset Cæsar qui est, tamen orandus videretur. 6. Nemo M. illi Catoni seni, quum plurimos haberet inimicos, nemo C. Mario, quum ei multi inviderent, objecit unquam quod a municipiis venisset. 7. Quoniam nemo, licet dives et honoratus sit, altero carere potest, nemini repudiandus est alter superbe, neque recusandum quominus hominis quamvis pauperis subsidio utatur. 8. Hanc quercum quum tempestas vetustasve consumserit, tamen erit his in locis quercus, quam Marianam vocent. 9. Per annos amplius quadraginta eodem cubiculo hieme et æstate mansit Augustus, quamvis parum salubrem valetudini suæ urbem hieme experiretur. 590. Quamvis amem Pompeium nostrum, ut et facio et debeo, tamen hoc, quod talibus viris non subvenit, laudare non possum. 1. Vinci enim officio atque amore quam sit turpe, etsi te non mea vox aliquando docuisset, ipsi te libri, unde hauris illa præclara, quibus ad laudem informamur, penitus erudirent. 2. Quamvis licet excellas, tamen omnes tuos ad amplissimos honores perducere non possis. 3. Quum feræ bestię cibos ad fraudem suam positos plerumque adspernentur, nos specie parvi beneficii inescamur, et nostram ipsorum libertatem subruī patimur. 4. Socratis ingenium variosque sermones immortalitati scriptis suis Plato tradidit, quum ipse litteram nullam Socrates reliquisset. 5. Quum omnibus virtutibus, judices, me affici cupiam, tamen nihil est quod malim quam me et esse gratum et videri. 6. Eumenem Antigonus, quum esset is infestissimus, conservasset, si per suos licuisset. 7. Sapientiam, ut alia multa auferat, affert certe senectus. 8. Multos accepimus, quum ipsi eloquentes non essent, optimos tamen aliis ad eloquentiam duces ac magistros fuisse, qualem in Græciâ Hermogenem, in hac urbe Quintilianum fuisse aiunt. 9. Quotusquidam erit qui dubitet, quin magna sit doctrinæ vis, magna auctoritas, quum videat viros genere ac dignitate primarios, ætate gravissimos, qui omnibus imperare, nemini parere consueverint, homini tamen litterato se ultro subicere, ejusque judicium suo præponere, etsi secum neque ætate neque cæteris vitæ ornamentis ullo is modo comparandus sit? 600. Ego te semper antea, quum nunquam vidissem, nunquam allocutus essem, tamen vehementer colui. 1. Quod si de constantiâ tuâ dubitarem, etsi in Galliâ tuto esse mihi non licet, tamen præsens, ut in sententiâ maneres, humiliter et demisse peterem. 2. Institueram Feralibus ad te scribere, quum mihi in mentem venit, eum diem etiam majoribus nostris religiosum fuisse: quanquam mehercule ne tum quidem quod scriberem occurrebat, nisi te mihi esse carissimum; quod te vel ta-

cente me certo scire non dubito. 3. Sed stultissimum fuerit velle me juvenem infantissimum tibi verbis satisfacere, quum tu, vir eloquentissimus, re ipsâ rationibus meis consulere conatus sis. 4. Sequitur caput, quod non permittit modo, sed plane, quasi ea res vobis salutaris sit, ita cogit atque imperat, ut decemviri vestra vectigalia vendant. 5. Fabius M. Atilium captum in Africâ commemorat, tanquam Atilius primo accessu ad Africam offendisset. 6. Quid ego plura de Gaudio, quasi tu Gaudio tum esses infestus, ac non nomini civium hostis? 7. Quidam idcirco Deum esse non putant, quia non apparet nec cernitur; proinde quasi nostram ipsorum mentem videre possimus. 8. Fabâ Pythagorei abstinebant, quasi vero eo cibo mens inflaretur. 9. Alexander, haud secus ac si parentis sui mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus; crederes eum inter suas necessitudines flere, et solatium non adhibere, sed querere. 610. Hicetas Syracusius præter terram nihil in mundo moveri censet, quæ quum circum axem se summâ celeritate torqueat, eadem effici omnia quasi stante terrâ cælum moveatur. 1. Tu tamen, velut si hoc unum in vitâ tibi propositum sit, ut me tuearis, quem benevolentia semel amplexus es, omni officiorum genere cumulare nunquam desistis. 2. Victor Duilius apud Liparas, per omnem vitam, ubi a cenâ redierat, præluere funalia et præcinere sibi tibias jubebat, quasi quotidie triumpharet. 3. Augustus aliquem joco corripuit, quod sic sibi libellum porrigere dubitaret ut si elephanto stipem porrigeret. 4. Decursio exercitus non imago erat pugnae, sed tanquam de regno dimicarent ita concurrerant, multaque vulnera sudibus facta sunt; neque præter ferrum quicquid deerat ad justam aciem. 5. Quia sic aggredior ad hanc disputationem quasi nihil unquam audierim de diis immortalibus, nihil cogitaverim, rudem me discipulum et integrum accipe. 6. Tu qui id quaeris, cur de eo quod sit perspicuum et inter omnes constet, tam multa dixerim, similiter facis ac si me roges, cur te duobus contuear oculis, quum idem uno assequi possim.

7. Me miserum, qui non adfuerim! 8. Videor mihi peccasse, qui a te discesserim. 9. O magna vis veritatis, quæ facile se ipsa defendat! 620. Mirificâ fuit vigilantia consul Caninius, qui toto suo consulatu somnum non viderit. 1. Dumnorix, qui apud Æduos admodum gratus esset, magnum hominum numerum coegit. 2. Alexander ad Achillis tumulum dixit, O fortunatum adolescentem, qui Homerum virtutis tuæ præconem inveneris! 3. Maximus tibi gratias ago, qui mihi tantum officium præstiteris; sed videor non posse tibi gratiam referre. 4. Marius a fide et justitiâ discessit, qui falsis criminibus Metellum civem optimum odiosum fecerit. 5. Mihi quidem potestas tribunorum plebis pestifera videtur, quippe quæ in seditione et ad seditionem nata sit. 6. Non facile agnoscitur callidus assentator, quippe qui etiam adversantibus sæpe assentetur, et litigare simulans blandiatur, atque ad extremum det manus vincique se patiatur. 7. Ut cubitum discissimus, me, qui ad multam noctem vigilassem, arctior quam solebat somnus complexus est. 8. Bene fecit Silius qui transegerit; neque enim ei deesse volui, et quid possem timui. 9. Nonne Theodorum miramur philosophum haud sane obscurum, qui, quum rex Lysimachus crucem ei minaretur, dixerit, Asseclis tuis ista tam horribilia minare. 630. Ego mihi nunquam minus quam hesterno die placui, qui, dum obsequor adolescentibus, me senem esse oblitus sum. 1. Scipio eos milites non aspernatus est qui ex Cannensi exercitu superabant, ut qui neque ad Cannas ignavia eorum cladem acceptam esse sciret, neque ullos æque veteres milites in exercitu Romano esse. 2. Ægyptii olim Persarum opibus infensi ad spem adventus Alexandri erexerant animos, utpote qui Amyntam quoque transfugam cum precario imperio venientem læti receperant. 3. Tarquinio quid impudentius, qui bellum gereret cum iis qui ipsius non ferrent superbiam? 4. O magna vis veritatis, quæ contra hominum ingenium et solertiam, contraque fictas omnium insidias facile se per se ipsa defendat! 5. Habeo volumen procemiorum; itaque in Tusculano, qui non meminisse me usum esse illo procemio quod est in Academicorum tertio, conieci id in librum de Gloria. 6. Quem ardorem studiorum censes fuisse in Archimede, qui dum



in pulvere quædam describit, ne patriam quidem capi senserit. 7. Ipse mihi Cæsar suâ concessit voluntate, ne in iis castris sim quæ contra Lentulum aut Pompeium futura sint, quorum beneficia maxima habeam. 8. Alexander, qui omni curâ vestigaret quam regionem Darius petisset, tamen explorare non potuit. 9. Qui te in tuâ civitate incolumem esse nollent, ii, credo, monumentum formæ tuæ in suis civitatibus esse cupiebant. **640.** Memoriam proditum est Tiberium, quoties curiâ egrederetur, Græcis verbis in hunc modum eloqui solitum esse: O homines ad servitutem paratos! Scilicet etiam illum, qui libertatem publicam nolle, tam projectæ servientium patientiæ tædebat. 1. Voces repertæ sunt, quibus consilia nostra indicaremus. 2. Electos homines advocare soleo, quos intuear quum recitem, quibus confidam, quos observem ac metuum. 3. Duos delegi quos præcipue colam et iis amicissimus sim. 4. Romani legatos ad consules miserunt, qui nuntiarent, ut reliquias duorum exercituum cum curâ colligerent. 5. Nec vero Phidias, quum faceret Jovis statuum aut Minervæ, contemplabatur aliquem a quo similitudinem duceret. 6. Agrigentini ad Verrem legatos miserunt, qui eum leges docerent, consuetudinemque omnium annorum demonstrarent. 7. Hannibal Iberum copias traxerat, præmissis qui Alpium transitus specularerent. 8. Litteræ inventæ sunt, quæ subsidio oblivioni esse possent. 9. Rex Philippus Aristotelem filio Alexandro doctorem accivit, a quo ille et agendi acciperet præcepta et loquendi. **650.** Præfecti regis Persarum legatos Athenas miserunt, qui quærentur, quod Chabrias adversum regem bellum gessisset cum Ægyptiis. 1. Verrem adierant emturi locum senatorium non solum veteres Agrigentini, sed etiam novi; factumque est ut pretio novus vinceret, litterasque a prætore auferret. 2. Quum Antiochus Epiphanes Ptolemæum Alexandriæ obsideret, missus est ad eum legatus Popilius Lænas, qui juberet incepto desistere. 3. Sacerdotes Lacedæmonem legatos misere, qui Lysandrum accusarent quod templi custodes pecuniâ tentavisset. 4. O vocem ad mortuorum concionem mittendam, in cujus verba principes et reges jurent! 5. Cydnus non spatio aquarum sed liquore memorabilis; quippe leni tractu e fonte lapsus puro solo excipitur, nec torrentes incurrunt, qui placide manantem alveum turbent. 6. Oculi, tanquam speculatores, altissimum locum obtinent, ex quo plurimum prospicientes fungantur suo munere. 7. Legati Carthaginiensium Romam venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent, quod cum his pacem fecissent, simulque peterent ut obsides redderentur. 8. Servi qui in vestibulo erant, quum viros armatos viderent, actum esse de herabus suis rati, missos esse clamant qui captivas interficerent. 9. Quid quæris? hunc Deus optimus maximus hoc consilio finxisse videtur, ut haberent nostri antistites quem imitarentur, cujus similes esse vellent. **660.** Alios erudimus, quo meliores cives sint et patriæ utiliores. 1. Hæ quidem artes, si modo aliquid valent, eam vim habent ut acuunt et tanquam irritent ingenia puerorum, quo facilius majora discant. 2. Milites Romani fixis in terrâ pilis, quo leviores ardua evaderent, cursu subeunt. 3. Sublata est celebritas virorum ac mulierum in funeribus, quo lamentatio minueretur. 4. Obducuntur libro aut cortice arbores, quo sint a frigore tutiores. 5. Legem brevem esse oportet, quo facilius ab imperitis teneatur. 6. Plerumque fit ut ii qui prospera afferunt effingant aliquid quo illa, quæ nuntiant, lætiora faciant. 7. Quo facilius urbs adiretur, Augustus triumphalibus viris ex manubiali pecuniâ vias sternendas distribuit. 8. Nemo tam afflictus est quem non consolari possimus. 9. Quis est tam iniquus, qui hæc Solonis instituta vituperet? **670.** Nemo ita felix est quem non alter æquiparet. 1. Quis adeo inhumanus fuit, qui illius viri calamitate non commoveretur? 2. Quis tantus est, quem non fortuna etiam humillimi auxilio indigere cogat? 3. Eos voca quorum mores a tuis non abhorreant. 4. Ea est Romana gens, quæ victa quiescere nesciat. 5. Ego is sum, qui nihil unquam meâ potius quam civium meorum causâ fecerim. 6. Talem te esse oportet, qui primum te ab impiorum civium societate sejungas. 7. Quis est tam ignarus, qui non intelligat reipublicæ salute contineri suam? 8. Si delectamur quum scribimus, quis tam invidus est, qui nos ab eo deducat? sin laboramus, quis est qui alienæ assiduitati modum statuat? 9. Si quid Curionis sermo ejusmodi affert, quod ad te scribendum sit, id litteris meis adjungam. **680.** Quæ philosophorum eloquentia tam exquisita est, quæ sit anteposenda bene constitutæ

civitati? 1. Nomen legati ejusmodi esse debet, quod etiam inter hostium tela incolume versetur. 2. Quid videatur ei magnum in rebus humanis, cui aeternitas totiusque mundi nota sit magnitudo? 3. Nullum est tantum malum quod non putem impendere, sed quum plus in metuendo mali sit quam in ipso illo quod timetur, desino. 4. Quid speres in posterum, plane non video, quoniam is sum, qui amicorum potius auxilium desiderem quam ipse aliis opitulari possim. 5. Nihil mihi tribue; rem ipsam pende suo merito, ac statue de tuo sensu; neque enim is ego sum, qui plus amicitiae dari postulem quam veritati; nec tu is es, qui, si postulem, facile concedas. 6. Zeno nullo modo is fuit qui, ut Theophrastus, nervos virtutis incideret, sed contra qui omnia quæ ad beatam vitam pertinerent in virtute poneret. 7. Profecto mors æquo animo appetitur, quum suis se laudibus vita occidens consolari potest. 8. Secutæ sunt complures dies tempestates, quæ et nostros in castris continerent, et hostem a pugna prohiberent. 9. Petitionis nostræ hujusmodi ratio est, quod adhuc providi possit. **690.** Quod commodo tuo fiat, quam primum velim venias. 1. Hi sunt, qui nimiam severitatem nobis objiciunt, et nostram infamant disciplinam. 2. Est Deus qui totum mundum regit, eique providet. 3. Haud facile reperietur qui melius quam tu præcipere possit. 4. Illud maximum munus attulisti republicæ, quod dictatoris nomen sustulisti. 5. Lacæna quædam quum filium ad prælium misisset, eumque interfectum esse audisset, Idcirco, inquit, eum genueram, ut esset qui pro patriâ mortem non dubitaret occumbere. 6. Non conditiones modo delectant, sed etiam insitiones, quo nihil invenit agricultura sollertius. 7. Nero Pompeii theatrum Romæ operuit auro in unum diem, quod ostenderet Tiridati regi Armeniæ. 8. In omnibus seculis pauciores viri reperti sunt qui suas cupiditates, quam qui hostium copias vicerint. 9. Isocrates quum videret oratores cum severitate audiri, poetas autem cum voluptate, numerum dicitur secutus quo etiam in oratione uteremur. **700.** O præclarum diem, quum ad amicum redeam, quo nemo vir melior natus est, nemo pietate præstantior! 1. Quisquis est qui ostendat aliquam in te voluntatem, qui colat, qui domum ventitet, is in petitione consulatûs in amicorum numero est habendus. 2. Myrmecides inclaruit, ex ebore formicis et aliis parvis animalibus faciundis: quadrigas fecit, quas musca interegerat polis. 3. Nobilitas Campana rem publicam deseruerat, neque in senatum cogi poterat; in magistratu autem erat qui non sibi honorem adjecisset sed indignitate suâ vim ac jus magistratui, quem gerebat, demisset. 4. Famæ ac fidei damnum majus est quam quod æstimari possit. 5. Græci et majores et magis ramosas arbores cædebant quam quas ferre cum armis miles posset. 6. Nulla facta est transitio, metu magis Campanos quam fide continente, quia majora in defectione deliquerant quam quibus ignosci posset. 7. Exstrui vetat sepulcrum lex Atheniensis altius quam quod quinque diebus homines quinque absolvant, et majorem lapidem imponi quam qui capiat laudem mortui incisam quatuor heroicis versibus. 8. Neminem digniorem invenies quem diligas, quam adolescentem Marium. 9. Ii, quos mihi commendasti, digni sunt quos aliis commendes. **710.** Plerique non digni sunt quibus partem vitæ nostræ dedicemus. 1. O vocem dignam quæ ab omnibus audiat! 2. Multa Augustus digna memoriâ fecit, unde appareat illi iram non imperasse. 3. Qui bene imperat, paruerit aliquando necesse est, et qui modeste paret, videtur qui aliquando imperet dignus esse. 4. Idonea videbatur Lælii persona quæ de amicitia dissereret, quum accepissemus maxime memorabilem Scipionis et Lælii amicitiam fuisse. 5. Non nos causa mundo sumus hiemis æstatisque referendæ; nimis nos suspicimus si digni nobis videmur propter quos tanta moveantur: suas ista leges habent. 6. Mihi quidem scito nihil esse jucundius epistolis tuis, quas quum lego, delector mirifice amore in me tuo, delector etiam ingenio et scribendi elegantia, quo in genere qui tibi comparentur (non loquor *ειπω-νέμενος*) digni sunt paucissimi; qui anteponanur, nulli. 7. Sunt quidam qui molestas faciunt amicitias. 8. Noctes dormimus totas; neque ulla est quâ non somniamus. 9. Multi sunt optimi viri qui ad hæc loca valetudinis causâ veniunt. **720.** Haud facile quisquam reperiri potest cui tam molestum committatur negotium. 1. Incidunt tempora quum a multis vitæ mors anteponatur. 2. Auctor est Cicero, repertos esse duos equites Romanos,

qui Catilinæ pollicerentur se Ciceronem noctu interfecturos. 3. Vix ullius gentis, ætatis, ordinis hominem inveneris, cujus felicitatem fortunæ Metelli compares. 4. Quis præter Clodium repertus est qui Ciceronis consulatum vituperaverit? 5. Multi sunt reperti, qui non pecuniam tantum sed vitam etiam reipublicæ impenderent. 6. Sunt qui putent opinatum esse Cæsarem insidias undique imminentes subire semel satius esse quam cavere semper. 7. Pauci reperti sunt qui nullis præmiis propositis vitas suas hostium telis objecerint pro patriâ. 8. Quoties occurret aliquid quod te scire aut tuâ aut meâ intersit, equidem non prætermittam. 9. Mirari tamen satis non possum, quemquam tam amentem reperiri qui novi et inexperti hominis fidei causam committat. **730.** Sunt qui putent se nescio quid præclari adeptos esse, quod didicerint se, quum mortis tempus venerit, totos perituros; quod ut ita sit, quid habet ista res aut lætabile aut gloriosum? 1. Sunt philosophi et fuerunt qui omnino nullam habere censerent humanarum rerum procuracionem deos: sunt autem alii philosophi, et hi quidem magni atque nobiles, qui deorum mente atque ratione omnem mundum administrari et regi censeant. 2. Quotusquisque ex iudicibus est qui non eâ ipsâ lege teneatur quâ quæritur? 3. Multi sunt qui dicunt, "Scio hoc illi non profuturum esse: sed quid faciam?" 4. Reperies multos quibus periculosa consilia quietis splendidiora videantur. 5. Testes omnes, si cuperent, interficere non possent, nam dum hominum genus erit, qui accuset eos non deerit. 6. Quotusquisque philosophorum inventus est, qui disciplinam suam non ostentationem scientiæ, sed legem vitæ putaret? 7. Unum est de quo nominatim nos queri religio infixâ animis cogat; quod te audire, si ita videatur, velimus. 8. Una feminarum in omni ævo Lampido Lacedæmonia reperitur, quæ regis filia, regis uxor, regis mater fuerit. 9. Proxime quum apud centumviros dixissem, subiit recordatio egisse me juvenem in eodem iudicio: animus ultra processit; cœpi reputare quos in hac causâ, quos in illâ socios habuissem; solus eram qui in utrâque dixissem. **740.** De fide Trebonii nihil est quod dubites. 1. Si qui sunt qui philosophorum auctoritate moveantur negantium sapientem ad rempublicam adire, parumper audiant eos quorum summa est auctoritas apud doctissimos homines. 2. Nemo est qui sapientiæ non anteponat pecuniam. 3. Quotusquisque est qui nesciat quid sit voluptas? 4. Orator apud antiquos maximus erat Demosthenes, cui quem anteponom novi neminem. 5. Quotusquisque fuit qui non flevit? 6. Nullus dolor est quem longinquitas temporis non molliat ac minuat. 7. Certe nemo est qui neget animo datam esse immortalitatem. 8. Nemo felix est, qui ita vivat ut occidi possit impune. 9. An mihi quidquam potest esse molestum, quod tibi gratum sit? **750.** Non est quisquam gentis ullius qui ducem naturam nactus ad virtutem pervenire non possit. 1. In Laurentino meo nihil audio quod audissem, nihil dico quod dixissem poeniteat. 2. Civis est nemo extra contaminatam illam Publii Clodii manum qui rem ullam de meis bonis attigerit. 3. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium temporis ponat, qui diem æstimet, qui intelligat se quotidie mori? 4. Nemo est orator qui se Demosthenis similem esse nolit. 5. Nulla est laus, ibi esse integrum ubi nemo est qui aut possit aut conetur corrumpere. 6. Nullum est animal præter hominem, quod habeat aliquam notitiam Dei. 7. Nihil est tam difficile et arduum quod non humana mens vincat, nulli tam feri affectus qui non disciplinâ perdomentur. 8. Ipsa Peloponnesus fere tota in mari est, nec præter Phliasios ulli sunt quorum agri non contingant mare. 9. In bello nihil tam leve est quod non magnis interdum rebus momentum faciat. **760.** Nihil est tam incredibile quod non dicendo fiat probabile; nihil tam horridum atque incultum quod non splendescat oratione et excolatur. 1. Hoc breviter dicam, neminem unquam tam impudentem fuisse qui a dis immortalibus tot et tantas res auderet optare, quot et quantas dii immortales ad Cn. Pompeium detulerunt. 2. Magni beneficium est, quod non me Brundisii interfecisti, fateor; quanquam nemo fuit eorum qui tum tecum erant, qui mihi non censuerit parci oportere. 3. Quo tandem modo divina illa vis evanuit? Vetustate, inquires. Quæ vetustas est quæ vim divinam conficere possit? 4. Quis est qui, si clarorum hominum scientiam rerum gestarum vel magnitudine vel utilitate metiri velit, non anteponat oratorem imperatori? 5. Etiam si nihil sit quod scribas, id ipsum scribas velim, te nihil habere quod scribas, dummodo ne his verbis. 6. Cir-

cumspice omnia membra reipublicæ : profecto nullum reperies quod non fractum debilitatumque sit. 7. Non quenquam alium, cujus operis primus fuerit inventor, in eo perfectissimum, præter Homerum et Archilochum, reperiemus. 8. De reliquis, ita velim tibi persuadeas, te nihil habere quod timendum sit, præter communem casum civitatis ; qui etsi gravis est, tamen ita viximus, et eâ ætate jam sumus, ut mala, quæ non nostrâ culpâ nobis acciderint, fortiter ferre debeamus. 9. Quis est qui sese profiteatur omnibus legibus innocentem ? Ut hoc ita sit, quam angusta innocentia est ad legem bonum esse ! 770. Nihil dicitur a philosophis, quod quidem recte dicatur, quod non ab iis confirmatum sit qui civitatibus jura descripserunt. 1. Quis beatiorem quenquam putet, quam eum, cui nihil desit quod quidem natura desideret ? 2. Multæ sunt causæ cur veteres oratores orationes suas litteris consignaverint, posteaque per otium composuerint. 3. Quid est cur tussis alicujus aut sternutamentum aut musca parum curiose fugata nos in rabiem agat, aut clavis negligentis servi manu elapsa ? 4. Consul non modo Romam frumentum misit, sed et Catanam convexit, unde exercitui, qui ad Tarentum æstiva acturus erat, posset præberi. 5. Nihil mihi occurrit cur non Pythagoræ sit et Platonis vera sententia de animi immortalitate ; et, ut rationem Plato nullam afferret, vide quid homini tribuam, ipsâ auctoritate me frangeret. 6. Non est quod dubites num tollere se homo supra humana possit, qui magnos motus rerum securus adspiciat, et dura placide ferat et secunda moderate. 7. In quo igitur loco animus est ? Credo equidem in capite, et cur credam causas afferre possum. 8. Nulli opera Cimonis, nulli res familiaris defuit : multos locupletavit, complures pauperes mortuos, qui unde efferrentur non reliquerant, suo sumptu extulit. 9. Nobis adhuc præter te nemo fuit, ubi nostrum jus contra illos obtineremus. 780. Ut nunc est, ubi pedem ponat non habet. 1. Vulpibus antra sunt, avibus nidi, sed hominum liberatori non est ubi cubitum eat. 2. Non est quod miremur Ephyren ab Homero nominari Corinthum, nam ex personâ poetæ et hanc urbem et quasdam lonum colonias iis nominibus appellat quibus vocabantur ipsius ætate. 3. Omnia recte se habent, si viæ sunt qua plaustra agi facile possint, aut flumina propinqua qua navigari possit.

4. Cæsar nihil sibi moræ esse passus est quominus proficisceretur. 5. Scio quid tibi impedimento fuerit quominus me in Campaniam venientem præcurreres. 6. Unam urbem Alexander quominus Ægyptum securus intraret, obstare ægre ferebat. 7. Quum soluta nobis est eligendi optio, quumque nihil impedit quominus ea quæ maxime placeant facere possimus, omnis dolor est repellendus. 8. Lege de revocando Cicerone latâ, nemini civi, quominus adesset, justa visa est excusatio. 9. Haud dubium est quin is, quem liberalem et beneficum appellamus, officium, non fructum sequatur. 790. Non negatur Demosthenem summam vim habuisse dicendi, sed constat quoque eum Platonis studiosum audiendi fuisse. 1. Mario nulla fuerat religio quin prætorem interficeret. 2. Si stultus tibi videor qui sperem, te ipsum scito magnas mihi spes concitasse, idque egisse ut, quin melius futurum sit, nullus dubitem. 3. Milites Cæsaris ægre retenti sunt quin oppidum irrumperent, graviterque eam rem ferebant, quod stetisses per Trebonium quominus oppido potirentur videbatur. 4. Non deterrebit sapientem mors, quæ quotidie imminet propter brevitate vite, quominus commodis reipublice suisque consulat. 5. Est finitimus oratori poeta, in hoc quidem prope idem, nullis ut terminis circumscribat jus suum, quominus ei liceat vagari quo velit. 6. Darius, quæ ejus credulitas fuit, non dubitavit quin omnia, quæ Bessus dixisset, vera essent. 7. Etsi ea rerum omnium perturbatio est ut nemo sit quin ubivis, quam ubi est, esse malit, tamen non est dubium, quin Romæ esse nunc sit miserrimum. 8. Nulla controversia est quin civitas Atheniensis multas artes absolverit : utque Polycletus toreuticen consummasse dicitur, ita a Sophocle constat eodem tempore perfectam fuisse poeticam. 9. Facere non possumus quin confiteamur ea utilissima esse quæ sint optima. 800. Nemo est quin sciat quam metuendus sit iratus victor armatus. 1. Quæ quum ita se habeant, quis est quin intelligat quam utile,

quam fructuosum, unoque verbo quam necessarium sit eloquentiæ studium iis qui in foro aliquâ cum laude versari velint. 2. Dubitare non debes quin aliquâ republicâ is futurus sis, qui esse debes. 3. Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi domum revertor, quin te in fundo fodere aut arare conspicer. 4. Non jam contineri Macedones poterant quin cursu ad hostem contenderent. 5. Quis est quin sciat te mecum sentire, et, quæ cura me torquet, ab eadem te pungi. 6. Non possum quin te reprehendam multis de causis. 7. Prorsus nihil abest quin sim miserrimus. 8. Equidem non recuso quin rus eas, quoniam in urbe commorari sine incommodo valetudinis tuæ non potes. 9. Per continuos dies nihil cuiquam pollicitus est Cæsar quin illud exciperet, Si per Pontium Aquilam licuerit. **810.** Quum Timoleon fratrem suum occidisset, mater nunquam eum aspexit, quin fratricidam compellaret. 1. Cæsar nunquam hostem fudit quin eum castris quoque exueret. 2. Quum rebus vacuis sumus, avemus aliquid videre, audire, discere, et dolemus si distrahimur quominus hæc agamus. 3. Æduos Sequani jurejurando obstrinxerant, non recusaturos quominus perpetuo sub illorum ditione atque imperio essent. 4. Per Ciceroem stetit quominus Salaminii pecuniam, quam Bruto debebant, fœnore renovato solvere cogentur. 5. Si per utriusque fortunam liceret, equidem nihil mallet, quam tecum, qui mihi in deliciis es, assidue versari, totosque dies in tuo sermone conterere : quod tamen quin aliquando futurum sit, quum in tuas litteras intueor imaginem animi tui nonnullam ostendentes, prorsus non despero. 6. Pergratum mihi fecisti, quod ne minimam quidem moram attulisti quominus summo gaudio frueremur. 7. Nego ullam gemmam aut margaritam fuisse quin conquisierit Verres, inspexerit abstulerit. 8. Cimon nunquam hortis suis imposuit custodem, ne quis impediretur quominus ejus rebus, quibus quisque vellet, frueretur. 9. Minimum abfuit Octavianus quin periret concursu et indignatione turbæ militaris, quod gregarium militem discruciatum necasse creditus est. **820.** Ut ab urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem quin ad te scripserim. 1. Virgilii ac Livii imagines et scripta paullum abfuit quin Caligula ex omnibus bibliothecis amoveret. 2. Quum regnum Bithynicum publicum populi Romani factum sit, num quæ causa est quin omnes agros, urbes, portus, totam denique Bithyniam, vendituri sint decemviri? 3. Ea est perturbatio omnium rerum, ut suæ quemque fortunæ maxime pœniteat, nemoque sit quin ubivis, quam ubi est, esse malit. 4. Etsi nihil habebam quod scriberem, tamen quia litteras ad Noviodunensem episcopum meas per te reddi volui, facere non potui quin hanc schedulam quoque ad te exararem.

5. Senes decrepiti sæpe clamitant stultos se fuisse, non vere se vixisse. 6. Sensit Lysander consilium suum, nisi diis adjuvantibus, se non posse perficere. 7. Solon dicebat senescere se quotidie multa addiscentem : quâ animi voluptate nulla certe præstantior est. 8. Sentit animus se vi suâ, non alienâ, moveri. 9. Prima lex est naturæ, ut se quisque conservare studeat. **830.** Julio Procuro dixit Romulus deum esse se, et Quirinum appellari : utque sibi templum dedicaretur edixit. 1. Samnites omnia sese expertos dixerunt si suismet ipsorum viribus tolerare tantam molem belli possent. 2. Patria, quæ communis est omnium nostrum parens, odit te ac metuit et judicat te de paricidio suo cogitare. 3. Mithridates sine ullo militum auxilio suamet unius operâ Cappadociam se cepisse dixit. 4. Quintus frater purgat se per litteras, et affirmat nihil a se de te secus esse dictum. 5. Hannibal sensit se peti, neque sibi diutius vitam esse retinendam. 6. Pro se quisque veniam orare : a duce se esse deceptos ; officio suo nunquam in posterum defuturos. 7. Nolite existimare, judices, non unam et eandem omnibus in locis esse fraudatorum impudentiam : fecit idem quod nostri debitores solent, negavit se omnino versuram ullam fecisse Romæ. 8. Mareone Crasso utile fuisset, tunc quum maximis opibus fortunisque floreret, scire se trans Euphratem cum ignominia periturum? 9. Allobroges, qui trans Rhodanum vicos et possessiones habebant, fugâ se ad Cæsarem recipiunt, et demonstrant sibi, præter agri solum, nihil reliquum esse. **840.** Homini omnia magna de se opinanti nihil facile persuadetur, quod ei non sit honorificum. 1. Quum alvearibus hieme mel suppeditas, id agis ut

apibus fructum restituas suum. 2. Tiberius imperium recepit, onerosam sibi servitutem injungi querens : spem tamen ostendit, fore ut aliquando deponeret. 3. Quoniam Pœnis certum est, clementiæ nostræ non confidere, irruite, milites, suis flammis delete Carthaginem. 4. Legati interim ex oppido Vaccæ ad Cæsarem veniunt, petentes obsecrantesque ut sibi præsidium mittat ; se res complures, quæ utiles bello sint, administraturos. 5. Antiphonte Rhamnusio neminem unquam melius orasse capitis causam, quum se ipse defenderet, locupletissimus auctor scripsit Thucydides. 6. Negari non potest quin Cæsarem sua natura mitiorem victis fecerit, quam futurus fuerit Pompeius, si viciisset.

7. Respondit Cæsar, se id, quod in Nervii fecisset, facturum. 8. Scipio dicebat magna dissidia et plerumque justa nasci, quum aliquid ab amicis, quod rectum non esset, postularetur. 9. Notatu dignum est unum omnino quinquennium fuisse quo senator nullus mortuus esset. 850. Officium a philosophis lex esse creditur, cujus vis ea sit, ut honesta facere jubeat, vetet turpia. 1. Indignabantur ibi esse imperium ubi non libertas esset. 2. Promisit Hannibal Gallis sese non stricturum ante gladium quam in Italiam venisset. 3. Socrates dicere solebat, omnes in eo quod scirent satis esse eloquentes. 4. Ambigatus exonerare prægravanti turbâ regnum cupidus, filios missurum se in quas dii dedissent auguriis sedes ostendit. 5. De republicâ video te omnia colligere quæ putes aliquam spem mihi posse afferre mutandarum rerum. 6. M. Cato identidem denuntiabat, idque juratus, delaturum se nomen Cæsaris, simul ac primum exercitum dimisisset. 7. Respondimus, non committendum esse nobis ut, quum ejus salus in incerto esset, nos nostræ salutis consuleremus. 8. Quæ quo facilius obtinerent, exercitui Romano pollicebantur farræ se in duos menses, stipendia in sex, prout victor imperasset, administraturos. 9. Utrum gravius aliud in quempiam dici potuit, quam ad hominem condemnandum, quem nunquam vidisset neque audisset, pretio eum adductum. 860. Itaque Asinius Pollio, qui pro Urbinæ heredibus in forum venerat, statim ac Labienum adversariorum patronum aspexit, eam causam malam esse clamavit, quod a Labieno defenderetur. 1. Tunc Cæsar factam esse aleam clamavit : eundem quo deorum ostenta et inimicorum iniquitas vocaret. 2. Ut ægro dicunt, dum spiret, spem esse, ita quoque sperare non destiti. 3. Quid arrogantius fieri potuit quam Hannibali, qui tot annos de imperio cum populo Romano certasset, Græcum hominem, qui nunquam hostem, nunquam castra vidisset, præcepta de re militari dare. 4. Minutius, quem tu quibusdam litteris ad cælum extulisti, dicit, majus hoc quiddam esse quam homines opinentur. 5. Cœnanti Simonidi nuntiatum esse ferunt ut prodiret ; juvenes stare ad januam duos quosdam, qui colloqui cum eo vellent. 6. Darius ad Euphratem contendit, id demum credens fore ipsius, quod celeritate præripere posset. 7. Servium dixit, ita natum, ita creatum regem, fautorem esse infini generis hominum, ex quo ipse ortus esset. 8. Quem quum juvenis quidam consulisset, uxoremne duceret an a matrimonio abstineret, respondit, utrum horum fecisset, fore ut eum facti pœneret. 9. Nonne ei meas præsentis preces profuturas fuisse putas, cui nomen meum absentis honori fuisset ? 870. Hoc autem Ciceronis ipsius exemplo confutari quis non videt, quum ille non unum sed eloquentissimum quemque tum Græcorum tum Latinorum imitandum suscepit, et hoc pacto in se uno effingere potuerit vim Demosthenis, Platonis copiam, et Isocratis suavitatem ? 1. Non est dubium quin id, quod spiret, quod sensum, rationem, intellectum habeat, melius sit eo quod his careat. 2. L. Piso, pater Pisonis illius, qui a Valerio Festo per summum facinus in Africâ occisus est, dicere solebat neminem se videre in senatu quem consul ipse sententiam rogavisset. 3. Vespasianus somniavit initium sibi suisque felicitatis futurum, simul ac dens Neroni exemptus esset, evenitque ut sequenti die medicus dentem ei ostenderet tantum quod exemptum. 4. Iliensi populo paulo serius consolanti respondit Tiberius, se quoque vicem eorum dolere quod egregium civem Hectorem amisissent. 5. Amyntas quum in illo statu rerum ea quæque quæ occupasset habiturum arbitraretur velut certo jure possessa, Ægyptum petere decrevit. 6. Critias certos homines ad Lysandrum in Asiam misit, qui eum

certainem facerent, nisi Alcibiadem sustulisset, nihil earum rerum fore ratum, quas ipse Athenis constituisset. 7. Denuntiante Pompeio pro hostibus se habiturum qui reipublicæ defuissent, Cæsar medios et neutrius partis suorum sibi numero futuros pronuntiavit. 8. Quum Bononiæ cœnaret Augustus apud unum veteranorum, interrogavit hunc, essetne verum, eum qui primus violasset Anaitidis statuam, oculis membrisque captum exspirasse: respondit autem, tum maxime Augustum de crure ejus cœnare. 9. Adolescens dextram Scipionis tenens deos omnes invocavit ad gratiam illi pro sese referendam, quoniam sibi non satis facultatis pro suo animo atque illius erga se merita esset. 380. Socrates veterum philosophorum longe nobilissimus, dicere solebat, nihil a diis petendum esse, nisi ut id dare vellent, quod nobis profuturum esset. 1. Themistocles litteris ad Xerxem clam datis eum certiores fecit id agi, ut pons, quem in Hellesponto fecerat, dissolveretur. 2. Oro tecum deliberes, num te deceat ibi latere, ubi es, quum patria civium suorum opem et auxilium flagitet. 3. Præmonitus est somnio Cyrus ut quem primum postero die obviam haberet socium ceptorum assumeret. 4. Hoc ei quem instituo primum præcipiam, quascunque causas acturus sis, ut eas diligenter penitusque cognoscat. 5. Quid attinet pati ut reipublicæ vires, quas immortales esse deceat, cum uno corpore mortali consenscant? 6. De justitiâ Socrates quid senserit, nemo dubitare potuit, quum quidquid ageret, tum publice, tum privatim, id clare loqueretur. 7. Absesse non potest quin ejusdem hominis sit probos improbare qui improbos probet. 8. Quibusdam insitum est, ut peccari magis nolint, quam, quum peccatum sit, audeant vindicare. 9. Si fratrem præfecissem, dicerent iniqui, non me plane post annum, ut senatus voluisset, de provinciâ decessisse, quoniam unquam me reliquisset. 390. Quin tu, inquit, si quid in te artis est, ita domum meam instrue, ut quidquid agam ab omnibus inspicia-  
tur. 1. Mihi quidem eæ veræ videntur opiniones, quæ honestæ, quæ laudabiles, quæ gloriosæ, quæ in omni cœtu concilioque proferendæ sint, ne id non pudeat sentire, quod pudeat dicere. 2. Quid est quare pavonem, quare anserem gallina non refugiat, quum tanto minorem et ne notum quidem sibi accipitrem fugiat? 3. Dixit Socrates se nolle beneficia ab eo accipere cui non posset paria reddere. Timuit fortasse ne cogeretur accipere quæ nollet: timuit ne quid indignum Socrate acciperet. 4. Quid enim ille noster, cujus tu libros nunquam de manibus deponis, quid aiebat? timere se, nisi frequenter declamaret, ne, quod adeptus erat in arte oratoriâ facultatis, exaresceret. 5. Quod si ego putassem me tam diu abfuturum, nunquam profecto commissem, sive id factum probasses sive improbares, ut, quum tam multi isthuc amici proficiscerentur, tu sine litteris meis esses. 6. Myron curiosus ille quidem fuisse videtur corporum tenus, sed neque animi sensus expressisse, neque capillum emendatus fecisse quam rudis antiquitas instituisse. 7. Sculptor Leontinus citharœdum fecit, illum qui Dicæus appellatus est, quia, quum Thebæ ab Alexandro caperentur, aurum, quod profugus quidam condidisset, in sinu ejus celatum esset. 8. Milvago quoties cernatur extra aquam volitans, tempestates mutari, Trebii Niger auctor est. 9. Quærat aliquis quæ sint mentiti veteres magi, quum adolescentibus nobis visus Apion quidam prodiderit herbam, quæ in Ægypto vocaretur Osyrites, contra omnia veneficia valere; sed, si tota erueretur, statim eum qui eruisset mori. 300. Quum Locrenses ex templo, quod extra urbem erat, pecuniam in urbem transferre vellent, audita est e delubro vox; "Abstinerent manus; deam suum tempus defensusuram." 1. Qui quum cœnati quiescerent, concubiâ nocte visum est in somnio ei qui erat in hospitio, illum alterum orare ut subveniret, quod sibi a caupone interitus pararetur. 2. Quotus istud quisque fecisset ut, a quibus in dissensione civili non esset receptus, essetque etiam cum crudelitate rejectus, ad eos ipsos rediret? 3. Non admiror Vatinius quod meam legem spernat hominis inimici. 4. Equidem pacis semper auctor fui: sed nunc sero: amentis enim est, quum aciem videas, pacem cogitare. 5. Ægyptii nullam belluam consecrabant, nisi ob utilitatem aliquam quam ex eâ caperent. 6. Miserebat non pœnæ magis homines, quam sceleris quo pœnam meriti essent. 7. Brutus terram osculo contigit, scilicet quod ea communis mater omnium mortalium esset. 8. In Hercynio saltu inusitata genera avium accepimus, quarum plumæ ignis modo colluceant nocte. 9. Ignoscit mihi Cæsar per litteras quod non venerim, seseque id in optimam partem accipere

dicit. **910.** Destiti stomachari, meque unum ex iis feci qui ad aquas venissent. 1. Culpæ ei tribuitur quod magnam partem remisit ejus pecuniæ quam ipse comparasset. 2. In istâ defensione accusas eos qui consulunt, quod æquitatis censeant rationem, non verbi, haberi oportere. 3. Pollicitus est quantum vellent pecuniæ, si me ædilitate dejecissent. 4. Omne bellum, quod non indictum denuntiaturque esset, Romani injustum atque impium esse judicabant. 5. Ennius sanctos appellat poetas, quod quasi deorum aliquo dono atque munere commendati nobis esse videantur. 6. Dissimulatio est quum aliter loquere ac sentias. 7. Prætorum collaudavit Augustus, quod consuetudinem antiquam rettulisset de majoribus suis pro concione memorandi. 8. Novi ego vos magnos patronos : hominem occidat oportet, qui vestrâ operâ uti velit. 9. Citatus est poeta, quod Agamemnonem probris lacessisset ; historicus, quod Brutum Cassiumque ultimos Romanorum dixisset. **920.** Jam vero Alexandrum conviciis onerasti, quod de Thebanis perinde ac meriti sunt penas sumserit. 1. Romam venit : res cognoscitur : puer in libertatem vindicatur, quod domini voluntate liber fuerit. 2. C. Plinius cinere ac favillâ flagrantis Vesuvii oppressus est : vel, ut aliis videtur, occisus a servo, quem deficiens æstu orasset ut mortem sibi maturaret. 3. Idem mihi facere videris, quod cives seditiosi solent, quum proferunt et claris majoribus aliquos, qui populares fuerint. 4. Legio decima Cæsari gratias egit, quod de se optime sensisset, seque ad bellum gerendum paratissimos esse confirmant. 5. Ab Apameâ in Phrygiam per regionem Aulocrenes itur : ibi ostenditur platanus, ex quâ pependit Marsyas ab Apolline victus. 6. Athenienses et Siciliam amissam et Lacedæmoniorum victorias culpæ suæ tribuebant, quod talem virum e civitate expulissent. 7. Magis quia volebant Romani, quidquid de Carthaginiensibus diceretur, credere, quam quia credenda afferebantur, statuit senatus Carthaginem excindere. 8. Senatum epistolâ in ultionem sui reique publicæ adhortatus est, excusato languore faucium, propter quem non adesset. 9. Quapropter non tantam, cur Macedones diligatis, causam habetis, quod urbe vestrâ potiti eam non diripuerunt, quantum cur odio prosequamini hostesque eos ducatis, quod, ne Græciæ principatum adipisceremini, persæpe vobis impedimento fuerint. **930.** Ecquem igitur novistis, obsecro, libidini minus obnoxium, ecquem liberio rem, quam eum qui nunquam committat, ut ab aliquo largitionem aut mercedem accipiat ? 1. Insequentis anni consules Cn. Manlius et M. Fabius iterum, a patribus jussi quantum maximum possent exercitum in Veientes ducere, delectui habendo diem præstituerunt. 2. Etrusci trahi bellum ægre patientes timiditatem exprobrant Romanis, quod exire ad pugnam nollent : eosque sibi decessisse rati, spiritus magnos sumserant. 3. Multos ego audiui acerrime pro justitiâ declamare, qui tamen minime justii essent : at vero qui justa facit, is vir justus sit necesse est. 4. Tantum quod hæc audierant, quum mussitare inter se iudices, alii vera esse ea, quæ dixerat, credentes, invidentes alii, quod majora, quam ipsi, consecutus esset a diis immortalibus. 5. Quid C. Cæsar qui M. Tullium, Pompeianas partes secutum, non modo in gratiam recepit, verum eum quoque deinde perpetuo coluit et singulari humanitate complexus est, quod divinam ejus eloquentiam tanti faceret, ut eum omnium triumphorum laureâ dignum prædicaret, multoque esse diceret præclarus, ingenii linguæque Romanæ terminos, quam imperii fines, promovere ? 6. Castra Alexandri magno ignium fulgore Dario in somniis collucere videbantur, et paulo post Alexander adduci ad ipsum in eâ veste, habita quæ ipsi esset. 7. Philippus rex Macedonum, vir magnitudine animi et bellicis laudibus cum paucis comparandus, Athenienses bello gravi diuturnoque vicerat ; quumque Athenas in suam potestatem redegisset, communis fuit tum ducum, tum etiam amicorum regis sententia, ut rex urbem sibi ac Macedonum nomini tot annos infestissimam aliquando everteret, eversamque solo æquaret. Sed Philippus, eorum spreto consilio, urbem, quæ doctrinæ et litterarum theatrum esset, noluit excindere. 8. Quum culparetur Cæsar, quod partium suarum quosdam infimi generis ad amplissimos honores provexisset, professus est palam, si grassatorum et sicariorum ope in tuendâ suâ dignitate usus esset, talibus quoque se parem gratiam relaturum fuisse. 9. Tum Socrates, Quid aliud est, inquit, hostes derisui habere, quod bello flagrante sese communiunt, quia ad pacem aliquando redeundum erit, si hoc non est reprehendere eos



qui legibus obtemperant, quia fieri potest ut eae postea abrogentur? **940.** At nunc otiosissimus quisque multo ante rogatus et identidem admonitus, aut non venit, aut, si venit, queritur se diem, quia non perdidit, perdidisse. 1. Philosophia non sibi opes et copias, non honores et imperia, quae quod concupiverint multi, quod aspernatus sit nemo unquam vituperatus est, non quidquam denique proponit ejusmodi, quo et carere sine probro et abundare sine gloria liceat, sed eam ad quam omnes adspirant, quam sibi votis omnibus expetunt, ad quam omnes suas actiones, omnia consilia referunt, felicitatem. 2. Locum idoneum habere videbantur, unde ea praeiperent quae a mercatoribus afferrentur, et Romanos pabulatum vel aquatum exeuntes lacesserent. 3. Diccaarchus ait, nihil omnino esse animum, neque in homine inesse animum nec in bestia; vimque omnem eam quam vel agamus aliquid vel sentiamus, in omnibus corporibus vivis aequabiliter esse fusam, nec separabilem a corpore esse. 4. Helvetiis Orgetorix persuasit ut de finibus suis cum omnibus copiis exirent: perfacile esse, quum virtute omnibus praestarent, totius Galliae imperio potiri. 5. Drusus litteras patris recitat, in quis perscriptum erat, praecipuum ipsi fortissimarum legionum curam, quibuscum plurima bella toleravisset. 6. Tiberius, cui volenti erat Germanici ex Germaniam reditus, crebris eum epistolis admonebat: Rediret ad decretum triumphum: prospera illi et magna praelia: sed eorum quoque meminisset quae venti et fluctus saeva damna intulissent. 7. Disserebat idem, solam divi Augusti mentem tantae molis capacem; se, quem ille in partem curarum vocasset, experiendo didicisse quam arduum, quam subjectum fortunae regendi cuncta onus. 8. Trajanus, quum clementia et humanitate antecessores suos omnes superaret, amicis aliquando culpantibus, quod nimis clemens erga suos esset, respondit, talem se imperatorem esse privatis, qualem esse sibi privatus optaturus esset. 9. Sabinas indignantes Romulus circuibat, docebatque, patrum id stultitia factum, qui connubium finitimis negassent: illas tamen in matrimonio, in societate fortunarum omnium civitatisque fore. **950.** Proinde in civitate tot illustribus viris subnixam non ad unum omnia deferenda; plures facilius munia reipublicae sociatis laboribus exsecuturos. 1. Hannibal oratores ad regulos Gallorum misit: Colloqui semet ipsum cum iis velle, et vel illi propius Illiberi accederent, vel se Ruscinonem processurum ut ex propinquo congressus facilius esset: nam et accepturum eos in castra sua se latum, nec cunctanter se ipsum ad eos venturum. 2. Si ab inferis exsistat rex Hiero, fidissimus imperii Romani cultor, quo ore aut Syracusas aut Romam ei ostendi posse, quum, ubi semirutam ac spoliatam patriam respexerit, ingrediens Romam in vestibulo urbis, prope in porta, spolia patriae suae visurus sit? 3. Caecina milites monet unam in armis salutem, sed ea consilio temperanda, manendisque intra vallum donec expugnandi hostes spe propius succederent; mox undique erumpendum; illam eruptione ad Rhenum perveniri. 4. Ex superiore parte aedium Tanaquil populum alloquitur: jubet bono animo esse; sopitum fuisse regem subito ictu; ferrum haud alte in corpus descendisse; jam ad se redisse; confidere propediem ipsum eos visuros; interim Servio Tullio jubere populum dicto audientem esse; eum regis munia obitutum. 5. Tum ei dormienti idem ille visus est rogare, ut, quoniam sibi vivo non subvenisset, mortem suam ne inultam esse pateretur: se interfectum in plaustrum a caupone esse conjectum, et supra sterces injectum: petere ut mane ad portam adesset priusquam plaustrum ex oppido exiret. 6. Helvetiorum legatus ita cum Caesare agit: Si pacem populus Romanus cum Helvetiis faceret, in eam partem ituros atque ibi futuros Helvetios, ubi eos Caesar constitueret atque esse voluisset: sin bello prosequi perseveraret, reminisceretur et veteris incommodi populi Romani et pristinae virtutis Helvetiorum. 7. Quum multae ante legationes Antiochi ad Romanos de pace missae essent, novus adveniens legatus confidere se dixit impetraturum quod priores legati non impetrassent. 8. Opprimente hostium multitudine Gracchus equo desiliens idem ceteros facere jubet, hortaturque ut, quod unum reliquum fortuna fecerit, id cohonestet virtute. 9. Tum silentio per praekonem facto, sibi maximum nomen imperatoris esse dixit, quo se milites sui appellassent: egium nomen, alibi magnum, Romana intolerabile esse: regalem animum in se esse; si id in hominum ingenio amplissimum ducerent, tacite judicarent; vocis usurpatione abstinere. **960.** Captis Syracusis, T. Manlius ita in senatu disseruit: Bellum gerendum esse

cum tyrannis; Syracusas, urbem pulcherrimam ac nobilissimam, perisse, horreum atque ærarium quondam populi Romani; cujus munificentia ac donis multis tempestatibus, hoc denique ipso Punico bello adjuncta ornatque respublica esset. 1. Reliquum autem quid esse paucis a multitudine in valle silvâ ac montibus septâ circumventis præter mortem? id referre, utrum præbentes corpora pecorum modo inulti trucidentur, an perfusi hostium cruore inter exspirantium inimicorum cummulata corpora cadant. 2. L. Furius auctoritatem elevabat collegæ sui Camilli, Juvenibus bella data, dictans; cum corporibus vigere et deflorescere animos: cunctatorem Camillum ex acerrimo bellatore factum; et qui adveniens castra urbesque primo impetu rapere sit solitus, eum residem intra vallum tempus terere. 3. Quum Alexandri mortui fama ad Darii matrem perlata esset, flebat mortuos simul vivosque: Quem enim sui filiaque acturum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? iterum se captas; iterum excidisse regno: qui se respiceret, utique non reperturas. 4. Romanorum legatis a Gallis responsum datur: Etsi novum nomen audiam Romanorum, tamen credere viros fortes esse, quorum auxilium a Clusinis in re trepidâ sit imploratum; et quoniam legatione adversus se maluerint, quam armis, tueri socios, ne se quidem pacem, quam illi afferant, adspernari, si Gallis egentibus agro, quem latius possideant quam colant Clusini, partem finium concedant.

---

5. Ego me Phidiam esse mallet, quam vel optimum fabrum tignarium. 6. Quidquid erat patrum reos diceres. 7. Putares Sullam venire in Italiam non belli vindicæ sed pacis auctorem, tantâ cum quiete exercitum per Calabriam Apuliamque duxit. 8. Cuperem vultum videre tuum, quum hæc legeres. 9. Non in quadrigis eum secundum numerem qui vix e carceribus exierit, quum palmam jam primus acceperit. 970. Iste pecuniâ an famâ minus parceret, haud facile discerneres. 1. Forsitan quærat quis iste terror sit, et quæ tanta formido. 2. Forsitan non nemo vir fortis et magni animi dixerit, Restitisses, repugnasses, mortem pugnans oppetisses. 3. Libenter audiverim cur eum non probes, quem unum credo verum vidisse. 4. De Menedemo vellem verum fuisset: de reginâ velim verum sit. 5. Velim tibi persuadeas, nihil me majore studio a te petere. 6. Jam mallet Cerberum metures, quam ista tam inconsiderate diceres. 7. Non negaverim tristem atrocemque tibi visam orationem meam esse. 8. Hoc sine ullâ dubitatione confirmaverim, eloquentiam rem unam esse omnium difficillimam. 9. Libenter his qui ita produnt accesserim, Romulum adjuvantibus legionibus avi sui Romam condidisse. 980. Frater, bonâ tuâ veniâ dixerim, ista sententiâ maxime obest reipublicæ. 1. Næ ego haud paullo Socratis animum mallet, quam eorum omnium fortunas qui de eo judicarunt. 2. Ego tibi irascerer, mi frater? ego tibi possem irasci? ego te videre noluerim? 3. Nolite usquequaque eadem quærere; in metu belli furandi locus quis potest esse? 4. Quid dicam quantus amor bestiarum sit in educandis custodiendisque iis, quæ procreaverunt, usque ad eum finem dum possint se ipsa defendere? 5. Quis non jure miretur platanum umbræ gratiâ tantum ab alieno peti orbe? 6. Quid hoc homine facias, aut in quam spem reserves animal tam perfidum, tam importunum? 7. Quid enumerem artium multitudinem, sine quibus vita omnino nulla esse potuisset? 8. Moriar ni puto malle te a Cæsare consuli quam inaurari. 9. Utinam, Quirites, virorum fortium copiam tantam haberetis, ut hæc vobis deliberatio difficilis esset. 990. Utinam ea res Pisoni voluptati sit, gloriæ quidem video fore. 1. Utinam nostræ villæ secessum concupiscas, ut tot tantisque dotibus ejus maximâ commendatio ex tuo contubernio accedat. 2. Varronis sermo facit expectationem Cæsaris: atque utinam ipse Varro incumbat in causam. 3. Ne sim salvus si aliter scribo ac sentio. 4. Quod senatui populoque Romano felix, fortunatum, faustumque siet. 5. Quid enim de medendi facultate, quid de juris scientiâ dicam? Utinam illæ in nobis haberent minus auctoritatis et imperii: profecto nos earum cultoribus fortunas, opes, vitam denique ipsam haud tam facile crederemus. 6. Vendat ædes vir bonus propter aliquod vitium quod ipse norit, cæteri ignorent. 7. Intersit aliquid inter dignitatem summorum atque infimorum; non aliud est facinus claros homines, aliud obscuros necare. 8. Roges me qualem deorum naturam esse ducam, nihil for-

tasse respondeam. 9. Sint ista sane bona quæ putantur, honores, divitiæ, voluptates, cætera; tamen in iis ipsis gestiens lætitia turpe est. **1000.** Tolleres enim de medio poetas, quam pauca nobis essent explorata atque comperta de moribus, de ritibus, de religione veterum Romanorum! quanta nos lateret rerum innumerabilium scientia, quam poetarum carmina memoriæ tradiderunt! 1. Demus operam primum ut ipsi boni simus, deinde ut liberos nostros ab ineunte ætate sanctis institutis et opinionibus imbuendos curemus. 2. Refrænēt primum libidines, iracundiam teneat, spernat voluptates, coerceat avaritiam, cæteras animi labes repellat; tum demum incipiat aliis imperare, quum dedecori et turpitudini parere desierit. 3. Phavorinus dicebat, In rebus prosperis ne superbias, in angustis ne dejicias animum; ita fortunæ vices fortiter ferre scias. 4. Regio imperio duo sunt, iique consules appellantur: nemini parento: illis salus populi suprema lex esto. 5. Omnia ferro sternitote, et facitote ne quis superstes sit a quo vis aut fraus timeatur. 6. Amicitia regi Antiocho cum populo Romano esto: excedito urbibus, agris, vicis, castellis eis Taurum Montem: neque arma efferto ex iis oppidis agris castellisque quibus excedat: si quæ extulit recte restituito. 7. Fac quam primum venias ac magnum animum habeas et spem bonam. 8. Sic cum inferiore vivito quemadmodum tecum superiorem velles vivere. 9. Hominem mortuum, inquit lex in duodecim tabulis, in urbe ne sepelito neve urito. **1010.** Velim des alicui negotium, qui quærat fundus numquis in isto agro venalis sit. 1. Puero hanc veniam dabis, si tibi videbitur. 2. Cave existimes abjecisse me curam reipublicæ. 3. Noli, Lupe, ex taciturnitate nostrâ, quid aut probemus aut improbemus judicare. 4. Nihil, inquires, omnino scripseris. Qui magis effugiam eos qui volunt fingere? 5. Noli spectare quanti homo sit. 6. Antequam aliquo loco constitero, neque longas a me epistolas expectabis, neque semper meâ manu. 7. Noli putare pigritiâ me facere, quod non meâ manu ad te scribam. 8. Planco et Oppio scripsi equidem, quoniam rogaras, sed si tibi videbitur, ne necesse habueris eas litteras reddere; quum enim tuâ causâ fecerint omnia, vereor ne supervacaneas arbitrentur. 9. Cæsari posthac ne me commendaveris: ne teipsum quidem commendabis, si me audies. **1020.** Fratri tuo ne invideris: acquievit ille, tandem aliquando liber, incolumis, sempiternus. 1. Academicorum novum procœmium exaravi: tibi misi: tu illud desecabis, hoc agglutinabis. 2. Tu ne commiseris ut, qui tua scripta nuper admirati sint, quærant omnes quo casu factum sit ut tam infirmus animus tam grandia ac solida conceperit.

---

3. Rex primo nihil metuere, nihil suspicari. 4. Inde rursus sollicitari seditione militari et discordiâ consulum Romana castra. 5. Hostes subito clamore sagittis lapidibusque nostros de vallo deturbare. 6. Hic iudices ridere, stomachari patronus, corona stupefcere. 7. Postquam in aedes irruerant, diversi regem quærere; dormientes alios, alios occurrentes interficere; scrutari loca abdita; clausa effringere; strepitu et tumultu omnia miscere. 8. Avari homines non solum libidine augendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. 9. Magna pars Babyloniorum constiterant in muris, avidi cognoscendi Alexandrum. **1030.** Consuetudo exercitatioque et intelligendi prudentiam acunt et eloquendi celeritatem incitant. 1. Altius ibunt qui ad summa nituntur, quam qui, desperatione quo velint evadendi, protinus circa imas subsistunt. Quo magis impetraturus sum veniam, si ne minora quidem prætereo. 2. Pacis inter cives conciliandæ te cupidum esse lætor. 3. Sustinendi muneris propter imbecillitatem difficultas minime cadit in majestatem Dei. 4. Aut voluptates omittantur majorum voluptatum adipiscendarum causâ, aut dolores suscipiantur majorum dolorum effugiendorum causâ. 5. Parsimonia est scientia vitandi sumtus supervacuos, aut ars re familiari moderate utendi. 6. Germani agrorum culturæ non student, neque quisquam agri modum certum aut fines proprios habet; ne studium belli gerendi agriculturâ commutent. 7. Romulum et Remum cupido cepit in eo loco, ubi expositi atque educati erant, urbis condendæ. 8. Hannibal opinionem de se auxit, conatu tam audaci trajiciendi Alpes. 9. Omnia judicia aut distrahendi

controversias, aut puniendi maleficia causâ reperta sunt. **1040.** Rubens ferrum non est habile tundendo. 1. Hæc aqua est utilis bibendo. 2. Nullum semen ultra quadrimatum utile est serendo. 3. Charta emporetica inutilis est scribendo. 4. Quis est tam idoneus currendo quam ego sum? 5. Lignum aridum materia est idonea igni eliciendo. 6. Apamæ quum essem, multarum civitatum principes ad me detulerunt, sumtus decerni legatis nimis magnos, quum solvendo civitates non essent. 7. Magna vis saxorum ad manum erat, Tyro vetere præbente; materies ex Libano monte ratibus et turribus faciendis vehebatur. 8. His decem annis decemviros legibus conscribendis et creavimus et e republicâ sustulimus. 9. Galli Transalpini, haud procul inde ubi nunc Aquileia est, locum oppido condendo ceperunt. **1050.** Ver tanquam adolescentiam significat, futurosque fructus ostendit; reliquum tempus detemendis fructibus et percipiendis accommodatum est. 1. Sunt nonnulli acuendis puerorum ingeniis non inutiles lusus. 2. Cleanthes aquam hauriebat, et rigandis hortulis locabat manus. 3. Equidem puto virtutem hominibus instituendo et persuadendo, non minis et vi ac metu tradi. 4. Socrates peruncutando atque interrogando elicere solebat eorum opiniones quibuscum diserebat. 5. Lycurgi leges ad laborem erudiunt juventutem venando, currendo, esuriendo, sitiendo, algendo et æstuando. 6. Convenit quum in dando munificum esse, tum in exigendo non acerbum. 7. Non potest exercitum is continere imperator, qui se ipse non continet, neque severus esse in iudicando, qui alios in se severos esse iudices non vult. 8. Difficilis res, ac multum et sæpe quæsitæ est, suffragia, in magistratu mandando, aut reo iudicando, aut lege sciscendâ, clam an palam ferre melius sit. 9. Quis putet celeritatem ingenii L. Bruto defuisse, qui de matre suaviandâ ex oraculo Apollinis tam acute coniecerit? **1060.** In voluptate spernendâ ac repudiandâ virtus vel maxime cernitur. 1. Quis nescit maximam vim existere oratoris in hominum mentibus vel ad iram aut odium aut dolorem incitandis, vel ab hisce iisdem permotionibus ad lenitatem misericordiamque revocandis? 2. Multi in equis parandis adhibent curam; in amicis eligendis negligentes sunt. 3. Nemo ad dandam veniam difficilior est, quam qui illam petere sæpius meritis est. 4. Non solum ad discendum propensi sumus, sed etiam ad docendum. 5. Bene sentire recteque facere satis est ad bene beateque vivendum. 6. Ut ad arandum bos, ad indagandum canis, sic homo ad duas res, ad intelligendum et agendum, natus est. 7. Reprehensus est Cæsar, quod inter spectandum epistolis libellisque legendis vacasset. 8. Quanto maturior olivæ bacca, tanto pinguior succus est, minusque gratus; optima autem ætas ad decerpendum incipit bacca nigrescente. 9. Alexander, accepto poculo, epistolam medico tradidit, atque ita inter bibendum oculis in vultum legis intendit. **1070.** Ad connectendas amicitias vel tenacissimum vinculum est morum similitudo. 1. Pythagoras Babylo-nem ad perdiscendos siderum motus originemque mundi profectus est; inde Cretam et Lacedæmonem ad cognoscendas Minois et Lycurgi leges contendit. 2. Quum nihil legati, quod satis maturam causam belli haberet, rettulissent, Atilius prætor cum classi missus est in Græciam ad socios tuendos. 3. Palpebræ, quæ sunt tegmenta oculorum, mollissimæ tactu, aptissime factæ sunt et ad claudendos pupulos, ne quid incideret, et ad aperiendo. 4. Suo cuique iudicio utendum est. 5. Per angustias nobis ad urbem penetrandum est. 6. Imbecillo Cæsari resistendum fuit. 7. Nemo unquam haruspice consuluit quemadmodum esset sibi cum parentibus, cum liberis, cumque amicis vivendum. 8. Pythagoræ discipulis quinque annos tacendum fuit. 9. Imminabant Seleucus, Lysimachus, Ptolemæus, opibus jam valentes, cum quibus Eumeni fuit dimicandum. **1080.** Gravissimo Spurinnæ vulnere, qui filium amisit absentem, magno aliquo fomento medendum erit. 1. A juvenibus parandum est, a senibus utendum. 2. Aut negandum est Deum esse, aut, qui Deum esse concedant, ab iis fatendum est eum aliquid facere. 3. Lex est recta ratio insita in naturâ, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria. 4. Exercendum corpus est, ut obedire rationi possit in consequendis negotiis et in labore tolerando. 5. Bonorum laus virtuti resonat, et quia recte factorum plerumque comes est, a viris bonis non est repudianda. 6. Oratori quid deceat videndum est, non in sententiis solum, sed etiam in verbis. 7. Esse præstantem aliquam æternamque naturam, et eam suspiciendam admi-

randamque hominum generi, pulchritudo mundi ordoque rerum cælestium cogit confiteri. 8. Non mihi videtur, quod hi venerint, alius nobis sermo quærendus, sed dicendum dignum aliquid his auribus. 9. Omnis respublica consilio quodam regenda est, ut diuturna sit; id autem consilium aut uni tribuendum est, aut delectis quibusdam, aut suscipiendum est multitudini atque omnibus. **1090.** Multi scriptores de Iliacis dicentes Myrmidonum regionem Thessaliam vocant; tragici frequentius id faciunt, quibus minime concedendum. 1. Pueros Rheâ Silvîâ editos Amulius servis in Tiberim mittendos dedit. 2. A relabente fluvio relictos invenit pastor Faustulus, qui ad Laurentiam conjugem educandos detulit. 3. Cætera prædæ duces diripiendâ militi dedere. 4. Eadem in senatu, sed minore apparatu, agenda sunt; multis enim aliis relinquendus est dicendi locus, vitanda etiam ingenii ostentationis suspicio. 5. Res gestæ Romanorum neque cum Græcis neque ullâ cum gente sunt conferendæ. 6. Si Galli bellum facere conentur, excitandus nobis est ab inferis Marius. 7. Quum studia juveni extra paternum limen proferenda sunt, jam circumspectiendus est rhetor Latinus, cujus scholæ severitas castitasque constet. 8. Alexander milites a populatione Asiæ prohibuit, non perdenda ea esse præfatus, quæ possemus venissent. 9. Ædem in Capitolio Jovi Optimo Maximo, bello Sabino faciendam vocit L. Tarquinius. **1100.** Epistolam meam pervulgatam esse non moleste fero: quinetiam ipse multis dedi describendam. 1. Alexander Jovem Hammonem de origine suâ consultum ivit. 2. Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est sciscitatum quibus precibus supplicisque deos possent placare Romani. 3. Bello Helvetiorum confecto, totius fere Galliæ legati ad Cæsarem gratulatum convenere. 4. Galli gallinacei norunt sidera, et ternas distinguunt horas interdiu cantu: cum sole cubitum eunt, quartaque castrensi vigiliâ ad curas laboresque nos revocant. 5. Petentibus Saguntini, ut, quatenus tuto possent, Italiam spectatum irent, duces dati sunt. 6. Hannibal in Italiâ invictus, patriam defensum revocatus est. 7. Quo brevior, eo dilucidior et cognitu facilior narratio fiet. 8. Difficile dictum est, quantopere conciliet animos hominum comitas affabilitasque sermonis. 9. Cito nequitia subrepat; virtus difficilis inventu est; rectorem ducemque desiderat. **1110.** Quid est tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis gravibusque verbis ornata oratio? 1. Egeo consilio; tu quod optimum factu videbitur facies. 2. Hannibal, incredibile dictu, biduo et duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta. 3. Gloria in tempus spreta sæpe cumulatori redit. 4. Animalium alia sunt rationis expertia, alia ratione utentia. 5. Conscientia bene actæ vitæ et multorum bene factorum recordatio jucundissima est. 6. Ubi Sagunti excidium Romæ nuntiatum est, Patres pudor non latî auxilii cepit. 7. Pericles Athenienses solis obscuratone territos redditus ejus rei causis metu liberavit. 8. Hamilcar ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat rempublicam se habentem cognovit. 9. Illud exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causâ. **1120.** Pompeio nullæ sunt vires, nulla sedes, ubi concurrant, qui rempublicam defensam velint. 1. Non est æque miser is qui patriæ consulit atque is qui illam extinctam cupit. 2. Legiones bello confecto missas fieri placet. 3. Magnus terræ exstitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ unâ nocte prostratis. 4. Nam omnibus amicis careo, quibus adjuvantibus aliquando defendebam rempublicam. 5. Auctore et adjutore Cæsare, Metellus in gratiam cum Cicerone rediit. 6. Brutus collegam sibi creavit Valerium, quo adjutore reges ejecerat. 7. Sæpe Augustus in occidentem atque orientem meabat comite Liviâ. 8. Lentulus, Cethegus, et alii clari nominis viri, auctore senatu, in carcere necati sunt. 9. Æschinem aiunt, petentibus Rhodiis, legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summo utramque clamore. **1130.** Natus est Augustus, Cicerone et Antonio consulibus, a. d. ix. calendas Octobres, paulo ante solem exortum. 1. Primus omnium Thales Milesius prædixit solis defectum, qui Alyatte rege factus est. 2. Exstat Galbæ peroratio, quæ tanto in honore pueris nobis erat, ut eam etiam edisceremus. 3. Caninio consule scito neminem prandisse, nihil eo consule mali factum esse. 4. Narrant veteres quibus consulibus philosophorum legatio Athenis Romam venerit. 5. Sapientia est una quæ mœstitiâ pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat, quâ præce-

ptrice tranquille vivere possimus. 6. Pansaniâ duce Mardonius cum ducentis millibus peditum et viginti millibus equitum Græciâ fugatus est. 7. Ampla domus dedecori domino sæpe fit, si hospitibus caret, et maxime si aliquando, alio domino, solita est frequentari. 8. Alia causa est ejus qui calamitate premitur et ejus qui res meliores quærit nullis suis rebus adversis. 9. Mithridates bellum cum Romanis per quadraginta quatuor annos variâ victoriâ gessit. **1140.** Darius, nuntiis de adversâ valetudine Alexandri acceptis, magnâ celeritate ad Euphratem contendit. 1. Theopompus Lacedæmonius, permutato cum uxore habitu, e custodia ut mulier evasit. 2. Exstitit, jam senibus Gorgiâ, Protagorâ, cæterisque quos paullo ante dixi, Isocrates. 3. Mira fulminis opera: loculis integris conflatur argentum; manente vaginâ gladius liquescit. 4. Decedens Macedoniâ Octavius, priusquam profiteri se candidatum consulatus posset, mortem obiit repentinam, superstite Octaviâ majore, et Octaviâ minore, itemque Augusto. 5. Vibium Virrium septem et viginti ferme senatores domum secuti sunt epulatique cum eo; et, quantum facere potuerant, alienatis mentibus vino ab imminenti mali sensu, venenum omnes sumserunt. 6. Medici causâ morbi inventâ remedium inventum putant. 7. Tiberii pater solus Antonii in partibus permansit, ac primo Præneste, deinde Neapolim evasit, servisque frustra ad pileum vocatis in Siciliam profugit. 8. Seneca scribit Tiberium subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul a lectulo, deficientibus viribus, concidisse. 9. Servio Tullio Romæ regnante, Pisistratus Athenis tyrannus erat. **1150.** Augusto mortuo, Tiberius multa in senatu pro suâ modestiâ de imperii magnitudine disseruit. 1. Pompeius prælio devictum Mithridatem ad Bosporum fugere coegit. 2. Scipio, calceis et vestimentis sumtis et cubiculo, egressus est, et, quum paullulum inambulasset in porticu, Lælium advenientem salutavit. 3. Pater meus Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator profectus est. 4. Maximæ virtutes jaceant omnes necesse est, voluptate dominante. 5. Pompeius captis Hierosolymis ex illo fano nihil attigit. 6. Lectica quâ vehebatur Tiberius vepribus impeditâ, exploratorem viæ, primæ cohortis centurionem, stratum humi, pæne ad necem verberavit. 7. Concessâ plebi a patribus tribunitiâ potestate, arma cedere; restincta seditio, et inventum temperamentum in quo uno esset civitatis salus. 8. Democritus, luminibus amissis, alba et atra discernere non poterat: at vero bona, mala; æqua, iniqua; honesta, turpia; utilia, inutilia, poterat. 9. Naturâ et virtute ducibus errari nullo modo potest. **1160.** Velim me certiores facias, mortuusne sit Crassus vivo patre suo Publio Crasso consulari. 1. Rerum magnarum gloria nulla vivo adimetur; optimarum artium scientia ne mortuo quidem. 2. T. Quinctius Cincinnatus, obsessi consulis et exercitus liberator, ad dictaturam venit, ac rursus, fascibus depositis, ad quattuor jugerum avitum herediolum rediit; itemque Fabricius et Curius, alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis alter Sabinis. 3. Alexander Miletum sibi resistenter obsedit, quâ potius Halicarnassum profectus est captisque omnibus quæ interjacent urbibus, hanc summe munitam obsidione cinxit, et nullo negotio captam solo æquavit. 4. Est jusjurandum religiosa affirmatio; quæ igitur Deo teste promiseris, ea tenenda sunt. 5. Anno trecentesimo altero quam condita est Roma, iterum mutatur forma civitatis, ab consulibus ad decemvirs translatum imperio. 6. Antiochus Ephesi securus de bello Romano erat, tanquam non transiit in Asiam Romanis. 7. Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversâ unâ deligatâ. 8. Hoc non modo laudari, sed ne concedi quidem potest, ut amicis nostris accusantibus non etiam alienissimos defendamus. 9. Hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. **1170.** Quænam sollicitudo vexaret impios, amoto suppliciorum metu? 1. Scipio, duabus urbibus eversis, non modo præsentia verum etiam futura bella delevit. 2. Eclipses non ubique cernuntur, aliquando propter nubila, sæpe globo terræ obstante. 3. Romani veteres reguari omnes volebant, libertatis dulcedine nondum expertâ. 4. Concitato navigio, quum remiges inibuerunt, retinet tamen ipsa navis motum et cursum suum intermisso impetu pulsuque remorum. 5. C. Flaminium Cælius religionibus neglectis cecidisse apud Trasimenum scribit, cum magno reipublicæ vulnere. 6. Tiberii Gracchi liberi, Scipionis Africani nepotes, vivâ adhuc

randamque hominum generi, pulchritudo mundi ordoque rerum cælestium cogit confiteri. 8. Non mihi videtur, quod hi venerint, alius nobis sermo quærendus, sed dicendum dignum aliquid his auribus. 9. Omnis respublica consilio quodam regenda est, ut diuturna sit; id autem consilium aut uni tribuendum est, aut delectis quibusdam, aut suscipiendum est multitudini atque omnibus. **1090.** Multi scriptores de Iliacis dicentes Myrmidonem regionem Thessaliam vocant; tragici frequentius id faciunt, quibus minime concedendum. 1. Pueros Rheâ Silvâ editos Amulius servis in Tiberim mittendos dedit. 2. A relabente fluvio relictos invenit pastor Faustulus, qui ad Laurentiam conjugem educandos detulit. 3. Cætera prædæ duces diripiendâ militi dedere. 4. Eadem in senatu, sed minore apparatu, agenda sunt; multis enim aliis relinquendus est dicendi locus, vitanda etiam ingenii ostentationis suspicio. 5. Res gestæ Romanorum neque cum Græcis neque ullâ cum gente sunt conferendæ. 6. Si Galli bellum facere conentur, excitandus nobis est ab inferis Marius. 7. Quum studia juveni extra paternum limen proferenda sunt, jam circumspiciendus est rhetor Latinus, cujus scholæ severitas castitasque constet. 8. Alexander milites a populatione Asiæ prohibuit, non perdenda ea esse præfatus, quæ possemus venissent. 9. Ædem in Capitolio Jovi Optimo Maximo, bello Sabino faciendam vocit L. Tarquinius. **1100.** Epistolam meam pervulgatam esse non moleste fero: quinetiam ipse multis dedi describendam. 1. Alexander Jovem Hammonem de origine suâ consultum ivit. 2. Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est sciscitatum quibus precibus supplicisque deos possent placare Romani. 3. Bello Helvetiorum confecto, totius fere Galliæ legati ad Cæsarem gratulatum convenere. 4. Galli gallinacei norunt sidera, et ternas distinguunt horas interdiu cantu: cum sole cubitum eunt, quartaque castrensi vigiliâ ad curas laboresque nos revocant. 5. Petentibus Saguntinis, ut, quatenus tuto possent, Italiam spectatum irent, duces dati sunt. 6. Hannibal in Italiâ invictus, patriam defensum revocatus est. 7. Quo brevior, eo dilucidior et cognitu faciliior narratio fiet. 8. Difficile dictum est, quantopere conciliet animos hominum comitas affabilitas sermonis. 9. Cito nequitia subrepat; virtus difficilis inventu est; rectorem ducemque desiderat. **1110.** Quid est tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis gravibusque verbis ornata oratio? 1. Egeo consilio; tu quod optimum factu videbitur facies. 2. Hannibal, incredibile dictu, biduo et duobus noctibus Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta. 3. Gloria in tempus spreta sæpe cumulatori redit. 4. Animalium alia sunt rationis expertia, alia ratione utentia. 5. Conscientia bene actæ vitæ et multorum bene factorum recordatio jucundissima est. 6. Ubi Sagunti excidium Romæ nuntiatum est, Patres pudor non lati auxilii cepit. 7. Pericles Athenienses solis obscuracione territos redditus ejus rei causis metu liberavit. 8. Hamilcar ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat rempublicam se habentem cognovit. 9. Illud exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causâ. **1120.** Pompeio nullæ sunt vires, nulla sedes, ubi concurrant, qui rempublicam defensam velint. 1. Non est æque miser is qui patriæ consulit atque is qui illam extinctam cupit. 2. Legiones bello confecto missas fieri placet. 3. Magnus terræ existit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ unâ nocte prostratis. 4. Nam omnibus amicis careo, quibus adjuvantibus aliquando defendebam rempublicam. 5. Auctore et adjutore Cæsare, Metellus in gratiam cum Cicerone rediit. 6. Brutus collegam sibi creavit Valerium, quo adjutore reges ejecerat. 7. Sæpe Augustus in occidentem atque orientem meabat comite Liviâ. 8. Lentulus, Cethegus, et alii clari nominis viri, auctore senatu, in carcere necati sunt. 9. Æschinem aiunt, petentibus Rhodiis, legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summo utramque clamore. **1130.** Natus est Augustus, Cicerone et Antonio consulibus, a. d. ix. calendas Octobres, paullo ante solem exortum. 1. Primus omnium Thales Milesius prædixit solis defectum, qui Alyatte rege factus est. 2. Exstat Galbæ peroratio, quæ tanto in honore pueris nobis erat, ut eam etiam edisceremus. 3. Caninio consule scito neminem prandisse, nihil eo consule mali factum esse. 4. Narrant veteres quibus consulibus philosophorum legatio Athenis Romam venerit. 5. Sapientia est una quæ mœstitiâ pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat, quâ præce-

ptrice tranquille vivere possimus. 6. Pansaniâ duce Mardonius cum ducentis millibus peditum et viginti millibus equitum Græciâ fugatus est. 7. Ampla domus dedecori domino sæpe fit, si hospitibus caret, et maxime si aliquando, alio domino, solita est frequentari. 8. Alia causa est ejus qui calamitate premitur et ejus qui res meliores quærit nullis suis rebus adversis. 9. Mithridates bellum cum Romanis per quadraginta quatuor annos variâ victoriâ gessit. **1140.** Darius, nuntiis de adversâ valetudine Alexandri acceptis, magnâ celeritate ad Euphratem contendit. 1. Theopompus Lacedæmonius, permutato cum uxore habitu, e custodia ut mulier evasit. 2. Exstitit, jam senibus Gorgiâ, Protagorâ, cæterisque quos paulo ante dixi, Isocrates. 3. Mira fulminis opera: loculis integris conflatur argentum; manente vaginâ gladius liquescit. 4. Decedens Macedoniâ Octavius, priusquam profiteri se candidatum consulatus posset, mortem obiit repentinam, superstite Octaviâ majore, et Octaviâ minore, itemque Augusto. 5. Vibium Virrium septem et viginti ferme senatores domum secuti sunt epulatique cum eo; et, quantum facere potuerant, alienatis mentibus vino ab imminenti mali sensu, venenum omnes sumserunt. 6. Medici causâ morbi inventâ remedium inventum putant. 7. Tiberii pater solus Antonii in partibus permansit, ac primo Præneste, deinde Neapolim evasit, servisque frustra ad pileum vocatis in Siciliam profugit. 8. Seneca scribit Tiberium subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul a lectulo, deficientibus viribus, concidisse. 9. Servio Tullio Romæ regnante, Pisistratus Athenis tyrannus erat. **1150.** Augusto mortuo, Tiberius multa in senatu pro suâ modestiâ de imperii magnitudine disseruit. 1. Pompeius prælio devictum Mithridatem ad Bosporum fugere coegit. 2. Scipio, calceis et vestimentis sumtis e cubiculo, egressus est, et, quum paullulum inambulasset in porticu, Lælium advenientem salutavit. 3. Pater meus Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator profectus est. 4. Maximæ virtutes jaceant omnes necesse est, voluptate dominante. 5. Pompeius captis Hierosolymis ex illo fano nihil attigit. 6. Lectica quâ vehebat Tiberius vepribus impeditâ, exploratorem viæ, primæ cohortis centurionem, stratum humi, pæne ad necem verberavit. 7. Concessâ plebi a patribus tribunitiâ potestate, arma cedere; restincta seditio, et inventum temperamentum in quo uno esset civitatis salus. 8. Democritus, luminibus amissis, alba et atra discernere non poterat: at vero bona, mala; æqua, iniqua; honesta, turpia; utilia, inutilia, poterat. 9. Naturâ et virtute ducibus errari nullo modo potest. **1160.** Velim me certiores facias, mortuusne sit Crassus vivo patre suo Publio Crasso consulari. 1. Rerum magnarum gloria nulla vivo adimetur; optimarum artium scientia ne mortuo quidem. 2. T. Quinctius Cincinnatus, obsessi consulis et exercitus liberator, ad dictaturam venit, ac rursus, fascibus depositis, ad quattuor jugerum avitum herediolum rediit; itemque Fabricius et Curius, alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis alter Sabinis. 3. Alexander Miletum sibi resistenter obsedit, quâ potius Halicarnassum profectus est captivus omnibus quæ interjacent urbibus, hanc summe munitam obsidione cinxit, et nullo negotio captam solo æquavit. 4. Est jusjurandum religiosa affirmatio; quæ igitur Deo teste promiseris, ea tenenda sunt. 5. Anno trecentesimo altero quam condita est Roma, iterum mutatur forma civitatis, ab consulibus ad decemviros translato imperio. 6. Antiochus Ephesi securus de bello Romano erat, tanquam non transitis in Asiam Romanis. 7. Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversâ unâ deligatâ. 8. Hoc non modo laudari, sed ne concedi quidem potest, ut amicis nostris accusantibus non etiam alienissimos defendamus. 9. Hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. **1170.** Quenam sollicitudo vexaret impios, amoto suppliciorum metu? 1. Scipio, duabus urbibus eversis, non modo præsentia verum etiam futura bella delevit. 2. Eclipses non ubique cernuntur, aliquando propter nubila, sæpe globo terræ obstante. 3. Romani veteres regnari omnes volebant, libertatis dulcedine nondum expertâ. 4. Concitato navigio, quum remiges inhibuerunt, retinet tamen ipsa navis motum et cursum suum intermisso impetu pulsuque remorum. 5. C. Flaminium Cælius religionibus neglectis cecidisse apud Trasimenum scribit, cum magno reipublicæ vulnere. 6. Tiberii Gracchi liberi, Scipionis Africani nepotes, vivâ adhuc



randamque hominum generi, pulchritudo mundi ordoque rerum cælestium cogit confiteri. 8. Non mihi videtur, quod hi venerint, alius nobis sermo querendus, sed dicendum dignum aliquid his auribus. 9. Omnis respublica consilio quodam regenda est, ut diuturna sit; id autem consilium aut uni tribuendum est, aut delectis quibusdam, aut suscipiendum est multitudini atque omnibus. **1090.** Multi scriptores de Iliacis dicentes Myrmidonem regionem Thessaliam vocant; tragici frequentius id faciunt, quibus minime concedendum. 1. Pueros Rheâ Silvâ editos Amulius servis in Tiberim mittendos dedit. 2. A relabente fluvio relictos invenit pastor Faustulus, qui ad Laurentiam conjugem educandos detulit. 3. Cætera prædæ duces diripienda militi dedere. 4. Eadem in senatu, sed minore apparatu, agenda sunt; multis enim aliis relinquendus est dicendi locus, vitanda etiam ingenii ostentationis suspicio. 5. Res gestæ Romanorum neque cum Græcis neque ullâ cum gente sunt conferendæ. 6. Si Galli bellum facere conentur, excitandus nobis est ab inferis Marius. 7. Quum studia juveni extra paternum limen proferenda sunt, jam circumspectiendus est rhetor Latinus, cujus scholæ severitas castitasque constet. 8. Alexander milites a populatione Asiæ prohibuit, non perdenda ea esse præfatus, quæ possessum venissent. 9. Ædem in Capitolio Jovi Optimo Maximo, bello Sabino faciendam vocit L. Tarquinius. **1100.** Epistolam meam pervulgatam esse non moleste fero: quinetiam ipse multis dedi describendam. 1. Alexander Jovem Hammonem de origine suâ consultum ivit. 2. Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est sciscitatum quibus precibus supplicisque deos possent placare Romani. 3. Bello Helvetiorum confecto, totius fere Galliæ legati ad Cæsarem gratulatum convenere. 4. Galli gallinacei norunt sidera, et ternas distinguunt horas interdiu cantu: cum sole cubitum eunt, quartæque castrensi vigiliâ ad curas laboresque nos revocant. 5. Petentibus Saguntinis, ut, quatenus tuto possent, Italiam spectatum irent, duces dati sunt. 6. Hannibal in Italiâ invictus, patriam defensum revocatus est. 7. Quo brevior, eo dilucidior et cognitu facilior narratio fiet. 8. Difficile dictu est, quantopere conciliet animos hominum comitas affabilitasque sermonis. 9. Cito nequitia subrepat; virtus difficilis inventu est; rectorem ducemque desiderat. **1110.** Quid est tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis gravibusque verbis ornata oratio? 1. Egeo consilio; tu quod optimum factu videbitur facies. 2. Hannibal, incredibile dictu, biduo et duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta. 3. Gloria in tempus spreta sæpe cumulatorum redit. 4. Animalium alia sunt rationis expertia, alia ratione utentia. 5. Conscentia bene actæ vitæ et multorum bene factorum recordatio jucundissima est. 6. Ubi Sagunti excidium Romæ nuntiatum est, Patres pudor non latè auxilii cepit. 7. Pericles Athenienses solis obscuracione terrore redditus ejus rei causis metu liberavit. 8. Hamilcar ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat rempublicam se habentem cognovit. 9. Illud exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causâ. **1120.** Pompeio nullæ sunt vires, nulla sedes, ubi concurrant, qui rempublicam defensam velint. 1. Non est æque miser is qui patriæ consulit atque is qui illam extinctam cupit. 2. Legiones bello confecto missas fieri placet. 3. Magnus terræ exstitit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ unâ nocte prostratis. 4. Nam omnibus amicis careo, quibus adjuvantibus aliquando defendebam rempublicam. 5. Auctore et adjutore Cæsare, Metellus in gratiam cum Cicerone rediit. 6. Brutus collegam sibi creavit Valerium, quo adjutore reges ejecerat. 7. Sæpe Augustus in occidentem atque orientem meabat comite Liviâ. 8. Lentulus, Cethegus, et alii clari nominis viri, auctore senatu, in carcere necati sunt. 9. Æschinem aiunt, petentibus Rhodiis, legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summo utramque clamore. **1130.** Natus est Augustus, Cicerone et Antonio consulibus, a. d. ix. calendas Octobres, paulo ante solem exortum. 1. Primus omnium Thales Milesius prædixit solis defectum, qui Alyatte rege factus est. 2. Exstat Galbæ peroratio, quæ tanto in honore pueris nobis erat, ut eam etiam ediceremus. 3. Caninio consule scito neminem prandisse, nihil eo consule mali factum esse. 4. Narrant veteres quibus consulibus philosophorum legatio Athenis Romam venerit. 5. Sapientia est una quæ mœstitiam pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat, quâ præce-

ptrice tranquille vivere possimus. 6. Pansaniâ duce Mardonius cum ducentis millibus peditum et viginti millibus equitum Græciâ fugatus est. 7. Ampla domus dedecori domino sæpe fit, si hospitibus caret, et maxime si aliquando, alio domino, solita est frequentari. 8. Alia causa est ejus qui calamitate premitur et ejus qui res meliores quærit nullis suis rebus adversis. 9. Mithridates bellum cum Romanis per quadraginta quatuor annos variâ victoriâ gessit. **1140.** Darius, nuntiis de adversâ valetudine Alexandri acceptis, magnâ celeritate ad Euphratem contendit. 1. Theopompus Lacedæmonius, permutato cum uxore habitu, e custodia ut mulier evasit. 2. Exstitit, jam senibus Gorgiâ, Protagorâ, cæterisque quos paullo ante dixi, Isocrates. 3. Mira fulminis opera: loculis integris conflatur argentum; manente vaginâ gladius liquescit. 4. Decedens Macedoniâ Octavius, priusquam profiteri se candidatum consulatus posset, mortem obiit repentinam, superstite Octaviâ majore, et Octaviâ minore, itemque Augusto. 5. Vibium Virrium septem et viginti ferme senatores domum secuti sunt epulatique cum eo; et, quantum facere potuerant, alienatis mentibus vino ab imminenti mali sensu, venenum omnes sumserunt. 6. Medici causâ morbi inventâ remedium inventum putant. 7. Tiberii pater solus Antonii in partibus permansit, ac primo Præneste, deinde Neapolim evasit, servisque frustra ad pileum vocatis in Siciliam profugit. 8. Seneca scribit Tiberium subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul a lectulo, deficientibus viribus, concidisse. 9. Servio Tullio Romæ regnante, Pisistratus Athenis tyrannus erat. **1150.** Augusto mortuo, Tiberius multa in senatu pro suâ modestiâ de imperii magnitudine disseruit. 1. Pompeius prælio devictum Mithridatem ad Bosporum fugere coegit. 2. Scipio, calceis et vestimentis sumtis e cubiculo, egressus est, et, quum paullulum inambulasset in porticu, Lælium advenientem salutavit. 3. Pater meus Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator profectus est. 4. Maximæ virtutes jaceant omnes necesse est, voluptate dominante. 5. Pompeius captis Hierosolymis ex illo fano nihil attigit. 6. Lectica quâ vehebatur Tiberius vepribus impeditâ, exploratorem viæ, primæ cohortis centurionem, stratum humi, pæne ad necem verberavit. 7. Concessâ plebi a patribus tribunitiâ potestate, arma cadere; restincta seditio, et inventum temperamentum in quo uno esset civitatis salus. 8. Democritus, luminibus amissis, alba et atra discernere non poterat: at vero bona, mala; æqua, iniqua; honesta, turpia; utilia, inutilia, poterat. 9. Naturâ et virtute ducibus errari nullo modo potest. **1160.** Velim me certiore facias, mortuusne sit Crassus vivo patre suo Publio Crasso consulari. 1. Rerum magnarum gloria nulla vivo adimetur; optimarum artium scientia ne mortuo quidem. 2. T. Quinctius Cincinnatus, obsessi consulis et exercitus liberator, ad dictaturam venit, ac rursus, fascibus depositis, ad quattuor jugerum avitum herediolum rediit; itemque Fabricius et Curius, alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis alter Sabinis. 3. Alexander Miletum sibi resistentem obsedit, quâ potius Halicarnassum profectus est captivæ omnibus quæ interjacent urbibus, hanc summe munitam obsidione cinxit, et nullâ negotio captam solo æquavit. 4. Est jusjurandum religiosa affirmatio; quæ igitur Deo teste promiseris, ea tenenda sunt. 5. Anno trecentesimo altero quam condita est Roma, iterum mutatur forma civitatis, ab consulibus ad decemviros translatum imperio. 6. Antiochus Ephesi securus de bello Romano erat, tanquam non transivisset in Asiam Romanis. 7. Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversâ unâ deligatâ. 8. Hoc non modo laudari, sed ne concedi quidem potest, ut amicis nostris accusantibus non etiam alienissimos defendamus. 9. Hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. **1170.** Quænam sollicitudo vexaret impios, amoto suppliciorum metu? 1. Scipio, duabus urbibus eversis, non modo præsentia verum etiam futura bella delevit. 2. Eclipses non ubique cernuntur, aliquando propter nebula, sæpe globo terræ obstante. 3. Romani veteres regnari omnes volebant, libertatis dulcedine nondum expertâ. 4. Concitato navigio, quum remiges inhibuerunt, retinet tamen ipsa navis motum et cursum suum intermisso impetu pulsuque remorum. 5. C. Flaminium Cælius religionibus neglectis cecidisse apud Trasimenum scribit, cum magno reipublicæ vulnere. 6. Tiberii Gracchi liberi, Scipionis Africani nepotes, vivâ adhuc

randamque hominum generi, pulchritudo mundi ordoque rerum cælestium cogit confiteri. 8. Non mihi videtur, quod hi venerint, alius nobis sermo querendus, sed dicendum dignum aliquid his auribus. 9. Omnis respublica consilio quodam regenda est, ut diuturna sit; id autem consilium aut uni tribuendum est, aut delectis quibusdam, aut suscipiendum est multitudini atque omnibus. **1090.** Multi scriptores de Iliacis dicentes Myrmidonum regionem Thessaliam vocant; tragici frequentius id faciunt, quibus minime concedendum. 1. Pueros Rheâ Silvâ editos Amulius servis in Tiberim mittendos dedit. 2. A relabente fluvio relictos invenit pastor Faustulus, qui ad Laurentiam conjugem educandos detulit. 3. Cætera prædæ duces diripienda militi dedere. 4. Eadem in senatu, sed minore apparatu, agenda sunt; multis enim aliis relinquendus est dicendi locus, vitanda etiam ingenii ostentationis suspicio. 5. Res gestæ Romanorum neque cum Græcis neque ullâ cum gente sunt conferendæ. 6. Si Galli bellum facere conentur, excitandus nobis est ab inferis Marius. 7. Quum studia juveni extra paternum limen proferenda sunt, jam circumspiciendus est rhetor Latinus, cujus scholæ severitas castitasque constet. 8. Alexander milites a populatione Asiæ prohibuit, non perdenda ea esse præfatus, quæ possessum venissent. 9. Ædem in Capitolio Jovi Optimo Maximo, bello Sabino faciendam vocit L. Tarquinius. **1100.** Epistolam meam pervulgatam esse non moleste fero: quinetiam ipse multis dedi describendam. 1. Alexander Jovem Hammonem de origine suâ consultum ivit. 2. Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est sciscitatum quibus precibus supplicisque deos possent placare Romani. 3. Bello Helvetiorum confecto, totius fere Galliæ legati ad Cæsarem gratulatum convenere. 4. Galli gallinacei norunt sidera, et ternas distinguunt horas interdiu cantu: cum sole cubitum eunt, quartæque castrensi vigiliâ ad curas laboresque nos revocant. 5. Petentibus Saguntinis, ut, quatenus tuto possent, Italiam spectatum irent, duces dati sunt. 6. Hannibal in Italiâ invictus, patriam defensum revocatus est. 7. Quo brevior, eo dilucidior et cognitu facilior narratio fiet. 8. Difficile dictu est, quantopere conciliet animos hominum comitas affabilitasque sermonis. 9. Cito nequitia subrepat; virtus difficilis inventu est; rectorem ducemque desiderat. **1110.** Quid est tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis gravibusque verbis ornata oratio? 1. Egeo consilio; tu quod optimum factu videbitur facies. 2. Hannibal, incredibile dictu, biduo et duabus noctibus Adrumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta. 3. Gloria in tempus spreta sæpe cumulatorum redit. 4. Animalium alia sunt rationis expertia, alia ratione utentia. 5. Conscientia bene actæ vitæ et multorum bene factorum recordatio pudicissima est. 6. Ubi Sagunti excidium Romæ nuntiatum est, Patres pudor non lati auxilii cepit. 7. Pericles Athenienses solis obscuracione terrore redditus ejus rei causis metu liberavit. 8. Hamilcar ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat rempublicam se habentem cognovit. 9. Illud exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causâ. **1120.** Pompeio nullæ sunt vires, nulla sedes, ubi concurrant, qui rempublicam defensam velint. 1. Non est æque miser is qui patriæ consulit atque is qui illam extinctam cupit. 2. Legiones bello confecto missas fieri placet. 3. Magnus terræ existit motus Tiberii Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ unâ nocte prostratis. 4. Nam omnibus amicis careo, quibus adjuvantibus aliquando defendebam rempublicam. 5. Auctore et adjutore Cæsare, Metellus in gratiam cum Cicerone rediit. 6. Brutus collegam sibi creavit Valerium, quo adjutore reges ejecerat. 7. Sæpe Augustus in occidentem atque orientem meabat comite Liviâ. 8. Lentulus, Cethegus, et alii clari nominis viri, auctore senatu, in carcere necati sunt. 9. Æschinem aiunt, petentibus Rhodiis, legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summo utramque clamore. **1130.** Natus est Augustus, Cicerone et Antonio consulibus, a. d. ix. calendas Octobres, paulo ante solem exortum. 1. Primus omnium Thales Milesius prædixit solis defectum, qui Alyatte rege factus est. 2. Exstat Galbæ peroratio, quæ tanto in honore pueris nobis erat, ut eam etiam ediceremus. 3. Caninio consule scito neminem prandisse, nihil eo consule mali factum esse. 4. Narrant veteres quibus consulibus philosophorum legatio Athenis Romam venerit. 5. Sapientia est una quæ mæstitiam pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat, quæ præce-

ptrice tranquille vivere possimus. 6. Pausaniâ duce Mardonius cum ducentis millibus peditum et viginti millibus equitum Græciâ fugatus est. 7. Ampla domus dedecori domino sæpe fit, si hospitibus caret, et maxime si aliquando, alio domino, solita est frequentari. 8. Alia causa est ejus qui calamitate premitur et ejus qui res meliores quærit nullis suis rebus adversis. 9. Mithridates bellum cum Romanis per quadraginta quatuor annos variâ victoriâ gessit. **1140.** Darius, nuntiis de adversâ valetudine Alexandri acceptis, magnâ celeritate ad Euphratem contendit. 1. Theopompus Lacedæmonius, permutato cum uxore habitu, e custodiâ ut mulier evasit. 2. Exstitit, jam senibus Gorgiâ, Protagorâ, cæterisque quos paulo ante dixi, Isocrates. 3. Mira fulminis opera: loculis integris conflatur argentum; manente vaginâ gladius liquescit. 4. Decedens Macedoniâ Octavius, priusquam profiteri se candidatum consulatus posset, mortem obiit repentinam, superstite Octaviâ majore, et Octaviâ minore, itemque Augusto. 5. Vibium Virrium septem et viginti ferme senatores domum secuti sunt epulatique cum eo; et, quantum facere poterant, alienatis mentibus vino ab imminenti mali sensu, venenum omnes sumserunt. 6. Medici causâ morbi inventâ remedium inventum putant. 7. Tiberii pater solus Antonii in partibus permansit, ac primo Præneste, deinde Neapolim evasit, servisque frustra ad pileum vocatis in Siciliam profugit. 8. Seneca scribit Tiberium subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul a lectulo, deficientibus viribus, concidisse. 9. Servio Tullio Romæ regnante, Pisistratus Athenis tyrannus erat. **1150.** Augusto mortuo, Tiberius multa in senatu pro suâ modestiâ de imperii magnitudine disseruit. 1. Pompeius prælio devictum Mithridatem ad Bosporum fugere coegit. 2. Scipio, calceis et vestimentis sumtis e cubiculo, egressus est, et, quum paullulum inambulasset in porticu, Lælium advenientem salutavit. 3. Pater meus Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator profectus est. 4. Maximæ virtutes jaceant omnes necesse est, voluptate dominante. 5. Pompeius captis Hierosolymis ex illo fano nihil attigit. 6. Lectica quâ vehebat Tiberius vepribus impeditâ, exploratorem viæ, primæ cohortis centurionem, stratum humi, pæne ad necem verberavit. 7. Concessâ plebi a patribus tribunitiâ potestate, arma cedere; restincta seditio, et inventum temperamentum in quo uno esset civitatis salus. 8. Democritus, luminibus amissis, alba et atra discernere non poterat: at vero bona, mala; æqua, iniqua; honesta, turpia; utilia, inutilia, poterat. 9. Naturâ et virtute ducibus errari nullo modo potest. **1160.** Velim me certiore facias, mortuusne sit Crassus vivo patre suo Publio Crasso consulari. 1. Rerum magnarum gloria nulla vivo adimetur; optimarum artium scientia ne mortuo quidem. 2. T. Quinctius Cincinnatus, obsessi consulis et exercitus liberator, ad dictaturam venit, ac rursus, fascibus depositis, ad quattuor jugerum avitum herediolum rediit; itemque Fabricius et Curius, alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis alter Sabinis. 3. Alexander Miletum sibi resistentem obsedit, quâ potius Halicarnassum profectus est captisque omnibus quæ interjacent urbibus, hanc summe munitam obsidione cinxit, et nullo negotio captam solo æquavit. 4. Est jusjurandum religiosa affirmatio; quæ igitur Deo teste promiseris, ea tenenda sunt. 5. Anno trecentesimo altero quam condita est Roma, iterum mutatur forma civitatis, ab consulibus ad decemviros translatum imperio. 6. Antiochus Ephesi securus de bello Romano erat, tanquam non transivisset in Asiam Romanis. 7. Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversâ unâ deligatâ. 8. Hoc non modo laudari, sed ne concedi quidem potest, ut amicis nostris accusantibus non etiam alienissimos defendamus. 9. Hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. **1170.** Quænam sollicitudo vexaret impios, amoto suppliciorum metu? 1. Scipio, duabus urbibus eversis, non modo præsentia verum etiam futura bella delevit. 2. Eclipses non ubique cernuntur, aliquando propter nebula, sæpe globo terræ obstante. 3. Romani veteres regnari omnes volebant, libertatis dulcedine nondum expertâ. 4. Concitato navigio, quum remiges inhibuerunt, retinet tamen ipsa navis motum et cursum suum intermisso impetu pulsuque remorum. 5. C. Flaminium Cælius religionibus neglectis cecidisse apud Trasimenum scribit, cum magno reipublicæ vulnere. 6. Tiberii Gracchi liberi, Scipionis Africani nepotes, vivâ adhuc

randamque hominum generi, pulchritudo mundi ordoque rerum cælestium cogit confiteri. 8. Non mihi videtur, quod hi venerint, alius nobis sermo quærendus, sed dicendum dignum aliquid his auribus. 9. Omnis respublica consilio quodam regenda est, ut diuturna sit; id autem consilium aut uni tribuendum est, aut delectis quibusdam, aut suscipiendum est multitudini atque omnibus. **1090.** Multi scriptores de Iliacis dicentes Myrmidonem regionem Thessaliam vocant; tragici frequentius id faciunt, quibus minime concedendum. 1. Pueros Rhæa Silviam editos Amulius servis in Tiberim mittendos dedit. 2. A relabente fluvio relictos invenit pastor Faustulus, qui ad Laurentiam conjugem educandos detulit. 3. Cætera prædæ duces diripiendi militi dedere. 4. Eadem in senatu, sed minore apparatu, agenda sunt; multis enim aliis relinquendus est dicendi locus, vitanda etiam ingenii ostentationis suspicio. 5. Res gestæ Romanorum neque cum Græcis neque ullâ cum gente sunt conferendæ. 6. Si Galli bellum facere conentur, excitandus nobis est ab inferis Marius. 7. Quum studia juveni extra paternum limen proferenda sunt, jam circumspiciendus est rhetor Latinus, cujus scholæ severitas castitasque constet. 8. Alexander milites a populatione Asiæ prohibuit, non perdenda ea esse præfatus, quæ possessum venissent. 9. Eadem in Capitolio Jovi Optimo Maximo, bello Sabino faciendam vovit L. Tarquinius. **1100.** Epistolam meam pervulgatam esse non moleste fero: quin etiam ipse multis dicti describendam. 1. Alexander Jovem Hammonem de origine suâ consultum ivit. 2. Fabius Pictor Delphos ad oraculum missus est sciscitatum quibus precibus supplicisque deos possent placare Romani. 3. Bello Helvetiorum confecto, totius fere Galliæ legati ad Cæsarem gratulatum convenere. 4. Galli gallinacei norunt sidera, et ternas distinguunt horas interdiu cantu: cum sole cubitum eunt, quartaque castrensi vigiliâ ad curas laboresque nos revocant. 5. Petentibus Saguntinis, ut, quatenus tuto possent, Italiam spectatum irent, duces dati sunt. 6. Hannibal in Italiâ invictus, patriam defensum revocatus est. 7. Quo brevior, eo dilucidior et cognitu facilior narratio fiet. 8. Difficile dictu est, quantopere conciliet animos hominum comitas affabilitasque sermonis. 9. Cito nequitia subrepat; virtus difficilis inventu est; rectorem ducemque desiderat. **1110.** Quid est tam jucundum cognitu atque auditu, quam sapientibus sententiis gravibusque verbis ornata oratio? 1. Egeo consilio; tu quod optimum factu videbitur facies. 2. Hannibal, incredibile dictu, biduo et duabus noctibus A drumetum pervenit, quod abest a Zama circiter millia passuum trecenta. 3. Gloria in tempus spreta sæpe cumulator redit. 4. Animalium alia sunt rationis expertia, alia ratione utentia. 5. Conscientia bene actæ vitæ et multorum bene factorum recordatio jucundissima est. 6. Ubi Sagunti excidium Romæ nuntiatur, Patres pudor non lati auxilii cepit. 7. Pericles Athenienses solis obscuracione terribus redditus ejus rei causis metu liberavit. 8. Hamilcar ut Carthaginem venit, multo aliter ac sperabat rempublicam se habentem cognovit. 9. Illud exploratum habeto, nihil fieri potuisse sine causâ. **1120.** Pompeio nullæ sunt vires, nulla sedes, ubi concurrant, qui rempublicam defensam velint. 1. Non est æque miser is qui patriæ consulit atque is qui illam extinctam cupit. 2. Legiones bello confecto missas fieri placet. 3. Magnus terræ exstitit motus Tiberi Cæsaris principatu, duodecim urbibus Asiæ unâ nocte prostratis. 4. Nam omnibus amicis careo, quibus adjuvantibus aliquando defendebam rempublicam. 5. Auctore et adjutore Cæsare, Metellus in gratiam cum Cicerone rediit. 6. Brutus collegam sibi creavit Valerium, quo adjutore reges ejecerat. 7. Sæpe Augustus in occidentem atque orientem meabat comite Liviâ. 8. Lentulus, Cethegus, et alii clari nominis viri, auctore senatu, in carcere necati sunt. 9. Æschinem aiunt, petentibus Rhodiis, legisse orationem suam, deinde Demosthenis, summo utramque clamore. **1130.** Natus est Augustus, Cicerone et Antonio consulibus, a. d. ix. calendas Octobres, paulo ante solem exortum. 1. Primus omnium Thales Milesius prædixit solis defectum, qui Alyatte rege factus est. 2. Exstat Galbæ peroratio, quæ tanto in honore pueris nobis erat, ut eam etiam disceremus. 3. Caninio consule scito neminem prandisse, nihil eo consule mali factum esse. 4. Narrant veteres quibus consulibus philosophorum legatio Athenis Romam venerit. 5. Sapientia est una quæ mœstitiam pellat ex animis, quæ nos exhorrescere metu non sinat, quæ præce-

ptrice tranquille vivere possimus. 6. Pausaniâ duce Mardonius cum ducentis millibus peditum et viginti millibus equitum Græciâ fugatus est. 7. Ampla domus dedecori domino sæpe fit, si hospitibus caret, et maxime si aliquando, alio domino, solita est frequentari. 8. Alia causa est ejus qui calamitate premitur et ejus qui res meliores quærit nullis suis rebus adversis. 9. Mithridates bellum cum Romanis per quadraginta quatuor annos variâ victoriâ gessit. **1140.** Darius, nuntiis de adversâ valetudine Alexandri acceptis, magnâ celeritate ad Euphratem contendit. 1. Theopompus Lacedæmonius, permutato cum uxore habitu, e custodiâ ut mulier evasit. 2. Exstitit, jam senibus Gorgiâ, Protagorâ, cæterisque quos paulo ante dixi, Isocrates. 3. Mira fulminis opera: loculis integris conflatur argentum; manente vaginâ gladius liquescit. 4. Decedens Macedoniâ Octavius, priusquam profiteri se candidatum consulatus posset, mortem obiit repentinam, superstitæ Octaviâ majore, et Octaviâ minore, itemque Augusto. 5. Vibium Virrium septem et viginti ferme senatores domum secuti sunt epulatique cum eo; et, quantum facere poterant, alienatis mentibus vino ab imminentis mali sensu, venenum omnes sumserunt. 6. Medici causâ morbi inventâ remedium inventum putant. 7. Tiberii pater solus Antonii in partibus permansit, ac primo Præneste, deinde Neapolim evasit, servisque frustra ad pileum vocatis in Siciliam profugit. 8. Seneca scribit Tiberium subito vocatis ministris, ac nemine respondente, consurrexisse, nec procul a lectulo, deficientibus viribus, concidisse. 9. Servio Tullio Romæ regnante, Pisistratus Athenis tyrannus erat. **1150.** Augusto mortuo, Tiberius multa in senatu pro suâ modestiâ de imperii magnitudine disseruit. 1. Pompeius prælio devictum Mithridatem ad Bosporum fugere coegit. 2. Scipio, calceis et vestimentis sumtis e cubiculo, egressus est, et, quum paullulum inambulasset in porticu, Lælium advenientem salutavit. 3. Pater meus Hamilcar, puerulo me, utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam imperator profectus est. 4. Maximæ virtutes jaceant omnes necesse est, voluptate dominante. 5. Pompeius captis Hierosolymis ex illo fano nihil attigit. 6. Lectica quâ vehebatur Tiberius vepribus impeditâ, exploratorem viæ, primæ cohortis centurionem, stratum humi, pæne ad necem verberavit. 7. Concessâ plebi a patribus tribunitiâ potestate, arma cedere; restincta seditio, et inventum temperamentum in quo uno esset civitatis salus. 8. Democritus, luminibus amissis, alba et atra discernere non poterat: at vero bona, mala; æqua, iniqua; honesta, turpia; utilia, inutilia, poterat. 9. Naturâ et virtute ducibus errari nullo modo potest. **1160.** Velim me certiore facias, mortuusne sit Crassus vivo patre suo Publio Crasso consulari. 1. Rerum magnarum gloria nulla vivo adimetur; optimarum artium scientia ne mortuo quidem. 2. T. Quinctius Cincinnatus, obsessi consulis et exercitus liberator, ad dictaturam venit, ac rursus, fascibus depositis, ad quattuor jugerum avitum herediolum rediit; itemque Fabricius et Curius, alter Pyrrho finibus Italiæ pulso, domitis alter Sabinis. 3. Alexander Miletum sibi resistentem obsedit, quâ potius Halicarnassum profectus est captisque omnibus quæ interjacent urbibus, hanc summe munitam obsidione cinxit, et nullo negotio captam solo æquavit. 4. Est jusjurandum religiosa affirmatio; quæ igitur Deo teste promiseris, ea tenenda sunt. 5. Anno trecentesimo altero quam condita est Roma, iterum mutatur forma civitatis, ab consulibus ad decemviris translato imperio. 6. Antiochus Ephesi securus de bello Romano erat, tanquam non transitis in Asiam Romanis. 7. Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversâ unâ deligatâ. 8. Hoc non modo laudari, sed ne concedi quidem potest, ut amicis nostris accusantibus non etiam alienissimos defendamus. 9. Hæc eo pertinet oratio, ut, perditis rebus omnibus, tamen ipsa virtus se sustentare posse videatur. **1170.** Quenam sollicitudo vexaret impios, amoto suppliciorum metu? 1. Scipio, duabus urbibus eversis, non modo præsentia verum etiam futura bella delevit. 2. Eclipses non ubique cernuntur, aliquando propter nebula, sæpe globo terræ obstante. 3. Romani veteres regnari omnes volebant, libertatis dulcedine nondum expertâ. 4. Concitato navigio, quum remiges inhibuerunt, retinet tamen ipsa navis motum et cursum suum intermisso impetu pulsuque remorum. 5. C. Flaminium Cælius religionibus neglectis cecidisse apud Trasimenum scribit, cum magno reipublicæ vulnere. 6. Tiberii Gracchi liberi, Scipionis Africani nepotes, vivâ adhuc

matre Corneliâ, Africani filiâ, vitæ habuerunt exitum. 7. Luna tum subjecta atque opposita soli radios ejus et lumen obscurat, tum ipsa incidens in umbram terræ, quum est e regione solis, repente deficit. 8. Multis urribus in Lyciâ et Cariâ expugnatis classem Persarum fudit, Tithrauste duce fortiter pugnâtem. 9. Crocodili fluviatilesque testudines quædamque serpentes, ortæ extra aquam, simul ac primum niti possunt, aquam persequuntur. **1180.** Externus timor, maximum concordiæ vinculum, quamvis suspectos infensosque inter se jungebat animos. 1. Catilina ad præparatum a Manlio in Etruriâ exercitum proficiscitur, signa illaturus urbi. 2. Athenienses Alcibiadem corruptum a rege Persarum capere Cymen noluisse arguebant. 3. Succenso templo Jovis Optimi Maximi Vitellius, pœnitens facti, in alios culpam contulit. 4. Magna pars peccatorum tollatur, si peccaturis testis adsistat. 5. Cæsar Calpurniam L. Pisonis filiam, successuri sibi in consulatu, duxit uxorem. 6. Horatius Cocles rem ausus est plus famæ habituram ad posteros quam fidei. 7. Sanguis a corde in totum corpus distribuitur per venas admodum multas, in omnes partes corporis pertinentes. 8. Quotæque res evenit prædicta ab haruspiciis? 9. Nulla res nos majoribus implicat malis, quam quod ad rumorem componimur, optima rati ea quæ magno assensu recepta sunt. **1190.** Fateor me quoque in adolescentiâ, diffusum ingenio meo, quæsisse adjumenta doctrinæ. 1. Placet Hector ille mihi Nævianus, qui non tantum laudari se lætatur, sed addit etiam, a laudato viro. 2. Omnia nos desiderata magis, quam assidue percepta, delectant. 3. Alexandri vix ingressi flumen subito horrere artus et rigere cœperunt. 4. Lacedæmoniis nulla res tanto fuit damno, quam disciplina Lycurgi sublata. 5. Non responsum solum benigne legatis est, sed Philippi quoque filius Demetrius, qui obses Romæ erat, ad patrem reducendus legatis datus est. 6. Antigonus Eumenem mortuum propinquis ejus sepeliendum tradidit. 7. Eo arrogantiae processit Caligula, ut se adorandum adeuntibus exhiberet. 8. Q. Fabius consul saucios milites, plebis animos reconciliaturus, curandos dividit Patribus; Fabiis plurimi dati, nec alibi majore curâ habiti. 9. Augustus testamentum Antonii aperiendum recitandumque pro concione curavit. **1200.** Diomedon quidam, rogatu Artaxerxis Persarum regis, Epaminondam pecuniâ corrumpendum susceperat. 1. Qui ita frui volunt voluptatibus, ut nulli propter eas dolores consequantur, et qui suum judicium retinent, ne voluptate victi faciant id quod sentiunt non esse faciendum, hi voluptatem maximam adipiscuntur prætermittendâ voluptate. 2. Nulla dies transiit quin Alexander Severus aliquid mansuetum, civile, pium faceret, sed ita ut ærarium non everteret. 3. Terra ipsa varios animantibus pastus fundit, nullo eorum labore. 4. Insperanti mihi et Cottæ, sed valde optanti utrique nostrum, cecidit, ut ad te hodie veniremus. 5. Constat Diogenem, quum ad eum Alexander Corinthum venisset, immotum mansisse, nullâ regiæ majestatis ratione habitâ. 6. In obeundis expeditionibus dubium cautior an audentior fuerit Fridericus: exercitum nunquam, nisi prospeculatus locorum situs, per insidiosa itinera duxit. 7. Prætor, non consulto senatu, non consulibus certioribus factis, de suâ unius sententiâ rogationem tulit, Vellent juberent Rhodiis bellum indici. 8. Fieri potest ut recte quis sentiat neque ea quæ sentit politè eloqui possit. 9. Equidem nunquam litteras domum dedi, quin alteras ad te dederim. **1210.** Filios suos populo nunquam commendavit, quin illud adjiceret, Si merebuntur.

---

1. Eunuchus bis die acta est, meruitque pretium quantum nulla antea ejusquam comœdia. 2. Cæca et temeraria dominatrix animi cupiditas viribus corporis abutitur, perniciosissimis satellitibus. 3. Tullius moriendum fuit, quoniam ea homo nata fuerat. 4. Ne fando quidem unquam auditum est crocodilum aut ibim aut felem violatum ab Ægyptiis. 5. Patres et plebem, invalida et inermia, cunctatione fictâ ludificatur Tiberius. 6. Pecunia, honores, forma, valetudo, et, quum adsunt, perparva sunt, et quamdiu adfutura sint, certo sciri nullo modo potest. 7. Hæc si neque ego neque tu fecimus, non sivit nos egestas facere. 8. Erravimus vehementer et ego et Rufus et aliqui collegæ nostri, qui fieri nos posse gratiosos crediderimus. 9. Hæc quum Antonius dixisset, dubitare visus est Sulpicius et Cotta, utrius oratio propius ad verita-

tem videretur accedere. **1220.** Filium cum matre in arcem Amphipolitana custodiendos mittit Cassander. 1. Et Dionysius noster, qui est nobiscum, et Nicias Cous non rebatur oppidum esse Pirææ. 2. Dicæarchum cum Aristoxeno, aequali et condiscipulo suo, doctos sane homines, omittamus. 3. Abundat villa mea porco, hædo, agno, gallinâ, lacte, caseo, melle. 4. Improbiorum prosperitates secundæque res videntur nonnullis redarguere vim omnem deorum ac potestatem. 5. Scipiones me ambo dies noctesque agitant, ne se, neu invictos per octo annos in his terris milites suos, commilitones vestros, neu rempublicam patiar inultam. 6. Seniores in urbe remanent: juvenus militaris senatûsque robur cum conjugibus ac liberis in arcem concedunt; alia maxime plebis turba Janiculum petit; inde pars per agros dilapsi, pars urbes petunt finitimas. 7. Nec duo Gracchi, qui de plebis Romanæ commodis plurimum cogitaverunt, nec L. Sulla, qui omnia sine ullâ religione, quibus voluit, est dilargitus, agrum Campanum attingere ausus est. 8. Civilis omnium conjuges parvosque liberos consistere a tergo jubet, hortamenta victoriæ, vel pulsus pudorem. 9. Abrogati, legem ferente Domitiano, consulatus quos Vitellius dederat, funusque censorium Flavio Sabino ductum: magna documenta instabilis fortunæ summaque et ima miscentis. **1230.** Quis est, cui non hæc templa, aspectus urbis, possessio libertatis, lux denique hæc ipsa, et hoc commune patriæ solum, quum sit carum, tum vero dulce atque jucundum? 1. Salve primus omnium patriæ parens patriæ appellate! primus in togâ triumphum linguæque lauream merite! 2. Lex est, si paterfamilias intestato moritur, familia pecuniæque ejus agnatorum gentiliumque esto. 3. Est judicis non quid ipse velit, sed quid lex et religio cogat, cogitare. 4. Considerandum est, sitne viri fortis et boni civis, esse in urbe in quâ non futurus sit sui juris. 5. Qualis oratoris, et quanti hominis in dicendo, putas esse, historiam scribere? 6. Hannibal tumultum tutum commodumque alioquin, nisi quod longinquæ aquationis erat, cepit. 7. Livius eorum sententiæ est, quibus ab Etruscis finitimis, unde sella curulis, unde toga prætexta sumpta est, numerum quoque lictorum ductum placet. 8. Solon capite sanxit, si quis in seditione non alterius utrius partis fuisset. 9. A Verre omnem illam ex ærario pecuniam, quam oportuit civitatibus pro frumento dari, lucri factam videtis. **1240.** Est hoc Gallicæ consuetudinis, ut viatores, etiam invitos, consistere cogant et, quod quisque eorum de quaque re audierit aut cognoverit, quærant. 1. Philodamus negavit moris esse Græcorum, ut in convivio virorum accumberent mulieres. 2. Expositæ sunt omnes copiæ, quarum erat summa veteranarum trium legionum, unusque tironum, et equitum octingentorum. 3. Augustus Trojæ ludum edidit frequentissime, majorum minorumque puerorum delectu, prisci decorique moris existimans claræ stirpis indolem sic notescere. 4. In vestibulo domûs aureæ Neronis stabat colossus centum viginti pedum ipsius effigie. 5. Templo Dianæ Ephesiæ longitudo est quadringentorum viginti quinque pedum, latitudo ducentorum viginti, columnæ centum viginti septem, sexaginta pedum altitudine. 6. Xerxis classis mille et ducentarum navium longarum fuit; terrestres autem exercitus septingentorum millium peditum, equitum quadringentorum millium fuerunt. 7. C. Julius Cæsar annum ad solis cursum accommodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset. 8. De exercitu Marcelli, qui eorum ex fugâ Cannensi essent, in Siciliam eos traduci atque ibi militare donec in Italiâ bellum esset, placuit. 9. Mago Carthagine in senatu res gestas in Italiâ a fratre exponit: cum sex imperatoribus cum, quorum quattuor consules, duo dictator ac magister equitum fuerint, acie conflixisse. **1250.** Rationem defectûs solis apud Græcos investigavit primus omnium Thales Milesius. 1. Rationem defectûs solis ac lunæ primus Romani generis in vulgus extulit Sulpicius Gallus, qui consul cum Marcello fuit. 2. Brutus ex senatusconsulto ad populum tulit, ut omnes Tarquiniae gentis exsules essent. 3. Othonianis victoria non incruenta fuit, quorum improvide secutos conversi equites circumvenerunt. 4. Haud facile quem dixerim plus studii, quam Servium Sulpicium, ad omnes bonarum rerum disciplinas adhibuisse. 5. Proficiscebam Athenis, quum hoc ad te litterarum dedi. 6. Galli hoc sibi solatii proponebant, celeriter amissa recuperaturos. 7. Verba vana ad id locorum fuerunt. 8. Tibi idem consilii do, quod mihimet ipsi, ut vite-mus oculos hominum, si linguas minus facile possimus. 9. Cæteræ civitates



omnes non dubitarent nostros homines recipere in suas civitates, si idem nos juris haberemus, quod cæteri. **1260.** Quid causæ est, cur poetas Latinos Græcis litteris eruditi legant, philosophos non legant? 1. Romani ab sole orto in multum diei steterè in acie. 2. Inter ingenium et eloquentiam perpauillum loci reliquum est arti. 3. Patres, ad ultimum dimicationis rati rem venturam, Appium Claudium consulem faciunt. 4. Non temere incerta casuum reputat, quem fortuna nunquam decepit. 5. Romanus exercitus, quod inter Palatinum Capitolinumque collem campi est, compleverat. 6. Postquam ad id loci legati cum Volturcio venere, simul utrinque clamor exortus est. 7. Ne miremini quâ ratione hic tantum apud Verrem libertus potuerit, exponam vobis breviter quid hominis sit. 8. Si vos, Ætoli, nec cura Argivæ civitatis nec periculum movet, ne latius serpat contagio, nos Romani æqui boni facimus. 9. Cannensem quisquam exercitum fugæ aut pavoris insimulare potest, ubi plus quinquaginta millia hominum ceciderunt? **1270.** Mimus quidam nominatim Accium poetam compellavit in scenâ; cum eo Accius injuriarum agit. 1. Quis non frangeret inferiorum libidines, nisi illi ipsi, qui eas frangere deberent, cupiditatis ejusdem tenerentur? 2. Qui alienum tacens lucri faciendi causâ sustulit, furti obstringitur. 3. Si quis in pariete communi demollendo damni infecti promiserit, non debet præstare, quod fornix vitii fecerit. 4. De manifestis rerum capitalium more majorum supplicium sumendum est. 5. Homo non usque eo Sthenio erat inimicus, ut eum rei capitalis affinem esse diceret. 6. Carsidius sacerdos, reus tanquam frumento hostem Tacfarinatem juvisset, absolvitur, ejusdemque criminis C. Gracchus. 7. Fulvium quum tribunus bis pecuniâ acquisisset, tertio capitulis se anquirere dixit. 8. Furius dictator inter ipsam dimicationem ædem Junoni Monetæ vovit, ejus damnatus voti quum victor Romam revertisset, dictaturâ se abdicavit. 9. Juvabit rerum gestarum memoriæ principis terrarum populi pro virili parte et me ipsum consuluisse. **1280.** Nuntiabatur adventus Jubæ Curioni, sed aliquamdiu fides fieri non poterat, tantam habebat suarum rerum fiduciam. 1. Cato et agricola sollers, et reipublicæ peritus, et juris consultus, et magnus imperator, et probabilis orator, et cupidissimus litterarum fuit. 2. Postquam Pompeius et consules ex Italiâ exierunt, non sum, mihi crede, mentis compos. 3. Potestne paternorum bonorum exheres esse filius, quem pater testamento non scripsit nominatim? 4. Tarquinius, ex quo sui potens fuit, Romam cum conjuge ac fortunis omnibus commigravit. 5. Timasitheus Liparensis, deum veritus ipse, multitudinem quoque, quæ semper fere regenti est similis, religionis justæ implevit. 6. Cavent ut, cui plus legatum sit quam sine religione capere liceat, is per æs et libram heredem testamenti solvat. 7. Studia cupiditatesque honorum atque ambitiones evertendæ reipublicæ solent esse. 8. Nos, qui religionem violari ab impiis passi non sumus, judicia senatûs, Italiæ, gentium denique omnium, conservatæ patriæ consecuti sumus. 9. Quidam ex dedititis, eorum dierum consuetudine itineris nostri exercitûs perspectâ, nocte ad Nervios pervenerunt. **1290.** Quædam ægrotationes animi nasci putantur a metu, ut odium mulierum, quale Attili est; ut in hominum universum genus, quod accepimus de Timone. 1. Celeritas ingenii etiam laus habetur propter animi multarum rerum brevi tempore percursionem. 2. Unus ille dies Ciceroni immortalitatis instar fuit, quo in patriam rediit. 3. Colloquendi cum Ariovisto Cæsari visa causa non est, et eo magis, quod pridie ejus diei Germani retineri non poterant, quin in Romanos tela conjicerent. 4. Pendeo animi expectatione Corfinii, in quâ de salute reipublicæ decernitur. 5. Stultum est eorum meminisse, propter quæ tui oblivisceris. 6. Non illæ te nuptiales tibiæ ejus matrimonii commovebant? 7. Non minus sæpe Quinctio venit in mentem potestatis quam æquitatis tuæ. 8. Grave est homini pudenti, petere aliquid magnum ab eo, de quo se bene meritum putet. 9. Decemviri leges, quibus tabulis duodecim est nomen, in æs incisas in publico proposuerunt. **1300.** Qui diffidit perpetuitati bonorum suorum, timeat necesse est, ne aliquando amissis illis sit miser. 1. Augustodunum Sacrovir occupaverat, et nobilissimam Galliarum subolem, liberalibus studiis ibi operatam. 2. Nullum tempus Pisoni unquam vacabat aut a forensi dictione, aut a scribendo, aut a cogitando. 3. Semper in studiis laboribusque viventi non intelligitur quando obrepit

senectus. 4. Rufus diu manipularis, dein centurio, mox castris praefectus antiquam duramque militiam revocabat. 5. Eum qui, quum liber esset, censi non luerit, populus iudicat ipsum sibi libertatem abjudicasse. 6. Is denique honos mihi videri solet, qui non propter spem futuri beneficii, sed propter magna merita, claris viris defertur et datur. 7. Dionysius aureum Jovi Olympio detraxit amiculum, eique laneum pallium iniecit, quum id esse ad omne anni tempus diceret. 8. Leges Caesaris jubent, ei qui de vi, itemque qui majestatis damnatus sit, aqua et igni interdici. 9. Obvia mihi velim sint litterae tuae, quae me erudiant de omni republica, ne hospes plane veniam. **1310.** Ut Thucydidis concisis sententiis officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suae, quod idem Lysiae Demosthenes, sic Catonis luminibus obstruxit posteriorum quasi exaggerata altius oratio. 1. Exercitui Caesaris omni tantus inesset ex incommodo dolor, tantumque studium infamiae sarcientiae, ut simul omnes arderent cupiditate pugnandi. 2. Posteaquam Galli propius successerunt munitioni, aut se ipsi stimulis inopinantes induebant aut in scrobes delapsi transfodiebantur. 3. Qui pretio adductus eriperit patriam, fortunas, liberos civi innocenti, ei censoriae severitatis nota non inuretur? 4. Tissaphernes inducias ab Agesilao petivit, simulans se dare operam, ut Lacedaemoniis cum rege conveniret. 5. Mihi cum Deiotaro convenit, ut ille in meis castris esset suis copiis omnibus. 6. Deiotarum suam manu spargentem semen, qui missi erant convenerunt. 7. Glaucia solebat populum monere, ut, quum lex aliqua recitaretur, primum versum attenderet. 8. Agesilaus tantam modestiam dicto audiens fuit jussis absentium magistratuum, ut si privatus in comitio esset Spartae. 9. Factum est senatusconsultum, ut duos viros aediles ex patribus dictator populum rogaret. **1320.** Si Xerxes, quum tantis classibus tantisque copiis mare ambulavisset, terram navigasset, mel se auferre ex Hymetto voluisse diceret, certe sine causa videretur tanta conatus. 1. Hunc librum lege convivis tuis, si me amas, hilaris et bene acceptis, ne in me stomachum erumpant, quum sint tibi irati. 2. Hannibal in castra rediit, tacitam curam animum incensus, quod cum duce haudquam Flaminio simili futura sibi res esset. 3. Arminius impetu equi pervasis hostes, oblitus faciem suam cruore, ne nosceretur. 4. Suevi non multum frumento, sed maximam partem lacte atque pecore vivunt. 5. Ambulationem postmeridianam fecimus in Accademia, maxime quod is locus ab omni turba id temporis vacuus esset. 6. A me consilium petis, quid tibi sim auctor, in Siciliam subsidias, an ad reliquias Asiaticae negotiationis proficiscare? 7. Q. Fabius Maximus moritur exactae aetatis; si quidem verum est, augurem duos et sexaginta annos fuisse, quod quidam auctores sunt. 8. Hoc nemo eat infitias, Thebas, quamdiu Epaminondas praefuerit reipublicae, caput fuisse totius Graeciae. 9. Postridie absolutionem Clodii in theatrum Curionis Hortensius introiit, puto ut suum gaudium gauderemus. **1330.** Eho tu! qua facie fuit, dudum cui dedisti symbolum? Rufus quidam, ventriosus, crassus suris, subniger, magno capite, acutis oculis, ore rubicundo, admodum magnis pedibus. 1. Etiamne tu has ineptias, homo summam prudentiam, multam etiam doctrinam, plurimo rerum usu, valere apud me plus quam ornamenta virtutis existimas? 2. Servius Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus ita de republica meritis est ut his ornamentis decorari debeat. 3. Quum advesperasceret, expedito exercitu, ita noctu iter feci, ut, quum lucisceret, in Amanum ascenderem. 4. Pericles et Thucydides grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breves, et ob eam ipsam causam interdum subobscuri. 5. Quaero, si qui velint vendere non fuerint, quid pecunia fiet? 6. Boeotii in futurum etiam metum ceperunt, quidnam se futurum esset profectis in Italiam Romanis? 7. Caesar ea legione quam secum habebat, militibusque qui ex Provincia convenerant, a lacu Lemanno ad montem Juram murum fossamque perducit. 8. Censores omnes, quos senatu moverunt, quibusque equos ademerunt, avaros fecerunt et tribu moverunt. 9. Ipsi inter se censores sua judicia tanti esse arbitrantur, ut alter de senatu moveri velit, alter retineat; ut alter in avaros referri, aut tribu moveri jubeat, alter vetet. **1340.** Caesar satis habebat in praesentia, hostem rapinis, pabulationibus, populationibusque prohibere. 1. Quid tanto opus est instrumento in optimis artibus comparandis, quid tanto concursu honestissimorum studiorum, tanto virtutum comitatu, si ea nullam ad aliam rem, nisi ad

voluptatē, conquiruntur? 2. Nihil in discordiis civilibus festinatione tutius, ubi facto magis quam consulto opus est. 3. Quinque inventis opus est argenti minis mutuis, quas hodie reddam. 4. Decretum est, Octavius Romam decederet reduceretque naves quibus consuli usus non esset. 5. Quid est absurdius quam res sordidas atque deformes deorum honore afficere? 6. Hoc etiam majore es malo mactandus, quod non solum facto tuo, sed etiam exemplo rempublicam vulnerasti. 7. Hæc Græcia jam diu suis consiliis percussa et afflicta est; illa vetus, quæ quondam opibus, imperio, gloriâ floruit, hoc uno malo concidit, libertate immoderatâ ac licentiâ concionum. 8. In pueritiâ his artibus et disciplinis institutus esse debebas, de Deo ut ea quæ litteris mandata sunt disceres atque cognosceres. 9. Metellus maximâ injuriâ me consulē affecit, atque abeuntem magistratu concionis habendæ potestate privavit. **1350.** Summâ difficultate rei frumentariæ afficiebatur Cæsaris exercitus, tenuitate Boiorum, indiligentiâ Æduorum, incendiis ædificiorum. 1. In culpâ sunt, qui officia deserunt molliâ animi. 2. Peto a te, ne me putes oblivione tui rarius ad te scribere quam solebam, sed aut gravitate valetudinis aut quod absim ab urbe. 3. Cognoscat ex me populus Romanus quid sit quod, P. Septimio senatore damnato, Q. Hortensio prætore, de pecuniis repetundis, lis æstimata sit eo nomine quod ille ob rem judicandam pecuniam accepisset. 4. Lacedæmonii pertimerunt ne Alcibiades, caritate patriæ ductus, aliquando ab ipsis descisceret et cum suis in gratiam rediret. 5. Appii Claudii collega in censurâ ob invidiosam senatûs lectionem verecundiâ vietus magistratu se abdicavit. 6. Illis promissis standum non esse quis non videt, quæ coactus quis metu promiserit? 7. Chilonis Lacedæmonii funus, quum victore filio Olympiæ exspirasset gaudio, tota Græcia prosecuta est. 8. Ad Corinthum quum unâ pugnâ decem millia hostium, Agesilao duce, cecidissent, hic commiseratus est fortunam Græciæ; namque illâ multitudine, si sana mens esset Græciæ, supplicium Persas dare potuisset. 9. Errat longe, meâ quidem sententiâ, qui imperium credat gravius esse aut stabilius, vi quod fit, quam illud quod amicitia adjungitur. **1360.** Helvetii legatos ad Cæsarem mittunt, qui dicerent, sibi esse in animo iter per Provinciam facere; rogare, ejus voluntate id sibi facere liceat. 1. Auspicia nunc a Romanis auguribus ignorantur, bonâ hoc tuâ veniâ dixerim, a Cilicibus tenentur. 2. Quis, Verre prætore, non maximo se affectum beneficio putavit, quum tribus decumis pro unâ defungeretur? 3. Ulus est Mariane victoriæ crudelitatem postea Sulla, ne dici quidem potest quantâ diminutione civium, et quantâ calamitate reipublicæ. 4. Sunt ista quidem, quæ disputas, difficillima, iter ad Superum, navigatio Infero, mansio Formiis. 5. Germani tridui viam progressi rursus reverterunt atque, omni hoc itinere unâ nocte equitatu confecto, inscios inopinantesque Menapios oppresserunt. 6. Philosophiæ vituperatoribus satis responsum est eo libro quo a nobis philosophia defensa et collaudata est. 7. Hi vagantur læti atque erecti passim toto foro. 8. Mithridates uno die totâ Asiâ unâ litterarum significatione cives Romanos necandos trucidandosque denotavit. 9. Dictator justitium edicit, claudi tabernas totâ urbe jubet. **1370.** Lælius non eo dictus est sapiens, quod non intelligeret quid suavissimum esset, sed quia parvi id duceret. 1. Video quanta tempestas invidiæ nobis impendeat. Sed est mihi tanti, dummodo ista privata sit calamitas et a reipublicæ periculis sejungatur. 2. Stoici valetudinem bonam expetendam negant esse, eligendam dicunt, non quia bonum sit valere, sed quia sit non nihilo æstimandum. 3. Vendo meum frumentum non pluris quam cæteri, fortasse etiam minoris, quum major est copia. 4. Antonius aiebat se frumentum tantidem æstimasse, quanti Sacerdotem. 5. Balnearibus ambulatiuncula addenda est, quam ut tantam faciamus quantum in Tusculano fecimus, prope dimidio minoris constabit isto loco. 6. De Drusi hortis, quanti licuisse tu scribis, id ego quoque audieram; sed quanti quanti, bene emitur, quod necesse est. 7. Camillus quum a tribulibus clientibusque responsum tulisset, se collaturos quanti damnatus esset, absolvere eum non posse, in exsilium abiit. 8. Nympho condemnatur. Quanti? fortasse quæritis. Frumenti ejus omnis, quod in areis esset. 9. Sociis dimidio minus quam civibus datum est. **1380.** Legem unâ plures tribus antiquarunt quam jussurunt. 1. Recte non credis de numero militum. Ipso dimidio plus scripsit Clodia. 2. Dominus gaudet quod altero tanto sibi plus mercedis ex fundo

refectum sit. 3. Est hominis magni atque sapientis, maximi aestimare conscientiam mentis suæ. 4. Pereo, nec quid agam scio. Quid agas nisi ut te redimas captum quam queas minimo? si nequeas paullulo, at quanti queas. 5. Aristidis Thebani pictoris unam tabulam centum talentis rex Attalus licitus est. 6. Milites Cæsar edocet quanto detrimento et quot virorum fortium morte necesse sit constare victoriam.

7. Pars Galliæ vergit ad septemtriones. 8. Acusius nuntiabat Quintum filium ad Cæsarem profectum a.d. iv. Cal. Jun., Philotimum Rhodium pridie eum diem venisse. 9. Edictum itaque est, ad prædam Veientem, quibus videretur, in castra ad dictatorem proficiscerentur. **1390.** Ut ab urbe discessi, nullum adhuc intermisi diem, quin aliquid ad te litterarum darem. 1. Moveo nonnullis suspicionem, velle me navigare, quod tamen fortasse non nollem, si possem ad otium. 2. Navis et in Cajetâ est parata et Brundisii. Sed ecce nuntii, scribente me hæc ipsa noctu in Caleno, ecce litteræ, Cæsarem ad Corfinium adesse. 3. Adeo id bellum institit ipsis mœnibus, ut primo pugnatum ad Spei sit æquo Marte, iterum ad portam Collinam. 4. Quis est tam stultus, quamvis sit adolescens, cui sit exploratum se ad vesperum esse victurum? 5. Jubet ranam luridam conijcere in aquam calidam usque quo ad tertiam partem decoxeris. 6. Manlius protulit spolia hostium cæsorum ad triginta, dona imperatorum ad quadraginta. 7. Brutus deminutum Patrum numerum, primoribus equestris gradûs lectis, ad trecentorum summam explevit. 8. Cæsi ad viginti hominum millia sunt: ad sex millia, qui Pydnæ ex acie profugerant, vivi in potestatem pervenerunt, et vagi e fugâ quinque millia hominum capta. 9. De servis liberisque omnibus supplicium sumit, et ad unum interficit. **1400.** Homo clamare. Quid opus est? inquam; rationes conferatis. Assidunt, subducunt; ad nummum convenit. 1. Opinor esse in lege, quam ad diem proscriptiones venditionesque fiant; nimirum ad Calendas Junias. 2. Quum magnam partem noctis vigilassem, ad lucem denique arcte et graviter dormire cepti. 3. Erant eloquentiæ studio maxima, quæ nunc quoque sunt, exposita præmia, vel ad gratiam, vel ad opes, vel ad dignitatem. 4. Ferias festosque dies compositio anni conferre debet ad perfectionem operum rusticorum. 5. In sulphicio erat gestus et motus corporis ita venustus, ut tamen ad forum, non ad scenam institutus videretur. 6. Nulla ingenia tam prona ad invidiam sunt, quam eorum qui genus ac fortunam suam animis non æquant, quia virtutem ut bonum alienum oderunt. 7. Ut ad bella suscipienda Gallorum alacer ac promptus est animus, sic mollis ac minime resistens ad calamitates perferendas mens eorum est. 8. Veles Romanus pariter et ad se tuendum et ad hostem petendum armatus est. 9. Videmus quid scammoniæ radix ad purgandum, quid aristolochia ad morsus serpentium possit. **1410.** Lælium Decimum cognovimus, virum bonum illum quidem et non illiteratum, sed nihil ad Persium. 1. Liberos tuos instituere atque erudire ad majorum instituta atque civitatis disciplinam, non ad tua flagitia, debuisti. 2. Feminam ferunt, cui mors filii falso nuntiata erat, ad primum conspectum redeuntis filii gaudio nimio exanimatam. 3. Memoriam felicioris est ad posteros nomen Appii, quod viam munivit et aquam in urbem duxit; eaque unus perfect, quia collega magistratu se abdicaverat. 4. C. Julius decemvir diem Sestio dixit, et accusator ad populum exstitit, cujus rei iudex legitimus erat: decessitque jure suo, ut dentum de vi magistratûs populi libertati adjiceret. 5. Hoc anno (quocunque consules habuit) rei ad populum Furius et Manlius circumveniunt sordidati. 6. Equidem vehementer lætor, eum esse me, in quem tu, quum cuperes, nullam contumeliam jacere potueris, quæ non ad maximam partem civium conveniret. 7. Omnes mundi partes ita constitutæ sunt, ut neque ad usum meliores potuerint esse, neque ad speciem pulchriores. 8. Mos apud majores hic epularum fuit, ut deinceps, qui accubarent, canerent ad tibiam. 9. Ego ad urbem accessi pridie Nonas Januariæ: obviam mihi sic est proditum, ut nihil potuerit fieri ornatius. **1420.** Marcellus decem pondo auri et argenti, ad summam sestertii decies, in ærarium rettulit.

1. Si proficiscenti Lepidus obstiterit, ad tempus consilium capiam. 2. Eventurum nostri putant id, quod Panætium addubitare dicebant, ut ad extremum omnis mundus ignesceret. 3. Ad hoc, quicumque aliarum atque senatus partium erant, conturbari rempublicam, quam minus valere ipsi, malebant. 4. Volscis fugientibus, quoad insequi pedes potuit, terga cæsa; eques usque ad castra pavidos egit. 5. Non nobilitas cuiquam, non ætas aut acti honores impedimento erant quominus Græci Latine histronis artem exercerent usque ad gestus modosque haud viriles. 6. Initio belli civilis, quum Brundisium versus ires ad Cæsarem, venisti ad me in Formianum. 7. Tiberius amicos in hunc modum alloquitur: Si fato concederem, justus mihi dolor, etiam adversus deos, esset, quod me parentibus, liberis, patriæ, intra juventam præmature exitu raperent. 8. Pietas est justitia adversus deos, cum quibus quid potest nobis esse juris, quum homini nulla cum deo sit communis? 9. Quum hæc scribebam, censorem te jam esse sperabam: eo brevior est hæc epistola, et, ut adversum magistrum morum, modestior. **1430.** Numa ab augure deductus in arcem, in lapide ad meridiem versus consedit. 1. Quo factum est ut ab Artemisio Græci discederent et exadversum Athenas apud Salamina classem suam constituerent. 2. Fœdera sancta sunt apud eos homines, apud quos juxta divinas religiones fides humana colitur. 3. Videntisne ut apud Homerum sæpissime Nestor de virtutibus suis prædicet? 4. Statueram nullas ad te litteras mittere, nisi commendatitias, non quo eas intelligerem satis apud te valere, sed ne iis, qui me rogarent, aliquid de nostrâ conjunctione imminutum esse ostenderem. 5. Accusantur apud Amphictyones, id est apud commune Græciæ concilium. 6. Ego quum triduum cum Pompeio fuisset, et apud Pompeium, proficiscebam Brundisium ante diem decimum tertium Calendas Junias. 7. Erat ei de ratiunculâ jam pridem apud me reliquum paucillulum nummorum. 8. Servilius consul medium se gerendo nec plebis vitavit odium, nec apud Patres gratiam iniit. 9. Iisdem consulibus, caritate annonæ, juxta seditionem ventum est. **1440.** Cæsar ad oppidum constitit juxtaque murum castra posuit. 1. Juxta deos in tuâ manu positum est. 2. Penes quos igitur sunt auspicia more majorum? Nempe penes Patres; nam plebeius quidem magistratus nullus auspicio creatur. 3. Eloquentia non modo eos ornat, penes quos est, sed etiam universam rempublicam. 4. Est mihi gratissimum tanti a te æstimatam consuetudinem vitæ victusque nostri, primum ut eam domum sumeres, ut non modo prope me, sed plane mecum habitare posses; deinde ut migrare tanto opere festinares. 5. Bello Punico secundo adeo varia belli fortuna fuit, ut propius periculum fuerint qui vicerunt. 6. Brutus operam dat, ut cum suis copiis quam proximè Italiam sit. 7. In pratulo propter Platonis statuam consedimus. 8. Propter opera instituta multa multorum, subitum est ei Aviano remigrare Calendis Quinctilibus. 9. Ante pedes prætoris in foro expensum est auri pondo centum paulo minus. **1450.** Pompeius dixit se ante Calendas Martias non posse sine injuriâ de provinciis Cæsaris statuere, post Cal. Mart. se non dubitaturum. 1. Potestas tribunitia provocatioque ante decemviros creatos auxilia plebis fuerant. 2. In his locis, quæ nos incolimus, post solstitium Canicula exoritur, et quidem aliquot diebus. 3. Ita pugnans post paullum concidit ac suis salutem fuit. 4. Eradicare est certum cum primis patrem, post id locorum matrem. 5. Longe post homines natos improbiissimus est Servilius Glaucia. 6. Bellum intestinum et domesticum post hominum memoriam crudelissimum nobis minantur. 7. Eo die pueri tui mihi a te litteras reddiderunt; et alii pueri post diem tertium ejus diei litteras alias attulerunt. 8. Pone castra utrique populatum et lignatum ibant. 9. Proxime et secundum deos, homines hominibus maxime utiles esse possunt. **1460.** Secundum flumen multæ stationes hostium videbantur. 1. Infra lunam nihil est, nisi quod fragile et caducum est, præter hominum animos: supra lunam omnia sempiterna sunt. 2. Recta ratio supra hominem æstimanda est, Deoque tribuenda. 3. Galli omnia, qua vivis cordi fuisse arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia: ac paulo supra hanc memoriam servi et clientes una cremabantur. 4. Invidia, ut omnia mortalia, infra tuam magnitudinem jacet. 5. Certatum suadendâ dissuadendâque lege inter App. Claudium maxime ferunt et inter P. Decium

Murem. 6. Inter omnes hoc constat, nec doctos homines solum, sed etiam indoctos, virorum esse fortium et magnanimorum, toleranter dolorem pati. 7. Carthaginiensium legatis Scipio leges pacis se has dicere ait: Hispaniā abstineant, insulis omnibus, quæ inter Italiam et Africam sunt, decedant. 8. Decretum fit, uti decem legati regnum, quod Micipsa obtinuerat, inter Jugurtham et Adherbalem dividerent. 9. Quum, pridie quam legati proficiscerentur, cœnatum forte apud principem esset, conjuratique ibi, remotis arbitris, multa inter se de novo consilio egissent, sermonem eorum ex servis unus excepit. **1470.** Regio est in primis Italiæ fertilis, Etrusci campi, qui Fœsulæ inter Arretiumque jacent, frumenti ac pecoris et omnium copiâ rerum opulenti. 1. Quare nolite dubitare quin huic uni credatis omnia, qui, inter annos tot, unus inventus sit quem socii in urbes suas cum exercitu venisse gaudeant. 2. Ingratum est munus, quod diu inter manus dantis hæret. 3. Risisti heri inter bibendum, quod addubitari dixissem utrumne heres furti ante commissi lege agere possit. 4. Si inter cœnam, in ipsis tuis immanibus illis poculis, hoc tibi accidisset, quis non turpe duceret? 5. Pingunt et vestes in Ægypto inter pauca mirabili genere. 6. Paucae horæ sunt, intra quas jurantes per quidquid deorum est, dextas jungentes fidem obstrinximus. 7. Intra sexagesimum diem, quam cæsa silva fuerat, centum sexaginta navium classis in ancoris stetit. 8. Certos mihi fines terminosque constituam, extra quos egredi non possim, si maxime velim. 9. Sed extra jocum, homo bellus est. **1480.** Histrio si paullo se moveat extra numerum, exsibilatur et exploditur. 1. Præter ripam euntibus Romanis, Galli Matris Magnæ occurrere cum insignibus suis, vaticinantes fanatico carmine. 2. Si quid præter consuetudinem exstiterit, præter naturam tamen non possit existere. 3. Cæteræ multitudini diem statuit, ante quam liceret sine fraude ab armis discedere, præter rerum capitalium condemnatos. 4. Carneades fuit nullius philosophiæ partis ignarus, ut cognovi ex Epicureo Zenone, qui quum ab eo plurimum dissentiret, unum tamen præter cæteros mirabatur. 5. Verres aiebat multa sibi opus esse, multa canibus suis, quos circa se haberet. 6. Postero die circa eandem horam in eundem locum rex copias admovit. 7. Nos circiter Calendis aut in Formiano erimus aut in Pompeiano. Tu, si in Formiano non erimus, si nos amas, in Pompeianum venito. 8. Hic primus cis Anienem cum rege Veientium secundo prælio confligit, nec incruentam victoriam rettulit. 9. Natura posuit acutam vocem a postremâ syllabâ non citra tertiam. **1490.** Notum est Atticos multa citra morem gentium Græciæ cæterarum dixisse. 1. At ego deum quæro, ultra quem nihil sit omnino, qui fons et origo sit rerum. 2. Gorgias illorum fuit æmulus, et ultra Socratem usque duravit. 3. In Galliam Nævius, et trans Alpes usque, transfertur. 4. Quum infestis cuspidibus concurrissent, Manlii cuspis super galeam hostis, Metii trans cervicem equi elapsa est. 5. Ego illas res tantas in tantâ improborum multitudine quum gerebam, non mihi mors, non exsilium ob oculos versabantur? 6. Mihi semper Peripateticorum Academicæque consuetudo, de omnibus rebus in contrariam partem disserendi, ob eam causam placuit, quod aliter non posset, quid in quaque re verisimile esset, inveniri. 7. Clodius ob expellendum urbe Ciceronem plebeio homini in adoptionem se dedit. 8. Naves contra Lissum in ancoris constituerunt. 9. Cicero contra Cæsarem Pompeio suavit, ne pateretur ferri, ut absentis ejus ratio haberetur. **1500.** Eodem modo erga amicos affecti simus, quo erga nosmet ipsos. 1. Multis passim agminibus per omnes vias cum clamore in forum curritur. 2. Senatuum Romanum prætores per dies aliquot ab orto usque ad occidentem solem in curiâ retinent, consultantés quoniam duce, aut quibus copiis, resisti Pœnis victoribus posset. 3. Hæc tecum coram malueram; sed quia longius fiebat, volui per litteras eadem, ut haberes quod diceres, si quando in vituperatores meos incidisses. 4. Mihi nihil videbatur esse in quo tantulum interesset utrum per procuratores ageres, an per teipsum. 5. Sic velim existimes, te mihi nihil gratius facere posse, quam si intellexero per te Anneium negotium ex sententiâ confecisse. 6. Per ego te deos oro ut ne illis animum inducas credere. 7. Nolite, iudices, per vos fortunas, per liberos vestros, inimicis meis, iis præsertim quos ego pro vestrâ salute suscepi, dare lætitiâ. 8. Dictatore habente comitia, consules creantur Cæsar et Bibulus, is enim erat

annus, quo per leges ei consulem fieri liceret. 9. Omne illud tempus quod fuit antequam iste ad magistratus remque publicam accessit, habeat per me solum ac liberum. **1510.** De judiciis quod quereris, non laboro; trahantur per me pedibus omnes rei. 1. Ancillas dedo tibi; quolibet cruciatu per me exquiras licet. 2. Per me vel stertas licet, non modo dormias. 3. Testor deos non per me stetisse quod vivo. 4. Litteras tuas ego expectassem Brundisii, si esset licitum per nautas, qui tempestatem præmittere noluissent. 5. Per idem tempus Clodius nobilis, disertus, audax, legem in tribunatu tulit. 6. Patres per causam renovati ab Æquis belli educi ex urbe legiones jussere. 7. Ita isti pulcherrimā illā et maxime naturali amicitia carent, per se et propter se expetendā. 8. Q. Opimium Verres per ludum ac jocum fortunæ omnibus evertit. 9. Domitianas cohortes protinus a Confinio in Siciliam miserat. **1520.** Charmadas repetebat rhetores usque a Corace nescio quo et Tisiā, quos artis illius inventores et principes fuisse constaret. 1. Quantum luctum in hac urbe fuisse a nostris patribus accepimus, quum P. Africano domi suæ quiescenti illa nocturna vis esset illata. 2. Ea, quæ sunt in fratris filio mala, non sunt ab obsequio nostro; non; suas radices habent. 3. Muros Gallorum et ab incendio lapidis, et ab ariete materia defendit. 4. Quam miserum est carere consuetudine amicorum, homini præsertim docto a puero et artibus ingenuis erudito. 5. Quis fundum colit nostrum, quin sues habeat et qui non audierit patres nostros dicere, ignavum et sumtuosum esse, qui succidiam in carnario suspenderit potius ab laniario quam ex domestico fundo? 6. Sejunctus orator a philosophorum eloquentiā, ab historicorum, a poetarum, explicandus est nobis, qualis futurus sit. 7. In concilio Achæorum ita exarserunt studia, ut vix parentes ab liberis temperaverint. 8. Cæsar homines inimico animo non temperatos ab injuriā et maleficio existimabat. 9. Cotta se valde dilatandis litteris a similitudine Græcæ locutionis abstraxerat. **1530.** Qui semel a veritate deflexit, hic non majore religione ad perjurium quam ad mendaciam perducere consuevit. 1. Ego tibi a vi, hac præsertim imbecillitate magistratum, præstare nihil possum. 2. Stellæ errantes aliæ propius a terris, aliæ remotius, disparibus temporibus eadem spatia conficiunt. 3. Antiquitas quo propius aberat ab ortu et divinā progenie, hoc melius ea fortasse, quæ erant vera, cernebat. 4. In villā omnes quam proxime alter ab altero debent habitare. 5. Catulum mihi narras et illa tempora: quid simile? ne mihi quidem ipsi tunc placebat diutius abesse a reipublicæ custodiā; sedebamus enim in puppi et clavum tenebamus, nunc autem vix est in sentinā locus. 6. Mihi deliberatum est, ut nunc quidem est, abesse ab urbe. 7. Vix in ipsis tectis et oppidis frigus infirmā valetudine vitatur, nedum in mari et in viā sit facile abesse ab injuriā temporis. 8. Diu abstinere a potione oportet, aut, si res coegerit, non ultra heminam aquæ assumere. 9. In Italiā bellum jam prope a Sicilia, tamen in Sicilia non fuit. **1540.** Non vir bonus ac justus haberi debet, qui, ne malum habeat, abstinere se ab injuriā. 1. Eadem precor a diis immortalibus ob L. Murænæ consulatum una cum salute obtinendum. 2. Gratiam nos inire a Cæsare defendendā pace arbitrabamur. 3. Ismenias haud multum abfuit quin ab exsilibus interficeretur. 4. Pertinere ad rem arbitrantur, intelligi naturā fieri ut liberi a parentibus amentur: a quo initio profectam communem humani generis societatem persequimur. 5. Est hominis ingenui et liberaliter educati, velle bene audire a parentibus, a propinquis, a bonis etiam viris. 6. Non ingenerantur hominibus mores tam a stirpe generis, quam ex iis rebus, quæ ab ipsā naturā loci et a vitæ consuetudine suppeditantur, quibus alimur et vivimus. 7. Pompeium ita opinio fefellit, ut a quo genere hominum victoriam sperasset, ab eo pæne proditus videretur. 8. Legati Carthaginiensium aliquanto minore cum misericordiā ab recenti memoriā perfidiæ auditi sunt. 9. Cælius talis tribunus plebis fuit, ut nemo contra civium perditorum popularem turbulentamque demerentiam a senatu et a bonorum causā steterit constantius. **1550.** Libertorum præcipue suspexit Polybium a studiis, Narcissum ab epistolis, et Pallantem a rationibus. 1. Tyndaridas Homerus, qui recens ab illorum ætate fuit, sepultos esse dicit Lacedæmone. 2. Flagitiose imparati sumus, quum a militibus, tum a pecuniā. 3. Is igitur, mediocriter a doctrinā instructus, angustius etiam a naturā, labore, et industriā, in principibus patronis aliquot annos fuit. 4.

Est nonnulla in Catone et Lysiâ similitudo; sed ille Græcus ab omni laude felicior. 5. Incolæ Salonarum a re frumentariâ laborabant. 6. Panætius requirit, Jupiterne cornicem a lævâ, corvum a dextrâ canere jussisset. 7. Cecidere eo die ab Romanis ducenti equites, duo millia haud minus peditum. 8. Perfugæ coacti sunt cum eis pugnare, ad quos transierant, ab hisque stare, quos reliquerant. 9. Prætor de sellâ surrexit atque abiit. **1560.** Ita est perscriptum senatusconsultum, ut a me de scripto dicta sententia est. 1. Scripseras, velle te bene evenire, quod de Crasso domum emissem. 2. Quum de vi interdicitur, duo genera causarum intelligebant majores, ad quæ edictum pertineret; unum, si qui ex eo loco in quo esset, alterum si ab eo loco quo veniret, vi dejectus esset. 3. Si qui meam familiam de meo fundo dejecerit, ex eo me loco dejecerit; si qui mihi præsto fuerit extra meum fundum, et me introire prohibuerit, non ex eo, sed ab eo loco me dejecerit. 4. Adversus eum terrorem dictator C. Marcius Rutilus, primus de plebe dictus, magistrum equitum item de plebe C. Plautium dixit. 5. Ecquid ergo intelligis quantum mali de conditione humanâ dejeceris? 6. Illud crimen de nummis caluit re recenti, nunc in causâ refrixit. 7. Est hoc commune vitium in magnis liberisque civitatibus, ut invidia gloriæ comes sit, et libenter de his detrahant, quos eminere videant altius. 8. Quod in aliis libris feci, qui sunt de Naturâ Deorum, itemque in iis quos de Divinatione edidi, ut in utramque partem perpetua explicaretur oratio, id in hac disputatione de Fato casus quidam, ne facerem, impedivit. 9. In hac causâ tu, nomine legis Liciniæ, quæ est de sodalitiis, omnes ambitus leges complexus es. **1570.** Sunt qui per duumviros, qui de perduellione anquirent, creatos, auctores sint damnatum Manlium. 1. Pilius de repetundis M. Servilium postulavit. 2. Sexcenti sunt, qui eum inter sicarios et de veneficio accusaturi sint. 3. Volo audire de te, quo tandem senatusconsulto legatus sis? de gestu intelligi, quid respondeas. 4. Q. Cicero puer solet aperire epistolas idque de meo consilio, si quid forte sit, quod opus sit sciri. 5. Clodius proscriptis se per omnes dies comitiales de cælo servaturum. 6. Si quis de cælo servarit, non habitis comitiis, sed priusquam habeantur, debet nuntiare. 7. Si plane sic verterem Platonem, aut Aristotelem, ut verterunt nostri poetæ fabulas, male, credo, mererer de meis civibus, si ad eorum cognitionem divina illa ingenia transferrem. 8. Solent hoc boni imperatores facere, quum prælium committunt, ut in eo loco, quo fugam hostium fore arbitrentur, milites collocent, in quos, si qui ex acie fugerint, de improviso incidunt. 9. Illæ quidem injuriæ quæ nocendi causâ de industriâ inferuntur, sæpe a metu proficiuntur. **1580.** Cæperunt epulari de die, et convivium non ex militari disciplinâ fuit. 1. Equitatus de mediâ nocte missus novissimum agmen consequitur. 2. Romani cives Saguntinos venum datos, dimissis qui conquirent, ex servitute in libertatem restituerunt. 3. Verbum equod unquam ex ore hujus excidit, unde quisquam posset offendi? 4. Tibi quam potest denuntio, ipse mihi indices quid ex extis cognoveris. 5. Senex ex socero meo audivi, quum is diceret, socerum suum Lælium semper fere cum Scipione solitum rusticari. 6. Non sunt alia sermonis, alia contentionis verba; neque ex alio genere ad usum quotidianum, alio ad scenam pompamque sumuntur. 7. Ex te causas divinationis exquirebam. 8. Fateor me oratorem, si modo sim, aut etiam quicumque sim, non ex rhetorum officinis, sed ex Academicis spatiis existisse. 9. Augustus in avito suburbano obstrepentes forte ranas silere jussit: atque ex eo negantur ibi ranæ coaxare. **1590.** Asotos bene quidem vivere, aut, beate, nunquam dixerim; ex quo efficitur, non ut voluptas ne sit voluptas, sed ut voluptas non sit summum bonum. 1. Quum omnes offensiones iudiciorum, non ex meâ opinione, sed ex hominum rumore proferrem, istam rem præterire non potui. 2. Ego illum exercitum magno opere contemno collectum ex senibus desperatis, ex agresti luxuriâ, ex rusticis decoctoribus. 3. Artificiosum divinandi genus constat partim ex conjecturâ, partim ex observatione diuturnâ. 4. Scipio Nasica dixit, quod ex bonis redigi non possit, ex corpore et tergo L. Scipionis petitors inimicos, ut in carcerem includatur et in tenebris exspiret. 5. Si quis est qui, quod e republicâ sit, suadere se confidat, ne denegat operam reipublicæ. 6. Majores ex minimâ tenuissimâque republicâ maximam et florentissimam nobis reliquerunt. 7. Demetrius, vir et ex republicâ Athenis, et ex doctrinâ nobilis et clarus, Phalereus vocitatus est. 8. Dionysius



Stoicus, quum ex renibus laboraret, clamitabat, falsa esse illa, quæ antea de dolore ipse sensisset. 9. Illud tibi affirmo, si rem istam ex sententiâ gesseris, fore, ut absens a multis, quumque redieris, ab omnibus collaudere. **1600.** Mihi erat in animo, quoniam jurisdictionem confeceram, decedere ex senatus-consulto. 1. Quod scribis statuisse te ducere exercitum in Chersonesum, nec pati hostibus ludibrio esse imperium populi Romani, facis ex tuâ dignitate et e republicâ. 2. Diem ex die expectabam, ut statuerem quid esset faciendum. 3. Sed repente e vestigio, ex homine, tanquam aliquo Circæo poculo, factus est Verres. Nam ex illâ pecuniâ magnam partem ad se vertit, mulieri reddidit quantum visum est. 4. Villa a tergo potius quam præ se flumen habeat. 5. Id difficile est, nisi speciem præ te boni viri feras. 6. Noli, quæso, Vellei, præ te ferre, nos plane expertes esse doctrinæ. 7. Divitiacus respondit, hoc esse miseriorem fortunam Sequanorum præ reliquorum, quod soli ne in occulto quidem queri audent. 8. Nos tibi beati videmur; at contra, nobis non tu quidem vacuum molestiis, sed præ nobis beatus. 9. Fiduciam orator præ se ferat semperque ita dicat, tanquam de causâ optime sentiat. **1610.** Perses in castra Romana progredi, præ turbâ occurrentium ad spectaculum, non poterat, donec consul lictores misisset, qui submovendo iter ad prætorium facerent. 1. Ipse jus dixit assidue, si parum corpore valeret, lecticâ pro tribunali collocatâ, vel etiam domi cubans. 2. Augustus bifariam laudatus est, pro æde divi Julii a Tiberio, et pro rostris veteribus a Druso Tiberii filio. 3. Cato est mihi unus pro multis millibus. 4. Convenit dicicare pro legibus, pro libertate, pro patriâ. 5. Tu ausus es pro nihilo præ tuâ prædâ tot res sanctissimas ducere? 6. Italico bello Sicilia Romanis non pro penariâ cellâ, sed pro ærario fuit. 7. A Fimbriâ quærebatur quid tandem accusaturus esset eum, quem pro dignitate ne laudare quidem quisquam satis commode posset. 8. Existimaram, pro mutuo inter nos animo et pro reconciliatâ gratiâ, nec me absentem ludibrio læsum iri, nec Metellum fratrem per te oppugnatum iri. 9. Cæsar Ariovistum ad sanitatem reverti arbitrabatur, magnamque in spem veniebat, pro suis tantis populique Romani in eum beneficiis, cognitis suis postulatis, fore uti pertinaciâ desisteret. **1620.** Postquam Juba ante portas diu multumque primo minis pro imperio egisset cum Zamensibus; deinde quum se parum proficere intellexisset, precibus quoque orasset, uti se ad suos deos penates admitterent, ubi eos in sententiâ perstare animadvertit, tertio petit ab eis, ut sibi conjuges liberosque redderent. 1. Postquam divitiæ honori esse cœpere, et eas gloria, imperium, potentia sequebatur, hebescere virtus, paupertas probro haberi, innocentia pro malevolentia duci cœpit. 2. Illo tempore annona pro luto erat. 3. Erat Lepidus latro cum calonibus paucis et sicariis; nunc est pro consule cum imperio. 4. Tiberius traditur etiam pro prætore ex provinciâ Galliâ rettulisse aurum, Senonibus olim in obsidione Capitolii datum. 5. Sunt impii cives pro civitate reipublicæ nimium multi, pro multitudine bene sentientium admodum pauci. 6. Adnissurus pro se quisque est, ut, quum suam vicem functus officio sit, parentum etiam patriæque expleat desiderium. 7. Labienum in continente reliquit, ut portus tueretur et consilium pro tempore et pro re caperet. 8. Civis erat nemo qui me non pro suis opibus in illâ tempestate defenderet. 9. Pro virili parte conferre aliquid ad facultatem dicendi conati sumus. **1630.** Minus multitudinem militum legionariorum pro hostium numero valebat. 1. Epaminondæ eloquentia maxime eluxit Spartæ, ubi coram frequentissimo legationum conventu Lacedæmoniorum tyrannidem coarguit. 2. Rem palam populo creditori solvit. 3. Depugnarem cum summo, non dicam exitio, sed periculo certe vestro. 4. Quis hoc non perspicit, præclare nobiscum actum iri, si populus Romanus istius unius supplicio contentus fuerit? 5. Percipietis voluptatem, si cum Græcorum Lycurgo et Dracone et Salone nostras leges conferre volueritis. 6. Quid mihi, inquit, cum istâ summâ sanctimoniam ac diligentia? 7. Quod certius legis scriptor testimonium voluntatis suæ relinquere potuit, quam quod ipse magnâ cum curâ atque diligentia scripsit? 8. Nusquam nec opera sine emolumento nec emolumentum fere sine impensâ operâ est. 9. Conditionibus additum, urbium Coreyæ tenus ab Ætoliâ incipienti solum tectaque Ætolorum essent. **1640.** Aqua Trebiæ fluminis erat pectoribus tenus aucta nocturno imbrî. 1. Matres familiæ de muro vestem argentumque ja-

ctabant et, pectoris fine prominentes, obtestabantur Romanos, ut sibi parcerent. 2. Græciæ civitates, dum imperare singulæ cupiunt, imperium omnes perdidērunt: quippe in mutuum exitum sine modo ruentes, omnibus perire quod singulæ amitterent, non nisi oppressæ senserunt. 3. Alcibiades, quod apud Cymen minus ex sententiâ rem gesserat, in invidiam recidit. 4. In periculum omne munitum me offenderis. 5. Is tu vir es, et eum me esse cupis, ut, quoniam in eadem reipublicæ tempora incidimus, conjunctionem amicitiamque nostram utrique nostrûm laudi sperem fore. 6. Accinge te, si placet, ad hoc periculum, ut in singulas horas pro vitâ decertes, ut in vestibulo regiæ tuæ gladium et hostem habeas. 7. Orator etiam, quum res postulabit, genus universum in species certas, ut nulla neque prætermittatur neque redundet, partietur ac dividet. 8. Sic sum in Antonium invectus, ut ille non ferret, omnemque suum vinolentum furorem in me unum effunderet. 9. Solido procedebat elephas in pontem; cuius priusquam in extremum procederet, succisis asseribus collapsus pons, usque alterius initium pontis, prolabi eum leniter cogebat. **1650.** Bruti in adolescentiam, per medias laudes quasi quadrigis vehementer, transversa incurrit misera fortuna reipublicæ. 1. Respondit Ariovistus, Ut sibi concedi non oporteret, si in nostros fines impetum faceret, sic item nos esse iniquos quod in suo jure se interpellaremus. 2. In M. Calidii oratione erant non propria verba rerum, sed pleraque translata, ita tamen ut ea non irruisse in alienum locum, sed immigrasse in suum, diceret. 3. Gravissima Catonis in L. Quinctium oratio est, quâ si usus esset, retinere Quinctium in senatu ne frater quidem T. Quinctius, si tum censor esset, potuisset. 4. Tu institueras in eos animadvertere, qui perperam judicassent. 5. Sic est hic ordo senatorum quasi propositus atque editus in altum, ut ab omnibus ventis invidiæ circumflari posse videatur. 6. Vetus Neroni cura erat curriculo quadrigarum insistere, nec minus studium citharâ ludicrum in modum canere quum cœnaret. 7. Non quin breviter reddi responsum potuerit non recipi reges, sed ut in perpetuum mentio ejus rei finiretur. 8. Ut reliquorum imperatorum res adversæ auctoritatem minuunt, sic hujus ex contrario dignitas, incommode accepto, in dies angebatur. 9. Jamjam minime miror te otium perturbare, non modo urbem odisse, sed etiam lucem, cum perditissimis latronibus non solum de die sed etiam in diem vivere. **1660.** Ipse valeo, si valere est suspensum et anxium vivere, expectantem in horas. 1. Ad cœnam hominem in hortos invitavit in posterum diem. 2. Dilata res est in proximum senatum, cuius ipse spectus augustissimus fuit. 3. Minucius bove aurato extra portam Triginam est donatus, ne plebe quidem invitâ, quia frumentum Mælianum, assibus in modis æstimatum, plebi divisit. 4. In Æmilio Lepido oratore primum mihi videtur et lenitas apparuisse illa Græcorum, et verborum comprehensio, et artifex, ut ita dicam, stilus. 5. Hortensius erat in verborum splendore elegans, compositione aptus, facultate copiosus. 6. Cæsar, quod oppidum Genabum pons fluminis Ligeris continebat, veritus ne noctu ex oppido profugerent, duas legiones in armis excubare jubet. 7. Non recusio quin, si cuiquam Verres ullâ in re unquam temperaverit, vos quoque ei temperetis. 8. Primum certe liberatur Milo, non eo consilio profectus esse, ut insidiaretur in viâ Clodio. 9. Non quin enitendum sit in utroque, sed tamen multo est turpius oratori nocuisse videri causâ quam non profuisse. **1670.** Zeno negat Platonem, si sapiens non sit, eadem esse in causâ quâ tyrannum Dionysium. 1. Nec in constituentibus rempublicam, nec in bella gerentibus, nec in impeditis ac regum dominatione devinctis nasci cupiditas dicendi solet. 2. Hoc apparet in bestiis, volueribus, nantibus, agrestibus, cicuribus, feris, et se ipsæ diligant. 3. Epicurus levationem agri tudinis in duabus rebus ponit, avocatione a cogitandâ molestiâ, et revocatione ad contemplandas voluptates. 4. Legati ad Cæsarem principes Æduorum veniunt, oratum ut civitati subveniat: quod si diutius alatur controversia, fore, ut pars cum parte civitatis confligat; id ne accidat, positum in ejus diligentia atque auctoritate. 5. Demosthenes negat in eo positas esse fortunas Græciæ, hoc an illud verbum dixerit, huc an illuc manum porrexerit. 6. Monumentum sceleris audacique suæ voluit esse in prætervectione omnium qui ultro citroque navigarent. 7. Nos in senatu, quemadmodum spero, dignitatem nostram, ut potest in tantâ hominum perfidiâ, retinebimus. 8. Q. Mucii janua in ejus

infirmissimâ valetudine maximâ quotidie frequentîâ civium celebratur. 9. Insectabantur Neronem, plerumque quod impræsentiarum conducere obliti. **1680.** Singularis homo privatus, nisi magnâ sapientiâ præditus, vix facile sese regionibus officii, magnis in fortunis et copiis, continet. 1. Perfice ut sis in familiaribus Cæsaris. 2. Sed quoniam acerbum hoc genus pœnæ putas, quæ, obsecro te, ista acerbitas est, si idem fiat in te, quod tute in alio feceris? 3. At hominem video auctionem fecisse nullam, vendidisse, præter fructus suos, nihil unquam: non modo in ære alieno nullo, sed in suis nummis multis fuisse. 4. Hæc, quæ est habita de universitate oratio a nobis, haud unquam esset inventa, si neque sidera neque cælum sub oculorum adspæctum cadere potuissent. 5. Sub eas litteras statim recitatæ sunt tuæ, non sine magnis quidem clamoribus. 6. Otho non dissimulabat nihil referre, ab hoste in acie, an in foro sub creditoribus, caderet. 7. Haud parva res, sub titulo primâ specie minime atroci, ferebatur, sed quæ patriciis omnem potestatem per clientium suffragia creandi quos vellent tribunos auferret. 8. Malo poetæ Sulla præmium tribui jussit sub eâ conditione, ne quid postea scriberet. 9. Cæsar ab exploratoribus certior factus, hostes sub monte consedis, qualis esset natura montis qui cognoscerent misit. **1690.** Et suo ipse casu et onere equi super eum ruentis haud multum abfuit quin exanimaretur. 1. Cæsar pridie quam occideretur, in sermone nato super cœnam, quisnam esset finis vitæ commodissimus, repentinum inopinatumque prætulit. 2. Solon sepulcris novis finivit modum, nam super terræ tumultum noluit quid statui, nisi columellam tribus cubitis le altiore. 3. Pestilentia incesserat pari clade in Romanos Pœnosque, nisi quod Punicum exercitum super morbum etiam fames affecit. 4. Hæc super re scribam ad te Rhegio. 5. Iram Plato in pectore, cupiditatem subter præcordia locavit. 6. O nomen dulce libertatis! O jus eximium nostræ civitatis! O lex Porcia legesque Sempronie! O graviter desiderata et aliquando reddita plebi Romanæ tribunitia potestas! 7. O hominem fortunatum, qui ejusmodi nuntios, seu potius Pegasos habeat! 8. O præclarum diem, quum ad illud divinatorum animorum concilium cœtumque proficiscar! 9. Heu me miserum! cur senatum cogor, quem laudavi semper, reprehendere? **1700.** O te dementem, si tunc mortem times quum tonat! 1. Audita est a Brenno regulo Gallorum, intoleranda Romanis vox, Væ victis esse! 2. Proh deum hominumque fidem, quid tali homine faciemus? 3. En vobis juvenem, effigiem atque imaginem ejus, quem vos antea tribunalum militum ex plebe primum fecistis. 4. Operam tuam multam, qui et hæc cures, et mea expedias! 5. Non ultra moratus quam dum Scytharum auxilia conciret, pergit properus. 6. Alcibiadem summis laudibus extulit Theopompus, qui fuit post aliquanto natus. 7. Livius primus fabulam, C. Claudio et M. Tuditano consulibus, docuit, anno ipso antequam natus est Ennius. 8. P. Cornelius consul triduo fere postquam Hannibal ab ripâ Rhodani movit, ad castra hostium venerat. 9. Tibi de nostris rebus nihil sum ante mandaturus per litteras, quam desperabo coram me tecum agere posse.

**1710.** Non verisimile est ut minora et humilia regimen habeant, majora et summa non habeant. 1. Is est eloquens, qui et humilia subtiliter, et magna graviter, et mediocria temperate potest dicere. 2. Non intemperanter concupiscere, quod a plurimis videas, continentis debet duci. 3. Stoici negant bonum quidquam esse, nisi honestum; virtutem autem nixam hoc honesto, nullam requirere voluptatem. 4. Tantum excellit illud, quod honestum appellamus, ut omnia præterea, quæ bona corporis et fortunæ putantur, perexigua et perminuta videantur. 5. In Jugurthâ tantus dolus, tantaque peritia locorum et militiæ erat, uti pacem an bellum gerens perniciosior esset, in incerto haberetur. 6. Volsci, postquam impressionem sensere ex adverso factam, et ante oculos micare gladios, turbati vertunt terga. 7. Ascendentibus ad templum a Cirrhâ priusquam perveniretur ad frequentia ædificiis loca, maceria erat ab levâ semitæ paullum exstans a fundamento, quâ singuli transirent. 8. Omnibus hibernis Cæsaris oppugnandis erat dictus dies, ne quæ legio alteri legioni subsidio venire posset.

9. Quum Placentiam consulvenit, jam ex stativis moverat Hannibal. **1720.** Ne Pericles quidem dixit Attice, cui primæ sine controversiâ deferebantur.

1. Parsimonia est scientia vitandi sumtus supervacuus, aut ars re familiari moderate utendi: parcissimum tamen hominem vocamus pusilli animi et contracti, quum infinitum intersit inter modum et angustias. 2. Papirius exercitum in agrum Vescinum, quia regio ea infesta ab Samnitibus erat, hibernatum duxit. 3. Porsena adeo infestum omnem agrum Romanum reddidit, ut non cætera solum ex agris sed pecus quoque omne in urbem compelleretur. 4. Mihi Phantias dixit, per fore accommodatum tibi, si ad illam maritimam partem provinciæ navibus accessissem. 5. Quare si quid erit, quod scias de iis rebus quas putabis scire me velle, per mihi gratum erit, si id curabis ad me perferendum. 6. A Philippo Cynosarges et Lyceum et quidquid sancti amenive circa urbem Athenarum erat, incensum est. 7. In animis hominum doctissimi illi veteres inesse quiddam cœleste et divinum putaverunt. 8. Quanto tandem, si quidquam in vobis, non dico civilis, sed humani esset, indulgere potius comitati patrum atque obsequio plebis oportuit. 9. Germani Quinticilium Varum nihil tale timentem improvise adorti undique invadunt. **1730.** Aliud agitur nihil, nisi ut iis ne quid desit, quibus satis nihil est. 1. In Curione memoria ita fuit nulla, ut aliquoties, tria quum proposuisset, aut quartum adderet, aut tertium quæreret. 2. Hominibus opus est eruditis, qui adhuc, in hoc quidem genere, nostri nulli fuerunt. 3. De verâ amicitia et perfectâ loquor, qualis eorum, qui pauci nominantur, fuit. 4. Hoc bellum Cn. Pompeius extremâ hieme apparavit, ineunte vere suscepit, mediâ æstate confecit. 5. In extremâ epistolâ scriptum erat ut ad ludos omnia pararet, neve committeret ut frustra properasset. 6. Numa Janum ad infinium Argiletum, indicem pacis bellique fecit. 7. Magna pars Aquitanie sese Crasso deditit obsidesque ultro misit; paucæ ultimæ nationes hoc facere neglexerunt. 8. Antistius abdidit se in intimam Macedoniam, quo potuit longissime a castris, non modo ut non præset ulli negotio, sed etiam ut ne interesset quidem. 9. Nam versûs æque prima et media et extrema pars attenditur, qui debilitatur, in quacunque sit parte titubatum; in oratione autem primâ pauci cernunt, postremâ plerique. **1740.** Frugi hominem dici, non multum habet laudis in rege; fortem, justum, magnanimum, liberalem, hæ sunt regie laudes, illa privata est. 1. Viri sæpe excellentis ancipites varique casus habent admirationem, expectationem, lætitiâ, molestiam, spem, timorem. 2. Jacet inter saltus satis patens clausus in medio campus herbidus aquosusque. 3. Assentior Platoni, nihil tam facile in animos teneros atque molles influere, quam varios canendi sonos. 4. Vinum bibere lene oportet, subausterum, modice vetus, neque effuse, neque timide, ut neque cruditas ex eo, et tamen somnus fiat. 5. Mediocriter doctos magnos in republicâ viros, et doctissimos homines non nimis in republicâ versatos, multos commemorare possumus. 6. Consulibus donatione legiones gramineam coronam obsidionalem Decio imponunt. 7. Incidit Cæsarianum civile bellum, quum Atticus haberet annos circiter sexaginta. 8. Atticus nullos habuit hortos, nullam suburbanam aut maritimam sumtuosam villam? 9. Nausea discutitur si integrum gallinaceum crudum ovum jejuni faucibus inseras. **1750.** Gabinium Crassus proximis superioribus diebus acerrime oppugnaverat. 1. Cavebam, ne cui suspicionem fictæ reconciliatæ gratiæ darem. 2. Posteriores cogitationes, ut aiunt, sapientiores solent esse. 3. Ora illa Italiæ, quam majorem Græciam vocant, a Romanis deficit. 4. Murena quæsturam petit, et sum ego factus prior. 5. Res domesticas nos profecto et melius tuemur et lautius; rem vero publicam nostri majores certe melioribus temperaverunt et institutis et legibus. 6. Quis Carthaginiensium pluris fuit Hannibale, consilio, virtute, rebus gestis? 7. Nullum probetur ut summum bonum, quod virtute careat, qua nihil possit esse præstantius. 8. Scipio Africanus Punici belli perpetrati, quo nullum neque majus, neque periculosius Romani gessere, unus præcipuam gloriam tulit. 9. Ne nunc quidem ego senex vires desidero adolescentis, non plus quam adolescens tauri aut elephantis desiderabam. **1760.** Quid? tum nemo molestus Dioni fuerat? Non plus quam Liguri, Sacerdote prætore. 1. Fabius non minore hostium admiratione, quam vestrâ, conspectus est, quum inter Gallica tela degressus ex arce sollemne Fabiæ gentis in colle Quirinali

obiit. 2. Non nascitur ex malo bonum, non magis quam ficus ex oleâ. 3. Si vicinus tuus equum meliorem habeat, quam tuus est, tuumne equum malis, an illius? 4. Quinquies tanto amplius frumenti Verres, quam quantum ei in cellam sumere licitum erat, civitatibus imperavit. 5. Digitus vix dimidium militum, quam quod acceperat, successori tradidit. 6. Non verendum est, ne plus æquo quid in amicitiam congeratur. 7. Vercingetorix pabulatores dispersos quum longius necessario procederent, adoriebatur. 8. Decemviri senatum in posterum diem edicunt, qui aliquanto spe ipsorum frequentior convenit. 9. Plus octo millia hominum cæsa; haud multo minus quam mille captum, et signa militaria quinquaginta octo. 1770. Hesiodus eadẽ mensurâ reddere jubet, quã acceperis, aut etiam cumulatiorẽ, si possis. 1. Filiam quis habet? pecuniã est opus. Duas? majore. Plures? majore etiam. 2. Ego haud paulo Socratis animum, malum, quam eorum omnium fortunas, qui de hoc judicaverunt. 3. Thucydides, qui et Atheniensis erat, et summo loco natus, summusque vir, et paulo ætate posterior, tantum mortuum scripsit Themistoclem, et in Atticã clam humatum. 4. Metellus Romã per litteras certior fit, provinciam Numidiam Mario datam. 5. Nihil fere quondam majoris rei, nisi auspiciato, gerebatur. 6. Hi pedites, si quid erat durius, concurrebant, si quo erat longius prodeundum aut celerius recipiendum, tanta erat horum exercitatione celeritas, ut, júbis equorum sublevati, cursum adæquerent. 7. Cæsar nonnullos damnatos statuerat prius judicio populi debere restitui, quam suo beneficio videri receptos, ne aut ingratus in referendâ gratiã, aut arrogans in præcipiendo populi Romani beneficio videretur. 8. Scipio Marcium secum habebat cum tanto honore, ut facile appareret, nihil minus quam vereri ne quid obstaret gloriæ suæ. 9. Cn. Lentulus multo majorem opinionem dicendi actione faciebat, quam quanta in eo facultas erat. 1780. Senatui majora visa sunt consilia tua quam expectata erant; non quod unquam de tuâ voluntate dubitasset, sed quantum facere posses, exploratum satis non habebat. 1. Tu me iratum, Sexte, putas tibi, cujus tu inimicissimum multo crudelius etiam punitus es, quam erat humanitatis meae postulare? 2. In quiete utrique consuli dicitur visa species viri majoris quam pro humano habitu, augustiorisque. 3. Quinctius Eretriam cepit. Signa, tabulæ præcæ artis, ornamentaque ejus generis plura quam pro urbis magnitudine aut opibus cæteris, inventa. 4. Suevi frumenta cæterosque fructus patientius quam pro solitâ Germanorum inertiã laborant. 5. Illud est probabilius, neque tamen verum, quod Socrates dicere solebat, omnes in eo, quod scirent, satis esse eloquentes; illud verius, quemquam in eo disertum esse non posse, quod nesciat. 6. Histrio, si versus pronunciatu est syllabã unã brevior aut longior, exsibilatur et exploditur. 7. M. Piso orator hominum ineptias ac stultitias non ferebat, iracundiusque respuebat. 8. Pestilentia coorta, minacior tamen quam periculosior, cogitationes hominum a certaminibus publicis avertit. 9. Demetriadem in Thessaliã, Chalcidem in Eubœã, Corinthum in Achaiã Philippus rex, non contumeliosius quam verius, compedes Græciæ appellabat. 1790. Cn. Lentulus, perincertum stolidior an vanior, legem de pecuniã, quam Sulla emptoribus bonorum remiserat, exigendã promulgavit. 1. Frumenta quanto sunt expolitiora, minus a curculionibus exeduntur. 2. Cui proposita sit conservatio sui, necesse est huic partes quoque sui caras esse, carioresque quo perfectiores sint et magis in suo genere laudabiles. 3. Non modo non remittimus tibi aliquid ex nostrã commendatione, quasi adepti jam omnia; sed eo vehementius a te contendimus, ut Lysonem in fidem necessitudinemque tuam recipias. 4. Duæ ad Luceriam ferebant viæ, altera aperta, sed quanto tutior, tanto fere longior, altera, per furculas Caudinas, brevior. 5. Thraces tanto infensius cæsi, quanto perfuge et proditores ferre arma ad suum patriæque servitium incusabantur. 6. Themistocli fuit optabilius oblivisci posse potius quod meminisse nollet, quam quod semel audisset vidissetque meminisse. 7. Cononem seditio militum invadit, quos præfecti regis fraudare stipendio soliti erant, eo instantius debita poscentibus, quo graviores sub magno duce militiam præsumebant. 8. Erant in Torquato plurimæ litteræ, nec eæ vulgares, sed interiores quædam et reconditæ. 9. T. Roscius amplissimæ pecuniæ fit dominus; qui in suã re fuisset egentissimus, erat, ut fit, insolens in alienâ. 1800. Memoria pessimi proximo bello ex-

empli terrebat consules, ne rem committerent eo, ubi duæ simul acies timendæ essent. 1. Plus tibi virtus tua dedit, quam fortuna abstulit, propterea quod adeptus es quod non multi homines novi, amisisti quæ plurimi homines nobilissimi. 2. Vellem me convenire potuisses, ut te, quem jam diu plurimi facio, tanto intervallo viderem. 3. Nullum meum minimum dictum, non modo factum, pro Cæsare intercessit, quod ille non ita illustri gratiâ exceperit, ut ego eum devinctum mihi putarem. 4. Ego, si quem nunc plane rudem institui ad dicendum velim, his potius tradam assiduus uno opere eandem incudem diem noctemque tundentibus, qui omnes tenuissimas particulas, atque omnia minima mansa, ut nutrices infantibus pueris, in os inserunt. 5. Summorum imperatorum non modo res gestas non antepono meis, sed ne fortunam quidem ipsam, quâ illi florentissimâ, nos duriori conflictati videmur. 6. Convenit inter eos, uti, quum Callimachus Brentesiam pervenisset, inde intra Idus Septembres, quæ tunc proximæ futuræ essent, in Suriam per navigium proficiscatur. 7. Helvetii eo consilio domos suas reliquerant, ut locum domicilii ex magnâ copiâ deligerent, quem ex omni Galliâ opportunissimum ac fructuosissimum judicassent. 8. Themistocles noctu de servis suis, quem habuit fidelissimum, ad regem misit. 9. Verres mittit ad Antiochum regem, rogatum vasa ea, quæ pulcherrima apud eum viderat. **1810.** Crassus non vidit deformatam eam civitatem, in quâ ipse florentissimâ multum omnibus gloriâ præstitisset. 1. Misericordia movetur, si is, qui audit, adduci potest, ut illa, quæ de altero deplorentur, ad suas res revocet, quas aut tulerit acerbas, aut timeat. 2. Scrobes fodiebantur, paulatim angustiore ad infimum fastigio. 3. Ad pontificem Scævola me contuli, quem unum nostræ civitatis et ingenio et justitiâ præstantissimum audeo dicere. 4. Nobilissima Græciæ civitas sui civis unius acutissimi monumentum ignorasset, nisi ab homine Arpinate didicisset. 5. Hoc in genere nervorum vel minimum, suavitatis autem est vel plurimum. 6. Quid est tam furiosum, quam verborum vel optimorum atque ornatissimorum sonitus inanis, nullâ subjectâ sententiâ nec scientiâ? 7. L. Vitellio, quamvis infami, inerat industria; nec virtutibus, ut boni, sed, quomodo pessimus quisque, vitiis valebat. 8. Homini potentiam quærenti egentissimus quisque opportunissimus. 9. Percussus inopinatâ re, diu, quid ageret, incertus, tamen singulos circuit, excusans factum etiam tenuissimo cuique et ignoto. **1820.** Multi mortales convenere, maxime proximi quique. 1. Credulitas error est magis quam culpa, et quidem in optimi cuiusque mentem facillime irrepit. 2. Cæsar productâ legione cognoscit non decimum quemque esse relictum militem sine vulnere. 3. Ad sellas consulum prope convolvere minimus quisque natu patrum, abdicare consulatum jubentes. 4. Patres decrevere, ut tribuni militum, de bello indicendo Veientibus, primo quoque die ad populum ferrent. 5. Sic tecum loquar, non ut odio permotus esse videar, quo debeo, sed ut misericordiâ, quæ tibi nulla debetur. 6. Ut quisque minimum firmitatis habet minimumque virium, ita amicitias appetit maxime. 7. Ut quisque est genere copiosisque amissimus, ita plurimos circum se clientes habet. 8. In morbis corporis ut quisque est difficillimus, ita medicus nobilissimus atque optimus quæritur. 9. In senatu Syracusanorum ut quisque honore et ætate antecedit, ita primus solet suâ sponte dicere. **1830.** Gratissimum mihi feceris, si huic commendationi meæ tantum tribueris, quantum cui tribuisti plurimum. 1. Prælium, ut quod maxime unquam, pari spe utrinque, æquis viribus, cum fiduciâ sui sine contentu hostium, commissum est. 2. Quid minus conveniret, quam nos, qui pro libertate Græciæ adversus Philippum gereremus bellum, cum tyranno instituere amicitiam, et tyranno, quam qui unquam, sævissimo et violentissimo in suos? 3. Quam volent in conviciis faceti sint. 4. A Metello legationes universæ petiverunt ut isti quam primum succederet. 5. Dedi operam ut ei quam humanissime scriberem. 6. Tum appellat hilari vultu hominem Balbus, ut blandissime potest. 7. Velim quam sæpissime litteras mittatis, præsertim si quid est firminus quod speremus. 8. Relinquebatur ut, extremam rationem belli sequens, quam plurimos colles occuparet et quam latissimas regiones præsidii teneret. 9. Lusciniæ pariunt vere primo cum plurimum sena ova. **1840.** Omnia, quæ captæ urbes patiuntur, passi sumus, et quam maxime patimur. 1. Omnium difficillime apium nascitur, quadagesimo enim die quam celer-

rime, quinquagesimo majore ex parte emergit. 2. Quum viderem Parthorum copias non longe a finibus esse Ciliciæ, quam potui maximis itineribus ad Amanum exercitum duxi. 3. Gallinæ avesque reliquæ cubilia sibi nidosque construunt, eosque quam possunt mollissime substernunt, ut quam facillime ova servantur. 4. Statue aliquem confectum tantis animi corporisque doloribus, quanti in hominem maximi cadere possunt, nullâ spe propositâ, fore levius aliquando; quid eo miserius dici aut fingi potest? 5. Hannibal medio Etruriæ agro prædatum profectus, quantam maximam vastitatem potest cædibus incendiisque consuli procul ostendit. 6. Res ab stativis excivit Mettum; ducit quam proxime ad hostem potest. 7. Duæ res in civitate plurimum possunt, summa gratia et eloquentia, quarum alteram vereor, alteram metuo. 8. Natura alterum alterius indigere voluit, quoniam, quod alteri deest, præsto plerumque est alteri. 9. Opiniones quum tam variæ sint, alterum fieri potest, ut earum nulla, alterum certe non potest, ut plus unâ vera sit. **1850.** Siculi in haud magna oppida (tria millia alterum ab Syracusis, alterum quindecim abest), eo et commeatus et civitatibus suis comportabant, et auxilia arcessebant. 1. Aliæ sunt legati partes, atque imperatoris: alter omnia agere ad præscriptum, alter libere ad summam rerum consulere debet. 2. Consules inter se agitabant, uti alter Samnites hostes, alter Etruscos deligeret, et uter ad utrum bellum dux idoneus magis esset. 3. Aliæ in historiâ leges observandæ, aliæ in poemate, quippe quum in illâ ad veritatem referantur, in hoc ad delectionem, pleraque. 4. Veteres Græci a negotiis publicis totos se, alii ad poetas, alii ad geometras, alii ad musicos contulerunt. 5. Perspicuum est nullam artem ipsam in se versari, sed esse aliud artem ipsam, aliud quod propositum sit arti. 6. Chrysippus animantium ait alias corpore excellere, alias autem animo, nonnullas valere utroque. 7. Quid, si una tabula sit, duo naufragi iique sapientes; sibi ne uter rapiat, an alter cedat alteri? 8. Dionysius navem Dionii triremem dedit, quâ Corinthum deveheretur; ostendens se id utriusque facere causâ, ne, quum inter se timerent, alteruter alterum præoccuperet. 9. Incredibile est quanti et ego et frater meus faciamus M. Lænum. **1860.** Ego atque tu omne illud tempus una fuimus. 1. Octavio dixi, quum me aliquoties invitaret, Oro te, quis tu es? 2. Tuo tibi iudicio est utendum: tibi si recta probanti placebis, tum non modo tu te viceris, sed omnes et omnia. 3. Velim domum ad te scribas, ut mihi tui libri pateant non secus ac si ipse adesses. 4. Scaurum ruri apud se esse audio. 5. Hoc uno vitio maxime mihi premi videntur tui Stoici, quod se posse putant duas contrarias sententias obtinere. 6. Querelis urbis aliquid opis fortasse ego pro meâ, tu pro tuâ, pro suâ quisque parte ferre potuisset, si auctor affuisset. 7. Unum annum, quum rediissemus ex Asiâ causas nobiles egimus, quum quæsturam nos, consulatum Cotta, ædilitatem peteret Hortensius. 8. Nihil necesse est mihi de me ipso dicere, quamquam est id quidem senile ætateque nostræ conceditur. 9. Nolite, iudices, Cælium jam naturâ ipsâ occidentem, velle maturius extingui vulnere vestro, quam suo fato. **1870.** Valerii Poplicolæ gratæ in vulgus leges fuere, quas solus pertulerat, ut sua unius in his gratia esset. 1. E Crasso nunquam verbum elicere potui de viâ ac ratione dicendi, quum et per memet ipsum egissem et per Drusum sæpe tentassem. 2. Si unquam ante alias ullo in bello fuit, Romani, quod primum diis immortalibus gratias ageretis, deinde vestræ ipsorum virtuti, hesternum id prælum fuit. 3. Rerum naturâ cognitâ non conturbamur ignorance rerum, et quâ ipsâ horribiles existunt sæpe formidines. 4. Crassus erat Q. Cæpione consule natus et C. Lælio, triennio ipso minor quam Antonius. 5. M. Regulum, tum ipsum quum vigiliis et fame cruciaretur, clamat virtus beatiorem fuisse quam potentem in rosâ Thorium. 6. Mulier ausa est dicere se suâ manu potius omnes liberos interfectorum, quam in potestatem Philippi venirent. 7. Cæsar Scævam centurionem, ut erat de se meritis et de republicâ, ab octavis ordinibus ad primipilum se transducere pronuntiavit. 8. Aristoteles et sese ipsum nobis, et eos qui ante se fuerant, in medio posuit, ut et cæteros et se ipsum per se cognosceremus. 9. T. Quinctius in potestate dictatoris milites fore dixit; sibi se privatim nihil cavere, nolle alibi quam in innocentia spem habere. **1880.** Ab senatu impetratum, quia discordiâ inest inâ laborarent Veientes, ne res ab iis repeterentur; tantum afit, ut ex in-

commodo alieno sua occasio peteretur. 1. Legiones quæ apud Treviros agebant, se ipsas in verba Vespasiani adigunt. 2. Cærites deos oraverunt, ut Romanos florentes ea sui misericordia caperet, quæ se rebus affectis quondam populi Romani cepisset. 3. Pro se quisque dicebat non se ullam opem cernere aliam usquam præterquam in tribunitio auxilio. 4. Equitum Gallorum ut quisque est genere copiosque amplissimus, ita plurimos circum se ambactos clientesque habent. 5. Illa sententia non vera est, ut, quemadmodum in se quisque, sic in amicum sit animatus. 6. Auditâ voce præconis majus gaudium fuit quam quod universum homines caperent : vix satis credere se quisque audisse ; alii alios intueri, mirabundi velut somnii vanam speciem. 7. Principum in Galliâ suos quisque opprimi et circumveniri non patitur, neque aliter si faciant, ullam inter suos habent auctoritatem. 8. Non ille ut plerique, sed isto modo ut tu, distincte, graviter, ornate dicebat. 9. Cesari Cimber Tillius ab utroque humero togam apprehendit, deinde clamantem, Ista quidem vis est, alter e Cascis adversum vulnerat. **1890.** Isti, qui in unâ philosophiâ quasi tabernaculum vitæ suæ collocarunt, non multum sane in disputatione concedemus. 1. Coracem istum vestrum patiamur nos quidem pullos suos excludere in nido, qui evolent clamatores odiosi ac molesti. 2. Hæc vel summa laus est verbi transferendi, ut sensum feriat id quod translatum sit. 3. A te peto ut subvenias huic meæ sollicitudini, et huic meæ laudi, vel ut verius dicam, propriæ saluti, tuum studium dices. 4. Consulsem cura de minore filio stimulabat : P. Scipio is erat, Africanus et ipse postea, deletâ Karthagine, appellatus. 5. Exercitus summam imperii ad Hannibalem detulit. Id Karthaginem delatum publice comprobatum est. 6. Sed nihil æque fatigabat, quam pecuniarum conquisitio ; eos esse belli nervos dictitabat Mucianus. 7. Alexander moriens annulum suum dederat Perdicæ, ex quo omnes conjecterunt eum regnum ei commendasse, quoad liberi ejus in suam tutelam pervenissent. 8. Credo Platonem vix putasse satis consonum fore, si hominem id ætatis in tam longo sermone diutius retinuisset. 9. Epicurus unâ in domo, et eâ quidem angustâ, quam magnos tenuit amicorum greges ! **1900.** Illud moleste fero, nihil me adhuc his de rebus habere tuarum litterarum. 1. Illud ediscendo scribendoque commune est, utrique plurimum conferre bonam valetudinem, animumque cogitationibus aliis liberum. 2. Si tempus est ullum jure hominis necandi, quæ multa sunt, certe est non modo justum, verum etiam necessarium, quo vi vis illata defenditur. 3. Ea quibus a naturâ minora data sunt, tamen illud assequi possunt, ut iis, quæ habeant, modice et scienter utantur. 4. A Socrate philosophia, non illa de naturâ, quæ fuerat antiquior, sed hæc in quâ de hominum vitâ et moribus disputatur, inventa dicitur. 5. Illud ingenii magni est, præcipere cogitatione futura, nec committere ut aliquando dicendum sit, Non putaram. 6. Huic amœnitati Thyamis Epirotes tuus ille nihil, opinor, concesserit. 7. Apud Ennium dicit ille Pythius Apollo, se esse eum, unde sibi, si non populi et reges, at omnes sui cives consilium expetant. 8. Nos oportet habere certos locos qui, ut litteræ ad verbum scribendum, sic illi ad causam explicandam statim occurrant. 9. Credo, quum vidisset qui homines in hisce subselliis sederent, quæsisse num ille aut ille defensurus esset ; de me ne suspicatum quidem. **1910.** Quam dissimilis nuper alterius principis transitus, si transitus ille, non populatio, fuit. 1. Charmadas eloquentissimos homines nominabat, in quibus etiam, sive ille irridens, sive quod ita putaret atque ita audisset, me in illo numero proferebat. 2. Parmenides, Xenophanes, minus bonis quamquam versibus, sed tamen illis versibus, increpant eorum arrogantiam, qui quum sciri nihil possit, audeant, se scire, dicere. 3. Quum essem in Puteolano, Hirtiusque noster, multum una eramus, maxime nos quidem exquirentes ea consilia, quæ ad pacem et ad concordiam civium pertinerent. 4. De Cicerone quod me semper rogas, ignosco equidem tibi, sed tu quoque mihi velim ignoscas. 5. Sapientiæ studium vetus id quidem in nostris ; sed tamen ante Læli ætatem et Scipionis non reperio quos appellare possim nominatim. 6. Novitates non sunt illæ quidem repudiandæ ; vetustas tamen suo loco conservanda. 7. Eloquentia sive est ars, sive artis quædam similitudo, non est ea quidem negligenda ; verum intelligendum est, alia quædam ad consequendam eloquentiam esse majora. 8. Domitius nullâ



ille quidem arte, sed Latine tamen, et multâ cum libertate dicebat. 9. Dicit ille quidem multa multis locis; sed aqua hæret, ut aiunt. **1920.** Apollonius in Hispaniam ad te, maxime ille quidem suo consilio, sed etiam me auctore, est profectus. 1. Morositas senum habet aliquid excusationis, non illius quidem justâ, sed quæ probari posse videatur. 2. Ipsum Latine loqui est illud quidem in magnâ laude ponendum, sed non tam suâ sponte, quam quod est a plerisque neglectum. 3. C. Piso minime ille quidem tardus in excogitando, verumtamen vultu et simulatione multo etiam acutior, quam erat, videbatur. 4. Zeno dicit differre inter honestum et turpe nimium quantum, nescio quid immensum. 5. Adspergentur etiam sales, qui in dicendo nimium quantum valent. 6. Volusenus perspectis Britanniarum regionibus quantum ei facultatis dari potuit, qui navi egredi ac se barbaris committere non auderet, quinto die ad Cæsarem revertitur. 7. In urbis incremento semper, quantum mœnia processura erant, tantum termini proferebantur. 8. Si verum est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes virtute superarit, non est infitiandum Hannibalem tanto præstitisse cæteros imperatores prudentiâ quanto populus Romanus antecedeat fortitudine cunctas nationes. 9. Non speraverat Hannibal fore, ut tot in Italiâ populi ad se deficerent, quot defecerunt post Cannensem cladem. **1930.** Socrates hanc viam ad gloriam proximam et quasi compendiarium dicebat esse, si quis id ageret, ut, qualis haberi vellet, talis esset. 1. Potuimus beneficiis atque honoribus ut participes frui quantis vellemus. 2. Me ipsum consolatore tuum non tantum litteræ, quibus semper studui, quantum longinquitas temporis mitigavit. 3. Tertius vero ille finis deterrimus, ut, quanti quisque se ipse faciat, tanti fiat ab amicis. 4. Rhetorum dicta quam exilia sunt de virtutis vi, quibus etiam qui assentiuntur, iidem abeunt qui venerunt! 5. Non omnes qui Attice, iidem bene, sed omnes qui bene, iidem etiam Attice dicunt. 6. Idem exstitisti consul in me ornando et amplificando qui fueras semper. 7. Videmus fuisse quosdam qui iidem ornate et graviter, iidem versute ac subtiliter dicerent. 8. Quoquo modo res se habet, peto a te ut tantum Hippiae commodas, quantum tua fides dignitasque patietur. 9. Semper circumjecta memora petræque, quantamcunque accepere vocem, multiplicato sono referunt. **1940.** Cujuscunquemodi animal constitueris, necesse est esse in animo quædam similia eorum quæ sunt in corpore. 1. Quisquis erat, qui aliquam partem in meo luctu sceleris Clodiani attigisset, quocunque venerat, quod iudicium cumque subierat, damnabatur. 2. Samnites vociferabantur se deceptos, potius quodcumque casus ferat passuros, quam ut sprevisse pacis auctores Tarentinos videantur. 3. Adest fere nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente, quam recta, videat: ita quidquid est in quo offenditur, id etiam illa quæ laudanda sunt obruit. 4. Fieri non potest, ut animus libidini deditus, amore, desiderio, cupiditate, sæpe nimia copiâ, inopiâ etiam nonnunquam impeditus, hoc, quidquid est, quod nos facimus in dicendo, non modo agendo, verum etiam cogitando, possit sustinere. 5. Magni est iudicis, statuere quid quemque cuique præstare oporteat. 6. Adolescens honestis artibus imbui debet, quas plurimum refert a quo potissimum accipiat. 7. Quam multum interest, quid a quo fiat. 8. His ita in senatu decretis, quæ cujus provincia foret, tum demum sortiri consules placuit. 9. Scævola habebat regulam, quâ vera et falsa dijudicarentur, et quæ quibus positæ essent, quæque non essent, consequentia. **1950.** Quæritur, ex duobus uter dignior? ex pluribus quis dignissimus? 1. Labienus veritus ne hostium impetum sustinere non posset, præsertim quos recenti victoriâ efferrî sciret, litteras Cæsari remittit, quanto cum periculo legionem ex hibernis educturus esset. 2. Cogitate quantis laboribus fundatum imperium, quantâ virtute stabilitam libertatem, una nox pæne deleat. 3. Plerique philosophi nulla tradunt præcepta dicendi, et habent paratum tamen, quid de quaque re dicant. 4. De diis habeo ipse quid sentiam, non habeo autem quod tibi assentiar. 5. Plane deest quod ad te scribam; nota omnia tibi sunt; nec ipse habeo a te quid expectem. 6. Quod ego fui ad Trasimenum, ad Cannas, id tu hodie es. 7. Formas qui putat idem esse quod partes, non satis acute quæ sunt secernenda distinguit. 8. Male se res habet, quum, quod virtute effici debet id tentatur pecuniâ. 9. Plerique, a quo plurimum spe-

rant, ei potissimum inserviunt. **1960.** Accusator non ferendus est is, qui, quod in altero vitium reprehendit, in eo ipse deprehenditur. 1. Expectationem nostram tu vinces, si hoc statueris, quarum laudum gloriam adamaris, quibus artibus eæ laudes comparantur, in iis esse elaborandum. 2. Spartæ primum ratio habebatur, qui maximus natu esset ex liberis ejus qui regnans decessisset. 3. Mehercule malle, id quod erat æquius, de tuis rebus ex tuis litteris quam sæpissime cognoscere. 4. Athenis neque sepulcrum opere tectorio exornari, nec Hermas hos, quos vocant, licebat imponi. 5. Ii vivunt qui ex corporum vinculis, tanquam e carcere, evolaverunt; vestra vero quæ dicitur vita mors est. 6. Quum venissent ad vada Volaterrana, quæ nominantur, vident per familiarem Nævii. 7. Antiquissimi fere oratores sunt, quorum quidem scripta constant, Pericles atque Alcibiades. 8. Omnium oratorum, quos quidem ego cognoverim, solutissimum in dicendo et acutissimum judico Q. Sertorium. 9. Sæ cuique utilitati, quod sine alterius injuriâ fiat, serviendum est. **1970.** Pompeio litteræ tuæ, quas proxime miseras, quod facile intellexerim, per jucundæ fuerunt. 1. Cremonenses, quæ est longe firmissima totius Galliæ civitas, deductis tribus in arcem oppidi cohortibus a Varrone præsidio, per se cohortes eiecit portasque præcluserat. 2. Cæsari nuntiatur, Sulmonenses, quod oppidum a Corfinio septem millium intervallo abest, cupere ea facere, quæ vellet. 3. Omnes antiquæ gentes regibus quondam paruerunt: quod genus imperii primum ad homines justissimos et sapientissimos deferrebat. 4. Necesse est, si quis ipsi sibi inimicus est, eum, quæ bona sunt, mala putare; bona contra, quæ mala; et quæ appetenda, fugere; et quæ fugienda appetere: quæ sine dubio sunt vitæ eversio. 5. Eâ quæ secuta est hieme, qui fuit annus Cn. Pompeio, M. Crasso consulibus, Usipetes Germani flumen Rhenum transierunt. 6. Prisco Tarquinio regnante, Celtarum, quæ pars Galliæ tertia est, penes Bituriges summa imperii fuit. 7. Omnium artium, quæ ad rectam vivendi viam pertinent, ratio et disciplina studio sapientiæ, quæ philosophia dicitur, continetur. 8. Quum dispicere cœperimus et sentire quid simus et quid animantibus cæteris differamus, tum ea sequi incipimus, ad quæ nati sumus. Quam similitudinem videmus in bestiis. 9. Velutris antiquitus, tactâ de cælo parte muri, responsum est, ejus oppidi civem quandoque rerum potiturum; quâ fiducia Veliterni sapiens cum populo Romano belligeraverant. **1980.** In astrologiâ C. Sulpicius, in geometriâ Sex. Pompeius, multi in dialecticis, plures in jure civili multum operæ curæque posuerunt; quæ omnes artes in veri investigatione versantur. 1. In castris Helvetiorum tabulæ repertæ sunt, litteris Græcis confectæ, quibus in tabulis nominatim ratio confecta erat, qui numerus domo exisset eorum qui arma ferre possent. 2. Habemus senatusconsultum, quo ex senatusconsulto confestim interfectum te esse, Catilina, convenit. 3. Ratio docet esse Deum; quo concesso, confitendum est, consilio mundum administrari. 4. Signa ostenduntur a diis rerum futurarum stellis iis, quas Græci cometas, nostri crinitas vocant; quæ nuper bello Octaviano magnarum fuerunt calamitatum prænuntiæ. 5. Nulla res vehementius rempublicam continet, quam fides; quæ esse nulla potest, nisi erit necessaria solutio rerum creditarum. 6. Romulus habuit opinionem, esse in providendis rebus augurandi scientiam: quam vel usu jam, vel doctrinâ, vel vetustate, immutatam videmus. 7. Roscium sæpe audio dicere caput esse artis decere: quod tamen unum id esse quod arte tradi non possit. 8. Quini erant stipitum ordines, conjuncti inter se atque implicati; quo qui intraverant, se ipse acutissimis vallibus induebant. 9. Lælius, cui nullus esset usquam consistendi locus, Romam se rettulit. **1990.** De Scauro et Æmilio breviter licet dicere, quorum neuter summi oratoris habuit laudem, et uterque in multis causis versatus erat. 1. Clitomachus ait, vehementer errare eos, qui dicant, ab Academicis sensus eripi, a quibus nunquam dictum sit, aut colorem, aut saporem, aut sonum nullum esse. 2. Quatenus sint ridicula tractanda, perquam diligenter videndum est, in quod in quarto loco quærendi posueramus. 3. De pace agimus ii, quorum et maxime interest pacem esse et qui, quodcumque egerimus, ratum civitates nostræ habituræ sint. 4. Albuций animo æquissimo Athenis exsul philosophabatur; cui tamen illud ipsum non accidisset, si in republicâ quiescens Epicuri legibus paruisset. 5. Ad cujusquemodi genus ridiculi

vultus etiam accommodetur, qui quidem quo severior est et tristior, hoc illa, quæ dicuntur, salsiora videri solent. 6. Nunquam esuriens Ptolemæus ederat; cui quum peragranti Ægyptum cibarius in casâ panis datus esset, nihil visum est illo pane jucundius. 7. Quæ quum ita sint, usque eo senatoria judicia perditâ profligataque esse arbitratur Verres, ut hoc palam dictitet, non sine causâ se cupidum pecuniæ fuisse, quoniam tantum in pecuniâ præsidium expერიatur esse. 8. Quod te a Scævola petiisse dicis, ut, dum abesses, ante adventum meum provinciæ præesset, eum ego Ephesi vidi, nec ex eo quidquam audiivi quod sibi a te mandatum diceret. 9. Quod scire vis, quâ quisque in te fide sit et voluntate, difficile dictu est de singulis. 2000. Tu quod me hortaris, ut spem habeam recuperandæ salutis, id velim sit ejusmodi, ut recte sperare possimus. 1. Quod si fuit in republicâ tempus ullum, quum extorquere arma posset e manibus iratorum civium boni civis auctoritas et oratio, tum profecto fuit quum patrocinium pacis exclusum est aut errore hominum aut timore. 2. Democritum cognitum per te ipsum, quæ tua natura est, dignum tuâ amicitia atque hospitio judicabis. 3. Sine meâ commendatione, quod tuum est judicium de hominibus, ipsius Lamiæ causâ studiosæ omnia facies. 4. Qui, quæ mea negligentia est, multos sæpe dies ad te, quum hic eras, non accedebam, nunc quotidie, non esse te ad quem cursitem, discrucior. 5. Tullia, qui illius in te amor fuit, pietasque in omnes suos, hoc certe te facere non vult, ut expectes dum dolorem tuum longinquitas temporis minuat. 6. Quâ mollitiâ sum animi ac lenitate, nunquam Autronii lacrimis ac precibus restitsem. 7. Auditisne ut pœna mea et supplicium vestrum simul postulentur? Et, cujus lenitatis est Galba, jam fortasse promisit. 8. Canum tam fida custodia, tamque amans dominorum adulatio, quid aliud significat, nisi se ad hominum commoditates esse generatos? 9. Quis nostrum exercitationem ullam corporis suscipit laboriosam, nisi ut aliquid ex eâ commodi consequatur? 2010. Quid est causæ, si tanta virtus in oratore Galbâ fuit, cur ea nulla in orationibus ejus appareat? 1. Quis est, qui C. Fabricii, M. Curii non cum caritate aliquâ et benevolentia memoriam usurpet, quos nunquam viderit? 2. Quis est qui eum non hostem existimet, quem qui armis persequuntur conservatores reipublicæ judicantur? 3. Ut errare, mi Plance, potuisti (quis enim id effugerit?), sic decipi te non potuisse, quis non videt? 4. Ecquid sentis in quanto contemptu vivas? Heius sacra se majorum suorum repetere abs te dicit. Ecqui pudor est? equa religio, Verres? ecqui metus? 5. Legati Romanorum a plerisque rogitantibus dimissi, Ecquod feminis quoque asylum aperuissent? 6. Mihi, Brute, in te intuenti, crebro in mentem venit vereri, ecquodnam curriculum aliquando sit habitura tua et natura admirabilis et exquisita doctrina et singularis industria. 7. Quid est in vitâ tantopere quærendum, quam quid sit finis, quid extremum, quid ultimum, quo sint omnia bene vivendi recteque faciendi consilia referenda? 8. Qui cantus moderatæ orationis pronuntiatione dulcior inveniri potest? quod carmen artificiosâ verborum conclusionem aptius? qui actor in imitandâ quam orator in suscipiendâ veritate jucundior? 9. Quid ages tandem, si utilitas ab amicitia defecerit? relinquesne? quæ ista amicitia est? 2020. Heri, non multo postquam tu a me discessisti, puto, quidam urbani, ut videbantur, ad me litteras attulerunt. 1. Sine studio et ardore quodam amoris in vitâ nihil quidquam egregium nemo unquam assequetur. 2. Est quiddam quod suâ vi nos allicit ad sese trahens suâ dignitate; quod genus virtus, scientia, veritas est. 3. Caria et Phrygia, quod minime politæ minimeque elegantes sunt, asciverunt aptum suis auribus opimum quoddam et tamquam adipale dictionis genus. 4. Quibusdam totum hoc displicet philosophari; quidam autem non id tam reprehendunt, si remissius agatur; sed tantum studium tamque multam operam ponendam in eo non arbitrantur. 5. Ego contendo, quum ad naturam eximiam accesserit ratio quædam conformatioque doctrinæ, tum illud nescio quid præclarum ac singulare solere existere. 6. Phidiæ in mente insidebat species pulchritudinis eximia quædam, quam intuens in eaque defixus, ad illius similitudinem artem et manum dirigebat. 7. Accusator si quem pecuniâ dicat inductum fecisse, demonstrabit aliquâ in re ejus aliquod factum avarum. 8. Harum sententiarum quæ vera sit, deus aliquis viderit. 9. Qui utrâque re excelleret, ut et doctrinæ

studiis et regendâ civitate princeps esset, quis facile præter hunc inveniri potest? Puto posse, et quidem aliquem de tribus nobis. **2030.** Verborum bonitas habet tantam vim ut id solum sine aliis bonis in Curione speciem oratoris alicujus effecerit. 1. Verisimile est, quum optimus quisque maxime posteritati serviat, esse aliquid, cujus is post mortem sensum sit habiturus. 2.

Ut quidem aliquis tribunus plebis ruat cæcus in certamina periculo ingenti, fructu nullo! 3. Petivi sæpe per litteras, non ut decernatur aliquid novi, sed ut ne quid novi decernatur. 4. Hoc plerique omnes faciunt adolescentuli, ut animum ad aliquod studium adjungant. 5. Plus certe attulit huic populo dignitatis, quisquis est ille, si modo est aliquis, qui non illustravit modo, sed etiam genuit in hac urbe dicendi copiam, quam illi, qui Ligurum castella expugnarunt. 6. Metellus mecum absens rediit in gratiam: quod certe, si est aliqui sensus in morte præclarorum virorum, omnibus Metellis gratissimum fecit. 7. Proximo bello si aliquid de summâ gravitate Pompeius, multum de cupiditate Cæsar remisisset, et pacem stabilem et aliquam rempublicam nobis habere licuisset. 8. Libentius omnes meas, si modo sunt aliquæ meæ, laudes ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauserim ex tuis. 9. Forsitan aliquis aliquando ejusmodi quidpiam fecerit. **2040.** Hic querat quispiam cujusnam causâ tanta rerum molitio facta sit. 1. Si de rebus rusticis agricola quispiam, aut de pingendo pictor aliquis diserte dixerit aut scripserit, non idcirco illius artis putanda sit eloquentia. 2. Quum quæpiam cohors ex orbe excesserat atque impetum fecerat, hostes velocissime fugiebant. 3. Bestiæ, ut quidquid objectum est quod modo a naturâ non sit alienum, eo contentæ non quærunt amplius. 4. Cohortarer vos, mulieres, quo animo fortiores essetis, nisi vos fortiores cognossem quam quemquam virum. 5. Nihil turpius physico, quam fieri sine causâ quidquam dicere. 6. Mihi permirum videtur, quemquam exstare qui etiam nunc credat Chaldæis, quorum prædicta quotidie videat re et eventis refelli. 7. Quodsi naturam ipsam intueri et perspicere, eâdemque optimâ duce cursum vitæ conficere possemus, haud erat sane, quod quisquam rationem ac doctrinam requireret. 8. Eumenes, Nunquam, inquit, cum fortiore sum congressus: non enim cum quoquam arma contuli, quin is mihi succubuerit. 9. Si est quisquam, qui acute in causis videre soleat quæ res agatur, is es profecto tu. **2050.** Mos est Syracusis, ut, si quâ de re ad senatum referatur, dicat qui velit. 1. Placuit edici, ne quis, qui Bacchis initiatus esset, coisse aut convenisse causâ sacrorum velit, neu quid talis rei divinæ fecisse. 2. Si quis est qui meminim bonâ fide in gratiam putet redire posse, non nostram is perfidiam coarguit, sed indicat suam. 3. Expectabam aliquem meorum; qui si venisset et a te quid attulisset, videbam non defuturum quod scriberem. 4. Si quid acciderit, ut mutandum consilium sit, te certiore faciam statim. 5. Gallorum civitates habent legibus sanctum, si quis quid de republicâ a finitimis rumore ac famâ acceperit, ad magistratum deferat, neve cum quo alio communicet. 6. Si cui naviganti, quem prædones insequantur, deus quis dixerit, Ejice te de navi, præsto est qui accipiat, omnem omittat timorem. 7. Ut quis ex longinquo reverenter, miracula narrabant. 8. Alienum est a sapiente non modo injuriam cui facere, verum etiam nocere. 9. In eum locum res deducta est, ut nisi qui deus vel casus aliquis subvenerit, salvi esse nequeamus. **2060.** Si quis rex, si qua civitas exterarum gentium, si qua natio fecisset aliquid in civem Romanum ejusmodi, nonne publice vindicaremus? 1. Nihil me magis sollicitabat quam in his molestiis non me, si qua ridenda essent, ridere tecum. 2. In privatis rebus si qui rem mandatam negligentius gessisset, eum majores summum admisisse dedecus existimabant. 3. Dasne hoc nobis, Pomponi, ratione, potestate, mente, numine, sive quod est aliud verbum quo planius significem quod volo, naturam omnem regi? 4. Quo quis versutior et callidior est, hoc invisior et suspectior, detractâ opinione probitatis. 5. Germanorum equitum millia erant sex; totidem numero pedites velocissimi ac fortissimi: hi, si quid erat durius, concurrebant; si qui, graviore vulnere accepto, equo deciderat, circumstabant. 6. Jam non tam mihi videntur injuriam facere, si qui hæc disputant, quam si cujus aures ad hanc disputationem patent. 7. Ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, mille et octoginta stadia quod abesset videbat. 8. Curtius interfectus est, quod consensisset cum Hispanis quibusdam, si in oppidum nescio quod Pom-

peius rei frumentariæ causâ venisset, eum comprehendere. 9. Fato nescio quo contigisse arbitror, at tibi ad me ornandum semper detur facultas; mihi ad remunerandum nihil suppetat, præter voluntatem. 2070. Dico illum adolescentem, quum sibi non pepercisset, aliquot dies ægrotasse, et ita esse mortuum. 1. Nulla res recte potest administrari, si unusquisque velit verba spectare, et non ad voluntatem ejus, qui ea verba habuerit, accedere. 2. Peripatetici dividerunt naturam hominis in animum et corpus, quumque eorum unumquodque per se expetendum dixissent, virtutes quoque utriusque eorum per se expetendas esse dicebant.

3. Tantæ tenebræ quondam eruptione Ætnæorum ignium finitimas regiones obscuravisse dicuntur, ut per bidaum nemo hominem homo agnosceret. 4. Nihil erat cujusquam, quod quidem Clodius adamasset, quod non hoc anno suum fore putaret. 5. Non possunt unâ in civitate multi rem atque fortunas amittere, ut non plures secum in eandem calamitatem trahant. 6. Fieri non potest, ut non dicas quid non probes ejus a quo dissentias. 7. Non-nemo etiam in illo sacrario reipublicæ, in ipsâ, inquam, curiâ nonnemo hostis est. 8. Nihil non aggressuri sunt homines, si magna conatis magna præmia proponuntur. 9. Non quo non ego pecuarias in Italiâ habeam, sed non omnes, qui habent citharam, sunt citharædi. 2080. Quod scribis, auctoritate et eloquentiâ nostrâ aliquid profici posse; nonnihil, ut in tantis malis, est profectum. 1. Colonis Latinis denuntiaturum est facerent propere ex urbe, ne nihil eos legationis jus tegeret. 2. Annium Luscum non indiserunt dicunt fuisse. 3. Democritus non in scite nugatur, ut physicus. 4. Quibus populis regia potestas non placuit, non ii nemini, sed non semper uni, parere voluerunt. 5. Hannibal, invitatus ut Phormionem Peripateticum, si vellet, audiret, se non nolle dixit. 6. Tale tuum judicium de homine eo, quem unice diligo, non potest mihi non summe esse jucundum. 7. Tuum consilium nemo potest non maxime laudare, quod cum spe vincendi simul abjecisti certandi etiam cupiditatem. 8. Nec Aristippus in voluptate ponit non dolere, neque Hieronymus non dolere voluptatis nomine unquam utitur. 9. Multæ hodie sunt gentes, quæ tantum facie noverint cælum, quæ nondum sciant cur luna deficiat. 2090. Cassius ineptas litteras misit; necdum Bibuli erant allatæ. 1. Nullas dum in Asiâ civitates socios habebat populus Romanus; tamen memores Æsculapium quoque ex Græciâ quondam haud-dum ullo fœdere sociatâ arcessitum, legatos ad Attalum decernunt. 2. Denique, si fuit magni animi non isse supplicem victori, vide ne superbi sit aspernari ejusdem liberalitatem. 3. Vide ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. 4. Vide ne, quum omnes rectæ animi affectiones virtutes appellentur, non sit hoc proprium nomen omnium, sed ab eâ, quæ una cæteris excelebat, omnes nominatæ sint. 5. Multæ res in philosophiâ nequaquam satis adhuc explicatæ sunt. 6. Multique ibi mortales nequidquam opem ferentes, ferro ignique absumti sunt. 7. Haud fere quisquam est, modo non stultus atque ab omni prorsus usu dicendi remotus, quin sciat quid litem faciat. 8. Syphacem regem in triumpho ductum Polybius, haudquaquam spernendus auctor, tradit. 9. Haud tam facile dictu est faciendumne fuerit, quam potuisse, arbitror, fieri. 2100. Arcesilas negabit esse quidquam quod sciri posset, ne illud quidem ipsum quod Socrates sibi reliquisset: sic omnia latere in occulto. 1. Lege perduellionis duumviri creati, qui se absolvere non rebantur eâ lege ne innoxium quidem posse, quum condemnassent. 2. Haud scio an ne opus sit quidem nihil unquam omnino deesse amicis. 3. Quid ageres, ubi terrarum esses, ne suspicabar quidem. 4. Adventus noster nemini, ne minimo quidem, sum-tui fuit. 5. Maneat ergo, quod turpe sit, id nunquam esse utile, ne tum quidem quum id, quod esse utile putes, adipiscare. 6. Nemo eloquentiâ, non modo sine dicendi doctrinâ, sed ne sine omni quidem sapientiâ, florere unquam et præstare potuit. 7. Anci filii semper pro indignissimo habuerant, regnare Romæ advenam, non modo vicinæ sed ne Italicæ quidem stirpis. 8. Qui homines, primum, si stare non possunt, corruant: sed ita ut non modo

civitas, sed ne vicini quidem proximi sentiant. 9. Tale facinus ne unquam posthac non modo confici, sed ne cogitari quidem possit a civibus, hodierno die providendum est. **2110.** Bonus vir non modo facere sed ne cogitare quidem quidquam audebit, quod non audeat prædicare. 1. Postremo ita assuetudine mali efferaverant animos, ut non modo lacrimis justoque comploratu prosequerentur mortuos, sed ne efferrent quidem aut sepelirent. 2. Multis emanabat indicibus, neque fratrem Volsicii, ex quo semel fuerit ager, unquam non modo visum in publico, sed ne assurrexisse quidem ex morbo, multorumque tabe mensium mortuum; nec his temporibus, in quæ testis crimen conjecisset, Kæsonem Romæ visum. 3. Tu quoniam quartanâ cares, et nedum morbum removisti, sed etiam gravedinem, te vegetum nobis in Græciâ siste. 4. Affirmabas nullum tibi omnino cum Albinovano sermonem, non modo de Sextio accusando, sed nullâ unquam de re fuisse. 5. Quippe secundæ res sapientium animos fatigant, nedum illi corruptis moribus victoriæ temperarent. 6. Quinctius, quem armorum etiam pro patriâ satiætas teneret, nedum adversus patriam, ad colloquium processit. 7. Refecti in insequentem annum tribuni ne voce quidem incommodâ, nedum ut ulla vis fieret, paulatim permulcendo tractandoque mansuefecerant plebem. 8. Nihil horum ne confugi quidem potest, nedum causa de parricidio dicatur. 9. Non discessere ab armis in Pharsaliâ ac Philippis civium legiones; nedum Othonis ac Vitellii exercitus sponte posituri bellum fuerint. **2120.** Ego vero ne immortalitatem quidem contra rempublicam accipiendam putarem, nedum emori cum pernicie reipublicæ vellem. 1. Dies hic mihi ut sit satis ad agendum vereor, ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas. 2. Me vero nihil istorum, ne juvenem quidem, movit unquam, ne nunc senem. 3. Nemo, non modo Romæ, sed nec ullo in angulo totius Italiæ, oppressus ere alieno fuit, quem non ad hoc incredibile sceleris fœdus Catilina adsciverit. 4. Nihil prætermisum est quod non habeat sapientem excusationem, non modo probabilem. 5. Dedecus, flagitium, turpitudinem ut effugias, quis est non modo recusandus, sed non ultro appetendus dolor? 6. Valerium, velut persolutâ fide, quoniam per eum non stetisset quin præstaretur, plebs domum cum favore prosecuta est. 7. Audeat Canuleius in senatu proloqui, se, nisi suas leges, tamquam victoris, Patres accipi sinant, delectum haberi prohibiturum? 8. Ferro atque audaciâ via fit, quamvis per confertos hostes; cuneo quidem hoc laxum atque solutum agmen, ut si nihil obstat, transibimus. 9. Mac-tant optimas et pingues hostias Deo quasi esurienti; profundunt vina tamquam sitiendi; accendunt lumina velut in tenebris agenti. **2130.** Salutatio amicorum fit hoc etiam frequentius, quod quasi avem albam videntur bene sentientem civem videre. 1. Hæc ego non possum dicere non esse hominis quamvis et belli et humani, sapientis vero nullo modo. 2. De sapientis excellentiâ multa dici quamvis fusc lateque possunt. 3. Exputate facinus quam vultis improbum; vincam tamen expectationem omnium. 4. Mihi quidem usque curæ erit quid agas, dum quid egeris sciero. 5. Ligur ad Verrem venit, quam pridem sibi hereditas venisset docet. 6. Studiose equidem utor poetis nostris, sed sicubi illi defecerunt, verti multa de Græcis, ne quo ornamento careret Latina oratio. 7. Hoc per aliquot dies fecerunt regii, sperantes fore, ut Romani equites abeuntium agmen aggredierentur, inde certamine orto, quum longius a castris eos eliciuissent, facile, ubiubi essent, se, qui equitatu et levi armaturâ plus possent, conversuros aciem. 8. Dispositi erant exploratores, necubi effecto ponte Romani copias transducerent. 9. Silanus signa quam maxime ad lævam jubebat ferri, necunde ab stationibus Punicis conspiceretur. **2140.** Ita rempublicam geris atque gessisti, ut quantum tibi omnes boni debeant, quominus tantumdem ego unus debeam non recusem. 1. Caligula in adolescentiâ ita patiens laborum erat, ut tamen nonnunquam subitâ defectione ingredi non posset. 2. Aristoteles et Xenocrates ita non solâ virtute finem bonorum contineri putant, ut rebus tamen omnibus virtutem anteponant. 3. O virum Spartâ dignum! ut mihi quidem qui tam magno animo fuerit, innocens damnatus esse videatur. 4. Thorius certe malet existimari vir bonus ut non sit, quam esse ut non existimetur. 5. Jam prope erat, ut ne consulum quidem majestas coerceret iras hominum. 6. Quum jam in eo esset, ut in muros evaderet miles, dedito

est facta. 7. Legiones Samnitium Luceriam omnibus copiis circumsedere, nec procul absunt quin vi capiant. 8. Gabinius privatus Pompeium dictatorem appellavit; propius nihil est factum quam ut occideretur. 9. Jam prope erant ut in summum clivi iugum evaderent, quum terga hostes dedere. **2150.** Ubi allatum est hostes adventare, prope est factum ut injussu prætoris, signis convulsis, in aciem exirent. 1. Acten libertam paulum abfuit quin justo matrimonio sibi conjungeret. 2. Ut primum potestas data est augendæ dignitatis tuæ, nihil prætermisi quin te ornarem. 3. Ne musicæ quidem rudis erat, ut qui cantaret et psalleret jucunde scienterque. 4. Quære rationem cur ita videatur; quam ut maxime inveneris, non te verum testem habere, sed eum non sine causâ falsum testimonium dicere, ostenderis. 5. Ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet. 6. Ut quæras omnia, quomodo Græci ineptum appellant non reperies. 7. Fama dediti benigneque excepti Segestis vulgata, ut quibusque bellum invitis aut cupientibus erat, spe vel dolore accipitur. 8. Misi Tironem et cum Tirone plures, quibus singulis, ut quidque accidisset, dares litteras. 9. Grata ea res ut quæ maxime senatui unquam fuit. **2160.** Quamvis Antiochus fuerit acutus, ut fuit, tamen inconstantia levatur auctoritas; quis enim iste dies illuxerit, quæro, qui illi ostenderit eam, quam multos annos negitavisset, veri et falsi notam? 1. Sthenius multa, ut in primis Siculorum in dicendo copiosus est, commemoravit. 2. Erat quum litteris Latinis, tum etiam Græcis, ut temporibus illis, eruditus. 3. Epaminondas fuit eruditus sic ut nemo Thebanus magis. 4. Multæ erant in Q. Fabio, ut in homine Romano, litteræ. 5. Ita sunt res nostræ, ut in secundis, fluxæ, ut in adversis, bonæ. 6. Pistratum proximo sæculo Themistocles insecutus est, ut apud nos, perantiquus; ut apud Athenienses, non ita sane vetus. 7. Ad nutum omnia, ut ex ante præparato, fiunt. 8. En crimen, en causa cur regem fugitivus, dominum servus accuset! 9. Di vostram fidem! Ita comparatam esse hominum naturam omnium, aliena ut melius videant et dijudicent, quam sua! **2170.** Age nunc, refer animum sis ad veritatem. 1. Age nunc, iter expediti latronis cum Milonis impedimentis comparete. 2. Age age, cedo istuc consilium tuum. 3. Age jam, has compedes, fasces, inquam, hos laureatos efferre ex Italiâ, quam molestum est! 4. Age, novi tuum animum: quasi jam usquam tibi sint viginti minæ, dum huic obsequare. 5. Undevicesimo ætatis anno dicere in foro cœpi, et nunc demum, quid præstare debeat orator, adhuc tamen per caliginem video. 6. Quod si iste Italiam relinquit, faciet omnino male; sed tum demum consilia nostra commutanda sunt. 7. Mox et ipse a L. Antistio tribuno plebis postulatus, appellato demum collegio obtinuit, quum reipublicæ causâ abesset, reus ne fieret. 8. Ibi demum ita ægre tulit ut ipsam Bacchidem, si adesset, credo, ejus commiseresceret. 9. Ab Academicis oratores, ab his imperatores ac rerum publicarum principes exstiterunt, ut ad minora veniam, mathematici, poetæ, musici, medici denique ex hac, tamquam ex omnium artium officinâ, profecti sunt. **2180.** Hisce omnibus consideratis, tum denique id, quod primum est dicendum, postremum soleo cogitare, quo utar exordio. 1. Tantum abfuit ut Rhodiorum præsidio nostram firmaremus classem, ut etiam a Rhodiis urbe, portu, commeatu, aquâ denique prohiberentur nostri milites. 2. Naturalis quidam dolor dicentem incendebat, efficiebatque ut oratio vehemens esset: dein, quum otiosus stilum prehenderat, flaccescebat oratio. 3. Antecedente famâ nuntiisque Clusiorum, deinceps inde aliorum populorum, plurimum terroris Romam celebritas hostium tulit. 4. Posthac deinde meminerit vinitor accurate locum vineis deligere. 5. Tu multis de causis vellem me convenire potuisses: primum, ut te viderem; deinde, ut tibi possem præsens gratulari; tum, ut quibus de rebus vellemus, tu tuis, ego meis, inter nos communicarem; postremo, ut amicitia nostra confirmaretur vehementius. 6. O vitæ philosophia dux! Tu homines inter se primo domiciliis, deinde conjugii, tum litterarum et vocum communione junxisti. 7. Providentia in his maxime est occupata: primum ut mundus quam altissimus sit ad permanendum, deinde ut nullâ re egeat, maxime autem ut in eo eximia pulcritudo sit atque omnis ornatus. 8. Memineram C. Marium, quum vim armorum profugisset, primo senile corpus paludibus occultasse demersum, deinde ad infimorum hominum Minturnis mi-

sericordiam confugisse, inde navigio perparvo in oras Africæ pervenisse. 9. Ejus oratio tripartita fuit : primum vos docuit meis consiliis rempublicam esse servatam ; tum posuit vos rogari a senatu ; denique ipse ad extremum pro meâ vos salute non rogavit solum, verum etiam obsecravit. **2190.** Bestiarum terrenæ sunt aliæ, partim aquatiles, aliæ quasi accipites, in utrâque sede viventes. 1. Cæsari Augusto nullus dies temere intercessit, quo non ad Atticum scriberet, quum modo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam ei quæstionem poeticam proponeret ; interdum jocans ejus verbosiores eliceret epistolas. 2. Intelligitur qualis ille sit, quem tum moderatum, tum temperantem, alias constantem continentemque dicimus. 3. Antiochi legatus id auditu etiam dicere indignum esse, Thraciæ et Chersonesi urbibus arceri Antiochum, quæ Seleucus proavus ejus parta reliquerit, pari cum laude partim armis receperit Antiochus, partim, quæ strata ruinis atque incendiis erant, ingentibus impensis ædificaverit. 4. Germani ad Cæsarem in castra venerunt, simul sui purgandi causâ, simul ut, si quid possent, de induciis fallendo impetrarent. 5. Ciceroni et copiosissimum ingenium, et ingenio qua varietas rerum, qua magnitudo, largissime suppetebat. 6. Sine studio et ardore quodam quum in vitâ nihil quidquam egregium, tum certe hoc quod tu expetis, nemo unquam assequetur. 7. Iracundia quum in hac privatâ quotidianaque vitâ levis esse animi atque infirmi videtur, tum vero nihil est tam deforme, quam ad summum imperium etiam acerbiter naturæ adjungere. 8. Appius Claudius et satis studiosus et valde, quum doctus, tum etiam exercitatus orator, et quum auguralis tum omnis publici juris antiquitatisque nostræ bene peritus fuit. 9. Mihi quidem quum illa certissima sunt visa argumenta atque indicia sceleris, tabellæ, signa, manus, denique uniuscujusque confessio, tum multo illa certiora, color, oculi, vultus, taciturnitas. **2200.** Quum artifex ejusmodi sit Roscius, ut solus dignus videatur esse, qui in scenâ spectetur ; tum vir ejusmodi est, ut totus dignus videatur qui eo non accedat. 1. Sisennæ historia quum facile omnes vincat superiores, tum indicat tamen, quantum absit a summo. 2. Nactus est Archias consules eos, quorum alter res ad scribendum maximas, alter, quum res gestas, tum etiam studium atque aures adhibere posset. 3. Vidimus scelestos, qui, nisi odissent patriam, nunquam inimici nobis fuissent, ardentes quum cupiditate, tum metu, tum conscientia. 4. Scipio responsa legationibus dare cœpit ita elato ab ingenti virtutum suarum fiducia animo, ut ingens omnibus, quæ diceret, quum majestas inesset, tum fides. 5. Exspecta hospitem, quum minime edacem, tum inimicum cœnis sumtuosis. 6. Facetias video primum oblitus Latio tum, quum in urbem nostram est infusa peregrinitas. 7. Quid egeris, tunc apparebit, quum animam ages. 8. Scholas Græcorum more habuimus ita, ut, quum is, qui audire vellet, dixisset quid sibi videretur, tum ego contra dicerem. 9. Ut mundum ex quâdam parte mortalem ipse Deus æternus, sic fragile corpus animus sempiternus movet. **2210.** Quomodo lucem diemque omnibus hominibus, ita omnes terras fortibus viris natura aperuit. 1. Tecum esse, ita mihi omnia, quæ opto, contingant, ut vehementer velim ! 2. Noster Plato Titanum e genere statuit eos, qui, ut illi cœlestibus, sic hi adversentur magistratibus. 3. Quemadmodum coram qui ad nos intempestive adeunt, molesti sæpe sunt ; sic epistolæ offendunt, non loco redditæ. 4. Reliquum est, ubi nunc est respublica, ibi simus potius quam, dum illam veterem sequamur, simus in nullâ. 5. Prout in Mauritaniâ nives imbresque satiaverint, ita Nilum incrementum observatum est. 6. Quod quum omnibus est faciendum, qui vitam honestam ingredi cogitant, tum haud scio an nemini potius quam tibi. 7. Hoc maxime officii est, ut quisque maxime opis indigeat, ita ei potissimum opitulari. 8. Illud te hortor, ut, tamquam poetæ boni et actores industrii solent, sic tu in extremâ parte et conclusione muneris ac negotii tui diligentissimus sis. 9. Et ille ridens, Video, inquit, quid agas ; ne discipulum abducam times. **2220.** Tarentini, postquam Romanos urbe potitos accepere, velut destituti, ac non qui ipsi destituisent, increpare Palæopolitanos, irâ atque invidia in Romanos furere. 1. Quamobrem enim scriba deducat, ac non potius mulio qui advexit ? 2. Nostri Græce fere nesciunt, nec Græci Latine. 3. Semproniorum pater, homo prudens et gravis, et sæpe alias, et maxime censor, salutis reipublicæ fuit. 4. In oratore animi



atque ingenii celeres quidam motus esse debent, qui et ad excogitandum acuti, et ad explicandum ornandumque sint uberes. 5. Neque mihi licet, neque est integrum, ut meum laborem hominum periculis sublevandis non impertiam. 6. Nihil habebam quod scriberem, neque enim novi quidquam audieram, et ad tuas omnes rescripseram pridie. 7. Maximis in malis hoc tamen boni asscuti videmur, ut ea litteris mandaremus, quæ nec satis erant nota nostris et erant cognitione dignissima. 8. Cæsos Romanos adeo Pyrrhus miratus est, ut diceret, O quam facile erat orbis imperium occupare, aut mihi Romanis militibus, aut me rege Romanis. 9. Nullum est genus rerum, quod aut avulsam a cæteris per se ipsum constare, aut, quo cætera si careant, vim suam atque æternitatem conservare possint. **2230.** Antenor, Persei præfectus, quum aliquas alto præferri onerarias naves ex speculis significatum foret, parte lemborum ipse insequens, parte per Cycladas dispositâ, omnes aut supprimebat aut spoliabat naves. 1. Quod si affuisset fides, aut opprimi universis Vitellianorum viribus duæ legiones potuere, aut retroactâ desertâ Italiâ turpem fugam conscivissent. 2. Quotidie commemorabam quantum esset in eo bello mali, in quo ipsa victoria esset acerbissima, quæ aut interitum allatura esset, si victus esses, aut, si vicisses, servitutem. 3. Utinam C. Gracchus non tam fratri pietatem quam patriæ præstare voluisset! Quam ille facile tali ingenio, diutius si vixisset, vel paternam esset vel avitam gloriam consecutus! 4. Difficile est enumerare quot viri fuerint, qui non unâ aliquâ in re separatim elaborarint, sed omnia quæcunque possent, vel scientiæ pervestigazione vel disserendi ratione comprehenderint. 5. Tu tamen, sive habes aliquam spem de republicâ, sive desperas, ea para, meditare, cogita, quæ esse in eo civi ac viro debent, qui sit rempublicam in veterem dignitatem ac libertatem vindicaturus. 6. Vidit hoc prudenter sive Simonides, sive alius quis invenit, ea maxime animis effingi nostris, quæ essent a sensu tradita atque impressa. 7. Primum extruendo tumulo cæspitem Cæsar posuit, quod Tiberio haud probatum, seu cuncta Germanici in deterius trahenti, sive exercitum imagine cæsorum inseptorumque tardatum ad prælia credebatur. 8. Quis esset tantus fructus in prosperis rebus, nisi haberes qui illis æque ac tu ipse gauderet? 9. Præclarum illud est, et, si quæris, rectum quoque et verum, ut eos, qui nobis carissimi esse debeant, æque ac nosmet ipsos amemus. **2240.** Multi sunt qui suos casus aliter ferunt atque ut auctores aliis ipsi fuerunt. 1. Si denique aliquid non contra ac liceret factum diceretur, sed contra atque oportere, tamen esset omnis ejusmodi reprehensio a vobis, iudices, repudianda. 2. Qui modum vitio quærit, similiter facit, ut si posse putet eum, qui se e Leucate præcipitaverit, sustinere se quum velit. 3. Quoniam taciturnitas imitatur confessionem, pro eo ac si concessum sit concludere oportebit argumentationem. 4. Potest non solum aliud mihi ac tibi, sed mihi ipsi aliud alias videri. 5. Mihi videris aliud tu honestum meque dignum in hac causâ judicare atque ego existimem. 6. In Allobrogibus constitui, ut proinde ad omnia paratus essem ac res moneret. 7. Liguriis adeo improvisa res fuit ut, proinde ac si insidiis circumventi forent, trepidarent. 8. Juxta eam rem ægre passi patres, quam quum consulatum vulgari viderent. 9. Proinde quasi Appius ille Cæcus viam munierit, non quâ populus uteretur, sed ubi impune sui posterî latrocinarerent. **2250.** Non perinde ut est reapse ex litteris id percipere potuisti. 1. Tam sum amicus reipublicæ quam qui maxime. 2. Cætera per omnes imperii partes perinde egregia quam si non Nero sed Thræsea regimen eorum teneret. 3. Id erat quondam quasi necesse; nunc, quomodo se res habet, non est item quam dudum. 4. Scin' igitur omne quod est tamdiu manere atque subsistere, quamdiu sit unum, sed interire atque dissolvi, statim atque unum esse desiderit? 5. Piso tenuit locum tam diu quam ferre potuit laborem: postea, quantum detraxit ex studio, tantum amisit ex gloriâ. 6. Sex. Digitius prætor in Hispaniâ citiorem vix dimidium militum quam quod acceperat, successorî tradidit. 7. Equidem pro eo, quanti te facio, quicquid feceris approbabo. 8. Orator sæpe rem dicendo subjiciet oculis; sæpe supra feret quam fieri possit. 9. Dulcis non multo secus est ea patria, quæ genuit, quam illa, quæ exceptit. **2260.** L. Junius Brutus erat juvenis longe alius ingenii, quam cujus simulationem induerat. 1. Te alia omnia, quam quæ velis, agere, moleste ferrem, nisi ea quæ agis essent honestissima. 2.

Per veritatem damus operam, ne quid aliter quam confirmaverimus fiat, aut factum, aut futurum sit. 3. Tiberius scripsit consulibus, iurjurandum Rubrii perinde aestimandum, quam si Jovem fefellisset. 4. Si quid injungere inferiori velis, id prius in te ac tuos si ipse juris statueris, facilius omnes obedientes habeas. 5. Demosthenes dolere se aiebat, si quando opificum antelucanā victus esset industriā. 6. Verum hæc et dicentur alio loco, et dicta sunt; nunc proficiscemur ad reliqua, si pauca ante fuerimus a vobis, iudices, deprecati. 7. Omnia relinques, si me amabis, quum tuā operā Fabius uti volet. 8. Hac gloriā commotus Epicurus exoritur, cui etiam, si diis placet, videtur semper sapiens beatus. 9. In omnibus circulis atque etiam, si diis placet, in conviviis sunt, qui exercitus in Macedoniam ducant. **2270.** Hi campi sunt, quos non nisi ingentes boves et fortissima aratra perfringant. 1. Denique isto bono utere, dum adsit; quum absit ne requiras, nisi forte adulescentes pueritiam, paullum ætate progressi adolescentiam debent requirere. 2. Pompeius, nisi me omnia fallunt, Domitium deseret. 3. Quid est aliud quod nos patroni facere debeamus, nisi ut eos, qui insectantur, repellamus? 4. Quid enim? summus dolor plures dies manere non potest? Vide ne etiam menses. Nisi forte eum dicis, qui, simul atque arripuit, interfecit. Quis istum dolorem timet? 5. Libelli, quos emisimus, dicuntur in manibus esse, quamvis jam gratiam novitatis exuerint; nisi tamen auribus nostris bibliopolæ blandiuntur. 6. Hic noster, hic plebis nostræ habitus fuit eritque semper, nisi si quando a vobis proque vobis arma acceperimus. 7. Aiunt, nisi siquid in Cæsare populoque Romano sit auxilii, omnibus Gallis idem esse faciendum quod Helvetii fecerint. 8. Velim ne intermittas, quoad ejus facere poteris, scribere ad me, etiamsi rem, de quā scribas, non habebis. 9. Velim ut, quoad ejus fieri possit, præsentis tuæ desiderium meo labore minuatur. **2280.** Galli, fuis acie Tuscis, haud procul Ticino flumine condidere urbem; Mediolanum appellarunt. 1. Cn. Domitius, Neronis avus, reliquit filium, omnibus gentis suæ procul dubio præferendum. 2. Quid causæ censemus esse, cur ætates extulerint singulæ singula prope genera dicendi? 3. Ego, inquit Murrius, de asinis potissimum dicam; quod sum Reatinus, ubi optimi et maximi fiant; e quo seminio ego hic procreavi pullos, et ipsis Arcadibus vendidi aliquoties. 4. Puto me Dicearcho affatim satisfacisse. 5. Agri affatim materiæ præbebant ad nova opera molienda. 6. Itaque, quod ad vos attinet, si erroris pœnitet, satis superque pœnarum habeo. 7. Ac primo eatenus interveniebat, ne quid perperam fieret. 8. Cupido imperii duos cognatos vicinosque populos ad arma stimulat; neque recte an perperam interpretor. 9. Hæc diu multumque et multo labore quæsita una eripuit hora. **2290.** Parum est in curiam venire, nisi convoces et intersis senatui. 1. Sed isne est quem quæro, annon? Ipsus est; congregiar actutum. 2. Hæc, quæ augendæ amplitudinis ejus causâ facta erant, extemplo in invidiam, mox etiam in perniciem adolescenti verterunt. 3. Hostes extemplo fusi, mox intra vallum paventes compulsi, postremo exuuntur castris. 4. Extemplo, simul pares esse cœperint, superiores erunt. At hercule ne quid novum in eas rogetur recusant; non jus sed injuriam deprecantur. Immo ut quam accepistis, jussistis, suffragiis vestris legem, hanc ut abrogetis. 5. Datames se jussit omnes confestim sequi; quod si animo strenuo fecissent, futurum ut adversarii non possent resistere. 6. Adolescentulus sic initio accusationis exanimatus sum, ut hoc summum beneficium Q. Maximo debuerim, quod continuo consilium dimiserit, simul ac me fractum ac debilitatum metu viderit. 7. Continuone, si ille stulte cogitavit, nobis quoque stulte dicendum est? 8. De Atticâ pergratum mihi fecisti, quod curasti ut ante scirem recte esse, quam non belle fuisse. 9. Hujus neque consilium neque inceptum ullum frustra erat. **2300.** Nabis nunc Lacedæmoniorum, mox, si liceat, universæ Græciæ futurus est tyrannus. 1. Quæ quoniam Aristoni et Pyrrhoni omnino visa sunt pro nihilo, ut inter optime valere et gravissime ægrotare nihil prorsus dicent interesse, recte jam pridem contra eos desitum est disputari. 2. Jam hoc non ignoratis, ut etiam bestiæ, fame dominante, plerumque ad eum locum, ubi pastæ aliquando sint, revertantur. 3. Aliunde mihi quærendum, ut et esse deos, et quales sint, discere possim. 4. Aut undique religionem tolle, aut usquequaque conserva. 5. Ego cæteroquin æquo animo

fero; unum vereor ne hasta Cæsaris refrixerit. 6. Medium spatium torrentis alibi aliter cavati, paullo plus quam mille passus patebat. 7. Credo minimam fuisse olim sepulcrorum cupiditatem: alioquin multa exstarent ampla majorum. 8. Philistus quoque imitator erat Thucydidis, et, ut multo infirmior, ita aliquatenus lucidior. 9. Itaque Cyrus, trajectis copiis, quum aliquantis per in Scythiam processisset, castra metatus est. **2310.** Scenicos ludos et assiduos et varii generis ac multifariam fecit. 1. Tu velim quam primum bonâ et certâ tempestate conscendas ad meque venias. 2. Etiam atque etiam insto atque urgeo, insector, posco atque flagito crimen. 3. Quâ ætate qui exercentur, laude affici solent, ut Demosthenem accepimus, eâ ætate Crassus ostendit id se in foro optime jam facere, quod etiam tum poterat domi cum laude meditari. 4. Postero die horâ fere secundâ, quum etiam tum in lecto Crassus esset, repente eo Q. Catulus cum C. Julio fratre venit. 5. Commodum ad te dederam litteras de pluribus rebus, quum ad me bene mane Dionysius fuit. 6. Quum jam filie nostræ dies natalis appeteret, commodum aderant quæ muneris miseratis. 7. Hactenus de nominibus; de ipsis rebus autem sæpenumero, Brute, vereor ne reprehendar, quum hæc ad te scribam, qui quum in philosophiâ, tum in optimo genere philosophiæ, tantum profeceris. 8. Invicem ego epistolas tuas lectito atque identidem in manus quasi novas sumo. 9. Hæc res facit ut neque diutius quam satis sit in iisdem locis commoremur, neque eodem identidem revolvamur. **2320.** Ecquid habet is homo aceti in pectore? Atque acidissimi. Quid si opus sit ut dulce promat indidem, ecquid habet? 1. Jam tum, dixit, quum ipse ibi cum collegâ rem pariter gesserit, fuisse tantum bellum ut nec duce uno nec exercitu geri poterit. 2. Jam primum, ut ordiar ab ducibus comparandis, haud equidem abnuo egregium fuisse Alexandrum, sed clariorem tamen eum fecit quod unus fuit. 3. Jam diu factum est quum discessisti ab hero atque abiisti ad forum. 4. P. Valerius quartum, T. Lucretius iterum, consules facti. 5. Quid est tam incertum quam talorum jactus? tamen nemo est quin sæpe jactans venerium jaciât aliquando, nonnumquam etiam iterum ac tertium. 6. Piso sæpe dicebat; minus sæpe Pomponius; raro Carbo; semel aut iterum Philippus. 7. Cognoscite nunc ita reum citatum esse illum ut, re semel atque iterum præjudicatâ, condemnatus in judicium venerit. 8. Ut in cunis fuerit anguis, non tam est mirum, in Solonio præsertim, ubi ad focum angues nundinari solent. Nam quod haruspices responderunt, nihil illo clarius, nihil nobilius fore, miror deos immortales histrioni futuro claritatem ostendisse, nullam ostendisse Africano. 9. Ortum quidem amicitie videtis, nisi quid adhuc forte vultis. **2330.** Pollicem tuum a pedibus, si adhuc non est profectus, quamprimum fac extrudas. 1. Quod quæris, quando, quâ, quo Cæsar veniat, nihil adhuc scimus. 2. Concedis eam adhuc artem omnino non esse, sed aliquando esse artem futuram. 3. Jecur intrinsecus cavum, extrinsecus gibbum est. 4. Sed sciamus hæc omnia æque levia esse, extrinsecus diversas facies habentia, introrsus pariter vana. 5. Nec excursionem, nec saltu, nec eminus hastis aut cominus gladiis uti possunt. 6. Sic naturis his, ex quibus omnia constant, sursum deorsum, ultro citroque commeantibus, mundi partium conjunctio continetur. 7. In attributis igneis est etiam lumen, quod ignis quaquaversum fundit. 8. Neque sagitta nec lapis potest deorsum versum recte mitti, sed sursum utrumque optime. 9. Dii bene vertant quod agas; pedetentim tamen. **2340.** Ea quæ gignuntur, donata consulto nobis, non fortuito nata esse videntur. 1. Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet, omnes sibi esse bene mavelle, quam alteri. 2. Bene habet: jacta sunt fundamenta defensionis. 3. Rem te valde bene gessisse rumor erat. Expectabantur litteræ tuæ de quibus eramus jam cum Pompeio loeuti. 4. Bene facis, inquit, quod me adjuvas, et istis quidem, quæ modo dixisti, utar Latinis. 5. Peccasse se non anguntur, oburgari moleste ferunt; quod contra oportebat delicto dolere, correctione gaudere. 6. Mummius Corinthum post annos dcccclii, quam ab Alete Hippotis filio erat condita, funditus eruit. 7. Næ illi vehementer errant, si illam meam pristinam lenitatem perpetuam sperant futuram. 8. Næ ista gloriosa sapientia non magno aestimanda est, siquidem non multum differt ab insaniâ. 9. Quod si tu per eos dies operam dedisti Protogeni tuo dummodo is tibi quidvis potius quam orationes meas legerit, næ tu haud

paullo plus, quam quisquam nostrûm, delectationis habuisti. **2350.** Næ ille medius fidius, vir sapiens, lætus ex his tenebris in lucem illam excessit. 1. Dices, Tu ergo hæc quomodo fers? Belle mehercule, et in eo valde me amo. 2. Tum ego, Non mehercule soleo temere contra Stoicos; non quo illis admodum assentiar; sed pudore impediior; ita multa dicunt quæ vix intelligam. Obscura, inquit, quedam esse confiteor, nec tamen ab illis ita dicuntur de industriâ. 3. Superbas, medius fidius, aures habemus, si, quum domini servorum non fastidiant preces, nos rogari ab honestis feminis indignamur. 4. Fabros tignarios dicimus, non eos dumtaxat, qui ligna dolarent, sed omnes qui ædificarent. 5. Sin autem jejunitatem et siccitatem et inopiam, dummodo sit polita, dum urbana, dum elegans, in Attico genere ponit, hoc recte dumtaxat: sed quia sunt in Atticis alia meliora, videat ne ignoret et gradus et dissimilitudines et vim et varietatem Atticorum. 6. Consules duos, bonos quidem, sed dumtaxat bonos, amisimus. 7. Cur igitur non bene cœnabat? Quia quod bene, id recte, frugaliter, honeste: ille porro male—prave, nequiter, turpiter cœnabat. 8. Ex loco infesto agere porro armentum occipit Hercules. 9. Move ocius te, ut quid agam porro intelligas. **2360.** Occurrebat ei mancã et debilem præturam suam futuram consule Milone: eum porro summo consensu populi Romani consulem fieri videbat. 1. Verum esto: verbum ipsum voluptatis non habet dignitatem, nec nos fortasse intelligimus; hoc enim identidem dicitis, non intelligere nos quam dicatis voluptatem. Rem videlicet difficilem et obscuram! 2. Hæc quum loqueris, nos barones stupemus; tu videlicet tecum ipse rides. 3. Statuerunt ita majores nostri, ut, si a multis esset flagitium rei militaris admissum, sortitione in quosdam animadverteretur, ut metus videlicet ad omnes, pœna ad paucos perveniret. 4. Nunc dicam de voluptate; nihil scilicet novi, ea tamen quæ te ipsum probaturum esse confidam. 5. Demosthenes apud alios loqui videlicet didicerat, non multum ipse secum. 6. Pompeius quum graviter ægrotaret Neapoli, coronati Neapolitani fuerunt, nimirum etiam Puteolani. 7. Tu omnia consilia differebas in id tempus quum sciremus quæ Brundisii acta essent: scimus nempe, hæremus nihilo minus. 8. De templis loquimur relinquendis; quid tandem de sacerdotibus? Vestalibus nempe una illa sedes est, ex quâ eas nihil unquam, præterquam urbs capta, movit. 9. Si Flacidius dat tantam pecuniam Flacco, nempe idcirco dat, ut rata sit emptio. **2370.** Hæc enim est una res prorsus ut non multum differat inter summos et mediocres viros, eaque utrisque est propemodum comparanda. 1. Curio Latine non pessime loquebatur, usu, credo, domestico: nam litterarum admodum nihil sciebat. 2. Allatus est Scipioni acipenser, qui admodum raro capitur. 3. Si quando nos demersimus, ut qui urinantur, aut nihil superum aut obscure admodum cernimus. 4. Velim ante possis: sin minus, utique simul simus quum Brutus veniet in Tusculanum. 5. Nomen Alexandri et fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. 6. Quippe, ut in suâ sede maneret patria, id agebatur, non ut ego utique in patriâ essem. 7. Negant esse tribuni, quod quisquam satis putet si plebeiorum ratio comitiis consularibus habeatur; nisi alterum consulem utique ex plebe fieri necesse sit, neminem fore. 8. Atque etiam a te Flaminiana ostenta collecta sunt, quod ipse et equus ejus repente conciderit: non sane mirabile hoc quidem. 9. Itaque hic ipse Herillus jam pridem est rejectus; post enim Chrysippum non sane est disputatum. **2380.** Conclusa est a te tam magna lex sane quam brevi. 1. Illi haud sane diu est quum dentes exciderunt. 2. Si quid est quod inveneris, consume sane; silvam vero tu Scantiam vendas nobis consulibus atque hoc senatu? tu ullum vectigal attingas? 3. In illâ omni defensione, quod esse in arte positum videbatur, perquam breviter perstrinxi atque attigi. 4. Hæc antea, perquam paucis suffragio populi relictis locis, dictatorum et consulum ferme fuerant beneficia. 5. Quod de Pompeio Caninius agit, sane quam refrixit. 6. Eorum definitiones paullum oppido inter se differunt, et tamen eodem spectant. 7. Quinti fratris domus inflammata est jussu Clodii, inspectante urbe conjectis ignibus, magnâ querelâ et gemitu non dicam bonorum, qui nescio an ulli sint, sed plane hominum omnium. 8. Accusatores multos esse in civitate utile est; verum tamen hoc ita est utile, ut ne plane illudamur ab accusatoribus. 9. Sed si est tantus dolor quantus Philoctetæ, bene plane magnus

mihi quidem videtur, sed tamen non summus. **2390.** Epicurus, ut opinor, nec non vult, si possit, plane et aperte loqui; nec de re obscurâ, ut physici, aut artificiosâ, ut mathematici; sed de illustri et facili et jam in vulgus pervagatâ loquitur. 1. Hoc arator assequi, certe fructu suo, non potuit: vendiderit instrumentum necesse est. 2. Aquilifer, Desilite, inquit, commilitones, nisi vultis aquilam hostibus prodere: ego certe meum reipublicæ atque imperatori officium præstitero. 3. Vitellius suasit senatui, ut ad Flavianum Sabinum Vespasianum fratrem legatos mitteret, pacem, aut certe tempus ad consultandum, petituros. 4. Certe quidem vos estis Romani, qui ideo felicia bella vestra esse, quia justa sint, præ vobis fertis. 5. De meâ in te voluntate sic velim iudices, me, quibuscumque rebus opus esse intelligam, quamquam videam qui sim hoc tempore et quid possim, operâ tamen et consilio, studio quidem certe, rei, famæ, salutis tuæ præsto futurum. 6. Volo hoc perspicui, oratores, qui omnino nomen habuerint, non ita multos fuisse. 7. Brevis profecto res est, si uno tenore peragitur. 8. Digna profecto soboles, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes vel Barsinæ filius! 9. Ni Memmius populum Romanum edocuisse id agi, uti per paucos seditiosos Jugurthæ scelus condonaretur, profecto omnis invidia prolatandis consultationibus dilapsa erat. **2400.** Non temere nec fortuito sati et creati sumus: sed profecto fuit quædam vis quæ generi consuleret humano. 1. Ista ipsa quæ tu breviter, regem, dictatorem, divitem solum esse sapientem, a te quidem apte ac rotunde: quippe: habes enim a rhetoribus. 2. Leve nomen habet utraque res, et cavillatio et dicacitas: quippe; leve enim est totum hoc, risum movere. 3. Tironem ægrum Patris reliqui, adolescentem probum; nihil vidi melius; itaque careo ægre. 4. Vident unum virum esse, in quo summa sint omnia; et eum prope esse: quo etiam carent ægrius. 5. Nihil ægrius est factum multo labore meo, quam ut manus ab illo appellatore abstinerentur. 6. Ægre fero Cæcilium delicias meas in tam tenui vivere pecuniâ, ære alieno oppressum. 7. Suram, præterquam quod nefarium hominem cognovi, præterea in me contumacem, semel tantum domi meæ vidi. 8. Legumina exeunt e terrâ fere quadratuo aut quinque diebus, præterquam faba: ea enim serius aliquanto prodit seges. 9. Lusit simpliciter et palam, oblectamenti causâ, etiam senex, ac, præterquam Decembri mense, aliis quoque festis profestisque diebus. **2410.** Milo fit obviam Clodio horâ fere undecimâ, aut non multo secus. 1. Domitius mihi interroganti quem Homero crederet maxime accedere, Secundus, inquit, est Virgilius, propior tamen primo, quam tertio. 2. Proinde in hoc disermen, si juvat, accingere, ut in singulas horas capite dimices tuo. 3. Haud scio an minus hoc vobis sim probaturus: equidem non dubitabo, quod sentio, dicere. 4. Equidem vobis fontes unde hauriretis atque itinera ipsa putavi esse demonstranda. 5. De urbanis quidem rebus equidem doleo non me tuis litteris certiozem fieri. 6. Si cedo Plancii ornamentis, quæ multa et magna sunt, non solum hujus dignitatis jactura facienda est, sed etiam largitionis suscipienda suspicio est. 7. Ab omnibus ejusmodi civis laudandus ac diligendus est, qui non solum ab republicâ civem improbum removet, verum etiam se ipsum ejusmodi fore profitetur ac præstat, ut sibi recte sit honesteque vivendum. 8. Tantus terror pavorque omnes occupavit, ut non modo alius quisquam arma caperet, aut castris pellere hostem conaretur, sed etiam ipse rex, sicut somno excitus erat, ad flumen navesque perfrugerit. 9. A Græcis omnes ingenuas disciplinas habemus: sed tamen est aliquid quod nobis non liceat, liceat illis. **2420.** Est igitur hæc, iudices, non scripta sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex naturâ ipsâ arripuimus, hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus. 1. Philippus in tribunatu legem agrariam tulit, quam tamen antiquari facile passus est, et in eo vehementer se moderatum præbuit. 2. Gabinus collegit ipse se vix, sed collegit tamen. 3. Raras tuas quidem, sed suaves, accipio litteras: vel quas proxime acceperam, quam prudentes! 4. Equid scis, virtutem si unam amiseris, etsi amitti non potest virtus, sed si unam confessus fueris te non habere, nullam te esse habiturum? 5. Addam illud etiam, quod jam ego curare non debui, sed tamen fieri non moleste tuli, atque etiam, ut ita fieret, pro meâ parte adjuvi, ut senatusconsulto meus inimicus, quia tuus frater erat, sublevaretur. 6. Cæterum, quod non timebant,

per dolum ac prodicionem prope libertas amissa est. 7. Ego me et in Cumano et in Pompeiano, præterquam quod sine te, cæterum satis commode me oblectabam. 8. Cæterum minime exorabilem alterum utique consulem, M. Porcium Catonem, habebant. 9. Verum tamen ipse me conformo ad ejus voluntatem a quo honeste dissentire non possum. **2430.** Præclaros vero existimas judices nos habere, quos alienis peccatis concessuros putes, quo facilius ipsos peccare liceat! 1. Jam vero exilium, si rerum naturam, non ignominiam nominis quærimus, quantum demum a perpetuâ peregrinatione differt? 2. Postridie mane a Verre postulo, ut Syracusanis liceret senatus-consultum, quod pridie fecissent, mihi reddere. Ille enimvero negat. 3. Pueri inter se quam pro levibus noxis iras gerunt! Quapropter? Quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt. 4. Tunc te abiisse hinc negas? Nego enimvero. 5. Equis est igitur, qui illud aut fieri noluerit, aut factum improbat? Omnes enim in culpâ; etenim omnes boni, quantum in ipsis fuit, Cæsarem occiderunt. 6. Nihil est opere aut manu factum, quod aliquando non conficiat et consumat vetustas: at vero hæc tua justitia et lenitas animi florescet quotidie magis. 7. Mihi quidem hercle non fit verisimile; atqui ipsis commentum placet. 8. O fortunata mors, quæ, naturæ debita, pro patriâ est potissimum reddita! Vos vero patriæ natos iudico. 9. O miram memoriam, Pomponi, tuam! at mihi ista exciderant. **2440.** At commode dixit Afranius, Dummodo doleat aliquid, doleat quidlibet. 1. Illud, puto, non adscribis, Et tibi gratias egit. Atqui certe ille agere debuit; et, si esset factum, quæ tua est humanitas, adscripisses. 2. Potuerunt igitur homines alium deum habere rectorem, si Saturnus non fuisset ab uxore delusus? At enim poetæ ista finxerunt. Errat qui hoc putat. 3. At enim ego eam societatem violavi et everti, quod Argivorum civitatem teneo. Quomodo hoc tuear? re an tempore? 4. At enim Epicurus etiam dolore tentatur. At eum nihili facit; ait enim, si uratur, Quam hoc suave, dicturum. 5. At enim Dymnus se occidit. Num igitur facturum eum divinare potui? Minime. 6. Itaque simul ut experrecti sumus, visa illa contemnimus. At enim dum videntur, eadem est in somnis species eorum, quæ vigilantes videntur. Plurimum interest. 7. Nimium fortasse dicit aliquis hunc diligentem: hæctenus reprehendet qui volet, nihil amplius. 8. Et ille ridens, Age age, inquit; satis enim scite me nostri sermonis principium esse voluisti: exponamus adolescenti, si qua forte possumus. 9. Roges me, qualem deorum naturam esse dicam: nihil fortasse respondeam. Quæras, putemne talem esse, qualis modo a te sit exposita: nihil dicam mihi videri minus. **2450.** Divitiarum magnitudo illum fortasse adjuvat qui habet: ne id quidem semper; sed fac juvare; utentior sane sit, honestior vero quomodo? 1. Ehe, numnam tu hic relictus custos, ne quis forte internuntius clam a milite ad istam cursitet? 2. Quin tu urges istam occasionem et facultatem, quâ melior nunquam reperietur? 3. Quid, qui vivimus, quum moriendum sit, nonne miseri sumus? quæ enim potest esse in vitâ jucunditas, quum dies et noctes cogitandum sit, jam jamque esse moriendum? 4. Casu, inquis: itane vero? Quidquam potest casu esse factum, quod omnes habeat in se numeros veritatis? 5. Vides eandem æstimationem, propter temporis dissimilitudinem, in illo laudis causam habere, in te criminis? 6. Tu, qui deos putas humana negligere, nonne animadvertis ex tot tabulis pictis, quam multum tempestatis effugerint in portumque salvi pervenerint? 7. Videtis ut senectus non modo languida atque iners non sit, verum etiam sit operosa. Quid quod etiam addiscunt aliquid, ut ego feci, qui Græcas litteras senex didici? 8. Cur fiat quidque quæris? Recte omnino; sed non nunc id agitur; fiat necne fiat, id quæritur. 9. Itane vero? tu tua pericula communi periculo defendes? **2460.** Interrogo ego, Quot estis? obiterque per rimam foris speculari diligentissime cœpi num Ascylos una venisset. 1. Vis tu cogitare istum, quem servum tuum vocas, eodem frui cælo, æque vivere, æque mori? 2. Numquis alius scit hanc condituram vitreorum? vide modo. Postquam negavit, jussit eum Cæsar decollari. 3. Quanto tandem illum morore afflictum esse et profligatum putatis? 4. Judicium fiat statim: non recusamus: numquid præterea? 5. Sed quæ tandem ista ratio est? Maximus dolor, inquit, brevis est. Primum quid tu dicis breve? deinde dolorem quem

maximum? 6. Loquor de principibus: quid poetæ? nonne post mortem nobilitari volunt? Sed quid poetæ? opifices post mortem nobilitari volunt. 7. Calix libertus tuus mirifice ipse suo sermone subsecutus est humanitatem litterarum tuarum. Quid quæris? biduo factus est mihi familiaris. 8. Vitia multa ibi offendi, quo veneram. Quid quæris? nihil boni, præter causam. 9. Sit aliquis legum, officii, reipublicæ atque amicorum negligentior: quid, is possitne de tantâ improbitate dubitare? **2470.** Ferendus tibi in hoc meus error. Ferendus autem? immo vero etiam adjuvandus. 1. Meum est scire et curare, quid in republicâ fiat. Fiat autem? immo vero etiam quid futurum sit. 2. Quæ fuit unquam in ullo homine tanta constantia? Constantiam dico? nescio an melius patientiam possim dicere. 3. Num quæ rogatio lata, num quæ nova quæstio decreta est? Atqui, si res, si vir, si tempus ullum dignum fuit, certe hæc in illâ causâ summa omnia fuerunt. 4. Trebatius noster nondum satis firmo corpore quum esset, ad me mane venit. Quem quum objurgarem, quod parum valetudini parceret, tum ille, nihil sibi longius fuisse, quam ut me videret. Numquidnam novi? inquam. 5. Quid porro quærendum est? factumne sit? at constat. A quo? at paret. 6. Estne ea ita ut dixi liberalis? Oppido. 7. Quidnam, inquit Catulus, an et laudationes? id enim video poni genus tertium. Ita, inquit Antonius. 8. Nempe negas ad beate vivendum satis posse virtutem? Prorsus nego. 9. Non igitur existimas cadere in sapientem ægritudinem? Prorsus non arbitror. **2480.** Qui sunt igitur in istis bonis, quibus partem Chrysogonus dederit? Duo Roscii. Numquidnam præterea? Nemo est. 1. Comites secuti scilicet sunt virginem? Verum; parassus cum ancillâ. 2. In quâ tandem urbe hæc homines stultissimi disputant? Nempe in eâ, quæ primum iudicium de capite vidit Horatii fortissimi viri. 3. Pompeius quum moleste se dixisset ferre, quod Posidonium non posset audire; at ille, Tu vero, inquit, potes. 4. Nimirum igitur confecta res est; videtur enim ad exitum venisse quæstio. Propemodum id quidem. 5. Habetis explicatum omnem, ut arbitror, religionum locum? Nos vero, frater, et copiose quidem. 6. Forsitan quispiam dixerit, Nonne sapiens, si fame ipse conficiatur, abstulerit cibum alteri homini ad nullam rem utili? Minime vero. 7. Numquid aliud in iudicium venit, nisi uter utri insidias fecerit? Profecto nihil. 8. Non patria præstat omnibus officiis? Immo vero. 9. Beneficium sequor, non causam. Causa igitur non bona est? Immo optima. **2490.** Ubi fuit Sulla? num Romæ? Immo longe abfuit. 1. Ego te videre noluerim? Immo vero me a te videri nolui. 2. Si tyrannidem occupare, si patriam prodere, conabitur pater, silebitne filius? Immo vero obsecrabit patrem ne id faciat. 3. Stoici mihi videntur fines officiorum paullo longius, quam natura vellet, protulisse. Nihil ignoveris. Immo aliquid, non omnia. Misericordia commotus ne sis. Sed tamen est laus aliqua humanitatis. 4. Vatinius, pedibus æger, quum vellet videri commodioris valetudinis factus, et diceret se jam bina millia passuum ambulare, Cicero, Dies enim, inquit, longiores sunt. 5. Quid? potes aut, qui male vivat, non eum miserum dicere, aut, quem bene fateare, eum negare beate vivere? Quidni possim? 6. Nimia vetustas vini nec habet eam quam quærimus suavitatem, nec est jam sane tolerabilis: num igitur, qui hoc sentiat, si potare velit, de dolio sibi hauriendum putet? Minime: sed quandam sequatur ætatem. 7. Onomarchus, Quid? tu, inquit, animo si isto eras, cur non in prælio cecidisti potius, quam in potestatem inimici venires? Huic Eumenes, Utinam quidem istud evenisset! sed eo non accidit, quod nunquam cum fortiore sum congressus. 8. Quæso, inquit Xenophon, si vicinus tuus equum meliorem habeat, quam tuus est, tuumne equum malis, an illius? Illius, inquit. Quid si fundum meliorem habeat, quam tu habes, utrum tandem fundum habere malis? Illum, inquit, meliorem scilicet. 9. Num placet, quum de eloquentiâ præcipias, aliquid etiam de testimoniis dicendis quasi in arte tradere? Nihil sane, inquit Catulus, necesse est. **2500.** Cognitorem adscribit Sthenio. Quem? cognatum aliquem, aut propinquum? Non. Thermitanum aliquem, honestum hominem ac nobilem? Ne id quidem. At Siculum, in quo aliquis splendor dignitasque esset? Minime. 1. Ego tibi irascerer? tibi ego possem irasci? Scilicet! 2. Adeone me delirare censes, ut ista esse credam? — An tu hæc non credis? Minime vero. — Male, hercule, narras. — Cur?

quæso? Quia disertus esse possem, si contra ista dicerem. 3. Sed tu mihi videris Epicharmi, acuti nec insulsi hominis, ut Siculi, sententiam sequi. Quam? non enim novi. Dicam, si potero, Latine. 4. Videsne abundare me otio? — Quid tum? — Fuisti, sæpe, credo, quum Athenis esses, in scholis philosophorum? — Vero, ac libenter quidem. 5. Animadvertebas igitur, etsi tum nemo erat admodum copiosus, verumtamen versus ab his admisceri orationi? — Ac multos quidem a Dionysio Stoico. Probe dicis. 6. Ergo hæc veteranus miles facere poterit, doctus vir sapiensque non poterit? — Ille vero melius, ac non paullo quidem.

7. Litteras mihi misisti convento Antonio Tiburi. 8. Tarquinius Superbus mortuus est Cumis, quo se post fractas opes Latinorum contulerat. 9. Lepidus ad me heri vesperi litteras misit Massiliâ. **2510.** Litteras scribis Lentuli pueris et Hydrunto et Fundis datas. 1. Scipio, L. Marcio Tarracone, M. Silano Karthagine Novâ ad præsidium Hispaniæ relictis, in Africam trajecit. 2. Silvii posteri usque ad conditam Romam Albæ regnarent. 3. Anci liberi Suessam Pometiam exsulatum ierant. 4. Majores nostri Capuâ magistratus, senatum, omnia denique insignia reipublicæ sustulerunt, neque aliud quidquam, nisi inane nomen, Capuæ reliquerunt. 5. Accepi tuas litteras, datas Placentiâ; deinde alteras postridie, datas Como. 6. Epaminondas Thebanus habuit obtractorem Meneclidam quendam, indidem Thebis. 7. Reducitur deprehensus ex itinere Cn. Magius Cremonâ præfectus fabrum Cn. Pompeii. 8. Æmulatione circa bibliothecas regum Ptolemæi et Eumenis, supprime chartas Ptolemæo, Varro membranas Pergami tradidit repertas. 9. Sub adventum Marcelli prætoris Romani, Pœnus agro Nolano excessit et ad mare prope Neapolim descendit, cupidus maritimi oppidi potiundi, quo cursus navibus tutior ex Africâ esset. **2520.** Legiones et auxilia provinciatim distribuit; classem Miseni, et alteram Ravennæ, ad tutelam Superi et Inferi maris collocavit; certum militum numerum partim in urbis, partim in sui custodiam allegit. 1. T. Vespasianus Corinthi, Achaïæ urbe, certos nuntios accepit de interitu Galbæ. 2. Archias poeta Antiochiæ natus est, celebri quondam urbe et copiosâ. 3. Sunt fatidici specus, quorum exhalatione temulentis futura præcinnunt, ut Delphis, nobilissimo oraculo. 4. Arpini, in municipio Latii, nati sunt Marius ac Cicero. 5. Nolæ, in urbe Campaniæ, Marcellus Hannibalem Carthaginiensem ducem prælio fudit. 6. Cleomenes hoc dicit, sese in terram esse egressum, uti Pachyno, a terrestri præsidio, milites colligeret, quos in navibus collocaret. 7. Milites legionis Martiæ constiterunt Augustæ Taurinorum, in urbe opportunâ, munitâ, propinquâ. 8. Deliciarum causâ et voluptatis cives Romanos Neapoli, in celeberrimo oppido, sæpe vidimus. 9. Demaratus Corinthius quum Corinthiorum tyrannum Cypselum ferre non potuisset, fugisse cum magnâ pecuniâ dicitur, ac se contulisse Tarquinios in urbem Etruriæ florentissimam. **2530.** C. Claudius perosos decemvirorum scelera Regillum, antiquam in patriam, se contulerat. 1. Icilius et tribuni militum portâ Collinâ urbem intravere sub signis, mediâque urbe agmine in Aventinum pergunt. 2. Lupus Esquilinâ portâ ingressus, Tusco vico atque inde Melio, per portam Capenam prope intactus evaserat. 3. A portâ Jugario vico in forum venire; inde vico Tusco Velabroque, per boarium forum in clivum Publicium atque ædem Junonis Reginæ perrectum. 4. Quum unus ex signiferis signum non posset movere loco, Flaminius, re nuntiâtâ, suo more neglexit. 5. Varro auctor est, Mutinæ quendam, qui efferretur, foro domum remeasse pedibus. 6. Diodorus respondet, pocula se Melitæ apud quendam propinquum suum reliquisse. 7. A Romanis nihil belli domique, nisi auspicato, gerebatur. 8. Fabium, virum egregium olim domi militiæque, decemviratus collegæque plane mutaverant. 9. Nihil domi, nihil militiæ per magistratus geritur sine augurum auctoritate. **2540.** Equidem Romæ domique tuæ mallet quam Mitylenis aut Rhodi deversari. 1. Antonius intimus erat in tribunatu Clodio, cujus etiam domi quiddam jam tum molitus est. 2. Malo vero vel cum timore domi esse, quam sine timore Athenis tuis. 3. Amicitia vis est in eo, ut unus quasi animus fiat ex pluribus. 4. Num jus civile vestrum ex libris cognosci potest, qui, quamquam



plurimi sunt, doctorem tamen unum quem desiderant. 5. Eloquentia quum constaret ex quinque partibus, in quacunque unâ quis plane claudicaret, orator esse non poterat. 6. Unam solam scitote esse civitatem Mamertinam, quæ publice legatos, qui Verrem laudarent, miserit. 7. Uno eodemque anno decesserunt Philopœmen, Hannibal, P. Scipio, tres clari imperatores. 8. Homines postquam in una mœnia convenere, alius alio more viventes, incredibile memoratu est, quam facile coaluerint. 9. Lacedæmonii septingentos jam annos amplius unis moribus et nunquam mutatis legibus vivunt. **2550.** Sunt quinque libri Tusculanarum disputationum, quorum primus est de contemnendâ morte, secundus de tolerando dolore; de ægritudine leniendâ tertius. 1. Græci saginandos anseres tribus per diem vicibus potu adjuvant. 2. C. Julius Cæsar Corneliam, Cinnæ quater consulis filiam, duxit uxorem. 3. Nero, qui luxuriæ immoderatissimæ esset, ter omnino per quattuordecim annos languit. 4. Per continuos decem et septem dies vix potuit incendium Carthaginis exstingui. 5. Duodequadrageinta annos tyrannus Syracusanorum fuit Dionysius. 6. Lata bubilia oportebit pedes decem, vel minime novem. 7. In Etruriâ rebellante denuo quattuor millia et quingentos Perusinorum Fabius occidit. 8. Tria millia ferme aberat, quum haudum quiquam hostium senserat. 9. Servius Tullius equitum ex primoribus civitatis duodecim scripsit centurias. **2560.** Cæsar a lacu Lemanno ad montem Juram millia passuum decem murum fossamque perducit. 1. Ex prælio ad Trasimenum sex millia ferme primi agminis, ignari omnium quæ post se agerentur, ex saltu evasere. 2. In nobili ad Trasimenum pugnâ quindecim millia Romanorum cæsa sunt; decem millia, sparsa fugâ per omnem Etruriam, diversis itineribus Romam petiere. 3. Stadium centum viginti quinque nostros efficit passus, hoc est, pedes sexcentos viginti quinque. 4. Circuitus solis orbium quinque et sexaginta et trecenti, quartâ fere diei parte additâ, conversionem faciunt annum. 5. Nemo his annis viginti reipublicæ fuit hostis, qui non bellum eodem tempore mihi quoque indixit. 6. Quum de falso testamento ageretur, omnesque signatores lege Corneliâ tenerentur, Augustus non tantum duas tabellas, damnatoriam et absolutoriam, simul cognoscentibus dedit, sed tertiam quoque, quâ ignosceretur iis, quos fraude ad signandum, vel errore, inductos constitisset. 7. Patere aureæ fuerunt ducentæ septuaginta sex, libras ferme omnes pondo. 8. Catilina brevi spatio legiones numero hominum expleverat, quum initio non amplius duobus millibus habuisset. 9. C. Lucretium tribuni ad populum accusarunt, multamque decies centum millium æris dixerunt. **2570.** Censa sunt civium capita centum quadraginta tria millia septingenta quattuor. 1. Exsules servique ad quattuor millia hominum et viginti nocte Capitolium occupavere. 2. Cum Liguribus acie dimicatum; plus septingenti aut in prælio aut in castris capti. 3. Milites ex hominum millibus amplius triginta, quem numerum barbarorum ad castra venisse constabat, plus tertiâ parte interfectâ, reliquos perterritos in fugam conjieunt. 4. Omnis insula Britannia est in circuitu vices centum millium passuum. 5. Posidonius a terrâ ad lunam vices centum millia stadiorum, inde ad solem quinque millies esse, contendit. 6. Veteribus terra nostra longissime ab ortu ad occasum patere visa est, hoc est, ab Indiâ ad Herculis columnas, octogies quinque centena sexaginta octo millia passuum. 7. Taleas oleaginas divaricato supra terram, ne plus quattuor digitos transversos emineant. 8. Quum truncum arboris recideris, cunem inter corticem et materiem ne minus digitos tres demittito. 9. Postridie ejus diei Arriovistus præter castra Cæsaris suas copias transduxit, et millibus passuum duobus ultra eum castra fecit. **2580.** Duodeviginti onerariæ naves ex eo loco ab millibus passuum octo vento tenebantur. 1. Belgæ ad castra Cæsaris omnibus copiis contenderunt et ab millibus passuum minus duobus castra posuerunt. 2. Modus omnis areæ pedali mensurâ comprehenditur, quæ digitorum est sexdecim. 3. Universos frumento donavit ita ut singulis seni modii tritici darentur; qui modus mensuræ medimnus Athenis appellatur. 4. Seruntur fabæ modii in jugero quattuor, tritici quinque, hordei sex, farris decem. 5. Hordei pavonibus singulis mensibus singulis modii singuli dentur. 6. Sat erit tot heminas salis adjicere, quot sunt modii olivarum. 7. Ad numerum Musarum novem cyathos propinare solebant veteres Romani, in Gratiarum honorem dumtaxat

tres. 8. Tacitus imperator vitæ fuit parcissimæ, ita ut sextarium vini toto die nunquam potaverit, sæpe infra heminam. 9. Non amplius ter bibere eum solitum super cenam in castris apud Mutinam Cornelius Nepos tradidit. Postea, quoties largissime se invitaret, senos sextantes non excessit. **2590.** Ego autem, si humida fuerit vindemia, trientem, si sicca, quadrantem medicaminis in binas amphoras miscere solitus sum; ita ut quattuor urnarum esset musti modus; urna autem quattuor et viginti sextariorum est. 1. Scitote paucissimis his diebus regem adfuturum cum decem legionibus, equitum triginta, levis armaturæ centum millibus, elephantis trecentis. 2. Minus tribus medimnis in jugerum nemo Leontinorum dedit decumæ. 3. Altera navis ducentos viginti ex legione tironum sustulerat, altera ex veteranâ paullo minus ducentis. 4. Vinum parvulis lagunculis in tria genera descripserat, non ut potestas eligendi, sed ne jus esset recusandi; et aliud sibi et nobis, aliud minoribus amicis (nam gradatim amicos habet), aliud suis nostrisque libertis. 5. Cæsar biduum moratus ad flumen, tertio die primâ luce exercitum vada transducit. 6. Nemo est, qui possit biduo, aut summum triduo, septingenta millia passuum ambulare. 7. At enim amplius sunt sex menses. Quid si tandem amplius triennium est? 8. Aniculæ sæpe inediam biduum aut triduum ferunt; subduc cibum unum diem athletæ, Jovem Olympium implorabit. 9. Claudius leges Halesinis dedit, in quibus sanxit de ætate senatorum, ne qui minor triginta annis natu legeretur. **2600.** Repetendarum damnatos ordine senatorio movit Cæsar; diremit nuptias prætorii viri, qui digressam a marito post biduum statim duxerat. 1. Curules triumphos tres egit Octavianus, Dalmaticum, Actiacum, Alexandrinum, continuo triduo omnes. 2. Ludi Pythii primo nono quoque anno, dein quarto quoque celebrabantur. 3. Fundus est ad quartum et vicesimum lapidem viâ Salaria a Româ. 4. Ex plebe alter consul factus est duo et vicesimo anno postquam Romam Galli ceperunt. 5. Centesima lux est hæc ab interitu P. Clodii, et, opinor, altera. 6. Est postrema L. Crassi oratio, quâ anno duodequingagesimo usus est. 7. Ephesum venimus die sexagesimo et quingentesimo post pugnam Bovillam. 8. Aristidis arbitrio quadringena et sexagena talenta quotannis Delum sunt collata. 9. Rem quarto circiter et quinquagesimo anno post primos consules Sp. Tarpeius et A. Aternius consules comitiis centuriatis tulerunt. **2610.** Pompeius ut a Brundisio profectus est undequingagesimo die, totam ad imperium populi Romani Ciliciam adjunxit. 1. Quartum jam annum regnante L. Tarquinio Superbo, Sybarim et Crotonem Pythagoras venisse reperitur. 2. Mithridates, qui uno die totâ Asiâ tot cives Romanos trucidavit, ab illo tempore annum jam tertium et vicesimum regnat. 3. Annum ad cursum solis Cæsar accommodavit, ut trecentorum sexaginta quinque dierum esset, et intercalario mense sublato, unus dies quarto quoque anno intercalaretur. 4. Judices a vicesimo ætatis anno allegit, id est, quinquennio maturius quam solebant. Ac plerisque judicandi munus detrectantibus, vix concessit ut singulis decuriis per vices annua vacatio esset, utque solitæ agi Novembri ac Decembri mense res omitterentur. 5. Turtures terna ova parere solent. 6. Cœnam ternis ferculis aut, quum abundantissime, senis præbebat. 7. Ut Romæ consules, sic Karthagiæ quotannis annui bini reges creabantur. 8. Quina dena jugera agri data in singulos pedites sunt, duplex equitibus. 9. In agro Piceno capella sex hædos uno partu edidit: quaternos vulgo pariant. **2620.** Ego si semper haberem, qui darem litteras, vel ternas in horâ darem. 1. Heri duo nomenclatores mei (habent sane ætatem eorum qui nuper togas sumserunt) ternis denariis ad laudandum trahebantur: tanti constat ut sis disertissimus. 2. Etrusci, ex duodecim populis communiter creato rege, singulos singuli populi lictores dederunt. 3. Singulos sibi olim reges fuisse, nunc binos imponi querebantur, e quibus legatus in sanguinem, procurator in bona sæviret. 4. Verres pro tritici modis singulis ternos ab aratoribus Siculis denarios exegit. 5. In sex partes divisus exercitus Romanus senis horis in orbem succedebat prælio. 6. Milites ita dies quindecim iter fecerunt, uti inter novissimum hostium agmen et nostrum primum non amplius quinis aut senis millibus passuum interesset. 7. Titurius Tolosæ quaternos denarios in singulas vini amphoras portorii nomine exegit. 8. Senatus te voluit mihi nummos dare, me tibi frumentum metiri: tu eos nummos, quos mihi senatus dari voluit, ipse

habebis, a me, cui singulos denarios dari oportuit, binos auferes? 9. Numero quoque peditum equitumque legiones auctæ, millibus peditum, et centenis equitibus in singulas adjectis, ut quina millia peditum, trecenti equites essent. **2630.** Duobus in locis disjunctissimis uno consilio a binis hostium copiis bellum terrâ marique gerebatur. 1. De rebus a me gestis per binos tabellarios misi Romam litteras publice. 2. Paratæ erant lactuæ singulæ, cochleæ ternæ, ova bina, alica cum mulso et nive (nam hanc quoque computabis, immo hanc in primis, quæ periit in ferculo), olivæ Bæticae, cucurbitæ, bulbi, alia mille non minus lauta. 3. Centuriis equitum ad equos emendos dena millia æris ex publico data. 4. In regione Italiæ octavâ centenum annorum censi sunt homines *LIV.*, centum tricenum quinquem aut septenum quattuor. 5. Campum Stellatæ Dis consecratum, agrumque Campanum, ad subsidia reipublicæ vectigalem relictum, divisit extra sortem viginti millibus civium, quibus terni pluresve liberi essent. 6. Scire aveo quanti frumentum veneat: non amplius, ut spero, quaternis in modum assibus. 7. Una castra jam facta ex binis videbantur. 8. Cæsar cum tribus legionibus circum Samarobrivam trinis hibernis hiemare constituit. 9. Tarquinius etiam equitum centurias duplicavit: duplicaverat olim Tullus, ut essent centuriis singulis ducenti, in universum sexcenti; accessione Tarquinii facti sunt mille et ducenti.

**2640.** Rex quâ sex mensibus iter fecerat, eâdem minus diebus triginta in Asiam reversus est. 1. Flumen Dubis pæne totum oppidum Vesontionem cingit, reliquum spatium, quod est non amplius pedum *DC.*, quâ flumen intermittit, mons continet. 2. Cæsar certior est factus magnas Gallorum copias non longius millia passuum octo ab hibernis suis affuisse. 3. Antiochus tradito naves longas, neve plures quam decem naves actuarias, nulla quarum plus quam triginta remis agatur, habeto. 4. Præsidium Punicum alius decem, alius septem, alius haud plus quam duum millium fuisse scribit. 5. Minus quindecim dies sunt, quod pro his ædibus minas quadraginta accepisti. 6. Qui de Vestali virgine capiendâ scripserunt, minorem quam annos sex, majorem quam annos decem natam, negaverunt capi fas esse. 7. Antiochus obsides Romanis viginti dato ne minores octonum denum annorum, neu majores quinquem quadragenum. 8. Trebonii heredes jurarunt se curaturos, ut ex suâ cujusque parte ne minus dimidium ad A. Trebonium fratrem perveniret. 9. Facile mihi fuit transare fluvium: sed a Cæsare certior factus sum, abesse a castris ultra semihoram mihi non licere. **2650.** C. Julius Cæsar sanxit ne quis civis major annis viginti, minorve quadraginta plus triennio continuo Italiâ abesset. 1. Ad scenicas et gladiatorias operas etiam equitibus Romanis aliquando usus est, verum prius quam senatusconsulto interdiceretur: postea nihil sane, præterquam adolescentulum Lucium, honeste natum, exhibuit, qui erat bipedali minor, librarum septemdecim, ac vocis imense. 2. Consules ex senatusconsulto edixerunt, ut qui supra trecenta millia usque ad decies æris censi fuissent, quinque nautas cum annuo stipendio darent. 3. Staienus sestertium sexcenta quadraginta millia deferri ad se domum jussit. 4. Facta est sponsio *HS. v. millium*. 5. Accepi vicies ducenta triginta quinque millia quadringentos *XVII.* nummos. 6. Tribunitii candidati apud Catonem *HS.* quingena deposuerunt, ut qui ab eo damnatus esset, id perderet, et competitoribus tribueretur. 7. Cæsarem præturâ exuentem dixisse auctor est Appianus, abesse sibi *HS.* bis millies et quingenties, ut nihil haberet. 8. Esse tibi centum millium censum satis indicat quod apud nos decurio es: igitur, ut te non decurione solum, verum etiam equite Romano perfruamur, offero tibi, ad implendas equestres facultates, trecenta millia nummum. 9. Invectâ urbi Alexandrino triumpho regiâ gazâ, tantam copiam nummariae rei effecit, ut fenore diminuto plurimum agrorum pretiis accesserit. **2660.** Cæsar populo hortos circa Tiberim publice, et viritim trecentos sestertios, legavit. 1. Superest ut scias quanti videantur posse emi; sestertio tricies, non quia non aliquando quinquagies fuerint, verum et hæc penuriâ colonorum et communi temporis iniquitate, ut reditus agrorum, sic etiam pretium retro abiit. 2. Nobis superficiem ædium consules de consilii sententiâ æstimarunt *HS.* vicies; cetera valde illiberaliter; Tusculanam villam quingentis millibus; Formianum *HS.* ducentis quinquaginta millibus. 3. Singulis militibus a Cæsare promissum jus annulorum cum millibus quadrin-

genis, fama distulit. 4. Galba Liviæ Augustæ testamento pæne ditatus est; sestertium namque quingenties quum præcipuum inter legatarios habuisset, quia notata, non perscripta erat summa, herede Tiberio legato ad quingenta revocante, ne hæc quidem accepit. 5. Antistii testamento heredes in sextante sunt, quorum pars est ad HS. xxx. 6. Forum de manublis inchoavit, cuius area super HS. millies constitit. 7. Ne singula enumerem, totum illud Tiberii Cæsaris vicies ac septies millies sestertium non toto vertente anno Caligula absumsit. 8. Novissimo testamento tres Cæsar instituit heredes, sororum nepotes, C. Octavium ex dodrante, et L. Pinarium et Q. Pedium ex quadrante reliquo; in imâ cerâ C. Octavium etiam in familiam nomenque adoptavit. 9. Novem annis, quibus in imperio fuit, Cæsar omnem Galliam, quæ Pyrenæo saltu, Alpibus, et monte Gebennâ continetur, et circuitu patet ad bis et tricies centum millia passuum, in provinciæ formam redegit, eique quadringenties in singulos annos stipendii nomine imposuit. 2670. In cellam Capitolini Jovis Augustus sedecim millia pondo auri, gemmasque ac margaritas quingenties HS., unâ donatione contulit. 1. Congiaria populo frequenter dedit Augustus, sed diversæ fere summæ: modo quadringentos, modo trecentos, nonnumquam ducenos quinquagenosque nummos; ac ne minores quidem pueros præterit, quamvis non nisi ab undecimo ætatis anno accipere consensent. 2. Multiplici penâ coercere ambitum, et Fabianis ac Scaptiensibus tribulibus suis, diæ comitorum, ne quid a quoquam candidato desiderarent, singula millia nummum a se dividebat. 3. Testamentum, L. Planco C. Silio consulibus, tertio Nonas Apriles ante annum et duos menses quam decederet, factum erat ab eo, ac duobus codicibus partim ipsius partim libertorum Polybii et Hilarionis manu scriptum. 4. Si nullo in loco ejus provinciæ frumentum tanti fuit, quanti iste æstimavit, hoc crimen in istum reum valere non arbitror; verum enimvero quum esset HS. binis aut ternis quibusvis in locis provinciæ, duodenos sestertios exegisti. 5. Legavit populo Romano quadringenties, tribus tricies quinquies sestertium, prætorianis militibus singula millia nummorum, cohortibus urbanis quingentos, legionariis tricenos nummos; quam summam representari jussit. 6. Suâ manu reliquerat scriptum quid ex quâque re, quid ex quâque causâ accepisset: miserat etiam litteras Romam ad amicum quendam jactantes et gloriosas, his quidem verbis: "Io, Io! liber ad te venio; jam sestertium quadragies redegi parte venditâ Bæticorum." 7. Heredes instituit primos, Tiberium ex parte dimidiâ et sextante, Liviam ex parte tertiâ, quos et ferre nomen suum jussit; secundos, Drusum Tiberii filium ex triente, ex partibus reliquis Germanicum liberosque ejus tres. 8. Antonius frumenti senos modios viritum populo divisit, quâ largitione amplius HS. quadringenties octogies consumsit. 9. Rufo, deliciis meis, persuasi, ut apud Servilium grandem pecuniam bessibus usuris collocaret. 2680. Furium quendam, Hispaniâ oriundum, heredem reliquit ex dodrante, ex quâ hereditate percipiet is, ut opinor, paullo minus quam HS. sexies et nonagies. 1. Claudium inter tertios heredes, ac pæne extraneos, Augustus ex sextante nuncupavit, legato quoque non amplius quam octingentorum sestertiorum prosecutus. 2. Si mater, inquam, te ex quadrante scripsisset heredem, num queri posses? Quid si heredem quidem instituisset ex asse, sed legatis ita exhausisset, ut non amplius apud te quam quadrans remaneret? 3. Servilii libertus, qui decessit a. d. sextum Idus Sextiles, ad centies et octogies HS. reliquit, partim, ut aiunt, semissibus usuris, partim septunce collocata; et Brutum vulgo credunt heredem ex semisse institutum esse. 4. Capit ille ex suis prædiis sexcenta sestertia; ego centena ex meis: illi non sufficient; ex meo tenui vectigali aliquid etiam redundabit. Uter igitur est ditior, cui deest, an cui superat? qui eget, an qui abundat? 5. Nec heredem institui nec præcipere posse rempublicam constat; Saturninus autem, qui nos reliquit heredes, quadrantem reipublicæ nostræ, deinde pro quadrante præceptionem quadringentorum millium dedit. 6. Atticus hereditatem adiit consobrini sui, ex quâ hereditate circiter HS. centies decies accepisse dicitur, et hujus pecuniæ majorem partem Calvo dextantibus usuris feneratus esse. 7. Primus e medicis venit Romam Peloponneso Archagathus Lysaniæ filius, L. Æmilio et L. Julio Coss., anno urbis dxxxv. 8. Scribam ad te plura alias; paucis enim diebus eram missurus domesticos tabellarios. 9. Senatus fuit frequentior, quam puta-

bamus esse posse mense Decembri sub dies festos. **2690.** Solis defectiones itemque lunæ prædicuntur in multos annos. 1. Scaptius centesimis, renovato in singulos annos fenore, contentus non fuit. 2. Senatus in quadri-

dum supplicationes decernit. 3. Antea profectis domo regibus, ac mox magistratibus, ne urbs sine imperio foret, in tempus deligebatur, qui jus redderet. 4. Unus hostium stipendii in dies sestertios centenos, si quis transfugisset, Arminii nomine pollicetur. 5. Demosthenes, qui abhinc annos prope tre-

centos fuit, cum Philippo facere Pythiam dicebat. 6. Cæsar militibus suis dixit, se proximâ nocte de quartâ vigiliâ castra moturum. 7. Sæpe viatoribus, quum properant, evenit ut, si ærius quam voluerunt surrexerint, properando etiam citius, quam si de multâ nocte vigilassent, perveniant quo velint. 8. Epistolam de nocte daturus eram, sicut dedi; nam eam vesperi scripseram. 9. De die epulatis jam vini satias principiumque somni erat. **2700.** Livius docuit fa-

bulam ludis Juventutis, quos Salinator Senensi prælio voverat. 1. Scire velim numquid necesse sit comitiis esse Romæ. 2. Edixit Cæsar mulieres ante horam quintam venire in theatrum non placere. 3. Supplicatio indicta est ex ante diem quintum Idus Octobres. 4. Quo magis in posterum ex Calendis Januariis temporum ratio congrueret, inter Novembrem ac Decembrem mensem Cæsar duos alios interserit. 5. Augustus multâ nocte in lectum transgressus; non amplius, quum plurimum, quam septem horas dormiebat, ac ne eas quidem continuas, sed ut in illo temporis spatio ter aut quater expergisceretur. 6. Me circa Idus Octobres spero Romæ futurum, eademque hæc præ-

sentem quoque tuâ meâque fide Gallo confirmaturum: cui tamen nunc jam licet spondeas de animo meo. 7. Credo comitia indictum iri in a. d. tertium Idus Novembres. 8. In animo habeo Mediolani commorari ex ante diem quartum Nonas Junias usque ad pridie Calendas Septembres. 9. Anno septuagesimo ante Christum natum, Idibus Octobribus, natus est Virgilius; obiit autem ante Christum natum annis undeviginti, a. d. decimum Calendas Octobres. **2710.** Heri vesperi Nonis Martiis, accepi litteras tuas datas

a. d. iv. Non. Febr. 1. Erat consuetudo, ut quem ordinem interrogandi sententias consul Calendis Januariis tenuisset, eum toto anno conservaret. 2. Tres epistolas tuas accepi, quarto, tertio, pridie Idus Sextiles datas. 3. Comitia ab a. d. vii. Cal. Decemb. ad a. d. pridie Cal. Jan. prorogata sunt. 4. Toto prælio, quum ab horâ septimâ ad vesperum pugnatum sit, aversum hostem videre nemo potuit. 5. Rhegium venimus a. d. septimum Calendas Decembres, usi tuâ felicitate navigandi: ita belle nobis flavit ab Epiro lenissimus Auster. 6. Romani diem ante diem xv. Calendas Sextiles, quo die ad Cremeram Fabii cæsi, quo deinde ad Alliam cum exitio urbis fœde pugnatum, a posteriore clade Alliensem appellarunt. 7. Accubueram horâ nonâ apud Volumnium, et quidem supra me Atticus, infra Vettius, familiares tui. 8. Pridie Idus hæc scripsi ante lucem. Eo die apud Pomponium in ejus nuptiis eram cœnaturus. 9. Prælium, quod ab horâ secundâ usque ad septimum commissum est, acrius quam pro numero hostium fuit. **2720.** Nescio

equidem quando futurum sit ut oppidum capiatur: milites autem vulgo credunt ante a. d. septimum Calendas Octobres expugnari non posse. 1. Obiit Augustus Nolæ in cubiculo eodem quo pater Octavius, duobus Sextis, Pompeio et Appuleio, consulibus, decimo quarto Calendas Septembres, horâ diei nonâ, septuagesimo sexto ætatis anno, diebus quinque et triginta minus. 2. Lucubrare Vulcanalibus incipiebat statim a nocte multâ, hieme vero horâ septimâ, vel quum tardissime octavâ, sæpe sextâ. 3. Consulatus quatuor

gesit, primum ex Calendis Iuliis per duos menses, alterum ex Calendis Januariis per triginta dies, tertium usque in Idus Januarias, quartum usque in septimum Idus easdem. Ex his duos novissimos conjunxit, tertium autem Lugduni iniiit solus. 4. Egeram horis tribus et dimidiâ, supererat sequi hora; nam, quum e lege accusator sex horas, novem reus accepisset, ita diviserat tempus reus inter me et eum qui dicturus post erat, ut ego quinque horis, ille reliquis uteretur. 5. Tiberius imperator Miseni obiit octavo et septuagesimo ætatis anno, tertio et vicesimo imperii, septimo decimo Calendas Apriles, post urbem conditam anno septingentesimo nonagesimo, post Christum autem natum tricesimo septimo. 6. Cicero Tarso profectus est Nonis Januariis; in foro Laodiceæ jus dixit Idibus Februariis; inde in Ciliciam rediit, ibidem-

que mensem integrum commoratus est. 7. C. Cæsar natus est pridie Calendas Septembres, patre suo et C. Fonteio Capitone consulibus. Ubi natus sit incertum diversitas tradentium facit; alii enim Tiburi genitum scribunt, alii in Treviris, in vico quodam supra Confluentes; ego vero, in actis, Antii editum invenio. 8. Astrologus eximi jubet ex anno unum dimidiatumque mensem. 9. Decimâ sextâ die ad primæ horæ nocturnæ dextantem sicilicum luna sub terrâ aget. 2730. In tertio circulo mundi longissimus dies æquinoctialium horarum quattuordecim atque dimidiâ cum trigesimâ parte unius horæ; in quarto circulo longissimus dies habet æquinoctiales horas quattuordecim et duas tertias unius horæ. 1. Coloniam in Volscos, quo tria millia civium Romanorum scriberentur, deducendam censuerant; triumvirique ad id creati terna jugera et septuages viritim diviserant.

2. In senatum legi non liceat quævis minor annis xxx. majorve annos lx. gnatus siet. 3. Senatores primo patres tantum; mox, numero amplificato, patres conscripti, quique adlecti erant centum, patres minorum gentium appellati sunt. 4. Senatus ita, uti par fuerat, decernit, suo atque populi injussu nullum potuisse fœdus fieri. 5. Patres decreverunt, ut, quum populus regem jussisset, id sic ratum esset, si patres auctores fierent. 6. Sedebant in senatu primi majores magistratus, deinde minores, tum qui magistratus gesserant, ordinatim. 7. Docet M. Varro qui fuerint, per quos more majorum senatus haberi soleret; eosque nominat dictatorem, consulem, prætores, tribunos plebis, interregem, præfectum urbi; neque alii, præter hos, jus fuisse dixit facere senatusconsultum: quotiensque usu venisset ut omnes isti magistratus eodem tempore Romæ essent, tum, quo supra ordine scripti essent, qui eorum prior aliis esset, ei potissimum senatus consulendi jus fuisse. Addit deinde, extraordinario jure tribunos quoque militares, qui pro consulibus fuissent, item decemviros, quibus imperium consulare tum esset, item triumviros reipublicæ constituendæ causâ creatos, jus consulendi senatum habuisse. 8. Præfectum urbi Latinarum causâ relictum senatum habere posse Junius negat, quoniam ne senator quidem sit, neque jus habeat sententiæ dicendæ, quum ex eâ ætate præfectus fiat, quæ non sit senatoria. 9. Idem Varro docuit, nisi in loco per augures constituto, quod templum appellaretur, senatusconsultum factum esset, justum id non fuisse: propterea et in curiâ Hostiliâ et in Pompeiâ, et post in Juliâ, quum profana ea loca fuissent, templa esse per augures constituta, ut in iis senatusconsulta more majorum justa fieri possent. 2740. Docemur etiam quibus diebus habere senatum jus non sit: immolareque hostiam prius auspiciarique debere, qui senatum habiturus sit; de rebusque divinis prius quam de humanis ad senatum referendum esse. 1. Consules edixerunt, quoties in senatum vocassent, uti senatores, quibusque in senatu dicere sententiam liceret, ad portam Capenam convenirent. 2. Quum senatus in æde Castoris haberetur, prætorque edixisset, Quid vobis videtur, patres conscripti, de censore eligendo? is, qui erat princeps senatus, rogatus sententiam, Valerianum, inquit, facio. 3. Si a tribuno plebis intercessum esset quominus justum senatusconsultum fieret, id decretum senatus auctoritas appellabatur. 4. Quum sententiæ rogentur in senatu, ait Varro consuli debere singulos, incipique a consulari loco: ex quo loco antea quidem primum rogari solitum, qui princeps in senatum lectus esset; tum autem, quum hæc scriberet, novum morem institutum refert per ambitionem gratiamque, ut is primus rogaretur, quem rogare vellet, qui haberet senatum, dum is modo consularis esset. 5. Quid? non lex aperte docet dirimi debere sententias, et discessionem ita fieri? Qui hæc censetis, in hanc partem, qui alia omnia, in illam partem ite. His verbis præit consul, omnis videlicet causâ, ne dicat, Qui non censetis, vel, Qui censetis contraria. 6. Frequens senatus eum reliquit, et in alia omnia transiit. 7. Non pauci sunt qui opinantur pedarios senatores appellatos, qui sententiam in senatu non verbis dicerent, in alienam sententiam pedibus irent. Sed a Basso in commentariis suis in alia omnia itur, quum dicit senatores, qui curulem magistratum gessissent, curru solitos honoris

gratiâ in curiam vehi; cæteros pedibus itavisse, propterea pedarios nominatos.

8. De provinciis quum relatum esset, senatus frequens in eam sententiam ibat, ut quoniam in Hispaniâ et Macedoniâ debellatum foret, consulis ambobus Italia provincia esset.

9. Quum de meâ dignitate in templo Jovis Optimi Maximi senatus frequentissimus, uno isto dissentiente, decrevisset, subito, illo ipso die, carissimam annonam necopinata vilitas consecuta est.

**2750.** Nemo est, qui nesciat, quominus discussio fieret, per adversarios tuos esse factum.

1. Claudius illecebris Agrippinæ pellectus, subornavit, proximo senatu, qui censerent cogendum se ad ducendum eam uxorem.

2. Erat in luctu senatus, squaliebat civitas, publico consilio mutata veste: quum subito edicunt consules, ut ad suum vestitum senatores redirent.

3. Silanus primus sententiam rogatus, quod eo tempore consul designatus erat, de Catilinariis supplicium sumendum decreverat: postea permotus oratione C. Cæsaris, pedibus in sententiam Ti. Neronis iturum se dixerat, qui de eâ re, præsiidiis additis, referendum censuerat.

4. Decurritur ad illud extremum atque ultimum senatusconsultum: Dent operam consules, prætores, tribuni plebis, quique consulares sunt ad urbem, ne quid respublica detrimenti capiat.

5. Quis hoc credat, Cn. Pompeium, quum senatus ei commisisset, ut videret ne quid respublica detrimenti caperet, hunc exercitu, hunc delectu dato, judicium expectaturum fuisse?

6. C. Mancinum, quum domum revenisset, neque in senatum intrare dubitasset, P. Rutilius M. filius, tribunus plebis, de senatu jussit educi, quod eum civem negaret esse, quia memoriæ sic esset proditum, quem pater suus aut populus vendidisset, aut pater patratus dedidisset, ei nullum esse postliminium.

7. Atticus Juniam familiam a stirpe enumeravit, notans qui, a quo ortus, quos honores, quibusque temporibus, cepisset.

8. C. Ælius Staienus Pæti sibi cognomen ex imaginibus Æliorum delegerat, ne, si se Ligurem fecisset, nationis magis quam generis uti cognomine videretur.

9. Scaurus ita fuit patricius, ut tribus supra eum ætatibus jacuerit domûs ejus fortuna. Nam neque pater neque avus neque etiam proavus, ut puto, propter tenues opes et nullam vitæ industriam, honores adepti sunt. Itaque Scauro æque ac novo homini laborandum fuit.

**2760.** Tullus Hostilius, rex Romanorum tertius, debellatis Etruscis, ut sella curulis, lictoresque et toga picta atque prætexta, quæ insignia magistratuum Etruscorum erant, Romæ haberentur primus instituit.

1. Tarquinius Priscus, rex tertius ab Hostilio, quintus a Romulo, de Sabinis egit triumphum; quo bello filium suum, annos quattuordecim natum, quod hostem manu percusserat, pro concione laudavit, et bullâ aureâ prætextâque donavit: unde mos deductus, ut prætexta et bulla in usum puerorum nobilium usurparentur.

2. Quum T. Castricius, rhetoricæ disciplinæ doctor, summâ vir auctoritate gravitateque, discipulos quosdam suos senatores vidisset die feriato tunicis et lacernis indutos et Gallicis calceatos: Equidem inquit, maluissem vos togatos esse; pigritum esse saltem cinctos et penulatas aspicere; sed si hic vester hujuscemodi vestitus ex multo jam usu ignoscibilis est, soleatos tamen vos populi Romani senatores per urbis vias ingredi nequaquam decorum est.

3. Cottæ pro se lege Variâ orationem, Cottæ rogatu, L. Ælius scripsit: fuit is omnino vir egregius et eques Romanus cum primis honestus idemque eruditissimus et Græcis litteris et Latinis, antiquitatisque nostræ litterate peritus.

4. Quum Laberius in fine ludorum annulo aureo honoratus a Cæsare e vestigio in quattuordecim ad spectandum transisset, Cicero prætereunti ei et sedile quaerenti dixit: Recepissem te, nisi anguste sederem.

5. Latum est ad populum: Vellent juberent populo Karthaginensi bellum indici.

6. Nullam illi nostri sapientissimi et sanctissimi viri vim concionis esse voluerunt; quæ scisceret plebs aut quæ populus juberet, submotâ concione, tributum et centuriatim descriptis ordinibus, classibus, ætatibus, auditis auctoribus, re multis dies promulgatâ et cognitâ, juberi vetarique voluerunt.

7. Plebiscitum, quo oneratus magis quam honoratus sum, ego primus antiquo abrogoque.

8. Brutus videtur mihi et plebeculam urbanam et, si fidem fecerit, etiam bonos secum habiturus.

9. Concione inde advocatâ rogationem promulgavit unam de tabulis novis, alteram de agro viritum dividendo, duas faces novantibus res ad plebem in optimates accendendam.

**2770.** Lege agrariâ promulgatâ, obnuntiantem Bibulum collegam Cæsar armis foro expulit.

1. Domitius, qui consul fuit cum Longino, iratus Scauro, quod

eum in augurum collegium non cooptaverat, diem ei dixit apud populum et multam irrogavit, quod ejus operâ sacra multa populi Romani deminuta esse diceret. 2. Egerrime id plebs ferebat, jacere tamdiu irritas sanctiones, quæ de suis commodis ferrentur; quum interim de sanguine et supplicio suo latam legem confestim exerceri et tantam vim habere. 3. Frequentia vestrum incredibilis, Quirites, concioque tanta, quantam meminisse non video, et alacritatem mihi summam defendendæ reipublicæ affert, et spem recuperandæ. 4. In alienam familiam sumtio aut per prætorem fit, aut per populum; illa adoptatio dicitur, hæc arrogatio. Adoptantur autem quum a parente in cuius potestate sunt, in jure ceduntur, atque ab eo qui adoptat vindicantur. Arrogantur ii, qui, quum sui juris sunt, in alienam sese potestatem tradunt. 5. Arrogatio dicitur, quia fit per populi rogationem in comitiis curiatis; cuius verba sunt: Velitis jubeatis Quirites, uti Lucius Valerius Lucio Titio tam jure legeque filius sibi siet quam si ex eo patre matreque familias ejus natus esset, utique ei vitæ necisque in eo potestas siet uti patri in filio est. Hæc ita uti dixi, ita vos rogo. 6. Percrebuerat eâ tempestate pravissimus mos, quum plerique orbi fictis adoptionibus adsciverant filios. 7. Horâ fortasse sextâ diei questus sum in judicio quædam de republicâ: horâ nonâ illo ipso die tu es adoptatus. Si quod in cæteris legibus trinûm nundinûm esse oportet, id in adoptione satis est trium esse horarum, nihil reprehendo. 8. Ita perturbatis sacris, contaminatis gentibus et quam deseruisti et quam polluisti, jure Quiritium legitimo tutelarum et hereditatum derelicto, factus es ejus filius contra fas, cuius per ætatem pater esse potuisti. Nego istam adoptionem pontificio jure esse factam. 9. Quæ major calumniæ est quam venire imberbem adolescentulum, bene valentem ac maritum, dicere filium senatorem populi Romani sibi velle adoptare; id autem scire et videre omnes, non ut ille filius instituitur, sed ut e patris exeat et tribunus plebis fieri possit, idcirco adoptari? neque id obscure; nam adoptatum emancipari statim, ne sit ejus filius, qui adoptarit. **2780.** Postremo eo descensum est ut ex quattuor urbanis tribubus unam palam in atrio Libertatis sortirentur, in quam omnes qui servitutem servissent conjicerent. Esquilinæ sors exiit: in eâ Ti. Gracchus pronuntiavit libertinos omnes censi placere. 1. Fulvius Romam arcessitus quum comitia consulibus rogandis haberet, prærogativa Veturia juniorum declaravit T. Manlium Torquatum et T. Otacilium. 2. Auctoritatem prærogativæ omnes centuriæ secutæ sunt. 3. Iterum prærogativa suffragium init, createque in eâ consules Q. Fabius Maximus quartum, M. Marcellus tertium. Eosdem consules cæteræ centuriæ sine variatione ullâ dixerunt. 4. Si tanta illis comitiis religio est, ut adhuc semper omen valuerit prærogativum, quid mirum est, in hoc felicitatis famam valuisse? 5. Cæsar edebat candidatos per libellos, circum tribus missos, scripturâ brevi, Cæsar Dictator illi tribui. 6. Mirandum est, nullam ne in tabellæ quidem latebrâ fuisse absconditam malevolentiam, quæ te impugnare auderet. 7. Vereor ne procedente tempore ex ipso remedio vitia nascantur. Est enim periculum ne tacitis suffragiis impudentia irrepat. Nam quocumque eadem honestatis cura secreto, quæ palam? Multi famam, conscientiam pauci verentur. 8. Macedo Alexander tertio et tricesimo anno mortem obiit, quæ est ætas nostris legibus decem annis minor, quam consularis. 9. Caninius, qui suffectus consul in unam diem fuit, rostra quum ascendisset, pariter honorem iniit consulatûs et ejeravit. **2790.** Ego scio, Quirites, qui, postquam consules facti sint, acta majorum et Græcorum militaria præcepta legere cœperint. 1. M. Lepidus, quum interregno fungeretur et plerique ab eo postularent, ut haberet comitia consularia, respondit civiliter non posse per se comitia haberi, quoniam primus interrex illo tempore esset proditus biduo post interemptionem P. Clodii: et erat in vetere consuetudine ut non is, qui primus interrex, sed qui loco secundo crearetur, comitia haberet. 2. Precatus deos immortales Cincinnatus, ne senectus sua in tam trepidis rebus damno dedecore reipublicæ esset, dictator a consule dicitur. 3. Dictator ex auctoritate patrum dictus M. Junius, et Ti. Sempronius magister equitum, delectu edicto juniores ab annis septemdecim et quosdam prætextatos scribunt: quattuor ex his legiones et mille equites effecti. 4. Decrevit senatus, ut consul, priusquam ab urbe discederet, populum rogaret quem dictatorem dici placeret, eumque, quem populus jussisset, diceret dictatorem: si consul noluisse, præ-



tor urbanus populum rogaret; si ne is quidem vellet, tum tribuni ad plebem ferrent. Quum consul se populum rogaturum esse negasset, quod suæ potestatis esset, prætorumque vetuisset rogare, tribuni plebis rogarunt, plebesque scivit, ut Q. Fulvius dictator diceretur. 5. Tribuni militum consulari potestate fœdera ac leges (erant autem eæ duodecim tabulæ et quædam regis leges) conquiri, quæ comparerent, jusserunt. 6. Annus hic fuit insignis novi hominis consulatu, duobus magistratibus, præturâ et curuli ædilitate. Hos sibi patricii quæsiere honores pro concessio plebi altero consulatu. 7. Quum de industriâ omnia, ne quid per plebeium consulem ageretur, proferrentur, silentium omnium rerum ac justitio simile otium fuit, nisi quod non patientibus tacitum tribunis, quod pro consule uno plebeio tres patricios magistratus curulibus sellis prætextatos tanquam consules sedentes nobilitas sibi summisset, prætorem quidem etiam jura reddentem et collegam consulibus atque iisdem auspiciis creatum, verecundia inde imposita est senatui ex patribus jubendi ædes curules creari. 8. Dum de provinciis consulum disceptatur, prætores sortiti sunt; Cn. Domitio urbana jurisdictio, T. Juventio peregrina evenit, P. Cornelio Hispania ulterior, Sex. Digito citerior. 9. Prætores, quorum jurisdictio erat, tribunalia ad piscinam publicam posuerunt; eo vadi-monia fieri jusserunt; ibique eo anno jus dictum est. **2800.** Itaque quum abs te caput id tam multis verbis, mercenarioque proœmio esset ornatum, equis est inventus postea prætor, qui idem illud ediceret? 1. Qui plurimum tribunt edicto prætoris, edictum legem annuam dicunt esse. Tu edicto plus amplecteris, quam lege. Si finem edicto prætoris afferunt Calendæ Januariæ, cur non initium quoque edicti nascitur a Calendis Januariis? 2. Atinates, quum Saturninum ædilem, quum prætorem viderent, quod primus ille non modo in eam familiam, sed etiam in præfecturam illam sellam curulem attulisset, mirandum in modum lætati sunt. 3. Ædilibus datum est negotium, ut animadvertent, ne qui, nisi Romani di, neu quo alio more quam patrio, colerentur. 4. Ludi et Romani et plebei eo anno in singulos dies instaurati ab ædilibus curulibus fuere. 5. Nunc sum designatus ædilis; habeo rationem quid a populo Romano acceperim: mihi ludos sanctissimos maximâ eum cæremoniâ Cereri, Liberæ, Liberoque faciendos, mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt appellati, maximâ cum dignitate ac religione Jovi, Junoni, Minervæque esse faciendos. 6. Eodem anno Cn. et Q. Ogulnii ædiles curules aliquot feneratoribus diem dixerunt, quorum bonis multatis ex eo quod in publicum redactum est semitam saxo quadrato a Capenâ portâ ad Martis straverunt. 7. Si prætor dedit ut est scriptum, a quæstore enumeravit, quæstor a mensâ publicâ; mensa aut ex vectigali aut ex tributo. 8. Cum civitate mihi res est acerrimâ et conficientissimâ litterarum, in quâ nummus commoveri nullus potest sine quinque prætoribus, tribus quæstoribus, quattuor mensariis, qui apud illos a populo creantur. 9. Fuit P. Servilio imperatore in Ciliciâ tribunus militum; ea res siletur. Fuit M. Pisoni quæstor in Hispaniâ; vox de quæsturâ nulla missa est. Præturæ jurisdictio, res varia et multiplex ad suspiciones et similitates, etiam ab inimicis laudatur. **2810.** Servilium negabant jure aut tribunum plebis fuisse aut ædilem esse, quod patrem ejus vivere atque in hostium potestate esse satis constabat. 1. Censores cives sic notabant: ut qui senator esset ejiceretur senatu; qui eques Romanus, equum publicum perderet, qui plebeius, in Cæritum tabulas referretur et ærarius fieret, neque esset in albo centuriæ suæ. 2. Post urbem conditam anno sexcentesimo nonagesimo sexto Gellius et Lentulus censores C. Antonium senatu moverunt, causasque subscripserunt, quod et socios diriperit, quod judicium recusarit, quod propter æris alieni magnitudinem prædia manciparit bonaque suâ in potestate non haberet. 3. Quum Africanus censor tribu movebat eum centurionem, qui in Paulli pugnâ non affuerat, quum ille se custodiæ causâ diceret in castris remansisse quæreretque cur ab eo notaretur: Non amo, inquit, nimium diligentes. 4. Censores ludis Romanis ædilibus curulibus imperarunt, ut loca senatoria secernerent a populo. 5. Marcellus in ædilitate suâ velis forum inumbravit, ut salubrius litigantes consisterent. 6. Censores vias sternendas silice in urbe, glareâ extra urbem substruendas marginandasque primi omnium locaverunt, postesque multis locis faciendos; et scenam ædilibus prætoribusque præbendam; et carceres in circo.

7. In Aventinum ite, unde profecti estis. Ibi felici loco, ubi prima initia inchoastis libertatis vestrae, tribunos plebis creabitis. 8. Rogationem novem tribuni promulgarunt, ut populo potestas esset, seu de plebe, seu de patribus vellet, consules faciendi. 9. Hanc vos igitur tribuno plebis potestatem dabit, ut proscribere possit quos velit? Quæro enim quid sit aliud proscribere, Velitis jubeatis, ut M. Tullius in civitate ne sit, bonaque ejus ut mea sint. Ita enim fecit, etsi aliis verbis tulit. Hoc plebiscitum est? hæc lex? hæc rogatio est? hoc ferre civitas potest, ut singuli cives singulis versiculis e civitate tollerantur. **2820.** Fueris sane tribunus plebis tam jure legeque quam fuit hic ipse Rullus, vir omnibus rebus clarissimus atque amplissimus, quo jure, quo more, quo exemplo legem nominatim de capite civis indemnati tulisti? Ventant leges sacratae, vetant duodecim tabulae, leges privatis hominibus irrogari; id enim est privilegium. 1. Non intelligo, quare Rullus quemquam intercessurum putet, quum intercessoris stultitiam intercessoris significatura sit. 2. Mihi deliberatum et constitutum est, ita gerere consulatum, ut rem nullam, quæ a tribuno plebis impediri possit, appetiturus sim. 3. Censores creari religiosum fuit. Eam vero ludificationem plebis tribuni ferendam negabant: fugere senatum testes, tabulas publicas, census cujusque, quum interim obæratam plebem objectari aliis atque aliis hostibus. 4. Minutius, qui Sp. Mælium coarguerat, undecimus plebis tribunus farris pretium in trinis nundinis ad assem redegit: quæ de causâ statua ei extra portam Trigeminam a populo stipe collata statuta est. 5. M. Malvius, Cn. Lollius, L. Sextilius triumviri, quod ad incendium in Sacra Viâ ortum extinguendum tardius venissent, a tribunis plebis die dictâ ad populum damnati sunt. 6. Quinetiam in hac novissimâ valetudine veritus ne forte inter quinqueviros crearetur, qui minnendis publicis sumptibus judicio senatûs constituebantur, quum ei tot amici senes consularesque superessent, me hujus ætatis per quem excusaretur elegit, his quidem verbis: Etiam si filium haberem, tibi mandarem. 7. Triumviris capitalibus mandatum est ut vigilias disponent per urbem servarentque ne qui nocturni cœtus fierent; utque ab incendiis caveretur, adjutores triumviris quinqueviri uti eis Tiberim suæ quisque regionis ædificiis præessent. 8. Pecuniam ex ærario scribas viatoresque ædilitii clam egressisse per indicem comperti damnati sunt, non sine infamiâ Luculli ædilis. Ædiles plebis vitio creati magistratu se abdicarunt, quum ludos ludorumque causâ epulum Jovi fecissent, et signa tria 'ex multatitio argento facta in Capitolio posuissent. 9. Legationis jus apud omnes gentes sanctum esse consuevit. **2830.** Servius Tullius ex iis civibus, qui centum millia æris haberent, octoginta confecit centurias, quadragenas seniorum ac juniorum. 1. Scaurus et Rutilius quum una consulatum petivissent, non ille solum, qui repulsam tulerat, accusavit ambitus designatum competitorum, sed Scaurus etiam absolutus Rutilium in iudicium vocavit. 2. Patriciorum auspicia in duas sunt divisa potestates. Majora sunt consulum, prætorum, censorum; neque tamen eorum omnium inter se eadem, aut ejusdem potestatis; quia collegæ non sunt censorum consulum aut prætorum; prætores consulum sunt. 3. Neque consules aut prætores censoribus, neque censoribus consulibus aut prætoribus, turbant aut retinent auspicia; at censoribus inter se; rursus prætores consulesque inter se et vitiant et obtinent. 4. Censores non iisdem rogantur auspiciis atque consules et prætores. Reliquorum magistratuum minora sunt auspicia: itaque illi minores, hi majores magistratus appellantur. Minores magistratus tributis comitiis, majores centuriatis fiunt. 5. In edicto consulum, quo edicunt qui dies comitiis centuriatis futurus sit, scribitur ex vetere formâ perpetuâ, ne quis magistratus minor de cœlo servasse velit. 6. M. Horatius consul ex lege templum Jovis Optimi Maximi dedicavit anno post reges exactos; a consulibus postea ad dictatores, quia majus imperium erat, sollemne clavi figendi translatus est; intermisso deinde more, digna etiam per se visa res propter quam dictator crearetur. 7. C. Atinius bona Q. Metelli, qui eum ex senatu censor ejecerat, consecravit, foculo posito in rostris adhibitoque tibicine. Quid tum? num ille furor tribuni plebis ductus ex nonnullis perveterum temporum exemplis fraudi Metello fuit, summo illi et clarissimo viro? Certe non fuit. 8. Divis omnibus pontifices, singulis flamines sunt, virginesque vestales in urbe custodiunt ignem foci publici sempiternum. 9. Numa omnia publica privataque sacra pontificiis scitis subjecit, ut esset, quo consultum plebes ve-

niret. **2840.** Super flaminem Dialem in convivio, nisi rex sacrificulus, haud quisquam alius accumbit. Uxorem si amisit, flaminio decessit. 1. C. Claudius flamen Dialis, quod exta perperam dederat, flaminio abiit. 2. Quoniam quales viros creare vos consules deceat satis est dictum, restat ut pauca de eis in quos praepragativæ favor inclinavit dicam. M. Æmilius Regillus flamen est Quirinalis, quem neque mittere ab sacris neque retinere possumus, ut non deum aut belli deseramus curam. 3. In collegio augurum non modo amicitiam violari apud majores fas non erat, sed ne cooptari quidem sacerdotem licebat, qui cuiquam ex collegio esset inimicus. 4. Intra annos centum ac viginti nemo pontifex maximus creatus est, qui non sedisset sellâ curuli. 5. Ver sacrum factum erat priore anno. Id cum P. Licinius pontifex non esse recte factum collegio primum, deinde ex auctoritate collegii patribus renuntiasset, de integro faciendum arbitrato pontificum censuerunt, ludosque magnos, qui una voti essent tantâ pecuniâ quantâ assoleret, faciendos; ver sacrum videri pecus quod natum esset inter Calendas Martias et pridie Calendas Maias. 6. Ægyptiorum imbutæ mentes pravitatis erroribus, quamvis carnificinam subierint quam ibim, aut aspidem, aut felem, aut canem, aut crocodilum violent; quorum etiam si imprudentes quippiam fecerint, poenam nullam recusent. 7. Superstitio instat, et urget, et, quo te cumque verteris, persequitur, sive tu vatem, sive tu omen audieris, sive immolaris, sive avem aspexeris; si Chaldæum, si haruspice videris, si fulserit, si tonuerit, si tactum aliquid de caelo fuerit. 8. Quartum Idus Januarias, sœdum imbribus diem, tonitrua et fulgura ultra solum turbaverant. Observatum id antiquitus comitiis dirimendis non terruit Galbam quominus in castra pergeret. 9. Sanguinem pluisse senatui nuntiatum est, deorum etiam sudasse simulacra; num censes his nuntiis Thalem aut Anaxagoram crediturum fuisse? **2850.** Prodigia eo anno multa nuntiata sunt: Lanuvii in æde intus Sospitæ Junonis corvos nidum fecisse: in Apuliâ palmam viridem arsisse; Mantuæ stagnum effusum Mincio amni cruentum visum; et Calibus cretâ et Romæ in foro boario sanguine pluisse. 1. Ea prodigia ex pontificum decreto procurata: et sacrificium novendiale factum, quod Hadriani nuntiaverant in agro suo lapidibus pluisse. 2. Memoria tenetis, Cottâ et Torquato consulibus, complures in Capitolio res de caelo esse percussas; tactus est etiam ille Romulus, quem inauratum in Capitolio, parvum atque lactentem fuisse meministis. 3. Eo arrogantis progressus est ut, haruspice tristia et sine corde exta sacro quodam nuntiante, futura diceret lætiora, quum vellet, nec pro ostento ducendum, si pecudi cor defuisset. 4. Gracchus ex provinciâ litteras ad collegium misit, vitio creatos consules esse. Augures rem ad senatum; senatus, ut abdicarent consules; abdicaverunt. 5. Tarquinius exaugurare fana sacellaque statuit, quæ aliquot a Titio rege consecrata inaugurataque postea fuerant. 6. Auctor est M. Lælius, bello Punico secundo, duumviros ex senatusconsulto propter multa prodigia, libros Sibyllinos adisse: et inspectis his nuntiassæ in Capitolio supplicandum, lectisterniumque ex collatâ stipe faciendum, ita ut libertinæ quoque, quæ longâ veste uterentur, in eam rem pecuniam subministrarent. Ex quo concessum est ut libertinorum quoque filii, qui ex justâ dumtaxat matrefamilias nati fuissent, togam prætextam et lorum in collo pro bullâ decore gestarent. 7. P. Claudius primo Punico bello, quum caveâ liberati pulli non pascerentur, mergi eos in aquam jussit, ut biberent, quoniam esse nollent: qui risus multas ipsi lacrimas, magnam populo Romano cladem attulit: itaque a populo condemnatus est. L. autem Junius ejus collega tempestate classem amisit, quum auspiciis non paruisset: itaque necem sibi ipse conscivit. 8. Ludi magni ab senatu decernuntur, quos pontifices et augures septemviris simul et sodalibus Augustalibus ederent. 9. Ludi Apollinæ, qui ante in annum voveri soliti fuerant, in perpetuum in statum diem voti sunt, factique ante diem III. nonas Quinctiles: isque dies deinde sollempnis servatus. **2860.** Locus erat in monte Albano in quem populus Romanus et Latini fœderati conveniebant, atque Jovi Latiali uno consensu omnes sacrificabant; quumque eorum alii agnos, alii caseum, alii lac, alii alia domo secum ex instituto attulissent, tauro immolato suam quisque carnis partem accipiebant. 1. Pomœrium est circa murum locus, quem in condendis urbibus quondam Etrusci, qua murum ducturi erant, certis

circa terminis, inaugurato consecrabant. 2. Hoc spatium, quod neque habitari, neque arari fas erat, non magis quod post murum esset, quam quod murus post id, pomerium Romani appellarunt. 3. Non committam, ut tum res judicetur, quum hæc frequentia totius Italiæ Romæ discesserit. 4. Quum sese sociorum sanguine impleverint decemviri, incidant nervos populi Romani, adhibeant manus vectigalibus vestris, irrumpant in ærarium. 5. Me frumentum flagitabant; quasi vero ego aut rei frumentariæ præfuissem, aut compressum aliquod frumentum tenerem, aut in isto genere omnino quidquam aut curatione aut potestate valuissem. Sed homo ad cædem imminens meum nomen operis ediderat, imperitis injecerat. 6. Mirandum non est, eos homines, quibus odio sunt nostræ secures, nomen acerbitati, scriptura, decumæ, portorium morti, lubenter arripere facultatem lædendi, quæcunque detur. 7. Salis vendendi arbitrium ademptum privatis; portoriis quoque et tributo plebe liberatâ ut divites conferrent, qui oneri ferendo essent. 8. In ærario nihil habent civitates, nihil in vectigalibus. Duæ rationes sunt conficiendæ pecuniæ, aut versurâ aut tributo. Nec tabulæ creditoris proferuntur, nec tributi confectio ulla recitatur. 9. Ita neque ex portu neque ex decumis neque ex scripturâ vectigal conservari potest. **2870.** Vectigal novum ex salariâ annonâ statuerunt: id vectigal commentum alterum ex censoribus satis credebant, populo iratum quod iniquo iudicio quondam damnatus esset; inde Salinatori Livio inditum cognomen. 1. Metalli quoque Macedonici quod ingens vectigal erat, locationesque prædiorum rusticorum tolli placebat: nam neque sine publicano exerceri posse, et ubi publicanus esset, ibi aut jus publicum vanum aut libertatem sociis nullam esse. 2. Cæteros quæstori ut venderet imperavit; de prædonibus supplicium samsit. Pacatâ provinciâ vectigalia magna instituit ex ferrariis argentariisque, quas ob res gestas supplicationem in triduum patres decreverunt, donaque ad omnia pulvinaria. 3. Novi consules fenestram quoque rem levare aggressi, solutionem alieni æris in publicam curam verterunt, quinqueviris creatis, quos mensarios ab dispensatione pecuniæ appellaverunt. 4. Idem otium domi forisque mansit T. Manlio Torquato, C. Plautio consulibus: semunciarium tantum ex unciario fenus factum, et in pensiones æquas triennii, ita ut quarta præsens esset, solutio æris alieni dispensata est. 5. Alii redimendos de publico, alii nullam publice impensam faciendam; si quibus argentum in præsentia decisset, dandam ex ærario pecuniam mutuatam, prædibusque ac prædiis cavendum populo, censuerunt. 6. Omnibus circa eum, atque etiam magnâ parte senatus, gratuito aut levi fenore obstrictis, ex reliquo quoque ordinum genere multos uberrimo congiario persequabatur, libertos insuper servulosque ejusque, prout domino patronove gratus quis esset. 7. In Veliternos, quod toties rebellassent, graviter sævitum; et muri defejcti, et senatus inde abductus, jussique trans Tiberim habitare, ut ejus qui eis Tiberim deprehensus esset, usque ad mille pondo clarigatio esset, nec prius quam ære persoluto is, qui cepisset, extra vincula captum haberet. 8. Naves Antiatium partim in navalia Romæ subductæ, partim incensæ, rostrisque earum suggestum in foro extractum adornari placuit; Rostraque id templum appellatum. 9. At enim idcirco navem Mamertinis non imperasti quod sunt fœderati. Di adprobent! habemus hominem in fetialium manibus educatum; unum præter cæteros in publicis religionibus fœderum sanctum ac diligentem; omnes qui ante te fuerunt prætores dedantur Mamertinis, quod iis navem contra pactionem fœderis imperarint. **2880.** Postero die servi ad pileum vocati, et carcere vincti emissi. 1. Pileato aut lanâ albâ velatis capitibus volones epulati sunt, alii accubantes, alii stantes, qui simul ministrabant vescabanturque. 2. Ita dicebat se, quod esset senator, quod civis, quod liber, quod viveret, mihi acceptum referre. 3. Sanatis vulneribus accersit omnes, qui sibi pecunias expensas tulerant, acceptasque eas jubet referri; quibus parum videbatur imposuisse oneris ampliorem pecuniam imperat. 4. Unæ tabulæ proferantur, in quibus vestigium sit aliquod, quod significet pecuniam Fonteio datam; unum ex toto negotiatorum, publicanorum, aratorum, pecuariorum numero testem producant: vere accusatum esse concedam. 5. Quid ita non profers? non conficit tabulas? Immo diligentissime. Non refert parva nomina in codices? Immo omnes summas. Leve et tenue hoc

nomen? HS. ccccxxx sunt. Quomodo HS. ccccxxx in codice accepti et expensi non sunt? 6. Scripsisset ille, si non jussu hujus expensum tulisset? non scripsisset hic, quod sibi expensum ferri jussisset? nam quemadmodum turpe est scribere, quod non debeat, sic improbum est non referre, quod debeas. 7. Hac emtione factâ pecunia solvitur a Cæsennâ; cujus rei putat rationem reddi non posse, quod ipse tabulas averterit; se autem habere argentarii tabulas, in quibus sibi expensa pecunia lata sit, acceptaque relata: quasi id aliter fieri oportuerit. 8. Ais esse vadimonium desertum. Quæsiuit a te statim, ut Romam rediit, Quinctius quo die vadimonium istuc factum esse diceret. Respondisti statim: Nonis Februariis. Discedens in memoriam rediit Quinctius, quo die Româ in Galliam profectus sit: ad ephemeridem reverteritur; invenitur dies profectionis ante iv. diem Cal. Februarias. Nonis Februariis si Romæ fuit, causæ nihil dicimus, quin tibi vadimonium promiserit. 9. Ab A. Sextilio dicit se dedisse et a suis fratribus. Potuit dare Sextilius; nam fratres quidem sunt consortes mendicitatis. Audiamus igitur Sextilium. Non deduxi, inquit. Cedo tabulas. Non deportavi. Fratres saltem exhibe. Non denuntiavi. 2890. Stolæ quum solveret, sumsit a C. et M. Fufis, equitibus Romanis, primariis viris. Hic hercle cornici oculum, ut dicitur. Nam hunc Hermippum, hominem eruditum, civem suum, cui debebat esse notissimus, percussit; ejus enim fide sumsit a Fufis. 1. Adduxisti Temo Apollonidem; pecuniam adolescentulo, grandi fenore, fiduciâ tamen acceptâ, occupavisti. Hanc fiduciam commissam tibi dicis; tenes hodie ac possides. 2. Quæris an hoc ipsum tricies facile colligere possimus. Sum quidem prope totus in prædiis; aliquid tamen fenero, nec molestum erit mutuari. 3. Haud dubium est quin familiam intelligamus quæ constet ex servis pluribus, quia unus homo familia non sit. 4. Heres meus uxori meæ dare damnas esto argenti, quod elegerit, pondo centum. 5. Mihi defuncti voluntas (vereor quam in partem jurisconsulti, quod sum dicturus, accipiant) antiquior jure est. 6. Crassus æquum bonum testamentorum sententias voluntatesque tutatus est. 7. Moretur igitur in libertate, nobis sinentibus; fruatur legato, quasi omnia diligentissime caverit. Cavet enim, quæ heredes bene elegit. 8. Tria genera testamentorum fuisse accepimus, unum quod calatis comitis in populi concione fieret; alterum in procinctu, quum viri ad prælium faciendum in aciem vocarentur; tertium per familiæ emancipationem, cui æs et libra adhiberetur. 9. M. Ælius metuit ne sibi ex aquæ ductibus in fundo meo servitutis aliquid oriatur. Curâ eum libera. 2900. O peritum juris hominem! Quid? ab ingenuis mulieribus hereditates jure non veniunt! In manum, inquit, convenerat. Nunc audio; sed quæro, usu an coemtione? 1. Quin et in sacris nihil religiosius confarreationis vinculo erat, novæque nuptæ farreum præferabant. 2. In possessione bonorum quum esset et quum ipse sextulam suam nimium exaggeraret, nomine heredis arbitrium familiæ herciscundæ postulavit. 3. Rutilius Vellei absentem majestatis reum fecit. 4. Lege Cincia cavetur, ne quis ob causam orandam pecuniam donumve accipiat. 5. Tam intemperanter laceravit Herennium, qui accusante Metio Caro capitis damnatus erat, ut dixerit ei Carus: Quid tibi cum meis mortuis? numquid ego aut Crasso aut Camerino molestus sum? 6. Ut Clodius absolveretur, commissum est Hortensii consilio; qui dum veritus est, ne Fufius ei legi intercederet, quæ ex senatusconsulto ferebatur, non vidit illud satius esse, illum infamiae relinqui quam infirmo judicio committi. 7. Veniam igitur peterem? Jugulassem reum, quum ita deliquisse concederem, ut servari nisi veniâ non posset. Tanquam recte factum tuerer? Non illi profuisse, sed ipse impudens existissem. 8. Postremo totum locum hoc fine conclusi: Dicit aliquis, judicas ergo? Ego vero non judico: memini tamen me advocatum ex judicibus datum. 9. Redemptio mansit in conditione et pacto usque ad eum finem dum judices rejecti sunt. 2910. Aquillius de dolo malo formulas protulit; quem dolum idem tum teneri putat, quum aliud sit simulatum, aliud actum. 1. Sex. Ælius, cordatus et catus ab Ennio dictus, juris peritissimus post Cn. Flavius, alias actiones composuit, et librum populo dedit, qui appellatus est jus Ælianum. 2. Majores voluerunt, qui testimonium diceret, ut arbitrari se diceret, etiam quod ipse vidisset, quæque jurati judices cognovissent, ea non ut esse facta, sed ut videri pronuntiarent. 3. M. Cælius inimicus fuit, quod

quum in re manifestâ putasset nefas esse publicanum judicare contra publicanum, sublatus erat e numero recuperatorum. 4. Atticus Fulviæ tantâ diligentia officium suum præstitit, ut nullum illa stiterit vadimonium sine Attico, hic sponsor rerum omnium fuerit. 5. Scitote, his nominibus solis Cn. Dolabellæ HS. ad triciens litem esse æstimatam. 6. Adponitur eis tamen accusator Nævius Turpio quidam, qui Sacerdote prætore injuriarum damnatus est; quem iste in decumis, in rebus capitalibus, in omni calumniâ, præcursorem habere solebat et emissarium. 7. Peregrinitatis reum ortâ inter advocatos levi contentione, togatumne an palliatum dicere causam oporteret, mutare habitum sapius, et prout accusaretur defendereturve, jussit. 8. Primæ classi arma imperata, galea, clipeum, ocræ, lorica, hæc ut tegumenta corporis essent; tela in hostem, hastaque et gladius. 9. Manlius dictator, perinde ac rei publicæ gerendæ ac non solvendæ religioni creatus esset, bellum Hernicum affectans, delectu acerbo juventutem agitavit. 2920. Percitus irâ Camillus lictores qui de medio plebem amoverent, misit: et addidit minas, sacramento omnes adacturum, exercitumque extemplo ex urbe educturum. 1. De eo coacti referre prætores decretum fecerunt ut Brutulus Papius Romanis dederetur, et cum eo præda omnis Romana captivique ut Romam mitterentur; quæque res per fætiales ex fœdere repetitæ essent, secundum jus fasque restituerentur. 2. Ibi ante signa Sex. Tullius exclamat: Adspice, imperator, inquit, quemadmodum exercitus tuus tibi promissa præstet; piloque posito, stricto gladio in hostem impetum facit; sequuntur Tullium antesignani omnes, primoque impetu avertere hostem. 3. Post tanti prodigii procuracionem, eodem anno de Hernicis consultus senatus, quum fætiales ad res repetendas nequidquam misisset, primo quoque die ferendum ad populum de bello indicendo Hernicis censuit: populusque id bellum frequens jussit. 4. Cato negat jus esse, qui miles non sit, cum hoste pugnare. 5. Audiente utroque exercitu loquitur Afranius, Non esse aut ipsis, aut militibus succensendum, quod fidem erga imperatorem suum Cn. Pompeium conservare voluerint. 6. Quod si factum sit, non L. Papium, dicit, sed prævum populi judicium nequidquam posteros accusaturos, quum pollutâ semel militari disciplinâ non miles centurionis, non centurio tribuni, non tribunus legati, non legatus consulis, non magister equitum dictatoris pareat imperio; nemo hominum, nemo deorum verecundiam habeat; non edicta imperatorum, non auspicia observentur; sine commeatu vagi milites in pacato, in hostico errent; immemores sacramenti licentiâ solâ se, ubi velint, exauctorent; infrequentiâ deserantur signa; neque conveniatur ad edictum, nec discernatur interdiu nocte, æquo in quo loco, jussu injussu imperatoris pugnent. 7. Quum tribuni militum centuriones, sed primum quemque, citarent, tres et viginti centuriones, qui primos pilos duxerant, citati tribunos plebis appellarunt. 8. Ipsi etiam adolescenti ea res honori fuit; et quum eo anno primum placuisset tribunos militum ad legiones suffragio fieri (nam et antea, sicut nunc quos Rufulos vocant, imperatores ipsi faciebant), secundum in sex locis tenuit, nullis domi militiæque ad conciliandam gratiam meritis, ut qui rure et procul cœtu hominum juventam egisset. 9. Consul legatis, tribunis, præfectis sociorum imperat quod apud quemque facto opus est. 2930. Ubi his ordinibus exercitus instructus esset, hastati omnium primi pugnam inibant; si hastati profugare hostem non possent, pede presso eos retrocedentes in intervalla ordinum principes recipiebant; tum principum pugna erat; hastati sequebantur, triarii sub vexillis considebant, scuta innixa humeris, hastas subrectâ cuspidem in terrâ fixas tenentes. Si apud principes quoque haud satis prospere esset pugnatum, a primâ acie ad triarios sensim referebantur: inde rem ad triarios redisse, cum laboratur, proverbio increbuit. 1. Vix explicandi ordines spatium Etruscis fuit, quum pilis inter primam trepidationem abjectis temere magis quam emissis, pugna jam ad manus, jam ad gladios, ubi Mars est atrocissimus, venerat. 2. Cæsari exploratores missi referunt, apud Suevos silvam esse infinitâ magnitudine, quæ appellatur Bacenis. 3. Diu non perlitatum tenuerat dictatorem ne ante meridiem signum dare posset. 4. Hannibal tertiâ vigiliâ, crebris ignibus tabernaculisque, quæ pars castrorum in hostes vergebat, relictis, profectus Apuliam petere intendit. 5. Capta ab eâ parte castra erant donec cohors extraordinaria, missa a consule ad tuendam quæ-

storum portam, et eos qui intra vallum erant partim occidit, partim expulit castris, et irrumpentibus obstitit. 6. Tribunos seditiosi milites et jura reddere in principiis sinebant, et signum ab eis petebant, et in stationes ac vigilias in ordinem ibant. 7. Otho, ne vulgi largitione centurionum animos averteret, fiscum suum vacationes annuas exsoluturum promisit. 8. Fatigationem rati causam esse Ætoli non continuandæ oppugnationis, quæ et ipsos affecerat, ubi Romanis datum receptui signum esset, velut ipsi quoque hoc revocati, pro se quisque ex stationibus decedebant, nec ante tertiam diem horam armati in muris apparebant. 9. Itaque aggerem et vineas egit, turresque muro admovit: quarum usum forte oblata opportunitas prævertit. **2940.** Marcellus Syracusas per tres annos expugnavit, et quum per calumniam triumphus ei a senatu negaretur, de suâ sententiâ in Albano monte triumphavit. 1. De

captivis militibus fama est, quum dubitatum in senatu esset, admitterentur in urbem, necne, ita admissos esse, ne tamen iis senatus daretur. 2. Primo die legiones in armis quattuor millium spatio decurrerunt: secundo die arma curare et tergere ante tentoria jussi: tertio die rudibus inter se in modum justæ pugnæ concurrerunt præpilatisque missilibus jaculati sunt: quarto die quies data: quinto iterum in armis decursum est. 3. Ab altero consule nihil memorabile gestum, nisi quod legem novo exemplo ad Sutrium in castris tributum de vicesimâ eorum qui manumitterentur tulit; patres quia eâ lege haud parvum vectigal inopi ærario additum esset, auctores fuerunt; cæterum tribuni plebis, non tam lege quam exemplo moti, ne quis postea populum sevocaret capite sanxerunt: nihil enim non per milites juratos in consulis verba, quamvis perniciosum populo, si id liceret, ferre posse. 4. Sicuti antiquitus mancipia jure belli capta coronis induta venibant, idcirco dicebantur sub coronâ venire. Namque ut ea corona signum erat captivorum venalium, ita pileus impositus demonstrabat ejusmodi servos venum dari, quorum nomine emtori venditor nihil præstaret. 5. Militares coronæ multifariæ sunt, quarum quæ nobilissimæ sunt has ferme accepimus, triumphalem, obsidionalem, civicam, muralem, castrensem, navalem; est quoque quæ ovalis dicitur. 6. Aliud omnino præda est, aliud manubiæ: nam præda dicitur corpora ipsa rerum quæ capta sunt: manubiæ vero appellatæ sunt pecunia a quæstore ex venditione prædæ redacta. Utrumque ergo dixit M. Tullius, cumulatandæ invidiæ gratiâ, in illo loco: "Prædam, manubias, sectionem, castra denique Cn. Pompeii sedente imperatore decemviri vendent."

7. Oppugnabat oppidum in Hispaniâ valide munitionem, requæ cibariâ copiosum: nullaque ejus potiundi spes erat. Quodam autem die jus in castris sedens dicebat: atque ex eo loco id oppidum procul videbatur. Tum e militibus, qui in jure apud eum stabant, interrogavit quispian ex more in quem diem locumque vadimonium promitti juberet. Et Scipio manu ad ipsam oppidi, quod obsidebatur, arcem protentâ, Perendie, inquit, sese sistant illo in loco. Atque ita factum: nam die tertio, in quem vadari jusserat, oppidum captum est; eodemque die in arce ejus oppidi jus dixit. 8. Equites venerunt, qui nuntiarent, superiore nocte, maximâ coortâ tempestate, prope omnes naves afflictas, atque in litore ejectas esse, quod neque nautæ gubernatoresque vim pati tempestatis possent. 9. Senatus decrevit ut consules duas Gallias sortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent; legati cum auctoritate mitterentur qui adirent Galliæ civitates, darentque operam ne eæ cum Helvetiis se jungerent. **2950.** Quid tu, inquit, commilito, ex quâ legione es, et cujus centuriæ? Quum constantissime et centurionem et legionem eassem ementitus, Age ergo, inquit ille, in exercitu Cæstro phæcasiati milites ambulant?

1. Ne multis vos morer, quinque naves ædificavi: oneravi vinum, et tunc erat contra aurum: misi Romam: putares me hoc jussisse: omnes naves naufragarunt. Factum, non fabula: unâ die Neptunus trecenties sestertium devoravit. 2. Putatis me defecisse? Non mehercules; mihi hæc jactura gusti fuit: tanquam nihil facti, alteras feci majores et meliores et feliciores, ut nemo non me virum fortem diceret. Oneravi rursus vinum, lardum, fabam, seplasion, mancipia. Uno cursu centies sestertium corrodundavi. 3. Idem cum Græco pallio amictus intrasset (carent enim togæ jure, quibus aqua et igni interdictum est), postquam se composuit circumspexitque habitum suum: Latine, inquit, declamaturus sum. 4. L. Fulvius argentarius bello Punico secundo cum coronâ rosaceâ interdiu et pergulâ suâ in forum prospexisse dictus, ex auctoritate senatûs in carcerem abductus, non ante finem

belli emissus est. P. Munatius, cum demtam Marsyæ coronam e floribus capiti suo imposuisset atque ob id duci eum in vincula triumviri jussissent, appellavit tribunos plebis. Nec intercessere illi. 5. Mihi puero modica una fuit tunica et toga, sine fasciis calceamenta, equus sine ephippio, balneum non quotidianum, alveus rarus. 6. Negotium ædilibus dedit, ne quem posthac paterentur in foro circoque nisi positus lacernis togatum consistere. 7. Carbasina vela primus in theatro duxisse traditur Lentulus Spinther Apollinaribus ludis. Mox Cæsar dictator totum forum Romanum intexit. 8. Itaque tibi concedo, quod in duodecim scriptis olim, ut calculum reducas, si te alicujus dati pœnitet. 9. Misi tibi denarios ducentos quinquaginta, quos singulis convivis dederam, si vellent inter se inter cœnam vel talis vel par impar ludere. 2960. Talis enim jactatis, ut quisque canem aut senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium Augustus conferebat. 1. Actiaco triumpho currum Augusti comitatus est, sinistrore funali equo, quum Marcellus Octaviæ filius dexteriore veheretur. 2. Decem horis nocturnis sex et quinquaginta millia passuum cisis pervolavit. 3. Vedius venit mihi obviam cum duobus essedis et rhedâ equis junctâ et lecticâ et familiâ magnâ. 4. Honoremque ob eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento ad sacra ludosque, carpentis festo profestoque, uterentur. 5. Tædis, lucernis, cereis, sebaceis et cæteris nocturni luminis instrumentis clarescunt tenebræ. 6. Ex vestibulo in ostium itur, illinc in atrium, illinc in cavum ædium, cujus medium est quod vocant impluvium: circum cavum ædium sunt uniuscujusque rei utilitatis causâ parietibus dissepta: ubi quid conditum esse volunt, a celando cellam appellant; penariam ubi penus, ubi cubant cubiculum, ubi cœnant cœnaculum vocitant. 7. Quum hæc placuissent, ad januam venimus, ubi canis catenarius tanto nos tumultu exceperit, ut etiam in piscinam ceci-derim. Servavit tamen me atriensis, qui intervenit suo et canem placavit et me trementem extraxit in siccum. 8. Consul rogat socrum ut aliquam partem ædium vacuam faceret, quo Hispala immigraret. Cœnaculum super aëdes datum est, scalis ferentibus in publicum obseratis, aditu in aëdes verso. 9. Non vivunt contra naturam, qui pomaria in summis turribus serunt, quorum silvæ in tectis domorum ac fastigiis nutant, inde ortis radicibus, quo improbe cacumina egissent? 2970. Omni vi januâ expugnât imagines majorum dejecerunt et lectulum adversum uxoris ejus Cornelie fregerunt, itaque telas, quæ ex vetere more in atrio texebantur, diruerunt. 1. Nam quum feriis Latinis ad eum ipsius rogatu arcessituque venissem, offendi eum sedentem in exedrâ et cum C. Velleio senatore disputantem. 2. Apodyterio superpositum est sphæristerium, quod plura genera exercitationis pluresque circulos capit. 3. Formam ædificiorum urbis novam excogitavit, et ut ante insulas ac domos porticus essent, de quorum solariis incendia arcerentur. 4. Quare velim et eos, et signa, et cætera, quæ tibi ejus loci et nostri studii et tuæ elegantie esse videbuntur, quam plurima quam primum mittas, et maxime quæ tibi gymnasiis xystique videbuntur esse. 5. Dolia, etiamsi defossa non sint, et cupæ quibusdam in regionibus accedunt instrumento: si villa cultior est, etiam atrienses, scoparii: si etiam viridaria, topiarii. 6. Trahitur etiam buxus in picturas operis topiarii, venatus classesve et imagines rerum tenui folio brevique et virente semper vestiens. 7. Quamvis tempestive sementis confecta erit, cavebitur tamen ut patentes liras faciamus. 8. Q. Arrius fuit M. Crassi quasi secundarum: is celebratissimum epulum populo dedit ad honorem patris mortui in templo Castoris: in quo epulo P. Vatinius atratus cœnavit. 9. Interdictum, ne quid in popinis cocti præter legumina aut olera veniret, quam antea nullum non obsonii genus proponeretur. 2980. Exstat senatus decretum vetus C. Fannio et M. Valerio Messalâ consulibus factum, quo jubentur principes civitatis, qui ludis Megalensibus antiquo ritu mutitarent, id est, mutua inter sese dominia agitent, jurare apud consules verbis conceptis non amplius se in singulas cœnas sumtus esse facturos quam centenos vicenosque æris, præter olus et far et vinum: neque vino externo, sed patrio, usuros; neque argenti in convivio plus pondo quam libras centum illaturos. 1. Deinde lex Fannia rogata est, quæ ludis Romanis, item ludis plebeis et Saturnalibus, in singulos dies centenos æris insumi concessit: postremo lata est lex Julia Augusto im-



perante, quâ profestis quidem diebus H.S. ducenti finiuntur; Calendis, Idibus, Nonis, et aliis quibusdam festis trecenti: nuptiis autem et repotiis H.S. mille.

2. Ac simul ex promptuario oleum unctui et lintea tersui et cætera huic eidem usui profer ociter, et hospitem meum produc ad proximas balneas. 3. Deinde ad merandam itum. Quid me censes prandisse? Panis tantulum. Ab horâ sextâ domum redimas. 4. Videsis, ne forte ad merandam quopiam devorteris, atque ibi meliuscule, quam satis fuerit, biberis. 5. Ad focum hieme ac frigoribus cœnitabant; æstivo tempore in propatulo; rure in corte, in urbe in tabulino, quod mœniam possumus intelligere tabulis fabricatum.

6. Quum conaremur in triclinium intrare, exclamavit unus ex pueris, qui super hoc officium erat positus, Dextro pede. 7. Igitur discubere: Sertorius inferior in medio; super eum L. Fabius Hispaniensis senator ex proscriptis; in summo Antonius et infra scriba Sertorii Versius, et alter scriba, Mæcenas, in imo inter Tarquitium et dominum Perpernam. 8. Dulciarios et lactarios tales habuit, ut quæcunque coqui de diversis edulibus exhibuissent, vel structores, vel pomarii, illi modo de dulciis, modo de lactariis exhiberent. 9. Præfecti popinæ negant cœnam lautam esse, nisi, quum libentissime edis, tum aufertur illa esca, et alia melior atque amplior succenturietur: is nunc flos cœnæ habetur inter istos, quibus sumtus et fastidium pro facietis procedit: qui negant ullam avem præter ficedulam totam comesse oportere; cæterarum avium atque altitium superiorem partem qui edunt, eos palatum non habere. **2990.** Convivium neque opiparum, neque nimis parcum, sed nitoris summi fuit; ita tamen ut pura mantelia mitterentur sæpius cocco clavata, aurata veronunquam.

1. Augustus inter cœnam delectatus erat symphoniaciis Toronii Flacci mangonis, atque eos frumento donaverat: eosdemque postea Toronius inter cœnam quaerenti Cæsari sic excusavit, Ad molas sunt. 2. Neronis principis in ventum est, decoquere aquam vitroque demissam in nives refrigerare. Ita in hac aquâ nivatâ voluptas frigoris contingit sine vitiiis nivis. 3. Allata est tum gustatio valde lauta: nam omnes jam discubuerant. Cæterum in promulsidari assellus erat Corinthius cum bisaccio positus, qui habebat olivas, in alterâ parte albas, in alterâ nigras. 4. Accipimus cochlearia non minus selibras pendentia, ovaque ex farinâ pingui figurata pertundimus: deinde ut audivi veterem convivam: Hic nescio quid boni debet esse: persecutus putamen manu, pinguiissimam ficedulam inveni, piperato vitello circumdatam. 5. Fuerunt et tomacula supra craticulam argenteam ferventia et posita infra craticulam Syriaca pruna cum granis Punici mali. 6. Statim allatæ sunt amphoræ vitreæ diligenter gypsatæ, quarum in cervicibus pittacia erant adfixa cum hoc titulo: Falernum Opimianum annorum centum. 7. Discumbitur; fit sermo inter eos et invitatio, ut Græco more biberetur: hortatur hospes: poscunt maioribus poculis. 8. Subinde intraverunt duo Æthiopes capillati cum pusillis utribus, quales solent esse, qui arenam in amphitheatro spargunt, vinumque dedere in manus; aquam enim nemo porrexit. 9. Nec rarus hic Romæ piscis, ut peregre accitus: quippe auctor est Plinius, C. Cæsarem dictatorem, quum triumphales cœnas populo daret, sex millia murenarum a C. Hirrio ad pondus accepisse. **3000.** Ut minus miremur acipenserem gravi pretio taxari solitum, Asinius Celer, vir consularis, nullum unum septem millibus mercatus est; Plinius autem negat temporibus suis facile nullum repertum, qui duas pondo libras excederet. 1. Interim puer Alexandrinus, qui caldam ministrabat, lusciniæ cœpit imitari: sed hospite clamante Muta, ecce, alius ludus: Servus qui ad pedes Habinnæ sedebat, jussus, credo, a domino suo proclamavit subito Virgiliî versum. 2. Nec ullus tot malorum finis fuisset, nisi epidipnis esset adlata, turdi siliginei uvis passis nucibusque farsî. 3. Petauristarii tandem venerunt: baro insulsißimus cum scalis constitit, puerumque jussit per gradus et in summa parte odaria saltare; circulos deinde ardentes transire et dentibus amphoram sustinere. 4. Quam multi, quum lector aut lyristes aut comædus inductus est, calceos poscunt! 5. Sequebatur puer cum tabulâ terebinthinâ et crystallinis tesseris, notavique rem omnium delicatissimam. Pro calculis enim albis ac nigris aureos argenteosque habebat denarios. 6. Haud postulo equidem me in lecto accumbere. Scis tu me esse imi subsellii virum. 7. Ad patronum cœnantem quum venisset, dicitur initium quidem fabulæ, quod erat contemtio vestitu, subsellio juxta lectulum residens legisse: post paucos vero versus invitatus ut accumberet cœnasse una. 8. Adhibe-

bat omni cœnæ et liberos suos cum pueris puellisque nobilibus, qui more veteri ad fulcra lectorum sedentes vincerentur. 9. Ille pusilli animi est, qui sibi placet, quod ostiario libere respondit, quod virgam ejus fregit. **3010.** Si servus meus ordinarius vicarios habeat, id quod vicarii mihi debent, an deducam ex peculio servi ordinarii? 1. Peringeniosus est puer, idem sutor, idem cocus, idem pistor, omnis musæ mancipium. Unum tamen vitium habet, quod si non haberet, esset omnium nummorum: stertit: itaque factum est, ut illum emerem trecentis denariis. 2. Namque in eâ familiâ erant pueri litteratissimi, anagnostæ optimi et plurimi librarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchre facere posset. 3. Nec satis ei fuit recumbere, sed continuò Ephesum tragœdum cœpit imitari, et subinde dominum suum sponse provocare, si prasinus proximis Circensibus primam palmam (repor-tasset). 4. Et ecce habituri sumus munus excellens intra triduum, die festo; familia non laetitia, sed plurimi liberti. Et Titus noster magnum animum habet: ferrum optimum daturus est sine fugâ; et habet unde; reliquit illi pater sestertium trecentis. 5. Diophon meus puer est ingeniosus; quidquid illi vacat, caput de tabulâ non tollit: jam Græculis calcem impingit, et Latinas cœpit non male appetere, etiamsi magister ejus sibi placens sit. 6. Ego illi jam tres cardueles occidi; mustelam credit comedis: invenit tamen alios vernas. 7. Ex quâ decuriâ es?—Ex quadragesimâ.—Emitius an domi natus es?—Neutrum; sed testamento Pansæ tibi relictus sum. 8. Eques Romanus tu es? Et ego regis filius.—Quare ergo serviisti?—Quia ipse me dedi in servitutem, et malui civis Romanus esse quam tributarius: et nunc spero me sic vivere ut nemini jocus sim. 9. Rectene omnia quod jampridem epistolæ tuæ cessant? An omnia recte, sed occupatus es tu? An tu non occupatus, sed occasio scribendi vel rara, vel nulla? Exime hunc mihi scrupulum, cui par esse non possum. Exime autem vel datâ operâ tabel-lario misso; ego viaticum, ego etiam præmium dabo, nuntiet mihi modo quod opto. **3020.** Et reverâ quid ille Norbanus nobis boni fecit? Dedit gladiatores sestertianos, jam decrepitos, quos si sufflasset, cecidissent; jam meliores bestiarios vidi. Unus alicujus staturæ fuit Thrax, qui et ipse ad dictata pugnavit. 1. Nam quod in palimpsesto, laudo equidem parsimoniam: sed miror, quid in illâ chartulâ fuerit, quod delere malueris, quam hæc non scribere; nisi forte tuas formulas. Non enim puto, te meas epistolas delere, ut reponas tuas. 2. Perbelle feceris, si ad nos veneris: offendes designatione Tyrannionis mirificam librorum meorum bibliothecam, quorum reliquæ multo meliores sunt, quam putaras. Etiam velim mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cætera administris; iisque imperes, ut sumant membranulam, ex quâ indices fiant; quos vos Græci, ut opinor, *συνάδους* appellatis. 3. Emi nunc puero aliquot libros rubricatos, quia volo illum, in domûs commodum, aliquid de jure gustare: habet hæc res panem; nam litteris satis inquinatus est. 4. Quantum enim a funere absunt, et quidem acerbo, qui ad faces et cereos vivunt? 5. Vidimus frequenter ad vitam post conclamata suprema redeuntes. 6. Mortuus est III. Cal. Julius horâ x., elatus est horâ III. frequentia maximâ. 7. Ita, quamquam novo homini, censorium funus, effigiem apud forum Augusti publicâ pecuniâ patres decrevere. 8. Funus imaginarium ei et censorium decretum est. 9. A majoribus institutum dixit, subtrahere oculis acerba funera, neque laudationibus aut pompâ detinere. **3030.** Tamen bene elatus est, vitali lecto, stragulis bonis; planctus est optime; manumisit aliquot, etiamsi maligne illum ploravit uxor. 1. Mortui ejus lectum pro Rostris sustulerunt quattuor filii, unus consularis et censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candidatus consulatus. 2. Sandapilam antiqui dici voluerunt fere-tram mortuorum, id est loculum, non in quo nobilium corpora, sed in quo plebeiorum atque damnatorum cadavera portabantur. 3. Nec ex eorum bonis plus inventum est, quam quod sufficeret ad emendam pyram et picem, quibus corpora cremarentur; et præfica conductâ est et urna emta. 4. Ipsum cremare apud Romanos non fuit veteris instituti; terrâ condebantur, at postquam longinquis bellis obrutos erui cognovere, tunc institutum. Et tamen multæ familiæ priscos servavere ritus, sicut in Cornelia nemo ante Sullam dictatorem traditur crematus. idque eum voluisse veritum talionem

eruto C. Marii cadavere. 5. Vespæ et vespillones dicuntur, qui funerandis corporibus officium gerunt, quia vespertino tempore eos efferunt, qui funebri pompâ duci propter inopiam nequeunt. 6. Pestilentia in urbe tanta fuit, ut Libitina vix sufficeret. 7. Pestilentia unius auctumni triginta funerum millia in rationem Libitinæ venerunt. 8. Consonuere cornicines funebri strepitu. Unus præcipue servus libitinarii illius tam valde intonuit ut totam concitaret viciniam; itaque vigiles, qui custodiebant vicinam regionem, rati adere domum, effregerunt januam subito, et cum aquâ securibusque tumultuari suo jure ceperunt. 9. Have Octavi Alexander Qvi Vixisti Annos xxvii. **3040.** Have In Æternvm Q. Anchari Æternvmqve Mariane Vale. 1. D. M. Afnae Trophime Matri Ti. Clavdivs Vervs F. Arbitratv M. Titi Chresimi. 2. Claudia Agele. Fecit Ti. Clavdivs Cratinvs Collibertæ Svæ. Fossor Parce Hic Iam Cvbat. 3. Qvod A Te Mihi Fieri Iniqua Fortvna Invidet Hoc Ego Tibi Feci Mater Infeliciissima. 4. Charito Ti. Clavdi Cæsaris Avgvsti Topiarivs Sibi Et Suis. 5. Aste Cæsaris N. Ser. Vix. Ann. lv. Fec. Silvanos Nvtrici B. M. H. S. E. 6. Hippocrati Plavt. Villic. Familia Rvst. Qvibvs Imperavit Modeste. 7. C. Cvriatio L. F. Flamini Divi Avgvsti Primpil. Trib. Milit. Præfect. Castror. Præf. Fabr. Arbitratv Hyacinthi Lib. 8. Dis Manibvs. Egnatiæ Festæ Conivgi Optimæ Et Carissimæ Exocvs Domitiæ Domitiani Servvs Bene Merenti Fecit. 9. D. M. Vlpia Synoridi Tertivs Avg. Lib. Tabvlar. Svmmi Choragi Conivgi Bene De Se Meritæ Fecit. **3050.** Librvns L. Sei Strabonis A Manv Salvilla Conivnx Fecit. In Front. p. xiii. In Agrvm. p. xv. 1. M. Cælio M. F. Viniciano Pr. Pro Cos. Tri. Pl. Q. Opsilia Vxor Fecit. H. M. H. N. S. 2. Alexander C. Cæsaris Avg. Germanici Serv. Pylæmenianvs Ab Bibliotheca Græca Templi Apollinis Vix. Annis xxx. 3. C. Jvlivs Vepo Donatvs Civitate Romana Viriritum Et Immvntate Ab Divo Avg. Vvrvs Fecit Sibi Et Antonia Conivgi Et Suis. 4. Celadio T. Cæsaris Avg. Ser. Vnctor Germanicianvs Prvdens Ti. Cæsaris Avg. Pediseqvs. 5. Anteros Ti. Cæsaris Cistariys A Veste Foren. Vixit Ann. xxv. 6. C. Vibio Felici Mil. Leg. iiii. Avg. P. V. Qui Congregasse Host. Dimicans Obiit. Vix Ann. xxi. M. x. Dieb. xv. Militavit Anno Vno M. i. D. ii. L. Vibivs Felix Pater Fil. Amantissimo In Svo Fecit. 7. P. Ambivio P. F. Qvir. Festo Vix. Ann. xxvi. M. v. D. vii. Amphia Ampliata Mater Fil. Cariss. Tectvm Cvm Clat. Ferreis D. S. P. 8. D. M. S. Cæciliæ Conivgi Carissimæ Qvæ Mecvm Vixit Annis xxi. Sine Qverella Pompvllijs Antiochvs Maritvs Benemerenti Laboribvsqve Eivs. 9. L. Anneio L. F. Domitio Procvlo C. P. Pronepoti Antoni Felicis Antonia Clementiana Avia L. D. D. D. H. M. H. S. **3060.** Valeriæ Donatæ Vxori Carissimæ Fecit Ti. Clavdivs Avg. Lib. Iysimachvs Viator Sodalivm Avgvstaliwm Et Sibi Posterisqve Svis Et Libertis Et Libertabvs Posterisqve Eorvm. H. M. H. N. S. 1. Dis-Manibvs T. Flavi Avg. L. Fortvnnati Cæs. N. Triclinarii Ex Dec. iiii. Attia Cornelia Filia Calamitosa Patri Carissimo Benemerenti Mvltis Cvm Lacrvmis Fecit Mem. 2. Ivssv Imp. Cæsaris Avgvsti Circa Evm Rivvm Qvi Aqvæ Dvcdendæ Causa Factvs Est Ootonos Ped. Ager Dextra Sinistraq. Vacvvs Relictvs Est. 3. Mercvrio Et Maia Q. Seivs Postvmvs V. S. L. M. 4. Deo Asclepio T. Ivl. Titi Filivs Fabia Satvrninvs Procvrator Avgvstorvm Dono Dedit. 5. Hercvli Barbato Sacrvm M. Hellivs Secvndvs Tybicen Leg. x. G. P. F. V. S. L. M. 6. I. O. M. Et Ivnon. Reginæ L. Secvndiniys Favoralis IIIIvir Avg. C. M. In Svo P. 7. Marti Cyprio C. Volenvs Apvlvs Signvm Marmorevm Ex Voto Posvit Et Ædem Vevtstate Conlapsvm Refecit Adiecto Pronao et Columnis. 8. Salvti Ex Voto. Q. Plavtivs Ivstvs Ædil. Arim. N. S. Et Cassiæ Threptes C. S. Et Q. Plavti Verecundi F. S. Ædem S. A. Ded. H. A. S. A. H. LL. Q. D. R. In A. 9. M. Cl. Marcello Romanorvm Ensi Fvgato Hannibale Direptis Syracvsis v. Cons. S. P. Q. Nola. **3070.** Qvod Bonvm Favstvmqve Sit Tibi Domvique Tvæ Cæsar Avgvste Senatvs Te Consentiens Cvm Popvlo Romano Consulvat Patriæ Patrem. 1. Ti. Cæsari Divi Avgvsti F. Avgvsto Pontifici Maximo Principi Optimo L. Geminivs Q. F. Cam. Atticvs Avri P. v. Argenti P. v. 2. Ti. Clavdivs Cæsar Avgvstvs Germanicus Pont. Max. Trib. Pot. vi. Cos. Desig. iiii. Imp. xi. P. P. Viam Clavdiam Avgvstam Qvam Drvsvs Pater Alpvbvs Bello Patefactis Direxerat Mvnit A Flvmine Pado Ad Flvmen Danvbiwm Per M. P. cccxx. 3. C. Cæsari Germanici F. Ti. Avg. N. Divi Avgvsti Pronepoti Germanico Pontifici Q. 4. S. P. Q. R. Imp. Cæsari Divi Nervæ

F. Nervæ Trajano Avgvsto Germanico Dacico Pontif. Max Tribvnicia Potest. xvi. Imp. vi. Cos. vi. P. P. Optime De Repvblica Merito Domi Forisqve. 5. Imp. Cæsari Divi Hadriani Fil. Div. Tr. Nep. Tito Æli Hadriano Antonio Avg. Pio Pontif. Maximo P. P. Consvl III. Tribvn. Pot. IIII. Ala 1. Singlvar. P. F. C. R. 6. T. Clodio M. F. Pal. Eprio Marcello Cos. II. Avgvri Cvrioni Maximo Sodali Avgvstali Pr. Per. Procos. Asiæ III. Provincia Cyprvs. 7. L. Fl. Papir. Rvffo, Flam. Avg. Perp. IIIIvir IIIVir Qvingq. Primo Ordo Calamensivm Ob Merita Et Mvnificentiam Eivs Ære Conlato. 8. M. Lvrio M. F. Palat. Lveretiano Patron. Mvnicipi Tibvrtis Mvnicipes Ære Conlato Qvod Honore Sibi Qvingvennialitatis Oblato xx. Paria Gladiatorvm Et Venation. Sva Pecvnia Ediderit L. D. S. C.

9. Latius patet illius sceleris contagio quam quisquam putat : ad plures pertinet. **3080.** Etiamne Epicurus post mortem coletur ? idque testamento cavebit is, qui nobis quasi oraculum ediderit, nihil post mortem ad nos pertinere ? 1. Meam causam senatus palam, equester ordo acerrime, cuncta Italia publice suscepit : eas res gesseram quarum non unus auctor, sed dux omnium voluntatis fuissim, quæque ad salutem communem omnium civium pertinerent. 2. Nunquam Atticum suscepti negotii pertæsum est. 3. Si tu, Tubero, clamare cõpisses, Cæsar, cave te fratrum pro fratris salute obsecrantium misceratur ; nonne omnem humanitatem exuisses ? 4. Sententias a philosophiâ semovendas puto Aristippi Cyrenaicorumque omnium, quos non est verum, in eâ voluptate, quæ maximâ dulcedine sensum moveret, summum bonum ponere. 5. Nulla gens tam rudis est, quæ non, etiamsi ignoret qualem habere Deum deceat, tamen habendum sciat. 6. Quotiescumque gradum facies, toties tibi majorum tuorum venire in mentem decebit. 7. Non te fugit qui plurimis benigne fecisti, quam multi grati reperiantur. 8. Constat solem multis partibus majorem esse quam terram. 9. Pudere eos et pigere defectionis cõptum est. **3090.** Multi homines nec velle nec nolle quidquam diu possunt, pœnitetque modo consilii, modo pœnitentiæ ipsius. 1. Triumphus Popillii de Gallis actus est magno favore plebis : muscitantisque inter se rogitabant num quem plebei consulis pœniteret ? 2. Si quis collegam appellasset, ab eo, ad quem venerat, ita discedebat, ut pœniteret non prioris decreto stetisset. 3. Fieri quidem potest ut fallar : sed in re tantâ non licet mihi esse negligentem. 4. Consuli Lævino Capuam prætereunti circumfusa multitudo Campanorum est obsecrantium, ut sibi Romam ad senatum ire liceret, oratum, ne se ad ultimum perditum irent. 5. Is fueram, cui quum liceret, si quid accideret acerbius universis, parem cum cæteris fortunæ conditionem subire, non dubitaverim me gravissimis tempestatibus ac pæne flaminibus ipsis obviâ ferre, conservandorum civium causâ. 6. Non licebat mihi nullius partis esse, quia utrobique inimicos habebam. 7. Cogitavit etiam de Homeri carminibus abolendis ; cur enim sibi non licere, dicens, quod Platoni licuisset, qui cum e civitate, quam constituēbat, ejecerit ? 8. Etenim primum illud parvi refert nos publicanis amissis vectigalia postea victoriâ recuperare : neque enim iidem redimendi facultas erit propter calamitatem, neque aliis voluntas propter timorem. 9. Tu nihil referre iniquitatis existimas, exigas, quod deberi non oportuerit, an constituas, ut debeatur. **3100.** Postrema syllaba brevis an longa sit, ne in versu quidem refert. 1. Magni interest Ciceronis vel mea potius, vel mehercule utriusque, me intervenire discenti. 2. Quis est, qui in adolescentibus pudorem, constantiam, etiamsi sua nihil intersit, non tamen diligit ? 3. Hoc doce, doleam necne doleam, nihil interesse. 4. Epistolarum genera multa esse non ignoras : sed unum illud certissimum, cujus causâ inventa res ipsa est, ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire aut nostra aut ipsorum interesset. 5. Magni mea interest hoc tuos omnes scire, ut intelligant omnia Ciceronis patere Trebiano. 6. Sulla Boecio patefacit faciendum aliquid quod Romanorum magis quam sua rettulisse videretur. 7. Ea cædes si potissimum crimini datur, detur ei cuja interfuit, non ei cuja nihil interfuit. 8. Mea fortuna facile obrectatores in-

venit, non meo quidem merito: sed quanti id refert, si tamen accidit? 9. In omnibus novis conjunctionibus multum interest, qualis primus aditus sit, et quâ commendatione quasi amicitiae fores aperiantur. **3110.** Cæsar dicere solebat, non tam sua quam reipublicæ interesse, uti salvus esset. 1. Agitur, utrum M. Antonio facultas detur opprimendæ reipublicæ, diripiendæ urbis, agrorum suis latronibus condonandi, populum Romanum servitute opprimendi, an horum ei facere nihil liceat. 2. Plerasque veterum orationes post Ciceronem legi desitum est. 3. De tuâ fide et benevolentia in nos nisi persuasum esset nobis, non conscripsissemus hæc tibi, quæ profecto, quum istum animum habes, in optimam partem accipies. 4. Insulam Siciliam totam esse Cereri et Liberæ consecratam, hoc ipsis Siculis tam persuasum est, ut animis eorum insitum atque innatum esse videatur. 5. Sint aures tuæ quæ id, quod audiunt, existimentur audire, non in quas fite et simulate quæstus causâ insurgetur. 6. Vellem Samnitibus ipsique Pyrrho persuaderi posset, interesse ipsorum ut bello supersederetur. 7. Adolescentium ætati non modo non invidetur sed etiam favetur. 8. Victis civibus a Marcello parci-tum est. 9. Quum a multis militibus peccatum esset, in aliquos sorte animadverti solebat. **3120.** Populum vero præclarum, quod ne victoriæ quidem ploditur! 1. Rogas me quo casu fiat ut tot calumniis oppugnere: scito bonos persæpe odio haberi: virtuti tuæ invidetur, et quanquam haud scio an respublica civem meliorem, quam tu es, neminem habeat, tamen memineries oportet, invitis nihil facile persuaderi. 2. Quum ad me aditum esset ab iis qui dicerent, a se intolerabilia tributa exigi, quid habuit iniquitatis me scribere, ne facerent ante quam ego rem causamque cognossem? 3. Romani vicerintne an victi sint adhuc incertum est: verum heri vesperi percubuerat urbe totâ rumor, actum esse de exercitu. 4. Missi sunt Athenas tres viri quibus demandatum est ut nobiles illas Solonis leges describendas curarent. 5. Trajicientibus in Asiam Scipionibus exercitum, jam utrobique profligatum bellum nuntiatum est. 6. Decretum est Corinthus redderetur Achæis, ut in Acrocorintho tamen præsidium esset; Chalcidem ac Demetriadem retineri. 7. Matresfamilie sortibus declarabant utrum prælium committi ex usu esset necne. 8. Non est meum, qui in scribendo tantum industriæ ponam, committere ut in scribendo negligens fuisse videar. 9. Verebar, ne ita caderet, ne ante, quam tu in provinciam venisses, ego de provincia decederem. **3130.** Postulatum est, ut Bibuli sententia divideretur. Quatenus de religione dicebat, cuique rei jam obsisti non poterat, Bibulo assensus est: de tribus legatis frequentes ierunt in alia omnia. 1. Si de sacrorum alienatione dicendum putasti, faciendum tibi est, ut, magistratibus lege constitutis, de potestate, tum de jure disputes. 2. Cæsar committendum non putabat, ut pulsus hostibus, dici posset, eos ab se per fidem in colloquio circumventos. 3. In re tantâ non committendum est ut quum civitatis tum mea ipsius commoda videar neglexisse. 4. Optimum quidem fuerat, eam patribus nostris mentem ab dis datam esse, ut et vos Italiæ et nos Africæ imperio contenti essemus. 5. Longum est enim nunc me explicare, quâ ratione aut confirmare aut infirmare testes, tabulas, quæstiones oporteat. Hæc sunt omnia ingenii vel mediocris, exercitationis autem maximæ: artem quidem et præcepta dumtaxat hactenus requirunt, ut certis dicendi luminibus orientur. 6. Summâ difficultate rei frumentariæ affecto exercitu, usque eo, ut complures dies milites frumento caruerint, et pecore e longinquiribus vicis adacto extremam famem sustentarent, nulla tamen vox est ab iis audita, populi Romani majestate et superioribus victoriis indigna. 7. Ecce tibi, qui rex populi Romani, dominusque omnium gentium esse concupierit idque perfecit. 8. Sapientis est, nihil contra mores, leges, instituta facientem, habere rationem rei familiaris. 9. Quum ita priores decemviri servassent, ut unus fasces haberet, et hoc insigne regium in orbem, suam cujusque vicem, per omnes iret, subito omnes cum duodenis facibus prodire. **3140.** Nihil est, quod ad artem redigi possit, nisi ille prius qui illa tenet quorum artem instituere vult, habeat illam scientiam, ut ex iis rebus, quarum ars nondum sit, artem efficere possit. 1. Nul-lum tempus dimittam, quin de libertate populi Romani quod agendum sit atque faciendum, id non modo recusem, sed etiam appetam atque deponam. 2. Catilina optimum factum ratus in tali re fortunam belli tentare, statuit cum

Antonio configere. 3. Hæc tibi scripsi, primum ut aliquid novi scriberem; deinde, ut nonnunquam de republicâ loquerer, cujus materiæ nobis quanto rarior, quam veteribus, occasio, tanto minus omittenda est. Et hercule quousque illa vulgaris: Eho, quid agis? Ecquid commode vales? 4. Bibulum noli dimittere ex sinu tuo, tantum jam virum, ex quanto, crede mihi, potest evadere, qui vestris paucorum respondeat laudibus. 5. Non est in nostrâ potestate, quin illa eveniant quorum causæ fuerint. 6. Vercingetorix nostras pabulationes frumentationesque observabat, dispersosque, quum longius necessario procederent, adoriebatur. 7. Ovandi non triumphandi causa est, quum aut bella non rite neque cum justo hoste gesta sunt, aut quum hostium nomen humile et non idoneum est, ut servorum piratarumque. 8. Marcellus urbem pulcherrimam Syracusas, quæ quum manu munitissima esset, tum loci naturâ terrâ ac mari claudebatur, quum vi consilioque cepisset, incolumem passus est esse. 9. Athenagoras Dardanos recipientes se in fines adeptus, postremum agmen primo turbavit, dein postquam Dardani conversis signis direxere aciem, æqua pugna justo prælio erat. 3150. Eodem anno Ruminalem arborem in comitio, quæ super octingentos et quadraginta ante annos Remi Romulique infantiam texerat, mortuis ramalibus et arescente trunco demutatum, prodigii loco habitum est, donec in novos fœtus reviresceret. 1. Tertio Nonas quum in Laterium fratris venissem, accepi litteras tuas, et paulum respiravi; quod post has ruinas mihi non acciderat. Per enim magni æstimo, tibi firmitudinem animi nostri et factum nostrum probari. 2. Me incommoda valetudo, quâ jam emersem, utpote quum sine febris laborassem, tenebat Brundisii. 3. Omnia pro eo quantum in quibusque sit ponderis æstimanda sunt. 4. Brutus noster misit ad me orationem suam, habitam in concione Capitolinâ; petivitque a me, ut eam nec ambiciose corrigerem ante quam ederet. Est autem oratio scripta elegantissime sententiis, verbis, ut nihil possit ultra. 5. Omnis in quærendo, quæ viâ quâdam et ratione habebat, oratio præscribere primum debet, ut quibusdam formulis res agatur, ut inter quos disseritur conveniat quid sit id de quo disseratur. 6. Postea aliquanto, ipsos quoque tempestas vehementius jactare cœpit, usque adeo, ut dominus navis, quum idem gubernator esset, in scapham confugeret, et inde funiculo qui a puppi religatus scapham annexam trahebat, navim, quoad posset, moderaretur. 7. Obsidebatur Capua acrius quam oppugnabatur: nec aut famem tolerare servitiâ ac plebs poterant aut mittere nuntios ad Hannibalem per custodias tam artas. 8. Vercingetorix docet, oppida parum munita incendi oportere, ne suis sint ad detrectandam militiam receptacula, neu Romanis proposita ad copiam commeatûs prædamque tollendam. 9. Fraus fidem in parvis sibi præstruit, ut, quum operæ pretium sit, cum mercede magnâ fallat. 3160. Et honores et injuriæ vulgi in promiscuo habendi sunt; nec his dolendum, nec illis gaudendum. 1. Solon Draconis leges abrogavit, quarum tanta erat immanitas ut sanguine scriptæ esse dicerentur. 2. Laudatum me esse dicis, neque injuriâ: sum enim laudatus a viro bono illo quidem, sed harum rerum imperito. 3. Si quod constitutum cum podagra habes, fac ut in alium diem differas. 4. Quem Tiberina decursio festo illo die tanto gaudio affecit, quanto L. Paullum, quum regem Persen captum adduceret, eodem flumine invecio? 5. Te miramur, Antoni, non potuisse continere iracundiam tuam, quin nobis de morte Cæsaris objiceres. 6. In senatu non ultra deliberatum quominus, non quidem extrema decernerent (id enim vetitum), sed paratos ad ultionem vi principis impediri testarentur. 7. Scito me nihil prætermisurum quin negotium conficiam: neque enim quidquam antiquius habeo quam ut tibi satisfaciam. 8. Pompeius a castris munitionem ad flumen perduxerat, quo liberius ac sine periculo milites aquarentur. 9. In Epirum statui me conferre; non quo mea interesset loci natura, qui lucem omnino fugerem. 3170. Ut scribas quam sæpissime, ut et quid tu agas, et quid agatur, scire possim, et etiam quid acturus sis, valde te rogo. 1. Ego non commemini, antequam sum natus, me miserum; tu, si meliore memori es, velim scire, ecquid de te recordere. 2. Ecquis unquam tam palam de honore, tam vehementer de salute suâ contendit, quam ille atque illius amici, ut ne hæc mihi delatio detur? 3. Nihil est difficilius, quam reperire quod sit omni ex parte in suo genere perfectum. 4. Quis potest esse tam aversus a

vero, tam mente captus, qui neget, hæc omnia, quæ videmus, deorum nutu atque potestate administrari? - 5. Qui se ultro morti offerant facilius reperiuntur quam qui dolorem patienter ferant. 6. Servus est nemo, qui modo tolerabili conditione sit servitutis, qui non tantum, quantum audet, et quantum

potest, conferat ad communem salutem voluntatis. 7. Exprimere non possum, quam jucundum sit mihi quod Saturninus noster summas tibi apud me gratias aliis super alias epistolis agit. 8. Nisi ea virtus, quæ constat ex hominibus tuendis, id est, ex societate generis humani, attingat cognitionem rerum, solivaga cognitio et jejuna videatur. 9. Mihi quidem Cn. Pompeius hoc tribuit, ut diceret frustra se triumphum tertium deportaturum fuisse nisi meo in reipublicam beneficio, ubi triumpharet, esset habiturus. **3180.**

Mihi, errato, nulla venia, recte facto, exigua laus et ab invitis expressa proponitur. 1. Et quum consules nihilo minus adversus continuationem tribunitiis, quam si lex minuendæ suæ majestatis causâ promulgata ferretur, tetendissent, victoria certaminis penes tribunos fuit. 2. Quorum ego orationes si, ut spero, ita expressero, virtutibus utens illorum omnibus, id est, sententiis, et earum figuris, et rerum ordine, verba persequens eatenus, ut ea non abhorreant a more nostro, erit regula, ad quam eorum dirigantur orationes, qui Atticæ volunt dicere. 3. Ridiculum est illud Neronianum vetus in furaci servo, "Solum esse, cui domi nihil sit nec obsignatum, nec occlusum," quod idem in bono servo dici solet. 4. Posteaquam mihi renuntiatum est de obitu Tulliæ, filiæ tuæ, sane quam, pro eo ac debui, graviter molesteque tuli. 5. Atticæ meæ velim me ita excuses, ut omnem culpam in te transferas. 6. Viriathum Lusitanum Lælius prætor fregit et comminuit, ferocitatemque ejus ita repressit, ut facile bellum reliquis traderet. 7. Utrum e reipublicâ sit necne id quod ad vos fertur, vestra existimatio est. 8. Quodsi omnes mundi partes ita constitutæ sunt, videamus, utrum ea fortuitane sint an eo statu quo coherere nullo modo potuerint, nisi sensu moderante divinâque prudentiâ. 9. Peripateticorum princeps fuit Aristoteles, quem, excepto Platone, haud scio an recte dixerim principem philosophorum. **3190.** Nunquam venit in contentionem de accusando qui quæstor fuisset quin repudiaretur. 1. Bona vendidisset, si tantulum moræ fuisset quominus ei pecunia illa numeraretur. 2. Non ea res me deterruit, quominus litteras ad te mitterem, quod tu nullas ad me mitteras; sed quia nihil, quod scriberem, in tantis malis reperiebam. 3. Nunquam mihi defuturam orationem, quâ exercitum meum alloquerer, credidi: non quo verba unquam potius quam res exercuerim, sed quia assueram militariis ingeniis. 4. Secundum ea quæro, servarisne in eo fidem; num quando tibi moram attulerit, quominus concilium advocares, legemque ferres, quod eo die scires de cælo esse servatum. 5. Neque quidquam aliud nisi utrum existamus annon, hoc bello discernendum est. 6. Massiliensis ego civitatis disciplinam atque gravitatem non solum Græciæ, sed haud scio an cunctis gentibus anteponendam dicam. 7. Quum bello imperatore præficere possitis, in quo sit eximia belli scientia; dubitabis quin hoc tantum boni in reipublicam conservandam conferas? 8. Quantæ curæ tibi meus honos fuerit et quam idem exstiteris consul in me ornando et amplificando, qui fueras semper, cum parentibus tuis et cum totâ domo, etsi res ipsa loquebatur, cognovi tamen ex meorum omnium litteris. 9. Quod optimum factu pro re natâ videbitur faciam, quippe qui pessum ire me non posse meminim ipsum quem alios perdam. **3200.** Fratrem meum et te : i habeo, per me ista pedibus trahantur. 1. Ego idem, qui in illo sermone nostro, qui est expositus in Bruto, multa tribuerim Latinis, recorder me longe omnibus unum anteferre Demosthenem, qui vim accommodavit ad eloquentiam. 2. Quæsitum est, in totone circuitu illo orationis quem Græci periodum appellant, an in principiis solum, an in extremis, an in utrâque parte, numerus tenendus sit. 3. Contigit tibi, quod haud scio an nemini, ut summa severitas animadversionis cum bonis omnibus, tum infimo cuique esset gratissima. 4. Erat ascensurus navem : Arria milites orabat ut simul imponeretur. Nempe enim, inquit, daturî estis consulari viro servulos aliquos, quorum e manu cibum capiat, a quibus vestiatur; omnia sola præstabo. Non impetravit. 5. Sextus me omnibus rebus, juxta ac si meus frater esset sustentavit. 6. Quid causæ fuit A vito quod Oppianicum necare vellet? 7. Qualis est omnis hæc, quam dico, conspiratio consensuque vir-

tutum, tale est illud ipsum honestum. 8. Boni perdit nulli, vix autem singulis ætatibus singuli tolerabiles oratores inveniuntur. 9. Galba erat negligentior quam conveniret principi electo atque illud ætatis. **3210.** Sævola pro dignitate ne laudare quidem quisquam satis commodè potest. 1. Æmilius Paulus Delphis inchoatas in vestibulo columnas, quibus imposituri statuas regis Persei fuerant, suis statuīs victor destinavit. 2. A Socrate philosophia non illa de naturā, quæ fuerat antiquior, sed hæc, in quā de hominum vitā et moribus disputatur, inventa dicitur. 3. Terentius Hispo operas in scripturā pro magistro dat. 4. Ecce aliæ deliciæ equitum vix ferendæ, quas ego non solum tuli, sed etiam ornavi. Asiani qui de censoribus conduxerant questi sunt in senatu, se, cupiditate prolapsos, nimium magno conduxisse: ut induceretur locatio, postulaverunt. 5. Ac domesticarum quidem solitudinum auleos omnes et scrupulos occultabo, neque eos huic epistolæ atque ignoto tabellario committam. 6. Ecce supra caput homo levis ac sordidus, sed tamen equestri censu, Catienu: etiam is leniatur. 7. Quis ignorat, maximam illecebram esse peccandi impunitatis spem? In utro igitur hæc fuit? In Milone, qui etiam nunc reus est facti, aut præclari, aut certe necessarii? an in Clodio, qui ita iudicia pœnamque contempserat, ut eum nihil delectaret, quod aut per naturam fas esset, aut per legesliceret? 8. Ob eas res, gestas ductu auspicioque L. Anicii prætoris, senatus in triduum supplicationes decrevit, et Latinæ edictæ a consule sunt in ante quartum et tertium et pridie Idus Novembres. 9. Quid potest esse sole majus? quantulus nobis videtur? mihi quidem quasi pedalis. **3220.** Primum debeo sperare deos omnes, qui huic urbi præsidet, pro eo mihi ac mereor relatores esse gratiam. 1. Animadverti et didici ex tuis litteris, te omnibus in rebus habuisse rationem, ut mihi consuleres. 2. Ego, quia sciebam acta Bassi rescissa, datumque a senatu jus omnibus, de quibus ille aliquid constituit, ex integro agendi dumtaxat per biennium, interrogavi hunc, quem relegaverat, an adisset docuissetque proconsulem. Negavit. 3. M. Ceparius, quum mihi in silvâ Gallinariâ obviam venisset, quæsissemque quid ageres, dixit te in lecto esse, quod ex pedibus laborares. 4. Venetorum oppida neque pedibus aditum habebant, quum ex alto se æstus incitavisset, neque navibus, quod rursus minuente æstu naves in vadis afflicterentur. 5. Quum senatus habitus esset ad Apollinis a. d. xi. Cal. Sext., et referretur de stipendio Cn. Pompeii, mentio facta est de legione eâ, quam expensam tulit C. Cæsari Pompeius, quo numero esset, quo appeteretur: quum ex Galliâ coactus esset dicere Pompeius se legionem abducturum, sed non statim sub mentionem et convicium obtrectatorum. 6. Cum Cæsar scripsisset, se in Alsienſe venturum, scripserunt ad eum sui, ne id faceret; multos ei molestos fore, ipsumque multis. 7. Mortuo Theodorico, fassi sunt Romani neminem unquam qui sibi imperaret digniorem fuisse. 8. Pittacus ille, Nolite, oro vos, inquit, id mihi dare quod multi invident plures etiam concupiscant. 9. Non est cur eorum, qui se studio eloquentiæ dediderunt, spes infringatur aut languescat industria. **3230.** Si tales nos natura genuisset, ut eam ipsam intueri et perspicere, eadēque optimā duce cursum vitæ conficere possemus, haud erat sane, quod quisquam rationem ac doctrinam requireret. 1. Quis unquam dubitavit, quin in republicâ nostrâ primas eloquentia tenuerit semper, secundas juris scientia? 2. Si Philippo vita longior suppetisset, haud dubium fuit quin Antigonom in possessione regni relicturus fuerit. 3. Cæsar Caninium legatum mittit ad Libonem colloqui causā: ut ipse cum Pompeio colloqueretur postulat; magnopere sese confidere demonstrat, si ejus rei sit potestas facta, fore, ut æquis conditionibus ab armis discedatur. 4. Quum Agesilaus haud ita longe abesset a Peloponneso, obsistere ei conati sunt Athenienses et Boeotii apud Coroneam. 5. Ne vitatorem quidem doloris ipsam per se quisquam in rebus expetendis putavit, ne si etiam evitare posset. 6. Me miserum! te istā virtute, fide, probitate, humanitate, in tantas ærumnas propter te incidisse! 7. Literni domicilium et sedem fuisse domitoris Africæ! Literni sepulcrum ostendi! 8. Tu quum obsignes tabellas clientis tui, quibus in tabellis id sit scriptum, quo ille capiat, ego tibi ullam causam majorem committendam putem? 9. Multi adnantes navibus, incerto præ tenebris quid peterent aut vitarent, fœde interierunt. **3240.** Zeno negat Platonem, si sapiens non sit, eadē esse in causā, quā tyrannum



Dionysium. 1. Tibi sic persuaderi velim, si mihi tuâ sententiâ tributus honos fuerit, me sic existimaturum, quum auctoritate tuâ, tum benevolentia erga me, mihi quod maxime cupierim contigisse. 2. Nisi intellexeritis, iudices, nullum esse officium quod non Capitonis scelus atque perfidia violarit, virum optimum esse eum iudicatote. 3. Aristoteles ait se videre, quod paucis annis magna accessio facta esset, brevi tempore philosophiam omnibus numeris absolutam fore. 4. Dicunt Scopam Simonidi dixisse, se dimidium ejus ei, quod pactus esset, pro illo carmine daturum. 5. Est non modo ejus, qui sociis et civibus, sed etiam ejus qui servis præsist, eorum, quibus præsist, commodis utilitatisque servire. 6. Quem ardorem studii censetis fuisse in Archimede, qui dum in pulvere quædam describit attentius, ne patriam quidem captam esse senserit? 7. Romani depoposcerunt Pœnos qui Saguntum oppugnassent; de ditos ultimis cruciatibus affecturi fuerunt. 8. Hæc si vobis, hominibus eruditis, non probabuntur, vestram iniquitatem accusatote, qui ex me ea quæsieritis, quæ ego nescirem; meam facilitatem laudatote, quum vobis non gravate respondero. 9. Verum est, quemquam, si quid optime sciat, ignarusque si sit faciundæ ac poliendæ orationis, diserte id ipsum non posse, quod sciat, dicere. **3250.** Consilium tuum reprehendere non audeo, non quin ab eo dissentiam, sed quod eâ te sapientiâ esse judicem ut meum consilium non anteponom tuum. 1. Fateatur, id quod negari non potest, se, privatum hominem, prædonum duces vivos atque incolumes domi suæ, posteaquam Romam redierit, usque dum per me licuerit, tenuisse. 2. Reliqua, ita mihi salus aliqua detur potestasque in patria moriendi, ut me lacrimæ non sinunt scribere. 3. Nullæ sunt occultiores insidiæ, quam eæ quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. 4. Temporis iniquitas atque invidia recessit, ut, quod in tempore mali fuit, nihil obsit, quod in causâ boni fuit, prosit. 5. Quin etiam quum Thræsea, gener ejus, deprecaretur, ne mori pergeret, interque alia dixisset, Tu vis ergo filiam tuam, si mihi pereundum fuerit, mori mecum? respondit, Si tam diu tantæque concordia vixerit tecum, quam ego cum Pæto, volo. 6. Quod idcirco posui, ut dicendi Latine prima maturitas in quâ ætate existisset, posset notari, et intelligeretur jam ad summum pæne esse perductam, ut eo nihil ferme quisquam addere posset, nisi qui a philosophiâ, a jure civili, ab historiâ fuisset instructor. 7. In Scauri oratione naturalis quædam inerat auctoritas, non ut causam, sed ut testimonium dicere putares, quum pro reo diceret. 8. Hactenus existimo nostram consolationem recte adhibitam esse, quoad certior ab homine amicissimo fieres iis de rebus, quibus levari possent molestiæ tuæ. 9. Gradus illi Aurelii, tum novi, quasi pro theatro illi judicio edificati videbantur: quos ubi accusator concitatis hominibus complerat, non modo dicendi ab reo, sed ne surgendi quidem potestas erat. **3260.** Nihil interim per id omne tempus residuum crudelitatis fuit in captivos sævientibus: litare diis sanguinem humanum: bibere in ossibus capitum, et cujusquemodi ludibrio fœdare mortem tam igni quam fumo. 1. Ac mihi quidem veteres illi, majus quiddam animo complexi, plus multo etiam vidisse videntur, quam quantum nostrorum ingeniorum acies intueri potest: qui omnia hæc, quæ supra et subter, unum esse, et unâ vi, atque unâ consensione naturæ constricta esse dixerunt. 2. Isto animo, quem habes præstantissimum atque optimum, nihil te volumus nisi de Bruto cogitare. 3. Tulliola, deliciolæ nostræ, tuum munusculum flagitat, et me ut sponsorem appellat; mihi autem abjurare certius est, quam dependere. 4. Itaque Julius Candidus non invenuste solet dicere, aliud esse eloquentiam, aliud loquentiam. Nam eloquentia vix uni aut alteri, immo, si Marco Antonio credimus, nemini; hæc vero, quam Candidus loquentiam appellat, multis atque etiam impudentissimo cuique maxime contigit. 5. Habuere et in promiscuo præterea pecuniam. Ex eâ communiter locarunt aquam adducendam fornicesque faciendos. 6. Augusto crimini dabant proscriptionem civium, divisiones agrorum, ne ipsis quidem, qui cepere, laudatas. 7. Atticus sæpe suis opibus inopiam Atheniensium publicam levavit, ita ut neque usuram unquam ab iis acceperit, neque longius, quam dictum esset, debere passus sit. Quod utrumque erat iis salutare, nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. 8. Ratione perpauci bene utuntur, qui tamen ipsi sæpe a male utentibus opprimuntur, ut donum hoc divinum rationis et consilii ad fraudem hominibus, non ad bonitatem impertitum esse videatur. 9. Primum

hoc videamus ejus hominis bona qua ratione venierant, aut quomodo venire potuerunt. **3270.** Utrumque hæc acciderint, humano errore, an casu, an necessitate, fac magnum animum habeas. 1. Augustus Ajacem scripserat tragediam, eandemque, quod sibi displicuisset, deleverat : postea autem Lucio cuidam tragediarum scriptori interroganti eum, quid ageret Ajax suus, In spongiam, inquit, incubuit. 2. Quam ignarus ac sine animo miles ! quam dignus qui Palicano, sicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat ! 3. Homo Ligurem accusare cepit, qui in re adventitiâ atque hereditariâ tam diligens, tam attentus esset : debere eum aiebat suam quoque rationem ducere ; multa sibi opus esse, multa canibus suis, quos circa se haberet. 4. Crassus dixit : Quæ naturâ aut fortunâ darentur hominibus, in iis rebus se vinci, posse animo æquo pati : quæ ipsi sibi homines parare possent in iis rebus se vinci, pati non posse. 5. Ille alter uno vitio minus vitiosus ; quod iners, quod somni plenus, quod imperitus, quod ἀπαρτράτος, sed voluntate ita καχέτης, ut Pompeium post illam concionem, quâ ab eo senatus laudatus est, odisse cœperit. 6. Qui exercitu lustrato, quum Arretium versus castra movisset, et contra Hannibalem legiones duceret, et ipse, et equus ejus ante signum Jovis Statoris sine causâ repente concidit ; nec eam rem habuit religioni, objecto signo, ut peritis videbatur, ne committeret prælium. 7. Prætor edixit, quâ die vestimenta et frumentum Hispaniensi exercitui præbenda, quæque alia opus essent navalibus sociis, esset locaturus. Ubi ea dies venit, ad conducendum tres societates aderant. 8. Quid, mihi nunc vos, inquit Crassus, quæstionculam, de quâ meo arbitratu loquar, ponitis ? Quando enim me ista curasse aut cogitasse arbitramini, et non semper irrisisse potius eorum hominum impudentiam, qui ex magnâ hominum frequentia dicere juberent, si quis quid quæreretur ? 9. Fuere qui proditâ conjuratione hortarentur Pisonem, studia militum et populi tentare. Quanto laudabilius peritum, dum amplectitur rempublicam, dum auxilia libertati invocat. **3280.** Nos autem initium prendendi facere cogitabamus eo ipso tempore, quo tuum puerum cum his litteris proficisci Cincius dicebat, in Campo, comitiis tribunicis a. d. xvi. Calend. Sext. 1. Debemus mehercule natales tuos perinde ac nostros celebrare, quum lætitia nostrorum ex tuis pendeat : cujus diligentia et curâ hic hilares, istic securi sumus. 2. Patres conscripti mihi, quod ante me nemini, pecuniâ publicâ ædificandam domum censuerunt. 3. Ille vero te putabat quæsiturum num unum cælum esset an innumerabilia. 4. Cætera spero proluxa esse, his dumtaxat urbanis competitoribus. Illam manum tu mihi cura ut præstes, quoniam propius abes, Pompeii, nostri amici. Nega me ei iratum fore, si ad mea comitia non venerit. 5. Aut non fato interit Flaminiî exercitus ; aut si fato, etiamsi obtemperasset auspiciis, idem eventurum fuisset. 6. Si scriberem ipse, longior epistola fuisset ; sed dictavi propter lippitudinem. 7. Quum te, mi Dolabella, tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuisti : tum his tuis factis sic incensus sum, at nihil unquam in amore fuerit ardentius. 8. In quo igitur homines exhorrescunt ? quem stupefacti dicentem intuentur ? in quo exclamant ? quem deum, ut ita dicam, inter homines putant ? Qui distincte, qui explicate, qui abundanter, qui illuminate, et rebus et verbis dicunt, et in ipsâ oratione quasi quandam numerum versumque conficiunt ; id est, quod dico, ornate. 9. Aquillium non arbitramur petiturum, qui denegavit et juravit morbum et illud suum regnum judiciale opposuit. Catilina, si judicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. **3290.** Legatis Helvetiorum Cæsar respondit ; Si veteris contumeliæ oblivisci vellet, num etiam recentium injuriarum, quod se invito iter per provinciam per vim tentassent, memoriam deponere posse ? 1. Cæcilius, avunculus tuus, a P. Vario quum magnâ pecuniâ fraudaretur, agere cepit cum ejus fratre Caninio Satrio de iis rebus, quas cum dolo malo mancipio accepisse de Vario diceret. Una agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus et P. Scipio, et is quem putabant magistrum fore, si bona venirent, L. Pontius. 2. Etsi, quantum ex tuis litteris intelligere potui, videbam te hanc epistolam, quum ad urbem esses, esse lecturum refrigerato jam levissimo sermone hominum provincialium ; tamen, quum tam multis verbis ad me de improborum oratione scripsisses, faciendum mihi putavi, ut tuis litteris brevi responderem. 3. Fuit apertum, si Conon non fuisset, Agesilaum Asiam Tauro tenus Regi fuisse crepturum. 4. Si aliter ac tu sentirem, certe admonitio tua me repri-

mere, aut, si dubitarem, hortatio impellere posset, ut id sequeretur, quod tu optimum putares. 5. Si summi oratores ex scriptis cognosci ipsi suis potuissent, minus hoc fortasse mihi esse putassem laborandum. 6. Omnia discuntur facile, si et tantum sumas temporis quantum opus sit, et habeas qui docere fideliter possit, et scias etiam ipse discere. 7. Improbos si meus consulatus, quoniam sanare non potest, sustulerit, non breve nescio quod tempus sed multa sæcula propagarit reipublicæ. 8. Tantis rebus gestis C. Cæsar condemnatus essem, nisi ab exercitu auxilium petissem. 9. Augur ad lævam ejus, capite velato, sedem cepit, dextrâ manu baculum sine nodo aduncum tenens, quem litium appellaverunt; inde ubi, prospectu in urbem agrumque capto, Deos precatus, regiones ab oriente ad occasum determinavit; dexteras ad meridiem partes, lævas ad septentrionem esse dixit.

**3300.** Hannibalem, quum cepisset Saguntum, visum esse in somnis a Jove in deorum concilium vocari: quo quum venisset, Jovem imperasse, ut Italiæ bellum inferret, ducemque ei unum e concilio datum: quo illum utentem, eum exercitu progredi cœpisse: tum ei ducem illum præcepisse, ne respiceret: illum autem id diutius facere non potuisse, elatumque cupiditate respexisse: tum visam beluam vastam et immanem, circumplicatam serpentibus, quacunque incederet, omnia arbusta, virgulta, tecta pervertere: et eum admiratum quæsisse de deo quodnam illud esset tale monstrum: et deum respondisse, vastitatem esse Italiæ; præcepisseque, ut pergeret protinus: quid retro atque a tergo fieret, ne laboraret. 1. Per mihi, per, inquam, gratum feceris, si in hoc tam diligens fueris, quam soles in iis rebus, quas me valde velle arbitraris. 2. Majestatis quoque sub excessu Tiberii reus, mutatione temporum evasit; decessitque Pyrgis morbo aquæ intercutis. 3. Epicurus eo utebatur cibo, qui et suavissimus esset, et idem facilissimus ad concoquendum. 4. Accedit illa quoque causa, quod a cæteris forsitan ita petitum sit, ut dicerent, ut utrumvis salvo officio se facere posse arbitrantur: a me autem ii contenderunt, qui apud me et amicitia, et beneficiis, et dignitate plurimum possunt, quorum ego neque benevolentiam erga me ignorare, nec auctoritatem aspernari, nec voluntatem negligere debeam. 5. Negatur quidquam illo pane salubrius esse, aut levius, dum caleat; refrigeratus difficilium concoquitur. 6. Quem ducem maximum appellemus, Cæsarem, an Scipionem, an Hannibalem? 7. Epaminondas moriens rogavit utri vicissent, Thebani an Peloponnesii. 8. Fabius, simul concordia causâ, simul ne humillimorum in manu comitia essent, omnem forensē turbam exeretam in quattuor tribus conject, urbanasque eas appellavit: adeoque eam rem acceptam gratis animis ferunt, ut Maximi cognomen, quod tot victoriis meritis erat, hæc ordinum temperatione pareret. 9. Ædui legatos ad Cæsarem mittunt rogatum auxilium: Ita se omni tempore de populo Romano meritos esse, ut pene in conspectu exercitus nostri liberi eorum abduci non debuerint. **3310.** Histiaeus ne pons rescinderetur obstitit dicens, non idem ipsis, qui summas imperii tenerent, expedire, et multitudini, quod Darii regno ipsorum niteretur dominatio. 1. Socratem solitum aiunt dicere, perfectum sibi opus esse, si quis satis esset concitatus cohortatione suâ ad studium cognoscendæ percipiendæque virtutis: quibus quum id persuasum esset, ut nihil mallent se esse, quam bonos viros, iis reliquam facilem esse doctrinam. 2. At ego hoc ex contrario contendo. Levior esset auctoritas Cluvii, si diceret juratus, quam nunc est, cum dicit injuratus. 3. Eleus Hippas quum Olympiam venisset, gloriatus est nihil esse ullâ in arte rerum omnium, quod ipse nesciret; nec solum has artes quibus liberales doctrinæ atque ingenuæ continerentur, sed annulum, quem haberet, pallium, quo amictus, soccos, quibus indutus esset, se sua manu confecisse. 4. Quum enim ille ad conciones confugisset, in iisque meo nomine ad invidiam uteretur, Di immortales! quas ego pugnâs et quantas frages edidi! quos impetus in Pisonem, in Curionem, in totam illam manum feci! quo modo sum insectatus levitatem senii, libidinem juvenutis! 5. Secundum verbi ipsius rationem, qui jussus est intra Calendas pronunciare, nisi Calendis pronunciet, contra jussum vocis facit. Nam, si ante id fiat, non intra pronunciat, sed citra. 6. Hæc quum omnes sentirent, et quum in eam rationem pro suo quisque sensu ac dolore loqueretur, omnes ad eam domum, in quâ iste diversabatur, profecti sunt: cedere januam saxis, instare ferro, ligna et sarmenta circumdare, ignemque subicere cœperunt. 7. Crassus, ut quasi

testata populo Romano esset nostra gratia, pene a meis laribus in provinciam est profectus. Nam quum mihi condixisset, cœnavit apud me in mei generi Crassipedis hortis. 8. Dum consessum caveæ, discrimina ordinum, quis eques, ubi senatus percunctantur, advertere quosdam cultu externo in sedibus senatorum: et quinam forent rogitantes, postquam audiverant, earum gentium legatis id honoris datum, quæ virtute et amicitia Romanâ præcellerent, nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse exclamant, degredianturque et inter patres considunt. 9. Habemus autem in manibus Antonii concionem, habitam x. Cal. Januar., in quâ erat accusatio Pompeii usque a togâ purâ. **3320.** Ego te, quæcunque rogabo, de te ipso rogabo; neque te ex amplissimi viri dignitate, sed ex tuis tenebris extraham; omniaque mea tela sic in te conjicientur, ut nemo per tuum latus, quod soles dicere, saucietur: in tuis pulmonibus ac visceribus hærebunt. 1. Quosdam homines oculi mei ferre non possunt, sed consuetudo diuturna callum obdixit stomacho meo. 2. Magnam jacturam causæ fecero, si ullam esse convenientiam naturæ cum extis concessero. 3. Captivi tantum terrorem fecerunt, ut, si admotus extemplo exercitus foret, capi castra potuerint. 4. Cæsar respondit, se fore æquissimum Pharnaci, si quæ polliceretur, representaturus esset. 5. Quærere libet, quinam eventus Romanis rebus, si cum Alexandro foret bellatum, futurus fuerit. 6. Proxime quum in patriâ meâ fui, venit ad me salutandum municipis mei filius prætextatus. Huic ego, Studes? inquam. Respondit, Etiam. Ubi? Mediolani. Cur non hic? Et pater ejus (erat enim una atque etiam ipse adduxerat puerum), Quia nullos hic præceptores habemus. Quare nullos? Quantum est collatâ pecuniâ conducere præceptores! 7. Cæsar, quum ad Rubiconem flumen paulum constitisset, conversus ad proximos, Etiam nunc, inquit, regredi possumus; quod si ponticulum transierimus, omnia armis agenda erunt. 8. Eum semper te et privatis in rebus et publicis præstitisti, tuenda tibi ut sit gravitas, et constantiæ serviendum. 9. Antonius eo die non modo consulatu, sed etiam libertate se abdicavit. **3330.** Juliæ uxori tantum affuit ut relegatæ humanitatis aliquid impertiret Tiberius, ut domo quoque egressi et commercio hominum frui vetuerit. 1. Marius ubi ex nunciis, quæ Lигur egerat, cognovit, quamquam totâ die intentos prælio Numidas habuerat, tum vero cohortatus milites, et ipse extra vineas egressus testudine actâ succedere et simul hostem tormentis sagittariisque et funditoribus eminus terrere. 2. Longe utilius fuit angustias aditûs, qui Ciliciam aperit, valde occupare præsidio, jugumque opportune itineri imminens obtinere, unde inultus subeuntem aut prohibere aut opprimere hostem potuisset. 3. Triduo, ad summum quadriduo, periturus est. 4. Marius duas Camertium cohortes, mirâ virtute vim Cimbrorum sustinens, in ipsâ acie civitate donavit. 5. Hominemne Romanum tam Græce loqui? Non medius fidius ipsas Athenas tam Atticas dixerim. Quid multa? Invideo Græcis, quod illorum linguâ scribere maluisti. 6. Audires ululatus feminarum, infantium quiritatus, clamores virorum; alii parentes, alii liberos, alii conjuges vocibus requirebant, vocibus noscitabant; hi suum casum, illi suorum miserebantur: erant qui meta mortis mortem precarentur. 7. Ita alio super aliud scelere quum haud dubie induciæ ruptæ essent, Lælius Fulviusque ab Româ cum legatis Carthaginiensibus supervenerunt; quibus Scipio, Etsi non induciarum modo fides a Karthaginiensibus, sed jus etiam gentium in legatis violatum esset, tamen se nihil, nec institutis populi Romani, nec suis moribus indignum, in iis facturum esse. 8. Neque cessavit ex eo insidias struere fratri clam palamque. 9. Beate vivere alii in alio, vos in voluptate ponitis, item contra, omnem infelicitatem in dolore. **3340.** Oratorem puto esse eum, qui verbis ad audiendum jucundis et sententiis ad probandum accommodatis uti possit. 1. De Tadianâ re, mecum Tadius locutus est, te ita scripsisse, nihil esse jam quod laboraretur, quoniam hereditas usucapta esset. Id mirabamur te ignorare, de tutelâ legitimâ, in quâ dicitur esse puella, nihil usucapi posse. 2. Quid ergo? exercitum retinentis, quum legis dies transierit, rationem haberi placet? Mihi vero ne absentis quidem. 3. Ego, qui, sicut omnes sciunt, in foro judiciisque ita verser, ut ejusdem ætatis aut nemo aut pauci plures causas defenderint, tamen, quum illius temporis mihi venit in mentem, quo die, citato reo, mihi dicendum sit, non solum commoveor animo, sed etiam toto corpore perhorresco. 4. Si tu melius quip-

piam speras, quod et plura audis, et interes consiliis; scribas ad me velim, simulque cogites, quid agendum nobis sit super legatione votivâ. 5. Le-giones nostras constat in eum sæpe locum profectas alacri animo, unde se nunquam reddituras arbitrarentur. 6. Nonne perspicuum est, ex primâ ad-miratione hominum, quod tonitrua jactusque fulminum extimuisent, credi-disse, ea efficere rerum omnium præpotentem Jovem? 7. Multitudo hæud procul ab rerum omnium inopiâ erat. 8. Credo te audisse, quum apud Cæsarem pro populo fieret, venisse eo muliebri vestitu virum; idque sacrifi-cium quum virgines instaurassent, mentionem a Q. Cornificio in senatu factam: (is fuit princeps, ne tu forte aliquem nostrum putes;) postea rem ex senatûs consulto ad pontifices relatum, idque ab iis nefas esse decretum: deinde ex senatûs consulto consules rogationem promulgasse; uxori Cæsarem nuntium remisisse. 9. Illud miror, adduci potuisse te, ut me existimares tam im-providum, qui ab excitatâ fortunâ ad inclinatam et prope jacentem desciscerem.

**3350.** Senatus censebat merito id, si quando unquam alias, deum immortalium causâ facturos fore ut ludi maximi fierent. 1. Tria sunt, quæ sint effi-cienda dicendo: ut doceatur is apud quem dicitur, ut delectetur, ut moveatur vehementius. 2. Fac animos non remanere post mortem; vides nos, si ita sit, privari spe beatoris vitæ. 3. Homines optimi non intelligunt totam ra-tionem everti, si ita se res habeat; nam si consideretur, etiam si ad corpus nihil referatur, ista suâ sponte et per se esse jucunda, per se esset et virtus et cognitio rerum, quod minime ille vult, expetenda. 4. Quoniam natura suis omnibus expleri partibus vult, hunc statum corporis per se ipsum expetit, qui est maxime e naturâ. 5. Animadverteram, posse, pro re natâ, te non in-commode ad me in Albanum venire iii. Nonas Januar. Sed, amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris. Quid enim est tantum in uno aut altero die?

6. Alexim, humanissimum puerum, nisi forte, dum ego absum, adolescens factus est (id enim agere videbatur), salvere jubeas velim. 7. Si quis, quod spondidit, quâ in re verbo se uno obligavit, id non facit, maturo judicio, sine ullâ re-ligione judicis condemnatur. Qui per tutelam, aut societatem, aut rem man-datam, aut fiduciâ rationem, fraudavit quempiam, in eo, quod delictum majus est, eo poena est tardior. 8. Marcellum in nobilissimo orbis terrarum gym-nasio combustissimum, posteaque curavimus ut Athenienses in eodem loco monu-mentum ei marmoreum faciendum locarent. 9. In Græcâ linguâ concessum est, ut doctissimi homines, de rebus non pervagatis, inusitatis verbis uterentur.

**3360.** Quod quum ita esset, nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam ami-corum placuit committere, ut temeritas nostra non solum nobis, sed etiam rei-publicæ noceret; quum præsertim non dubitarem, quin, si etiam tutum nobis iter fuisset, te tamen jam consequi non possemus. 1. Nemo nostrum asotos jucunde putat vivere, mundos, elegantes, optimis cociis, pistoribus, pis-catu, aucupio, venatione. 2. Simul orare, hortari milites, ne deficerent, neu paterentur hostes fugientes vincere: neque illis castra esse, neque munimentum ullum, quo cedentes tenderent: in armis omnia sita. 3. Hinc contentione ortâ, quum veteres publicani se ad tribunalum contulissent, rogatio repente sub unius tribuni nomine promulgatur, quæ publica vectigalia aut ultro tributa C. Claudius et Ti. Sempronius locassent, ea rata locatio ne esset: ab integro lo-carentur, et ut omnibus redimendi et conducendi promiscue jus esset. 4. Apud Romanos nunquam fere usu venit, ut in magno discrimine non et proximi vestem mutarent. 5. Quæ hæc est arrogantia, eos, qui mihi ami-cum eriperunt, efficere conari, ne quos velim diligam? 6. C. Livius neminem fidelius dare posse consilium, dixit, quam eum, qui id alteri suaderet, quod ipse, si in eodem loco esset, facturus fuerit. 7. Sic habeto, si res facul-tatem habitura videatur, ut Alexandriam atque Ægyptum tenere possis, esse et tuæ et nostri imperii dignitatis, te cum classe atque exercitu proficisci Alexandriam. 8. Nemini est enim exploratum, quum ad arma ventum est, quid futurum sit: at illud omnibus, si boni victi sunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quam Cinna fuerit, nec moderatiorem, quam Sulla, in pecuniis locupletium. 9. Accedit quod illa concionalis hirudo ærarii, misera ac jejuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligii putat: et hercule multâ et jucundâ consuetudine conjuncti inter nos sumus. **3370.** Infima est con-ditio servorum, quibus non male præcipiunt, qui ita jubent uti, ut mercenariis:

operam exigendam, justa præbenda. 1. Quid, tu solus aperta non videbis, qui propter acumen occultissima perspicis? tu non intelliges te querelis quotidianis nihil proficere? 2. Per ego te, fili, quæcumque jura liberos jungunt parentibus, precor quæsoque, ne ante oculos patris facere et pati omnia infanda velis. 3. Velim existimetis, hujus rationis non modo non inventorem, sed ne probatorem quidem esse me. 4. Nonnulli non intelligent necesse fuisse, cum Demosthenes dicturus esset, ut concursus audiendi causâ ex totâ Græciâ fierent. 5. Verum quid agam? Non quæro illa ultima, (si enim castris res geretur, video cum altero vinci satius esse, quam cum altero vincere,) sed illa, quæ tum agentur, quum venero, ne ratio absentis habeatur, ut exercitum dimittat. Dic, M. Tulli. Quid dicam? Expecta, amabo te, dum Atticum conveniam? Non est locus ad tergiversandum. 6. Quum autem utrique consuli a senatu ob rem bene gestam triumphus decretus esset, inter ipsos, ne, quum bellum communi animo gessissent, triumphum separarent, ita convenit, ut quoniam in provinciâ M. Livii gesta res esset, et eo die quo pugnatum foret, ejus forte auspiciu fuisset, et exercitus Livianus deductus Romam venisset, Neronis de provinciâ deduci non potuisset, M. Livium quadrigis urbem ineuntem milites sequerentur, C. Claudius equo sine militibus inveheretur. 7. Per idem tempus Uticæ forte C. Mario per hostias diis supplicanti magna atque mirabilia portendi haruspex dixerat: proinde, quæ animo agitata, fretus dis ageret; fortunam quam sæpissime experiretur; cuncta prospere eventura. 8. Quod horum malorum, quorum aliquid certe subeundum est, minimum putas? Dices profecto, persuaderi illi, ut tradat exercitum, et ita consul fiat. Est omnino id ejusmodi, ut, si ille eo descendat, contra dici nihil possit: idque eum, si non obtinet, ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. 9. Ego Q. Scævola augurem memoriâ teneo, bello Marsico, quum esset summâ senectute, quotidie facere omnibus conveniendi sui potestatem. 3380. Sortiti sunt provincias consules. Sicilia et classis Marcello evenit. Quæ sors, velut iterum captis Syracusis, ita exanimavit Siculos, ut comploratio eorum flebilisque voces et extemplo oculos hominum converterent, et postmodo sermones præbuerint. 1. Si quis deus mihi largiatur, ut ex hac ætate repuerascam, et in cunis vagiam, valde recusem: nec vero velim, quasi decurso spatio, ad carceres a calce revocari. 2. Quum decerneretur frequenti senatu, contra pugnante Pisone, ad pedes omnium singillatim accedente Clodio, ut consules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam, homines ad xv. Curioni, nullum senatusconsultum facienti, assenserunt: ex alterâ parte facile cecce fuerunt. Acta res est. 3. Post ubi silentium cœpit, producto Jugurthâ, verba facit; Romæ Numidiæque facinora ejus memorat, scelera in patrem fratresque ostendit; quibus juvantibus quibusque ministris ea egerit, quamquam intelligat populus Romanus, tamen velle manifesta magis ex illo habere: si verum aperiat, in fide et clementiâ populi Romani magnam spem illi sitam; si reticeat, non sociis saluti fore, sed se suasque res corrupturum. 4. Suos hortatur uti fortem animum gererent: sæpe ante paucis strenuis adversus multitudinem bene pugnatum; quanto sibi in prælio minus peperissent, tanto tutiores fore, nec quemquam decere qui manus arma verit in inermis pedibus auxilium petere in maximo metu, nudum atque cæcum corpus ad hostes vertere. 5. Quod reliquum est, a te peto, quum apud gratos beneficium ponis, ut eo libentius his commodos, operamque des, quoad fides tua patietur, ut socrus adolescentis rea ne fiat. 6. Satis de Æbutio exploratum ratus consul non vanum auctorem esse, socrum rogat, ut Hispalam libertinam arcesceret ad sese. 7. Metellum memini puer ita bonis esse viribus extremo tempore ætatis, ut adolescentiam non requireret. 8. Quæso a vobis, Asiatici testes, quid vosmet ipsi de genere vestro statuatis, meminertis. Nonne hoc vestrâ voce vulgatum est, si quid cum periculo experiri velis, in Care id potissimum esse faciendum? 9. Camillus plebe invitâ dictator quartum a senatu creatur. Qui quum diem præsensisset, quo de lege agendum ad populum esset, delectum se habiturum esse professus ex foro populum in campum evocavit, in eos se, qui dicto audientes non fuissent, animadversurum minatus. 3390. Si quam legem, de actis Cæsaris confirmandis, deve dictaturâ in perpetuum tollendâ, deve coloniis in agros deducendis, tulisse M. Antonius dicitur; easdem leges de integro, ut populum teneant, salvis auspiciis ferri placet. 1. Me-

piam speras, qu  
 simulque cogite  
 giones nostras  
 nunquam redit  
 miratione hon  
 disse, ea effice  
 procul ab rer  
 Casarem pro  
 cium quum v  
 (is fuit prince  
 consulto ad  
 senatûs cons  
 remisisse.

providum, qu

**3350.** Sena

causâ factur

enda dicend

vehementi

sit, pri vari

tionem eve

nihil refer

cognitio re

omnibus c

est maxia

commode

incomino

6. Alexi

est (id er

quâ in

ligione

datam,

est, eo

nasio

mentu

est, ut

**3360**

corum

public

nobis

asoto

catu,

pate

ullu

ortâ

uni

Clâ

car

Ap

pr

cu

mi

qu

ta

et

A

q

c

I

:

:

haud magni pretii huc attulisti.—Quin tu abi et roga ipsum an velit esse domi. Heus, Cai, num es domi? — Non sum. — Impudens, non audio te loquentem? —Immo tu impudentior. Nuper ancillæ tuæ credidi te non esse domi, et tu non credis mihi ipsi?—Æquum dicis: par pari relatum. 1. Satin' ex sententiâ iter fecisti?—Sic satis, nisi quod nihil usquam tutum est a latronibus.—Tuâ res quo pacto se habent? an ex voto?—Ita ut pejore statu esse non possint. —Nihil reliquum est spei?—Spei nimium quantum, sed rei nihil.—Itaque spe alendus eris.—Quâ nec saginabitur venter.—Attamen hoc eras ad iter expeditior, quod nihil erat oneris in zonâ.—Fateor, atque etiam tutior: per totum iter canere et esurire licuit. Sed ego maluissem et onus et periculum. 2. Rediisti nobis obesior aliquanto.—At malle, prudentior.—Imberbis abieras, rediisti barbatulus. Contraxisti tibi nonnihil senii. Sed quid sibi vult hic pallor? quid macies?—Ut fortuna, sic est facies. Universæ pecuniæ naufragium feci.—Doleo vicem tuam; tamen bene habet quod vivus enastasti: præstat pecuniæ jacturam facere quam vitæ. Sed qui malum hoc accidit?—Nescio, nisi quod sic erat in fatis meis.—Vides igitur doctrinam ac virtutem tutissimas esse divitias, quæ nec eripi possunt nec gravant circumferentem.—Philosopharis pulchre tu quidem, sed ego interim ringor. 3. Heus furcifer; jamdudum rauresco clamore, nec tu tamen expergisceris? Videris mihi vel cum gliribus posse certare. Quando crapulam hesternam edormieris? Non te pudet, somnium hominis, in multam lucem stertere? 4. Quid me jubes facere?—Fac luceat focus: verre pileum ac pallium: exterge calceos et caligas: muta mihi lineum indusium, atque ad ignem fumi expertem siccandum cura.—Fiet.—At move te ocuis. Jamdudum factum oportuit. Qui frugi sunt famuli solent ortum solis antevertere, ut herus surgens omnia reperiat parata. 5. Est tibi eundem in forum, ubi paucula mihi negotia conficies. Primum deflectes ad vestiarium, ac thoracem undulatum, si jam perfectus est, ab eo recipies; inde veredarium quæres; rogabis, numquid habeat litterarum ad me, et quem ad diem sit profecturus: dein caponem convenies, meis verbis nuntiabis ne sollicitus sit quod pecuniam ad diem præscriptum non miserim: numeratum iri propediem.—Quando? ad Calendas Græcas?—Immo ante Calendas Martias, ganeo. 6. Diogenes roganti cuidam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum, Si te ipsum, inquit, quam maxime probum virum præstiteris. 7. Veni et disc, quod quæris, etsi sus Minervam. 8. Vim incredibilem molestiarum: sed erit curæ ut regatur. 9. Subirascebar brevitate tuarum litterarum. Quam multa, quam paucis! 3450. Quid multa? sic mihi persuasi, non posse animum esse mortalem. 1. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt; sed in aliud tempus. 2. Quid multa? omnis cura mea solet in hoc versari semper, si possim, ut boni aliquid efficiam dicendo: sin id minus, ut certe ne quid mali. 3. Hæc est non verborum parva, sed rerum permagna dissensio. Verum hæc alias: nunc, quod cœpimus, si videtur. 4. Noli quærere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciemaliquam viderer videre quasi reviviscentis reipublicæ. 5. Ne multa, nullum genus est joci, quo non ex eodem severa ut gravia sumantur. 6. Erasmus ille Roterodamius valetudine fuit tenerâ, ingenio simplici, adeo a mendaciis abhorrens ut vel puerulus odisset mentientes, et senex ad illorum aspectum etiam corpore commoveretur. Linguae fuit inter amicos liberioris, nonnunquam plus quam satis esset. Et ab amicis sæpe deceptus tamen diffidere non poterat. Nec putidus fuit, nec suis scriptis admodum delectatus. Dignitatum ac divitiarum contemptor nihil unquam majoris habuit quam otium ac libertatem. Candidus alienæ doctrinæ æstimator, et ingeniorum fautor unicus fuit, si fortuna suppetisset: in provehendis bonis litteris nemo magis profecit, gravesque ob eam rem suscepit inimicitias barbarorum. Oppugnatus a multis, in respondendo semper civilis erat, id agens ut stilum incruentum servaret. Eum Lutheranae lites intolerabili oneraverunt invidiâ: discerptus est enim ab utraque parte, dum utrique studet consulere. Hic vir, si quis alius, dignus fuit qui apud Latinos humanus, apud Græcos καλὸς καγαλὸς audiret.



mini, quandam ex amicis, quum lector quædam perperam pronuntiasset, revocasse et repeti coegisse: huic avunculum meum dixisse, Intellexeras nempè? Cum ille assensisset: Cur ergo revocabas? decem amplius versus hac tuâ interpellatione perdidimus. Tanta erat parsimonia temporis. 2. Pestilentior annus tantum metum vastitatis in urbe agrisque fecit, ut non modo prædandi causâ quisquam ex agro Romano non exiret, bellive inferendi memoria patribus aut plebi esset; sed ultro Fidenates populabundi descenderent in agrum Romanum. 3. Lurco autem tribunus plebis, qui magistratum simul cum lege Æliâ init, solutus est Æliâ et Fufiâ, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auspicio claudus homo promulgavit. Ita comitia in ante diem vi. Cal. Sext. dilata sunt. 4. Peto autem ut pictorem quam diligentissimum assumas. Nam cum est arduum similitudinem effingere ex vero, tum longe difficillima est imitationis imitatio. A quâ rogo ut artificem, quem elegeris, ne in melius quidem sinas aberrare. 5. Majores vestri castra munita portum ad omnes casus exercitûs ducebant esse, unde ad pugnam exirent, quo jactati tempestate pugna receptum haberent. Ideo, quum munimentis ea sepissent, præsidio quoque valido firmabant, quod, qui castris exutus erat, etiamsi pugnando acie vicisset, pro victo habeatur. Castra sunt victori receptaculum, victo perugium. 6. Ibi quia otiosa stativa erant, crebro decurrere milites cogebat, ut tirones (ea maxima pars volonum erat) assuescerent signa sequi et in acie agnoscere ordines suos. Inter quæ maxima inerat cura duci, itaque legatis tribunisque præceperat, ne qua exprobratio cuiquam veteris fortunæ discordiam inter ordines sereret: vetus miles tironi, liber voloni sese exæquari sineret: omnes satis honestos generososque ducerent, quibus arma sua signaque populus Romanus commisisset. 7. Tenuisti provinciam per decem annos, non tibi a senatu, sed a te ipso per vim et per factionem datos. Præterit tempus, non legis, sed libidinis tuæ: fac tamen, legis: ut succedatur, decernitur: impedis; et ais, Habe mei rationem. Habe tu nostrum. Exercitum tu habeas diutius, quam populus jussit, invito senatu? 8. In diplomatibus libellisque et epistolis signandis, initio Sphinge usus est: mox imagine magni Alexandri: novissime suâ, Dioscoridis manu scalptâ, quâ signare insecuti quoque principes perseverarunt. Ad epistolas omnes horarum quoque momenta, nec diei modo, sed et noctis, quibus datæ significarentur, addebat. 9. Nam quum dies venisset rogationi ex senatusconsulto ferendæ, concursabant barbatuli juvenes, totus ille grex Catilinæ, duce filioli Curionis, et populum, ut antiquaret, rogabant. Piso autem consul, lator rogationis, idem erat dissuasor. Operæ Clodianæ pontes occupabant. Tabellæ ministrabantur ita ut nulla daretur Uti rogas. 3400. Eidem prætori mandatum ut duas decumas frumenti exigeret; id ad mare comportandum devehendumque in Græciam curaret. 1. Legi apud Clitomachum, quum Carneades et Stoicus Diogenes ad senatum in Capitolio starent, A. Albinum qui tum prætor esset, eum, qui cum avo tuo, Luculle, consul fuit, doctum sane hominem, ut indicat ipsius historia, jocantem dixisse Carneadi: Ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, quia sapiens non sum, nec hæc urbs, nec in eâ civitas. 2. Sed eos Ser. Sulpicius Galba, qui tribunus militum secundæ legionis in Macedoniâ fuerat, privatim imperatori inimicus, pensando ipse et per suam legionis milites sollicitando stimulaverat ut frequentes ad suffragium adessent: imperiosum ducem et malignum antiquando rogationem, quæ de triumpho ejus ferretur, ulciscerentur. Plebem urbanam secururam esse militum judicia. Pecuniam illum dare non potuisse? militem honorem dare posse? Ne speraret ibi fructum gratiæ ubi non meruisset. 3. Senatum deinde censores legerunt: M. Æmilius Lepidus princeps ab tertiis jam censoribus lectus. Septem e senatu ejecti sunt. In censu accipiendo populi milites ex Macedonico exercitu, qui quam multi abessent ab signis census docuit, in provinciam cogebant: causas stipendiis missorum cognoscebant; et ejus non dum justa missio visa esset, ita jusjurandum adigebant: Ex tui animi sententiâ, tu ex edicto C. Claudii Ti. Sempronii censorum in provinciam Macedoniam redibis, quod sine dolo malo facere poteris? 4. Ac ne illud mirere, cur, quum ego antea significarem tibi per litteras, me sperare illum in nostrâ potestate fore, nunc idem videar diffidere; incredibile est quanto mihi videatur illius voluntas obstinator, et in hac iracundiâ affirmator: sed hæc aut sanabuntur, quum veneris, aut ei molesta erunt, in utro culpa erit. 5. Quod superest, nec ista

videre possum, quæ numquam timui ne viderem; nec mehercule istum, propter quem mihi non modo meis, sed memet ipso carendum est. 6. Quis Alexandrini belli tantam moram huic bello adjunctum iri putaret? 7. In equitibus recensendis tristis admodum eorum atque aspera censura fuit: multis equos ademerunt. In eâ re quum equestrem ordinem offendissent, flammam invidiæ adiecere edicto, quo edixerunt ne quis eorum qui Q. Fulvio A. Postumio censoribus publica vectigalia aut ultro tributa conduxisset, ad hastam suam accederet, sociusve aut affinis ejus conductionis esset. 8. Teneat oportet orator eorum, apud quos aget aut erit acturus, mentes sensusque degustet. 9. Quamobrem fateor, atque etiam, T. Labiene, profiteor, et præ me fero, te ex illâ crudeli, importunâ, non tribunitiâ actione, sed regiâ, meo consilio, virtute, auctoritate esse depulsum.

**3410.** Hi centuriones seu vere quam habuerant opinionem ad eum Varum perferunt, sive etiam auribus Vari serviunt, confirmant, totius exercitus animos alienos esse a Curione. 1. In hac causâ Piso, amicitia P. Clodii ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipse fert, et fert ex senatusconsulto et de religione, antiquetur. 2. Tum Pisonis consulis impulsu levissimus tribunus plebis Fufius in concionem produxit Pompeium. Res agebat in circo Flaminio: et erat in eo ipso loco illo die nundinarum *παιγνυρις*. Quæsiuit ex eo placeretne ei iudices a prætore legi, quo consilio idem prætor uteretur. Id autem erat de Clodianâ religione ab senatu constitutum.

3. Nam ut rejectio facta est clamoribus maximis, quum accusator, tanquam censor bonus, homines nequissimos rejiceret, reus tanquam clemens lanista frugalissimum quemque secerneret, ut primum iudices conseruerunt, valde diffidere boni cœperunt. Non enim unquam turpior in ludo talario consessus fuit. 4. Rhodios dicunt nunc in orbe terrarum arbitria belli pacisque agere: Rhodiorum metu arma sumptuosius posituros Romanos esse. Jam non deos fœderum testes sed Rhodios habituros. Itane tandem? Ni pareatur iis exercitusque de Macedoniâ deportentur, visuros esse quid sibi faciendum sit? Quid Rhodii visuri sint, ipsos scire. Populum certe Romanum devicto Perse, quod propediem sperent fore, visurum ut pro meritis cujusque in eo bello civitatis gratiam dignam referat.

5. Reipublicæ statum illum, quem tu meo consilio, ego divino confirmatum putabam, qui bonorum omnium conjunctione et auctoritate consulatûs mei fixus et fundatus videbatur, nisi quis nos Deus respexerit, elapsum scito esse de manibus uno hoc iudicio: si iudicium est, triginta homines populi Romani levissimos ac nequissimos, nummulis acceptis, jus ac fas omne delere, et quod omnes non modo homines, verum etiam pecudes factum esse sciant, id Palmam et Plantum et Spongiam et cæteras hujusmodi quisquilias statuere nunquam esse factum. 6. Monet atque lacrimans obtestatur, uti aliquando sibi liberisque atque genti Numidarum optime merenti provideat; omnibus præliis sese victos, agrum vastatum, multos mortales captos, occisos; regni opes comminutas esse, satis sæpe jam et virtutem militum et fortunam tentatam: caveat ne illo cunctante Numidæ sibi consulant. 7. Imbecillo resistendum fuit; et id erat facile. Nunc legiones xi., equitatus tantus, quantum volet; Transpadani, plebes urbana, tot tribuni plebis, tam perdita juvenus, tantâ auctoritate dux, tantâ audaciâ. Cum hoc aut depugnandum est, aut habenda e lege ratio. Depugna, inquis, potius, quam servias. Ut quid? Si victus eris, proscribare? Si viceris, tamen servias? 8. Sæpe id querendo veteres publicani quum impetrare nequissent ab senatu ut modum potestati censoriæ imponerent, tandem tribunum plebis P. Rutilium, ex rei privatæ contentione iratum censoribus patronum causæ nanci sunt. Clientem libertinum parietem in Sacrà Viâ adversus ædes publicas demoliri jusserant, quod publico inædificatus esset. Appellati a privato tribuni. Quum præter Rutilium nemo intercederet, censores ad pignera capiendâ miserunt, multaque pro concione privato dixerunt. 9. Aristides in exsilio rogatus ab amicis, quid precaretur ingrata civitati, Nihil aliud, inquit, nisi res tam prosperas ut illis nunquam in mentem veniat Aristidis.

**3420.** Phocion, quum, per invidiam damnatus, bibiturus esset cicutam, rogantibus amicis, quid vellet etiamnum mandari filiis suis: Ne hujus, inquit, injuriæ velint umquam meminisse. 1. Socrati viâ publicâ eunti quispiam colaphum impegit. Quod quum tacitus ferret, eum amici quidam hortati sunt ad ulciscendum. At ille, Quid percussori faciam? inquit. Voca, in-

quint, in jus. Ridiculum, ille: si me asinus calce percussisset, num vobis auctoribus asinum in jus traherem? 2. Cato ille senex, quam Lentulus quidam in faciem ei sputum injecisset, nihil aliud rettulisse dicitur quam: Posthac habeo quod illis respondeam, qui tibi os esse negant. Os autem Latine habere negantur, quos nihil pudet. 3. Aristoteles rogatus a quodam, quem fructum sua ei philosophia attulisset, Ut meâ, inquit, sponte ea faciam quæ plerique legum metu coacti faciunt. A quo dicto non abhorret illud Paulinum, eos, qui afflantur amore Christiano, non esse legi obnoxios. 4. Vos, si lubet, viros admiramini: mihi valde placet puella Laconica, quæ quum sub hastâ veniret, licitator quidam eam adiit, Quid, inquires, num proba futura es, si te emerò? Etiam, respondit illa, si tu non emeris. 5. Nunc demum mihi videor sospes, quum vos omnes incolumes ac pulchre valentes conspicio. 6. Num quid aliud est quod me velis?—Nihil nisi ut quam rectissime valeas.—Tibi ego vicissim precor prosperam valetudinem.—Item ut Pilnum meo nomine plurimum salvere jubeas. 7. Satin' recte vales?—Semper prospera valetudine sum usus.—Nihilne interim molestiæ fuit?—Nihil, nisi quod vestrâ consuetudine frui non licuit. 8. Gratulor tibi reduci, Balbe.—Et ego tibi superstiti, Claudi.—Quod in patriam salvus rediisti gaudeo.—Immo gaudendum est magis quod ex Italiâ profugi.—Quid ita?—Quia illic bellis fervent omnia.—Quid Musis cum Marte?—Atqui illic ne Musis quidem parceat.—Jamne calles Italice?—Sic satis. 9. Quid impedimento fuit quominus jamdiu feceris nobis tui videndi copiam?—Negotiiis meis imputabis, non mihi.—Equidem accipio tuam excusationem, sed hac lege ne sæpius utaris.—Malo in eam peccare partem, ut desiderer, quam ut obtundam.—Bonî amici nulla est apud me satiety. Quo crebrius venies, hoc mihi venies gratior. **3430.** Ut vales?—Secus quam vellem.—Rem mihi sane quam acerbam narras. Quid habes morbi?—Nescio, et hoc laboro periculosius.—Verum: nam ad sanitatem gradus est, novisse morbum. 1. Quam pridem te habet hoc mali?—Dies plus minus viginti. Mihi quidem seculum videtur quod ægrotare cœpi.—Adnitendum censeo ne morbus fiat familiaris.—Jam nimium assuevit.—Num est hydrops?—Negant.—Num morbus articularis?—Non arbitror.—Num febris?—Opinor febris esse speciem quandam, sed novam; ut nunc novi subinde morbi exoriantur, antehac incogniti.—At plus satis erat veterum.—Ita Numini visum est. 2. Nullosne consultaisti medicos?—Et quidem permultos.—Quid respondent?—Id quod advocati Demiphonti apud Comicum: alius negat, alius ait, alius deliberandum censet. In hoc consentiunt omnes, me esse miserum. 3. Opto tibi cursum felicem, feliciorem recursum: faxit deus ut ista tibi profectio succedat ex animi tui sententiâ: ut bonis avibus Græciam adeas, melioribus redeas. 4. Salve, puelle annorum octoginta: bene sit tibi cum tuo calvitio.—Salve et tu, vini perniciës: ut salutaris, ita resalutaberis: si male dixeris, male audies. 5. Cænabis hodie domi?—Foris cænaturus sum.—Apud quem?—Apud affinem quandam meum.—At quem affinem? Multa enim sunt affinitatis vocabula, qualia sunt, socer, gener, socrus, nurus, levir, fratria, glos, vitricus, noverca, privignus, privigna.—Apud socerum meum. 6. Utrum de vitulinis an de ovillis carnibus mavis?—Vitulinis quidem et suillis magis delector: at ovillas ac bubulas magis salutare arbitror.—Ita est ingenium hominum ut perniciosissima quæque appetant vehementissime.—Rem acutetigisti. 7. Libetne de jecore anserino, quod apud veteres in deliciis cum primis habebatur?—Non sum rejecturus quod a tuâ manu venerit.—Non est quod expectes Romanas delicias.—Quas?—Carduos, cochleas, testudines, fungos, boletos, tubera.—Istis omnibus ego vel rapum anteferam. 8. Estne quisquam in hoc numero, qui didicit arithmeticen?—Cui tandem rei?—Qui certum doceat quot convenerimus.—Istuc quidem citra calculos vel digiti nostri nobis dicere poterunt. Te pono in pollice, me in indice, Calum in medio, Lucium in annulari, Rufum in minimo. Nunc ad lævam transeo: illic in pollice pono Aulum, in indice Marcum. Itaque, ni fallor, septem sumus. 9. Auctioni hodiernæ interfui, ubi servi quidam venum dabantur, quos mango in castâ advexerat.—Quanti licebant singuli?—Tricenis millibus.—Cui tandem addicti sunt?—Licitatorum pluribus: inter cæteros amico tuo Demæe. **3440.** Heus puer, nemone huc prodit?—Hic, opinor, effringet fores. Familiarem oportet esse. O lepidum caput! quid affers, Luci?—Meipsum.—Næ tu rem

haud magni pretii huc attulisti.—Quin tu abi et roga ipsum an velit esse domi. Heus, Cai, num es domi? — Non sum. — Impudens, non audio te loquentem? — Immo tu impudentior. Nuper ancillæ tuæ credidi te non esse domi, et tu non credis mihi ipsi?—Æquum dicis: par pari relatum. 1. Satin' ex sententiâ iter fecisti?—Sic satis, nisi quod nihil usquam tutum est a latronibus.—Tuæ res quo pacto se habent? an ex voto?—Ita ut pejore statu esse non possint. —Nihil reliquum est spei?—Spei nimium quantum, sed rei nihil.—Itaque spe alendus eris.—Quâ non saginabitur venter.—Attamen hoc eras ad iter expeditior, quod nihil erat oneris in zonâ.—Fateor, atque etiam tutior: per totum iter canere et esurire licuit. Sed ego maluissem et onus et periculum. 2. Rediisti nobis obesior aliquanto.—At malle, prudentior.—Imberbis abieras, rediisti barbarulus. Contraxisti tibi nonnihil senii. Sed quid sibi vult hic pallor? quid macies?—Ut fortuna, sic est facies. Universæ pecuniæ naufragium feci.—Doleo vicem tuam; tamen bene habet quod vivus enastasti; præstat pecuniæ jacturam facere quam vitæ. Sed qui malum hoc accidit?—Nescio, nisi quod sic erat in fati meis.—Vides igitur doctrinam ac virtutem tutissimas esse divitias, quæ nec eripi possunt nec gravant circumferentem.—Philosopharis pulchre tu quidem, sed ego interim ringor. 3. Heus furecifer; jamdudum rauco clamore, nec tu tamen expergisceris? Videris mihi vel cum gliribus posse certare. Quando crapulam hesternam edormieris? Non te pudet, somnium hominis, in multam lucem stertere? 4. Quid me jubes facere?—Fac luceat focus: verre pileum ac pallium; exterge calceos et caligas: muta mihi lineum indusium, atque ad ignem fumi expertem siccandum cura.—Fiet.—At move te ocius. Jamdudum factum oportuit. Qui frugi sunt famuli solent ortum solis antevertere, ut herus surgens omnia reperiât parata. 5. Est tibi eundum in forum, ubi paucula mihi negotia conficiēs. Primum deflectes ad vestiariū, ac thoracem undulatam, si jam perfectus est, ab eo recipies; inde vestiariū quæres; rogabis, numquid habeat litterarum ad me, et quem ad diem sit profecturus: dein cauponem convenies, meis verbis nuntiabis ne sollicitus sit quod pecuniam ad diem præscriptum non miserim: numeratum iri propediem.—Quando? ad Calendas Græcas?—Immo ante Calendas Martias, ganeo. 6. Diogenes roganti cuidam, quo pacto maxime posset ulcisci inimicum, Si te ipsum, inquit, quam maxime probum virum præstiteris. 7. Veni et discē, quod quæris, etsi sus Minervam. 8. Vim incredibilem molestiarum: sed erit curæ ut regatur. 9. Subirascebar brevitate tuarum litterarum. Quam multa, quam paucis! 3450. Quid multa? sic mihi persuasi, non posse animum esse mortalem. 1. Quid aliud scribam ad te? quid? multa sunt; sed in aliud tempus. 2. Quid multa? omnis cura mea solet in hoc versari semper, si possim, ut boni aliquid efficiam dicendo: sin id minus, ut certe ne quid mali. 3. Hæc est non verborum parva, sed rerum permagna dissensio. Verum hæc alias: nunc, quod cœpimus, si videtur. 4. Noli quærere: ita mihi pulcher hic dies visus est, ut speciemaliquam viderer videre quasi reviviscentis reipublicæ. 5. Ne multa, nullum genus est joci, quo non ex eodem severa ut gravia sumantur. 6. Erasmus ille Roterodamiensis valetudine fuit tenerâ, ingenio simplici, adeo a mendaciis abhorrens ut vel puerulus odisset mentientes, et senex ad illorum aspectum etiam corpore commoveretur. Linguae fuit inter amicos liberioris, nonnunquam plus quam satis esset. Et ab amicis sæpe deceptus tamen diffidere non poterat. Nec putidus fuit, nec suis scriptis admodum delectatus. Dignitatem ac divitiarum contemptor nihil unquam majoris habuit quam otium ac libertatem. Candidus alienæ doctrinæ æstimator, et ingeniorum fautor unicus fuit, si fortuna suppetisset: in provehendis bonis litteris nemo magis profecit, gravesque ob eam rem suscepit inimicitias barbarorum. Oppugnatus a multis, in respondendo semper civilis erat, id agens ut stilum incruentum servaret. Eum Lutheranus lites intolerabili oneraverunt invidiâ: discipulus est enim ab utraque parte, dum utrique studet consulere. Hic vir, si quis alius, dignus fuit qui apud Latinos humanus, apud Græcos καλὸς καγαθὸς audiret.

LONDON  
PRINTED BY SPOTTISWOODE AND CO.  
NEW-STREET SQUARE









44.555

305.2.38

Kennedy B.H.





